

iletişim

LEV TOLSTOY

T O P L U E S E R L E R İ 11

KAZAKLAR

ÇEVİREN LEYLA SOYKUT

CYNTHIA OZICK'İN ÖNSÖZÜYLE



LEV TOLSTOY
Kazaklar

Казаки

RUSÇA'DAN ÇEVİREN *Leyla Soykut*

CYNTHIA OZICK'İN ÖNSÖZÜYLE



İ l e t i Ő i m

Казакк

© Önsöz: 2006 Cynthia Ozick

Önsözün yayın hakkı Aslı Karasuil Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Rogers, Coleridge & White'tan alınmıştır.

İletişim Yayınları 1394 • Dünya Klasikleri 43

ISBN-13: 978-975-05-0679-6

© 2009 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2009, İstanbul

DIZI EDITÖRÜ Orhan Pamuk

EDITÖR Belce Öztuna

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ İlya Repin, "Zaporozhye Kazakları Türk Sultanına
Alaycı Bir Mektup Yazıyorlar", 1880-1891

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Defne İpek

BASKI ve CILT Sena Ofset

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEV NIKOLAYEVIÇ TOLSTOY 9 Eylül 1828'de Tula'da bulunan, ailesine ait Yasyana Polyana Malikânesi'nde zengin bir toprak sahibinin oğlu olarak doğdu. Küçük yaşta öksüz ve yetim kalınca, eğitimi için Kazan'a halalarının yanına gönderildi. Daha bu yaşta Pascal, Platon, Dickens gibi klasikleri okumaya başladı ve kendine bir yaşam felsefesi belirlemeye karar verdi. 1843'te Doğu dilleri okumak üzere Kazan Üniversitesi'ne girdi, kısa süre sonra Hukuk Fakültesi'ne geçti. 1847'de burayı da yarım bırakarak Yasyana Polyana'ya geri döndü. 1851'de, yirmi üç yaşındayken, düzensiz hayatının yarattığı boşluk duygusuna son vermek ve alacaklılarından kurtulmak için orduya yazıldı ve 1854-55 arası Kırım'da topçu teğmeni olarak savaştı. Bu dönemde otobiyografik eserler olan *Çocukluk ve Gençlik Yılları'nı*, ayrıca *Tipi*, *İki Süvari Subayı* ve *Toprak Ağası'nın Sabahı'nı* yazdı. Bu ilk başarılarından sonra kendini edebiyata adamaya karar verdi. Savaşın sonu St. Petersburg'a gitti, fakat burada birini radikal demokrat N. Çernişevski, diğerini muhafazakâr liberal I. Turgenyev'in temsil ettiği iki edebi kampla da anlaşamayarak 1857'de İsviçre, Fransa ve Almanya'yı kapsayan bir seyahate çıktı. Bu dönemde eğitim kurumlarıyla ilgilenmeye başladı ve Rusya'ya dönerek köylü çocukları için bir okul açtı. 1860'ta ikinci bir Avrupa seyahatine çıkarak buradaki eğitim kurumlarını ayrıntılı şekilde inceledi. Aynı dönemde Batı'nın yapay ve maddeci uygarlığını insanı bozan bir etken olarak görmeye başladı.

Rusya'ya döndüğünde serflik kaldırılmıştı. Tolstoy kendi bölgesinde eski serflerle toprak sahipleri arasındaki toprak ve borç anlaşmazlıklarını çözmek üzere yargıç oldu. 1862'de komşu çiftliğin sahibi olan bir doktorun kızı Sofya Andeyevna Bers'le evlendi. Bu evlilikten on üç çocuğu oldu. Mutlu bir aile hayatı sürdürdüğü bu dönemde, *Kazaklar*, *Sivastopol Hikâyeleri* ve ilk büyük romanı olan *Savaş ve Barış'ı* yazdı. Ancak aile hayatının sevinçleri Tolstoy'u huzura kavuşturmaya yetmiyordu. 1875'ten sonra yıldan yıla artacak bir bunalıma girdi. 1877'de yayımlanan ikinci büyük romanı *Anna Karenina* bu bunalımın izlerini taşır.

Tolstoy 1880'den sonra Ortodoks Kilisesi'ni, Hıristiyanlık'taki ölümsüzlük düşüncesini ve her türlü siyasal iktidarı yadsayan, kendine özgü bir tür Hıristiyanlık anarşizmi geliştirmeye başladı. Düşüncelerini açıkladığı "Dogmatik Teolojinin Eleştirisi", "O Halde Ne Yapmalıyız?" ve "Tanrı'nın Hükümdarlığı Kendi İçimizdedir" adlı makalelerinin yayımlanmasından sonra 1901'de Kilise tarafından aforoz edildi. Bu dönemde yazdığı *Ivan Ilyiç'in Ölümü*, *Kroyçer Sonat*, *Hacı Murat*, *Diriliş* gibi eserleri, aynı manevi arayışa, ahlaksızlıkla suçladığı sanatı ve dogmalar ve mucizeler üreten Kilise'yi yadsıyışına işaret eder. 1900'lerden itibaren bir yandan mülkiyet konusundaki radikal fikirleri nedeniyle ailesiyle arası açılırken, diğer yandan aydın Rus gençleri arasında giderek daha çok tanındı. Bu ikisi, derin bunalımını ve manevi yalnızlığını artırdı. 1910'da ailesini terk etmeye karar vererek yanında en küçük kızı ve doktoruyla yola çıktı. Ancak birkaç gün sonra Astapovo tren istasyonunda zatürreeden öldü.

ÖNSÖZ

CYNTHIA OZICK

Tolstoy'un hayatının nasıl da kimselerin aklına gelmeyecek yönler sapmış olduğunu düşünürken, insan, ihtiyar bir yazarın, şaşkınlıkla hatta nefretle kendi genç haliyle yüzleştiği o tuhaf Max Beerbohm karikatürlerini hatırlamadan edemiyor. Resimlerden birinde, yetmiş iki yaşında, köylü ceketi ve postallarıyla tam bir *mujik** gibi giyinmiş, derbeder bir hacının, uzun ağarmış rahip sakalına sahip bir adam var: Üstü başı dökülen fakirlerle tıkiş tıkiş dolu leş gibi kokan üçüncü sınıf bir tren vagonunun tahta sırasına çökmüş, seyahat ediyor. Ruhların eşitliğı adına bir berduş gibi görünüyor; İsa adına Rus Ortodoks kilisesinin gelenek ve inançlarına yabancılaşmış; saf bir Hıristiyanlık adına karısıyla çocuklarını terk etmiş. Çilekeş, cinsellikten elini eteğini çekmiş bir pasifist; takipçileriyle Gandi'nin de aralarında bulunduğu müritlerine göre, yaşayan bir aziz.

Tam karşıdaki ikinci resimde Tolstoy'u yirmi üç yaşındakiyen görüyoruz: Tam bir züppe karşıdaki, zamanını ata binerek geçiren bir asker, bir avcı, bir akşamcı ve kumar-

(*) Rus köylüsü – e.n.

baz, işe yaramaz biri. Havalı balolara giden, çingenelerle içki alemleri yapan, hizmetçi kızları ayartan bir adam; olağanüstü zengin, ailesinden kendisine kalan dev bir araziyle yüzlerce serfin sahibi. Kumar borcunu temizlemek için hayvanları ve arazileriyle birlikte bir sürü serfini de gözünü kırpmadan satabilen biri.

Bu karikatürlere baktığımızda ihtiyar Tolstoy'la genç Tolstoy'u bağdaştırmanın mümkün olmadığını da görüyoruz. Ama onlara vicdan sahibi, her yaptıklarından pişmanlık da duyabilen kişiler olarak baktığımızda, birbirlerine birazcık da olsa benziyorlar. Günlüklerinde genç Tolstoy'un acımasız bir biçimde kendini sürekli suçlayan bir sesle ve hem kendisini yeniden yaratmak hem de içinde yaşadığı toplumu geliştirmek için hazırlanmış ütopyacı programlarla sonuçlanan sorgulamalarla karşılaşılıyor. Ancak bu genç reformcu, aynı zamanda sürekli olarak günah işleyen biriydi de. Yirmi altı yaşındayken, dokunaklı bir biçimde, günlüğüne şunları yazmıştı: "Ben çok çirkin bir adamım, tuhafım, pasaklıyım ve de kabayım. Başkalarını rahat-sız eden, insanların canını sıkan biriyim; bir çocuk kadar edepsiz, merhametsiz ve utangacı. Bir başka deyişle, köylünün tekiyim... Tüm zayıf insanlar gibi ben de, taşkın, kararsız, istikrarsız, aptalca bir biçimde kendini beğenmiş ve öfkeliyim. Cesur değilim. O kadar tembelim ki, artık tembellik üstesinden gelemeyeceğim bir alışkanlığa dönüşmüş durumda." Erdemli işler yapmaya düşkün olduğunu kabul ettikten sonra itiraf eder: "Yine de, erdemden daha da çok sevdiğim bir şey var, o da ün. O kadar hırslıyım ve içimdeki bu ün açlığı da o kadar az tatmin olmuş durumda ki, ünle erdem arasında bir seçim yapmam gerekse, korkarım ki, ünlü olmayı erdemli olmaya tercih ederdim."¹

1 Henri Troyat'ın *Tolstoy* kitabından. Fransızca'dan çeviren: Nancy Amphoux, Doubleday, 1967, s. 116.

Bunları yazdıktan bir sene sonra, Kırım Savaşı'na katılıp Sivastopol'da görev yapan bir asker olarak Tolstoy'un "insanı aptallaştıran büyük bir fikrin" etkisi altına girdiğini görüyoruz. "Hayatımı bu fikre adayabilirmişim gibi geliyor... İnsanoglunun şu anki durumuna uygun düşen yeni bir din var aklımda: İsa'nın dini bu, ama inançtan, her tür gizemden arınmış, pratik bir din aklımdaki. Ebedi mutluluk vaatmeyen, ebedi mutluluğu insana bu dünyada veren bir din." Bir yandan şunu da kabul eder: "Bahsettiğim fikrin ancak kuşaklar boyu gelişen bir bilinçle gerçekleşebileceğinin farkındayım." Fakat aynı zamanda Tolstoy hâlâ kumar oynamaya, tonla para kaybetmeye devam etmekte ve "şehvet krizleri"yle² "tembellikten" şikâyet etmektedir. Başka bir deyişle, idealist bir ruh, şehvet düşkünü bir vücudun içinde çırpınıp durmaktadır; en azından günlüklerde, bu şehvetli beden sürekli olarak kendini temizlemenin peşinde koştuğunu görüyoruz.

Tolstoy sürekli tekrarlanan bu arınma krizlerinden birinin etkisindeyken, 1851 yılında, dağların, nehirlerin ve ovaların evcilleşmemiş dünyasına, Kafkaslar'a gitmeyi kafasına koydu. Üniversitedeki öğrenimini yarıda bırakmıştı; kumara, sekse, âşık olmaya düşkündü; hem özgür hem de yetimdi. Annesi, Tolstoy iki yaşındayken, babası da, yedi sene sonra ölmüştü. Kendisine tapan yaşlı halaları, sabırlı hocaları ve onunla ilgilenip bazen sopa attığı hizmetçileri tarafından şımartılmıştı. Ailesinin toprakları nihayet kendi eline geçtiğinde, Tolstoy serflerinin sefil hayatlarını bir parça düzeltmeye çalıştı; satın aldığı yeni harman dövme makinesi çalışmıyor, serfleri arkasından Tolstoy için bu adam deli diyorlardı. Her şeyin boşuna olduğu duygusu ve büyük bir tatminsizlik için kemiriyordu. Salonlardan, balolardan, moda ve tembellikten, Moskova'yla St Petersburg'un ipek-

2 A.g.e., s. 123.

li kumaşlarından, yapaylıklarından uzakta, taze bir başlangıç hayali onu çağırıyordu. Bunlar, yalnızca bir günlükte yer alan öylesine edilmiş yeminler değil, aynı zamanda radikal bir değişim isteğini de haberleyen sözlerdir. Doğayı eğitilmemiş, saf bir şey olarak gören Rousseau, Tolstoy'un ilham kaynağıysa şayet, kendisinden beş yaş büyük olan ağabeyi Nikolay da onun ilhamını gerçekleştirebileceği fırsatları sağlayan kişiydi. Nikolay, Kafkaslar'daki bir Kazak karakolunda, bir *stanitsa*'da* subay olarak görev yapıyordu. Tolstoy, istekli bir askerî öğrenci olarak ağabeyine katıldı. Elde edeceği askerî madalyalardan da çok Kafkaslar'ın hayatını bunca yakından görebileceği için heyecanlıydı. Kazakların, tıpkı içinde yaşadıkları uçsuz bucaksız topraklar gibi vahşi ve de özgür olduklarını biliyordu; bu dünya, onun için, insanın doğal halinin aşırı incelmış bir toplumun yapmacacık davranışları tarafından lekelenmediği bir saflığı simgeliyordu.

Tolstoy'un 1852 yılında, Kafkaslar'a gelişinden kısa süre sonra başladığı romanı *Kazaklar*'ın merkezinde yer alan genç soylu Olenin, tam da böyle düşünmektedir. Tolstoy'un kendisi gibi, Olenin de on sekiz yaşındaydı:

Olenin, kendisinde bu her şeyi yapabilecek gençlik Tanrısının varlığını o kadar güçlü bir şekilde duyuyordu ki, sanki bütün varlığı bir anda bir tek istek, bir tek düşünce haline gelebilirdi! Kendisinde uyanan bir isteği hemen yerine getirebilecek, durup dururken niçin, neden olduğunu bilmeden kendisini baş aşağı dipsiz bir uçuruma atabilecek kadar cesaret duyuyordu.

Bunu kuvvetle duyuyor, böyle olduğu için de gururlanıyor, hatta bilmeyerek içinde bundan ötürü bir mutluluk uyanıyordu. O güne kadar ancak kendisini sevmiştii, bundan kendini alamıyordu; çünkü varlığından hep iyi şeyler

(*) Rusya'da Kazak köylerine verilen ad – e.n.

bekliyordu, kendi benliğinden ötürü henüz hayal kırıklığına da uğramamıştı.

Moskova'dan ayrılırken geçmiş yanlış davranışlarını anlayan, birden kendi kendine: "Onların hepsi yanlış şeylerdi, rastlantıyla olup bitmiş, önemi olmayan olaylardı. Eskiden doğru dürüst yaşamaya niyetim yoktu, şimdi Moskova'dan çıkışımla birlikte yepyeni bir hayat başlayacak. Bu hayatta artık o yanlışlar olmayacak, içimde pişmanlıklar uyanmayacak, herhalde yalnız mutlu şeyler olacak!" diye düşünen bir delikanlı gibi sevinçli duygularla gençlikten ileri gelen bir neşe içindeydi.

Fakat Olenin'i ancak bir yere kadar Tolstoy'un "öteki ben"i olarak görebiliriz. Aylarca süren zevk-ü sefa alemlerinden sonra, Olenin de, tıpkı Tolstoy gibi askerî birliğine katılmak üzere gönüllü olarak Kafkaslara gelir. İkisi de yaşadıkları duygusal karmaşayı burada çözmek niyetindedirler. Ancak, Olenin adım adım yerel geleneklere ilgi duyan ve uyum sağlayan kederli bir yabancıyken, onu yaratan romancı, git-tikçe işinin ehli bir antropoloğun bakış açısına sahip olmaya başlayan, sofistike, psikolojik olarak da bilge bir kişiliktir.

Üzerinde çalışmaya başladıktan kısa bir süre sonra, Tolstoy *Kazaklar*'ı bir kenara kaldırıp tam on sene boyunca bu romana bir daha geri dönmedi. Arada geçen bu dönemde Tolstoy üç yıl boyunca askerlik yaptı, hikâyeler ve romanlar yayımladı, Avrupa'yı gezdi ve evlendi. Tüm bunlara, aradan geçen bunca zamana rağmen, romanı okurken, aradaki on yılı hiç fark etmeyiz. *Kazaklar*'ın on sene evvel yazımına başlanan hikâyesi, neredeyse kusursuz biçimde, görünmez olarak akıp gider. Yalnızca bir yerde, dördüncü bölümde, o da bir zorunluluk yüzünden kesintiye uğrar. Yazarın karakterlerinden ve hikâyesinden çarpıcı biçimde ayrılı-verdiği ve bilmeyenlere Kazak kültürünü anlatmayı amaçla-

dığı bu bölüm, bir ansiklopediden çıkmış gibidir daha çok. Bölgenin özellikleri ve Kazak kasabaları büyük bir ayrıntı zenginliğiyle anlatılır; kıyafetler, silahlar, şarkılar, dükkânlar, bağlar, av ve balık tutma âdetlerini, genç kızlarla kadınların toplumsal statü ve davranışlarını okuruz bu bölümde. “Kazağın giyimi son derece gösterişlidir,” diye yazar Tolstoy, “bu bakımdan Çerkezlerle benzer. En iyi silahlar Dağlılardan alınır, en iyi atlar da yine onlardan ya satın alınır, ya da çalınır. Genç bir Kazak Tatarca bilmeyi bir marifet sayar, keyifli zamanlarında kardeşiyle bile Tatarca konuşur. Buna rağmen, dünyanın bu ücra köşesine fırlatılıp atılmış duygusunu veren, çevresi yarı vahşi Müslüman kabileleriyle, Rus askerleriyle çevrilmiş olan bu bir avuç Hıristiyan halk kendini uygarlığın en yüksek düzeyine ulaşmış sayar. Onun gözünde Kazak’tan başkası insan değildir. Ondan gayrısına da imâ yüksekten bakar...” Ayrıntılı paragraflar boyunca Kazak toplumunun bu canlı taslakları devam eder ve sonunda öyle bir yoğunluğa ulaşır ki, çağdaş bir eleştirmen şu gözlemlerde bulunmadan edemez: “Bir sürü etnoloğun makaleleri bir araya gelse, vatanımızın bu bölümünün daha tam, kesin ve de renkli bir resmini oluşturamazdı.”³

“Kazak” ismi, yağmacı ya da daha yumuşak bir yorumla, maceracı anlamına gelen Türki bir kökten gelmiş gibi görünmektedir. Bir halk olarak Kazaklar, serflikten kaçın ve 15. yüzyılda, politik otonomilerini elde etmek adına, Ukrayna’nın nehirleriyle verimsiz ovalarına ve kuzeydoğu Rusya’ya göç eden köylü hareketinden doğmuştur. Kıyafetleriyle dış görünüşlerini kendi kültürlerine asimile ettikleri Müslümanların çoğunlukta olduğu cemaatlere yakın bölgelerde, kendi kendilerini yöneten siyasi oluşumlar kuran Kazaklar, en sonunda Rus ordusuna entegre oldular; böylece

3 A.g.e., s. 284. (Bahsedilen eleştirmen *St Petersburg Dergisi*’ne yazan Annenkov’dur).

Kazakların toprakları, komşu Çeçen savaşçıların ayaklanmalarına karşı Rusya'yı korumakla yükümlü askerî karakollara dönüştü. Tolstoy, şehirli karakterini, aşırı gösterişli Kafkas kostümleri giyen, en az erkekler kadar kendi başlarının çaresine bakabilen kadınlardan oluşan bu saygı duyulması, cesur, bağımsız halkın içine göndermişti. Tolstoy için, hikâyesine daha başlamadan ara vermek, bir anlığına hikâyesini gözümüzden kaçırmak çok önemlidir; böylece Moskova ve St. Petersburg'daki okurlarına Olenin'in girmek üzere olduğu toprakların coğrafi ve sosyolojik bir portresini sunar. Şehirli okurlar için, tıpkı Olenin için olduğu gibi, Kazaklar, içlerinde, ilkel soyluların romantik çekiciliğini barındırırlar.

Ancak Kazakların tarihinde, Tolstoy'un atladığı ve yirminci yüzyılın kanlı dönemeçlerinden geçmiş biz sonraki okurların görmezden gelemeyeceğimiz, daha değişik, çok daha kötücül bir dönem de bulunmaktadır. Tolstoy, savaşı yaşamış ve savaştan sağ kurtulmayı başarmıştı. Savaşı biz de yaşadık; ancak biz, aynı zamanda, pek çok insanın sağ kurtulmayı başaramadığı soykırımı da yaşadık. Savaşların en gaddarları, bir sebep için yaşadıklarını, en azından bir bağlama oturtulmaları gerektiğini söylerler; soykırım ise, sebepsiz bir katliamdan başka bir şey olduğunu göstermeye kalkışmaz bile. "Kazak" lafının, günümüzde, 'görmezden gelinemeyecek bir biçimde soykırımla birlikte anıldığını kabul etmemiz gerekir. Romanını günümüzden yüz elli sene evvel yazan Tolstoy, Kazak katliamlarının sebep olduğu bu soykırım meselesi hakkında en ufak bir imada dahi bulunmaz. Bu yüzden de, hikâyesinin Kazak kahramanları, sıradan savaşçılar olmaktan öteye geçmezler. Genç bir savaşçı olan Lukaşka, Çeçen düşmanını soğukkanlılıkla öldürür; yanındakiler, ölü adamın ceketiyle silahlarını alabilmek için birbirleriyle mücadele ederler. Daha sonra, hep birlikte votka içerek kutlama yaparlar. Katil, bir anlığına, yaptığı şeyin far-

kına varıp ürperir, ama bu duygu ortadan hemencecik kalkıverir: “O da bir insandı yahu!” dedi Lukaşka, ölü Çeçen’e duyduğu saygıyı ifade ederek.” Yanında bulunan Kazak savaşçının buna verdiği cevap şudur: “Evet, doğru, insandı... Ama kendisine kalsa sana hiç merhamet göstermezdi o aslanım.” Bu duyduğumuz, savaşın, savaşçıların çirkin dilidir. Bu sözler, beylik laflar olmanın ötesine geçemezler.

Peki o zaman, bizlerin, asil romancımız Tolstoy’dan daha fazlasını bilmemiz, daha fazlasını bilmeyi istememiz mümkün müdür? Shakespeare ve Dante’yle birlikte o da dünya edebiyatının beşiğinde yer almaktadır: O zaman, Tolstoy’dan daha derin bir duyarlılığa, daha derin bir bilgiye kim sahip olabilir? Ama biz, sonuç olarak, ondan daha çok şey biliyoruz işte: Aradan geçen zamanda olanların dehşeti ve film pelikülünün merhametsiz retinası sayesinde, soykırımın silinmez sahnelerine tanıklık etmiş durumdayız. Tam da sistematik katliamlarının bugün artık silinmesi mümkün olmayan bilgisinden dolayı, bugün Kazak tarihine baktığımızda büyük bir dehşet duymamız gerekmektedir. Şimdi, Tolstoy’un içinde yaşadığı 1850’lerden 1920 yılına hızlı bir geçiş yapalım: Bir Sovyet muhabiri olan Isaac Babel, Kızıl Ordu’ya bağlı olan ve Bolşeviklerle aynı davaya gönül veren Kazaklarla birlikte ilerlemekte. Amaçları Polonya’yı Komünist yapmak. Tıpkı Olenin gibi, Babel de Kazak âdetlerine yabancı; o da, tıpkı Olenin gibi, doğanın gücünün büyüsüne kapılmış durumda. Babel, günlüğünde, bu becerikli ve korkusuz binicilerin gürültülü atlarının üzerinde nasıl da dört nala gittiklerini anlatır: “Tarifi mümkün olmayan bir güzellik bu, korkunç bir gücün size yaklaştığını aniden hissetmek... Kızıl bayrakların, güçlü, adaleli erkeklerin, kendinden emin komutanların, sakın, görmüş geçirmiş gözlerin yaklaştığını hissetmek...”⁴

4 Isaac Babel’in 1920 yılında tuttuğu günlük. Editör: Carol J. Avins. Rusça’dan çeviren: H.T. Willetts. Yale Üniversitesi Yayınları, 1995, s. 14.

Bir gece tablosunu tarif ederken Babel şöyle yazar: “Birlikte yemek yiyor, birlikte uyuyorlar. Mükemmel, sessiz bir dostluk var aralarında... Güçlü sesleriyle akla kilise müziğini getiren şarkılar söylüyorlar; atlarına çok düşkünler, her adamın yanında mutlaka ufak bir yığın bulunuyor. Bu yığında bir eyer, bir yular, süslü bir kılıç ve bir kaban var.”⁵

Ancak bu cennet manzarasının bir de ölümcül yanı vardır. Kazaklar, her gün Polonya Galiçya’sındaki ufak Musevi kasabalarına hücum edip yağma yapmakta, yakıp yıkmakta, işkence ve tecevüz etmekte, dağlamakta ve katletmekteydiler: Yaşayan bütün Musevileri öldürmek için yola çıkmışlardı. Bir süre sonra Rusya’nın en çok tanınan yazarlarından birine dönüşecek ve Sovyet gizli polisi tarafından en sonunda öldürülecek olan Babel, Musevi kimliğini çevresindekilerden gizler: Çevrede Kazaklar varken Musevilerin yaşam şansı yoktur çünkü. (Çarlık Rusyası’ndan 1906 yılında, dokuz yaşındayken göç eden benim kendi annem, en sonunda güvenli bir yere ulaştığında, fısıltılı bir sesle, Kazak akınlarında ele geçirilen büyük amcasının nasıl da ayaklarından bir atın kuyruğuna bağlandığını anlatmıştı. Kazak akıncı, atını ilerletmiş ve o anda annemin amcasının kafası kopmuş, en sonunda kafatası paramparça olana dek, parke taşların üzerinde sürüklenip durmuştu.)

Tolstoy, 1920 yılında yaşanan mezalimleri görece kadar uzun yaşamadı; 1910’da vefat etti ve öldüğünde ardında uzun süredir Hıristiyanca bir pasifizizmle geçen bir hayat bıraktı. Ama yaşanan başka şiddet olaylarının mutlaka farkındaydı. Kazaklar 19. yüzyılda yaptıkları zulümlerle ünlüdür; yine de bunlar ve Babel’in çetelesini tuttuğu toplu ölümler, Çmielniki’nin Kazak tarihindeki en kanlı leke olan katliamlarıyla aşık atamaz. 1648 ile 1649 arasında, tek bir yıl içinde Bogdan Çmielniki’nin liderliğinde Kazaklar, daha sonraları

5 A.g.e., s. 61.

soykırımcı Nazi rejiminin iktidara gelişine dek kimsenin aşamayacağı bir işi başarıp üç yüz bin Yahudi'yi katletmişlerdi.

Elbette, Tolstoy'un romanının arka planında bunların hiçbiri yoktur; *Kazaklar*, sonuç olarak, bir tür aşk hikâyesidir ve kitabın teması, özlemdir. 17. yüzyıl, ulaşamayacağımız kadar uzak bir yerde bugün, 20. yüzyılın ortasında olanlar da, şimdiden unutulmaya başlanmış durumda. Yine de, "Kazak" kelimesi, sırf yüksek sesle söylendiğinde bile o korkunç ölüm duygusunu muhafaza ediyor hâlâ. Kuşağımızın naif olmayan, geçmişte olan soykırımı kasten görmezlikten gelmeyen bir okuru, bu sesi duymamazlık edemeyecektir.

Tolstoy'un hikâyeleri her zaman insancıldır; Kazakları tarif ederken herkesin karakter sahibi olduğunu ve bize beklenmedik biçimde tanıdık geldiklerini görürüz. Tolstoy'un anlattığı Kazaklar ne göklere çıkarılır ne de küçük düşürülürler; korkunç tarihsel olaylara sebebiyet veren canavarlar gibi değildirler pek; onları kendilerine has kılan, Tolstoy'un onları hepimiz gibi insan yapan bakışıdır. *Kazaklar*, yayımlandıktan sonra, edebiyat dünyasında büyük bir heyecan yaratmıştı. Tolstoy'dan on yaş büyük olan Turgenyev, kendinden geçmiş bir halde: "Çok duygulandım," diye yazmıştı.⁶ Turgenyev'in meslektaşı şair Afanski Fet ise: "Yüce bir dehanın o tarifsiz büyüklüğü!"⁷ diye yazar ve *Kazaklar*'ın bir başyapıt olduğunu ilan eder. Kitabın ününün hâlâ devam etmesi, tüm bu övgüleri onaylamaktadır. O zaman, söyle bakalım ey okur, tüm bu bildiklerimizi yan yana koyduğumuzda, bizlerin ne yapması gerekmektedir? Şefkatli biri olmasına rağmen *bildiklerine* sırt çeviren bu Tolstoy'u nasıl değerlendirmeliyiz?

Bence bu sorunun cevabı, nadiren karşılaşılan bir ilke de gizlidir. Bu ilke, edebiyatı kendisinin dışındaki dünya-

6 Troyat, s. 284.

7 A.g.e., s. 285.

dan izole eden solipsistik bir ilke değil, *hikâye*'nin tutarlı olması gerektiği ilkesidir. Edebiyatta özgünlük dediğimiz şey, büyük oranda, bakış açısıyla ilgilidir. O yüzden de, bakmamız gereken şey, Tolstoy'un değil, Olenin'in tarih anlayışıdır. Olenin'in, tıpkı kendisine benzeyen pek çok başka genç gibi, dahil olduğu sınıfla yaşadığı çağın önyargılarını içinde barındıran biri olduğu, şımarık bir zengin hayatı yaşamış birinin dikkatini çekmeyecek şeylere hiç alaka göstermediği ortadadır. Tolstoy, karakterine tarihî gerçekleri, yaşanan baskıları öğretmeyi, onu şefkatli kılmayı değil, Olenin'e doğal hayatın ne kadar yüce olduğunu göstermeye çalışır.

O zaman, haydi sevgili okur, benimle gel ve tüm bunlara hiç aldırış etme! En azından bu hafif romanı okuduğun süre boyunca, tarihin kasvetli iddialarını bir kenara koy... *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda Shakespeare İspanyol donanmasının yaptıklarıyla hiç ilgilenmez; *Gurur ve Önyargı*'da Napolyon savaşlarının mutlulukla görmezden geldiğini fark ederiz; *Kazaklar* da, geçmişte yaşanan bu dehşetengiz olaylarla lekelenmemiştir hiç. Karşımızda, pastoral bir hikâye vardır ve Olenin, kısa süre içinde, dağların, ormanların, tutkulu genç adamların ve cesur kadınların dünyasına boyun eğecektir. Ufku ilk görüşü –“çevreleri tertemiz, bembeyaz dev dağlar, tepeler ve gökyüzü...”– onu beklentilerinin ve Moskova'da kurduğu hayallerin çok ötesinde etkiler. “Olenin artık Bach'ın müziğine de, aşka da inanmıyordu.”

Moskova'ya ilişkin bütün anılar, duyduğu utanç, pişmanlık, Kafkasya'ya ait bütün hayaller, hepsi yok oldu, bir daha da zihninde yeniden canlanmadı.

Sanki bir ses, bir zafer edasıyla ona: “İşte, her şey şimdi başlıyor,” demişti.

Yol boyu, uzaklarda görünen Terek Irmağı'nın çizgisi, Kazak köyleri, halk, artık ona şakadan değil, gerçekten var

olan şeyler gibi görünüyordular. Göğe bakınca, dağlar aklına geliyordu... Kendisine, Vanyuşa'ya bakıyor, yine dağları hatırlıyordu.

Böylece, adeta göz açıp kapayıncaya dek, Olenin, en azından görünüş itibariyle değişir. Şehirde giydiği kıyafetlerini çıkarıp üzerine bir hançer iliştirdiği bir Çerkez paltosu giyer, Kazaklar gibi bıyık ve sakal bırakır, yanında da Kazakların sahip olduğu tüfeklerden taşır. Çehresi bile değişir; şehre ait solgunluğundan kurtulup açık dağ havasının verdiği kırmızılığa bürünür. Açık havada, çadır olmadan yaşadıkları üç aylık zorlu bir hayattan sonra, Rus askerleri üstleri başları tütün kokan bir vaziyette kasabaya akın ederler; varlıkları ve sahip oldukları şeylerle kendilerine istemeden ev sahipliği yapmak zorunda kalan Kazakların üzerine bir heyula gibi çökerler. Olenin, sıradan bir asker değildir: Moskova'dan gelirken hizmetçisi ona eşlik etmiştir. Kalacağı yer için bir sürü para ödeyebilen bir beyefendidir o. Parası sayesinde, alaya bağlı bir öğretmen olan kornetçiye ait olan üçgen damlı, sundurmalı bir evde kalır. Ona yer açmak için kornetçiyle ailesi bitişikteki saz çatılı bir eve taşınırlar: Kasabada barınan her Rus gibi, Olenin de kimsenin hoşlanmadığı biridir. Kornetçinin karısı İhtiyar Ulitka: "Seninle mi uğraşacağım be!" diye bağırır. Ailenin kızları Maryanka, Olenin'e onu küçümseyen düşmanca bakışlar atar ve Olenin onunla konuşabilmeyi ister: "Genç kızın sert, çevik adımları beyaz mendilinin altından bakan, vahşi bakışlı parlak gözleri, vücudunun sağlam, aynı zamanda güzel hatları şimdi Olenin'i daha çok şaşırtmıştı. 'Hayalimdeki kadın bu olacak...' diye düşündü." Ve yine:

Maryana'nın belinin ne kadar zarif, ne kadar rahat bir şekilde kıvrıldığını, doğrudan doğruya çıplak vücudunun üzerine geçirdiği pembe entarisinin göğsü ile biçimli bacaklarını nasıl sardığını, üzerine sıkıca oturmuş entarisinin altın-

da her soluk alışında göğsünün nasıl belirgin bir şekilde görüldüğünü, eski, kırmızı çarıkların içinde ince ayaklarının nasıl hiç yer değiştirmeden aynı şekilde toprağa bastığını, kolları sıvanmış entarisinin altından görünen güçlü kollarının kaslarını gererek tezeği kürekle duvara öfkeyle atıyormuş gibi nasıl şiddetle fırlattığını, derin bakışlı siyah gözlerin arada bir nasıl ona doğru çevrildiğini seyretmek genç adama sevinç veriyordu. Genç kızın incecik kaşları çatılıyordu ama, gözlerinde güzel olduğunu bildiğini belli eden memnun bir ifade vardı.

Ancak Olenin ona nasıl yaklaşacağını bilemez. Kitabın kahramanı yalnız ve gözlemci bir karakterdir; çevresindeki her şey onun aklını karıştırır. Sundurmasına oturup kitap okur ve hayaller kurar; korunun içinde, kaybolmuş ve tek başına bir vaziyette otururken, gizemli bir idealizmle dolar içi. Moskova'nın üzerinde bıraktığı izlenimler ve cazibesi ağır ağır ortadan kalkarken, Olenin kendini Kafkas alışkanlıklarına daha da çok kaptırır. Sürekli olarak başına gelenlerden şikâyet eden, ormanın sırlarını öğretip onu Şikir'le tanıştıran, Eroşka isimli geveze bir adamla arkadaş olur. Eroşka, herkesle, Tatarlar, Ermeniler ve Ruslarla kan kardeşi olmaya dünden hazır olan bir tür taşra filozofudur. Papazlarla dalga geçer ve Olenin'e: "Sen nalları diktiğinde... mezarının üzerinde çimenler bitecek, hepsi bu," der. "Hayatın hiçbir yerinde günah yoktur... Hepsi uydurmadır bunların!"

Bu esnada, Maryanka hâlâ elde edilmesi güç biri olmaya devam etmektedir. Olenin'in hem hayranlık duyduğu hem de içten içe kıskandığı Lukaşka, Maryanka'ya kur yapar. Lukaşka, Olenin'in tam zıttıdır: Küstahtır, korkusuzdur, herkesle birlikte olan bir ayyaşır, üstelik bir savaşçı gibi dövüşmeye de hazırdır. Bir Kazak'tır o ve Maryanka da, Olenin'le değil, bir Kazak'la birlikte olmayı arzular. En sonunda Ole-

nin ihtiyar Ulitka tarafından kabul edildiğinde dahi, Maryanka onunla birlikte olmaya direnir. *Kazaklar*'ın tam kalbinde eski moda bir aşk üçgeninin olduğunu görürüz, ancak bu aşk üçgeni iki adam için de hayırlı bir biçimde nihayete ermeyecektir. Maryanka, Lukaşka'ya sahip olmayı başaramaz, ayrıca Olenin'i de geri çevirmesi gerekir: Çünkü Olenin bir yabancıdır ve her zaman da öyle kalacaktır. Çerkez paltosuna, Eroşka'yla kucaklaşmalarına, Şikir'le yaptıkları kutlamalara rağmen hiçbir şey onun bir Rus beyefendisi olduğu gerçeğini değiştiremez. Olenin bir Kazak olmayacaktır asla. Zaten en sonunda, Moskova onu kendine geri çağıracaktır.

Ancak Tolstoy'un sanatının, hikâyesinin sonundaki o yavan gerçekçiliği de, üzerinde durulmamış psikolojik bilgeliği de aşan başka bir amacı vardır. Genç bir adamın gösterdiği gayrettir bu... Yetmiş yaşındayken, vicdanını rahatsız eden dinî ve siyasi meselelerle uğraşmaya devam eden ihtiyar Tolstoy, Fransa'da haksız yere vatana ihanetle suçlanan Musevi subay Alfred Dreyfus'un ölüm cezasının derhal ertelenmesini talep eden bir bildiriye imza atmayı reddetmişti. Bahsedilen olay, dönemin en meşhur davası olmakla birlikte, Tolstoy öfkeliydi: Ona göre Dreyfus halktan biri, bir *mujik* değildi, pasifizme de hiç inanmıyordu. "Yurdumuzda hepsi de birbirinden parlak onca insan asılır, sınırdışı edilir, hapishanelerde çürürken, biz Rusların, fevkalade sıradan bir zat-ı muhterem olan Dreyfus'un savunmasına koşmamız doğrusu biraz tuhaf kaçacak bence."⁸ Tolstoy, siyasi itibarını, bunun yerine, askerlik yapmayı reddeden ve tıpkı büyük romancının kendisi gibi başkalarının yaptıkları kötülüklerle karşı pasifizmi savunan Dukhobor komününe destek vererek kullandı. Çar'ın emriyle Kazak milisler tarafından zorla topraklarından sürülen bu insanlar, getirildikleri yerde yine hükümetin emriyle Kazaklar tarafından kısıtılıp

8 A.g.e., s. 564.

kamçılanmış, sakat bırakılmış ve eşyalarının yağmalanışını izlemek zorunda bırakılmışlardı. Tolstoy tüm bu olaylara çok öfkelenmiş, Çar'a yazdığı bir mektupta, böylesi cinayetlerin "Rusya'nın utancı" olduğunu belirtmişti. Elbette, burada, Tolstoy'un bahsettiği cinayetleri işleyenler arasında, kırk sene evvel haklarında büyük bir büyülenmeyle yazdığı Kazakların da bulunduğu kimsenin gözünden kaçmayacaktır.

Ama yine de okur: Aldırış etme bunlara! Genç Tolstoy'un, çevresindeki toplumsal olaylardan çok kendi algılarına itibar ettiğini görüyoruz. Romancının o kâhince şiirselliği, Maryanka'nın kuvvetli bacaklarıyla Kafkas dağlarında, koruluklarında, gürül gürül akan Kafkas nehirlerinde bulur ifadesini. Bu şiirselliği harekete geçiren şey de, tıpkı vermediği mesaj gibi, Kafkaslar'ın kendisidir. Bu kitabı okumak, bizi doğanın güzellikleriyle ödüllendirir. Tolstoy'un üzüm bağlarının sıcaklığını, havasını, tozunu ve yoğun kokularını yakalamaktaki başarısı, şu paragrafta doruk noktasına ulaşır:

Tam iş zamanıydı. Bütün köylüler karpuz bahçelerine, bağlara dolmuş, uğraşıp duruyorlardı. Bahçeler yeşil sarmaşıkların altında kaybolmuş, gür bitkilerin altında serin gölgeler oluşmuştu. Her yerde güneşin aydınlattığı geniş yaprakların arasında, olgun salkımlar göze çarpıyordu.

Bahçelere, bostanlara giden tozlu yolun üzerinden tepemesine kadar üzümle doldurulmuş arabalar, gıcırdayarak, ağır ağır ilerliyorlardı. Araba tekerleklerinin ezdiği tozlu yollarda üzüm salkımları sürünüyordu. Üstleri başları üzüm lekesi içinde olan çocuklar, ellerinde salkımlar, ağızları üzümle dolu annelerinin peşinden koşup duruyorlardı.

Yollarda yürüyenler her an üstleri başları yırtık pırtık, omuzlarında kocaman üzüm sepetleri taşıyan işçilerle karşılaşıyorlardı. Mendillerle yüzlerini ta gözlerine kadar ört-

müş olan genç kızlar, tepelemesine dolmuş arabalara koşulu öküzlerini güdüyorlardı. Askerler bir arabaya rastladılar mı, onu güden Kazak kızlarından üzüm istiyorlardı.

Bunun üzerine Kazak kızı, araba yola devam edesun, arkaya atlıyor, sepetlerden bir kucak dolusu üzüm alıyor, onu askerin tuttuğu kaputunun eteğine dolduruyordu.

Bazı avlularda üzüm ezme işine başlamışlardı bile. Havada küspe kokusu dalgalanıyordu. Çardakların altında kırmızı tekneler, avlularda da kollarını sıvamış, ayak bilekleri üzüm suyuna bulanmış Nogay işçileri görülüyordu. Domuzlar, fokur fokur sesler çıkararak, suyu çıkarılmış posalarını yiyor, ezilmiş küspelerin üzerinde yuvarlanıyorlardı.

Doğurganlıkla dolu dolu bu cennetimsi sahne, Incil'den çıkmış gibidir adeta. Her cümlede içinde birbirinden farklı kokular olduğunu hissederiz. Tolstoy'un güzellikten zevk almayı bilen dehası, şimdi en olgun halindedir. Olenin, Moskova'ya dönecektir, evet; ancak kahraman, artık üzüm hasadını görmüştür ve dünyayı Kafkaslar'dan, Maryanka'dan önce olduğu gibi göremeyecektir asla. Romanın asıl kahramanı, uygarlığın o büyük hayali, yani dünyanın en bakir halidir. *Sanat Nedir?* isminde her tür dünyevi hazı lanetleyen bir kitap yazan, vaaz vermeye düşkün, bağınaz, yetmişlik ihtiyar Tolstoy, *Kazaklar*'ın yirmili yaşlardaki yazarını ortadan kaldıracıkmeyi belki isterdi. Tolstoy, yaşlıyken, hayatın güzelliklerinden feragat etmemizi istiyordu çünkü. Oysa Olenin'i doğanın güzelliği ve aşkın sebep olduğu özlem duygusuyla tanıştıran genç Tolstoy, okurdan feragat etmenin değil, tutkunun havarisi olmasını istemekteydi.

İngilizce'den çeviren KAYA GENÇ

Moskova'da bütün sesler dinmişti. Kış havasına bürünmüş olan sokakta ara sıra uzaktan uzağa tekerlek gıcirtısı duyuluyordu. Pencereelerde artık ışık yoktu, sokak fenerleri bile sönmüştü. Kiliselerden, uyuyan kentin üzerinde dalgalanan, sabahı haber veren çan sesleri geliyordu. Sokaklar boştu. Zaman zaman gece çalışan arabacıardan biri tek tük, yerlerde karla kumu birbirine karıştırarak daracık çizgiler halinde izler bırakıp bir köşeden öbürüne geçiyor, müşteri beklerken uykuya dalıyordu. Bazen yoldan geçen yaşlı bir kadın kiliseye giriyordu. Kilisede ise altın rengi küllüklere rastgele dikilmiş mumlar, alttaki maddenin üzerinde yankılar bırakarak kırmızı bir ışıkla yanıyordu. Çalışan insanlar uzun bir kış gecesinden sonra, kalkmış, işlerine gitmek üzere yola koyulmuşlardı.

Oysa beyler için henüz gece bitmemişti. Şövalye Gazinosu'nun kapalı kepenklerinin arkasından, o saate kadar açık kalması yasak olduğu halde, hâlâ ışık süzülüyordu. Kapının

önünde bir kupa arabası, bir kızak, arka arkaya dizilmiş, hemen hemen birbirine yapışmış arabalar sıralanmıştı. Postayı alacak olan troyka da orada duruyordu. Kaputuna iyice sarınmış, adeta büzülmüş olan kapıcı sanki binanın öbür köşesine saklanmış gibi duruyordu.

Holde oturan yüzü çökmüş garson “Boş boş ne konuşurlar öyle... bilmem ki?..” diye düşünüyordu. “Hep de benim nöbetçi olduğum geceye rastlar!”

Yandaki küçük aydınlık odadan, yemek yiyen üç genç adamın sesleri geliyordu. Odada üzerinde akşam yemeği ile şarap kalıntılarının bulunduğu bir sofrada oturuyorlardı. Biri kısa boylu, tertemiz, zayıf, çirkin bir gençti; oturmuş, yola çıkmak üzere olan arkadaşına sevecen, yorgun gözlerle bakıyordu. Ötekisi uzun boylu biriydi: Boş şişelerle dolu masanın yanında, uzanmış, saatinin kurgusu ile oynuyordu. Üçüncüsü sırtında yepyeni kısa bir kürk, arada bir durarak odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, tırnakları tertemiz, kalın, güçlü parmaklarını şaklatıyor, nedense kendi kendine gülümseyip duruyordu; gözleri de, yüzü de ıslık ıslık. Elini, kolunu sallayarak heyecanla konuşuyordu. Fakat belliydi ki, bir türlü o anda duyduklarını dile getirecek sözcükleri bulamıyor, bütün aklına gelenleri de çok zayıf buluyordu. Hiç durmadan gülümsemeye devam ediyordu.

Yola çıkmak üzere olan genç “Şimdi artık her şeyi söyleyebilirim...” diyordu. “Kendimi temize çıkarmaya çalışmıyorum ama, istiyorum ki, hiç olmazsa sen beni, benim kendimi anladığım gibi anla... Bu işe, adi birtakım insanların baktıkları gibi bakmanı istemiyorum.” Kendisine sevecen bir tavırla bakana doğru döndü “Örneğin sence, ben o kadına karşı suçluyum... öyle diyorsun değil mi?”

Kısa boylu, çirkin genç “Evet, suçlusun...” dedi, bunu söylerken de gözlerindeki o sevecen, yorgun ifade daha da derinleşmiş gibi göründü.

Gitmek üzere olan genç adam “Bunu neden söylediğini çok iyi biliyorum,” diye sürdürdü. “Sence sevilme, sevmek kadar büyük bir mutluluktur, insan bir kez öyle bir mutluluğa ulaştı mı, artık hayatının sonuna kadar onunla yetinmeli.”

“Kısa boylu çirkin genç gözlerini açıp kapayarak “Evet... Bu, insana yeter de artar bile kardeşim... İnsan daha başka ne ister?” dedi.

Yola çıkacak genç “Peki ama, insanın kendisi niçin sevmeli?” diye sordu. Düşünceli bir tavırla, sanki ona acınmış gibi arkadaşına baktı. “İnsan neden sevmesin?.. İnsan sevmezse... Hayır, sevmeden sevilme yıkımdır. Hele kendini suçlu hissederse. Karşısındakine bir şey vermediğini, veremeyeceğini anlıyorsa... Hay Allahım, öyle bir iş ki!” Bunu söylerken elini sallamıştı. “Bari her şey mantığa uygun olsa... Hayır, her şey tam tersine olur! Bir türlü istediğin gibi olmaz! Kader bildiğini okur.”

“Bak, şu anda sanki o duyguları başkasından almışım gibi bir his duyuyorum... Sen de öyle düşünüyorsun! Yadsıma... Öyle düşünmek zorundasın. İnanır mısın, şimdiye kadar yapmış olduğum bütün budalaca ya da alçakça işler arasında –ki hayatım boyunca epey şeyler yapmışımdır– bu iş içimde pişmanlık uyandırmayan, daha doğrusu pişmanlık duyamadığım hareketlerden biridir. Ne başlangıçta ne de daha sonra, kendime olsun, ona olsun hiç yalan söylemedim. En sonunda âşık olduğumu sanmıştım. Sonradan bunun elimde olmayarak kendi kendimi aldatmaktan başka bir şey olmadığını, bir insanın bir başkasını böyle sevemeyeceğini anladım. Anlayınca da artık bu işe devam edemedim. O ise devam etti. Elimden bir şey gelmediyse suç bende mi? Ne yapmalıydım yani?..”

Arkadaşı, uykusunu dağıtmak için, bir puro yaktı “Elbette şimdi bir şey yapamazsın, çünkü her şey bitti!” dedi. “Yal-

nız, sana bir şey daha söylemek istiyorum: Sen daha henüz âşık olmadın, sevda nedir, bunu hiç bilmiyorsun...”

Kısa kürk paltolu genç gene bir şey söylemek istedi, başını ellerinin arasına aldı. Fakat söylemek istediğini bir türlü açıklayamadı, söylenecek sözleri bulamıyordu:

“Âşık olmadım ya... Doğru söylüyorsun... Hiç sevmedim ben... Yalnız, içimde sevmek ihtiyacını duyuyorum. Bu, içimde öyle güçlü bir istek ki! Bundan daha güçlü bir duygu olamaz sanıyorum. Hem öyle bir aşk var olabilir mi, ha?.. Her macerada daima eksik kalan bir şey var. Artık ne söyleyeyim? Hayatımı karışık, karmakarışık bir hale soktum! Şimdi ise her şey bitti. Bunda haklısın! Hissediyorum ki, benim için yepyeni bir hayat başlıyor!”

Divanın üzerinde uzanmış, saatinin kurgusu ile oynayan genç “Başlayacak olan bu yeni hayatını da gene karmakarışık bir hale getirirsin sen...” dedi.

Gidecek olan genç onun bu sözlerini duymadı.

“Gideceğime hem üzülüyorum, hem seviniyorum!” dedi. “Neden üzülüyorum, kendim de anlamıyorum.”

Sonra yalnız kendisinden söz etmeye başladı, söylediklerinin başkalarını kendisi kadar ilgilendirmediğini fark etmiyordu bile. İnsan, ruhunun derinliğinden kopup gelen coşkuyu yaşadığı anlarda, her zamankinden daha bencil olur. Böyle anlarında dünyada kendisinden daha ilgi çekici, daha güzel hiçbir şey olamazmış gibi bir duygu içindedir.

İçeriye yine kürklü, başını bir atkıyla sarmış genç bir hizmet eri girdi:

“Dimitriy Andreyeviç, arabacı artık beklemek istemiyor,” dedi. “Atlar saat on ikiden beri ayakta. Halbuki şimdi saat dört!”

Dimitriy Andreyeviç, Vanyuşa’sına baktı. O başına atkı sarmış, ayaklarına keçe çizmeler geçirmiş, yüzü uykulu genç adamın sesinde o söz konusu olan yeni hayatın, kendisini

çağırarak bir başka hayatın sesini duyar gibi olmuştu: Yoksunluk, sürekli bir çalışma, hareket dolu bir hayat olacaktı bu!

Parmaklarıyla kürkünde iliklenmemiş bir çengel arayaarak “Gerçekten de geç oldu! Haydi allahaısmarladık!” dedi.

Sonra arabacıya bir votka parası daha vermesi için yapılan öğütlere kulak asmadan kalpağını giydi, odanın ortasında durdu. Arkadaşlarıyla önce iki kez öpüştüler, durdular, sonra birbirlerini üçüncü bir kez öptüler. Sirtında kürklü kısa palto bulunan genç sofraya yaklaştı, masanın üzerinde duran kadehin içindeki içkiyi içti, kısa boylu çirkin gencin elini tuttu. Kızarmıştı.

“Ne olursa olsun söyleyeceğim! Seninle açık konuşabilirim, öyle konuşmalıyım da, çünkü seni severim. Onu seviyorsun, değil mi? Bunu hep düşünmüşümdür... Seviyorsun, değil mi?..”

Arkadaşı daha da yumuşak bir tavırla gülümseyerek “Evet...” dedi.

“Belki de...”

Son sözleri işitmiş olan garson, beylerin niçin böyle hep aynı sözleri söylediklerini düşünüyordu. Uykulu uykulu: “Buyurun, efendim, mumları söndürmek zorundayız, emir verildi, efendim,” dedi. “Hesabı kime yazmamı emredersiniz? Size mi, efendim?..”

Hesabı kimin ödeyeceğini gayet iyi bildiği için hemen uzun boylu gence doğru dönmüştü.

Uzun boylu genç “Evet bana” dedi. “Ne kadar tuttu?”

“Yirmi altı ruble...”

Uzun boylu genç bir an durdu, sonra, bir şey söylemeden, hesap pusulasını cebine soktu.

Sohbet eden iki arkadaşına gelince, onlar bambaşka bir hava içindeydiler. Yumuşak bakışlı, kısa boylu çirkin genç: “Güle güle! Sen çok iyi bir insansın!” diyordu.

İkisinin de gözleri nemlenmişti. Birlikte dış kapıya doğru

yürüdüler. Gidecek olan genç adam, birden kızarak, uzun boyluya doğru döndü:

“Ah, affedersin...” dedi. “Şövalye’deki hesabı hallet, olmaz mı? Sonra bana yazarsın!”

Uzun boylu genç eldivenini giyerek: “Olur, olur” dedi.

Sonra hep birlikte dışarı çıktıkları zaman, birdenbire “Sana öyle gıpta ediyorum ki!” dedi.

Yola koyulacak olan genç kızağa bindi, kürküne sıkı sıkı sarındı.

“Hadi, istersen sen de gel...” dedi, kızakta, kendisine gıpta ettiğini söyleyen gence yer vermek istiyormuş gibi, yana çekildi. Yalnız, konuşurken sesi titriyordu.

Onu uğurlayan genç “Güle güle, Mitya... Allah yardımcın olsun!” dedi.

O sırada istediği tek şey, öbür gencin bir an önce oradan gitmesiydi. Çünkü içinden gelen sözleri bir türlü söyleyemiyordu.

Bir ara sustular. Sonra biri bir kez daha “Güle güle!” dedi. Bir başkası “Hadi güle güle...” diye bağırdı.

Arabacı hayvanları kırbaçladı...

Genç adamı yolcu eden arkadaşlarından biri: “Elizar! Getir arabayı!” diye seslendi.

Arabacılar, paytonu süren adamlar kımıldadılar, dudaklarını şapırdatarak dizginleri çektiler. Soğuktan donmuş gibi görünen payton, karın üzerinde gıcırtilı bir ses çıkararak ilerledi.

Yolcuyu geçirenlerden biri: “Bu Olenin iyi çocuktur!” dedi. Yalnız Kafkasya’ya gitmenin anlamı var mı! Hem de yedek subay olarak... Bana milyon verseler gitmezdim! Yarın öğle yemeğini kulüpte yiyeceksin, değil mi?”

“Evet...”

Genç adamı yolcu eden arkadaşlarından her biri bir başka yola saptı. Yola çıkmış olan gence gelince, sırtındaki kürklü palto vücudunu çok sıcak tutuyormuş gibi bunalıyordu.

Kızağın içinde yere oturmuş, paltosunun önünü açmıştı. Eşyalarla yüklü geniş troyka, karanlık bir sokaktan geçip görünmeyen birtakım evlerin önünden başka bir sokağa saptı.

Olenin'e sanki bu sokaklardan yalnız uzaklara gidenler geçiyormuş gibi geliyordu. Her taraf o kadar karanlık, sessiz, sıkıntılıydı ki... Ruhu öyle çok anıyla, sevgiyle, pişmanlıkla doluydu ki, gözlerine dolan yaşlar ona hüznle karışık bir zevk veriyordu...

II

Olenin "Seviyorum... Çok seviyorum, ne iyi insanlar... Ne kadar iyi..." diye tekrarlıyor, ağlama isteği duyuyordu.

Yalnız bu ağlama ihtiyacı neden ileri geliyordu? O hoş insanlar kimlerdi? Kimi bu kadar çok seviyordu? Bunu bir türlü kestiremiyordu.

Bazen gözlerini herhangi bir evin penceresine dikip içeriye bakıyor, o evin neden böyle garip bir şekilde yapılmış olduğuna şaşıyordu; bazen de kendisine bu kadar yabancı olan arabacıyla Vanyuşa'nın neden ona bu kadar yakın olduklarına, buz gibi olmuş koşumlarını gererek ilerleyen atların her atılışında neden tıpkı kendisi gibi sarsılıp sallandıklarına şaşıp kalıyordu.

"Hoş insanlar... Seviyorum onları..." diye tekrarlıyordu. Hatta bir ara "Bak hele, nasıl oluyor. Mükemmel..." diye söylendi. Sonra da bunu niçin söylemiş olduğuna şaşarak: "Sarhoş muyum ne?.." diye düşündü.

Doğrusunu söylemek gerekirse, payına iki şişe şarap düşmüştü ama, Olenin'e bu etkiyi yapan yalnızca şarap değildi. Yola çıkmadan biraz önce, sanki rastgele dudaklardan dökülmüş gibi utançla söylenmiş olan, kendisine candan bir dostluğun ifadesiymiş gibi görünen o içten sözleri hatırlı-

yordu. Sıkılan elleri, bakışları, sessizlikleri, sonra da kendisi artık kızağa binerken, ona “Güle güle, Mitya...” diyenin sesini hatırlıyordu...

Kendisinin de ne kadar kesin bir açık kalplilikle konuştuğu aklına geliyordu. Bütün bunların onun için dokunaklı bir anlamı vardı. Yola çıkmadan önce yalnız dostları, akrabaları değil, aynı zamanda kendisine karşı ilgisiz olanlar, ona hiç de cana yakın görünmeyenler, hatta kötü niyetli olanlar bile, sanki aralarında sözleşmiş gibi, onu hoş görmeye, daha çok sevmeye kararlı görünüyordular. Tıpkı günah çıkarmaya, ya da ölüme giden birine yaptıkları gibi...

“Belki de Kafkasya’dan sağ salim dönmem nasip değil...” diye düşündü. Bu düşünceyle arkadaşlarını, kim olduğunu belirleyemediği bilinmeyen birini daha seviyormuş gibi bir duyguya kapıldı. Kendisine de acıyordu. Fakat ruhunu böyle dalgalandıran, duygularını anlamsız birtakım sözleri dudaklarından kendi kendine dökülüyormuş gibi söyleyecek derecede yumuşatan şey, ne arkadaşlarına karşı olan sevgisiydi ne de herhangi bir kadına karşı duyduğu aşk; çünkü kendisi henüz hiç âşık olmamıştı. Onu böyle ağlamaya, aralarında hiçbir bağ bulunmayan birtakım saçma sözler söylemeye sürükleyen şey, kendine karşı duyduğu umut dolu sıcak bir sevgiydi. Ruhunda iyi olan her şeye karşı birden masum bir sevgi uyanmıştı. O anda sanki ruhunda yalnız iyi duygular varmış gibi geliyordu.

Olenin hiçbir yüksek okul bitirmemiş, hiçbir yerde çalışmamış, yalnız bir kuruluştaki kayıtlı bulunan bir gençti. Servetinin yarısını har vurup harman savurmuştu, yirmi dört yaşlarında olduğu halde kendisine hâlâ hiçbir meslek seçmemiş, ömrü boyunca da hiçbir iş yapmamıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Moskova’nın kibar çevrelerinde sadece “Genç bir adam” olarak söz edilenlerden biriydi.

Henüz on sekiz yaşındayken o kadar serbest bir hayata ka-

vuşmuştu ki... 1840 yıllarında, genç yaşta annesiz babasız kalmış servet saman sahibi genç Rus delikanlıları ne kadar serbest olabilirlerse o kadar serbestti. Ne maddi, ne manevi, hiçbir bağı yoktu. Aklına eseni yapabiliyordu, hiçbir şeye muhtaç değildi, hiçbir şey onu bağlamıyordu. Ne ailesi, ne vatanı, ne inancı ne de herhangi bir isteği vardı.

Hiçbir şeye inanmadığı gibi hiçbir şeye karşı saygı da duymuyordu. Yalnız, hiçbir şeyi tanımamakla birlikte kötümser, sürekli canı sıkılan, ukalalık eden bir genç değildi; tersine, maceradan maceraya koşuyordu. Bir kere aşkın, dünyada olmayan bir şey olduğuna karar vermişti. Fakat yine de herhangi bir genç ve güzel kadınla karşılaştığı zaman adeta içi titrerdi.

Ünün, unvanların boş şeyler olduğunu çoktan anlamıştı ama, baloda Prens Sergey yanına yaklaşp da onunla bir iki çift tatlı lakırdı ettiği zaman, elinde olmadan, sevinç duymuyordu. Sonra maceralara atılıyordu ama, ancak bu maceralar onu bağlamadıkları oranda gönlünü eğlendiriyordu. Bir kez herhangi bir amaca kapıldı mı yavaş yavaş zorlukların ortaya çıktığını seziyor, bu zorluklarla uğraşmak, hayatla boğuşmak gibi adi bir zorunluluğun yaklaştığını hissetmeye başlıyor, hemen yine eski özgürlüğüne kavuşmak için, o kapıldığı duygudan ya da içinden gelen bir sezikle hemen kopup ayrılıyordu, onu bırakıveriyordu.

Hayatta her şeye böyle başlıyordu; iş hayatına, ev kurmaya, bir zamanlar kendisini vermeyi düşündüğü müziğe, hatta inanmadığı aşka bile böyle başlıyordu.

İnsana hayatta bir kez nasip olan, ancak gençlikte sahip olduğu gücü neye, sanata mı, bilime mi, bir kadın aşkı uğruna mı, yoksa pratik bir çalışmaya mı harcamak gerektiğini uzun uzun düşünürdü.

Bu düşündüğü güç, zekâdan, duygudan ileri gelen bir güç değildi; insanın hayatta yalnız bir kez duyduğu bir atılğan-

lıktı bu. Öyle bir güçtü ki insana hem kendini yetiştirebilecekmiş hem de dünyayı istediği yöne sürükleyebilecekmiş, onu istediği gibi yönetebilecekmiş gibi bir duygu veriyordu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bazı insanlar içlerinde böyle bir his duymazlar, bunlar, daha hayata atılır atılmaz, ilk karşılarına çıkan boyunduruğun altına girip hayatlarının sonuna kadar onun altında doğru dürüst çalışırlar.

Olenin, kendisinde bu her şeyi yapabilecek gençlik Tanrısının varlığını o kadar güçlü bir şekilde duyuyordu ki, sanki bütün varlığı bir anda bir tek istek, bir tek düşünce haline gelebilirdi! Kendisinde uyanan bir isteği hemen yerine getirebilecek, durup dururken niçin, neden olduğunu bilmeden kendisini baş aşağı dipsiz bir uçuruma atabilecek kadar cesaret duyuyordu.

Bunu kuvvetle duyuyor, böyle olduğu için de gururlanıyor, hatta bilmeyerek içinde bundan ötürü bir mutluluk uyanıyordu. O güne kadar ancak kendisini sevmiştii, bundan kendini alamıyordu; çünkü varlığından hep iyi şeyler bekliyordu, kendi benliğinden ötürü henüz hayal kırıklığına da uğramamıştı.

Moskova'dan ayrılırken geçmiş yanlış davranışlarını anlayan, birden kendi kendine: "Onların hepsi yanlış şeylerdi, rastlantıyla olup bitmiş, önemi olmayan olaylardı. Eskiden doğru dürüst yaşamaya niyetim yoktu, şimdi Moskova'dan çıkışım la birlikte yepyeni bir hayat başlayacak. Bu hayatta artık o yanlışlar olmayacak, içimde pişmanlıklar uyanmayacak, herhalde yalnız mutlu şeyler olacak!" diye düşünen bir delikanlı gibi sevinçli duygularla gençlikten ileri gelen bir neşe içindeydi.

* * *

İnsan uzun bir yolculuğa çıktığı zaman, ilk iki, üç istasyona kadar hayalinde hep ayrıldığı yerle meşgul olur; sonradan, birdenbire, yolda geçirilen bir gecenin sabahında, dü-

şünceleri gideceği yere doğru yönelir, artık o konuda hayaller kurmaya başlar. Olenin’de de öyle oldu.

Şehrin dışına çıkıp da çevredeki karlı tarlalara şöyle bir göz gezdirdikten sonra, bu uçsuz bucaksız toprakların arasında tek başına kalışına sevindi, kürküne sarındı, yeniden kızağın dibine inerek sükûnet içinde uykuya daldı.

Arkadaşlarla vedalaşma ona çok dokunmuştu. Bu yüzden, zihninde Moskova’da geçirmiş olduğu son kış canlandı, geçmiş olaylar, arada bir zihninden geçen birtakım düşünceler, sistemlerle karışık olarak gözlerinin önünden geçmeye başlamıştı.

Kendisini uğurlamış olan arkadaşını, onunla konuştukları genç kıza karşı olan duygularını hatırladı.

Genç kız zengindi. Olenin “Nasil oluyor da bu çocuk, kızın beni sevdiğini bilmesine rağmen, yine de onu sevebildi?” diye düşünüyor, zihninde olmayacak birtakım kuşku- lar uyanıyordu.

“Düşünüyorum da, insanların içinde öyle bayağılıklar var ki...” diye söylendi.

Hemen sonra da zihninde bir soru düğümlendi:

“Peki, ben niçin şimdiye kadar gerçekten hiç âşık olmadım? Herkes bana şimdiye kadar hiç sevmediğimi söylüyor. Yoksa, ben yabansı, kusurlu bir yaratık mıyım?”

Başından geçen bütün gönül maceralarını hatırlamaya başladı. Toplum hayatına ilk atıldığı zaman tanıdığı bir arkadaşının kız kardeşini, onunla birlikte, nakış işleyen ince parmaklarını, narin güzel yüzünün alt kısmını aydınlatan bir abajurun ışığında, masa başında geçirdiği geceleri, bir türlü bitmeyen saçma konuşmaları, ikisinin de duydukları utangaçlığı, çekingenliği, ortaya çıkan bu gerginliğe karşı sürekli içinde uyanan öfkeyi hatırladı. Sanki içinde bir ses ona hep “Hayır, sevgi bu değil, bu değil!” diyordu. Gerçekten de olmadığı sonradan anlaşılmıştı.

Sonra o güzel D. ile baloda yaptığı mazurkayı hatırladı.

“O gece ne kadar âşıktım, ne kadar mutluydum! Fakat, ertesi sabah uyandığım zaman kendimi yine bağlanmamış hissedince ne kadar üzölmüşüm!” diye düşündü. Sevgi denilen şey niçin gelip birden elimi kolumu bağlamıyor? Dünyada sevgi denilen şey yok ki gelsin... Hem bana, hem Dubrovnin’e hem de başkana yıldızları çok sevdiğinden söz eden komşu hanım da aradığım değildi...”

Şimdi de köyde çiftliğiyle uğraşırken yaptığı işler aklına geliyordu, o anılarda da kendisini sevindirecek bir şey bulamıyordu.

“Gidişimden kim bilir ne kadar uzun zaman söz edip duracaklar!” diye düşünüyordu.

Yalnız, konuşacak olanlar kimlerdi? Bunu bilemiyordu.

Hemen sonra aklına bir şey geldi, elinde olmayarak yüzünü buruşturdu, dudaklarından belirsiz birtakım sesler çıktı. Terzi Mösyö Kapel’i, ona olan 678 rublelik borcunu hatırlamıştı. Terziye bir yıl daha beklemesi için nasıl rica ettiğini, ne gibi kelimeler kullandığını, terzinin yüzünde, şaşkınlıkla karışık, kadere boyun eğdiğini gösteren bir ifadenin belirliğini hatırlamıştı.

Gözlerini kısarak bu dayanılmaz can sıkıcı düşünceleri zihninden kovmaya çalıştı.

“Aman Allahım... Aman Allahım...” diye söylendi.

Sonra arkadaşlarıyla vedalaşırken genç kıızı düşünerek, kendi kendine “Ne olursa olsun, o kız beni her şeye rağmen seviyor” dedi. “Evet... Onunla evlenmiş olsaydım kimseye borcum olmayacaktı... Oysa şimdi Vasiliyev’e borcum var...”

Kulüpte Vasiliyev’le oyun oynadığı son gece zihninde canlandı. Kulübe o genç kızla görüştüktan sonra yeniden gelmiş, Vasiliyev’e, gururunu kıracak şekilde, birkaç el daha oynamak için rica etmiş, fakat beriki soğuk bir tavırla bunu reddetmişti.

“Bir yıl paramı biriktiririm, o zaman hepsini öderim. Sonra Allah kerim...” diye söylendi.

Kendine güvenmesine rağmen, yine de geri kalan borçlarını saymaktan, onları ne zaman ödeyebileceğini düşünmekten kendini alamadı.

“Şövalyeden başka Morel’e de borcum var,” diye hatırlıyordu.

Birden, bu derece borçlandığı o geceyi yeniden yaşar gibi oldu:

Çingenelerle eğlendikleri içkili bir geceydi. O geceyi, Petersburg’dan gelmiş olanlar, yaver Şaşka B..., paşanın yaveri, Prens D..., o her halinden önemli bir kimse olduğu belli olan ihtiyar adam hazırlamışlardı. “Bütün o beyefendiler ne diye herkese bu kadar yüksekte bakıyorlardı sanki?” diye düşündü. “Kendi aralarında özel bir topluluk kurmaya, başkalarının bu topluluğa katılmayı büyük bir onur sayacaklarını düşünmeye ne hakları var?.. Kendileri yaver oldukları için mi? Bütün bunlar öyle saçma şeyler ki, başkalarını bu derece budala, aşağılık sanmaları korkunç şey... Ben onlara yine de kendileriyle hiç yakınlık istemediğimi pekâlâ belli ettim. Yalnız, öyle sanıyorum ki müdür Andrey benim Şaşka B... gibi albay rütbesinde olan bir yaverle, o beyefendiyle senli benli olduğumu görünce şaşır kalmıştır... Zaten o gece kimse benim kadar içki içmedi. Çingenelere yeni bir şarkı öğrettim, herkes onu dinledi. Belki birçok saçma işler de yaptım ama, ne de olsa, çok çok iyi bir gencim ben...”

* * *

Üçüncü mola yerine geldikleri zaman sabah olmuştu... Olenin çay içti. Vanyuşa ile birlikte denklere, bavulları iyice yerleştirdi, sonra ağır başlı, düzgün bir tavırla, eşyaların arasında dimdik oturdu. Her şeyin yerini, üzerinde kaç para bulunduğunu, paraları nereye koyduğunu, yolları gösteren

krokinin, makbuzların nerede olduğunu gayet iyi biliyordu. Her şeyi gayet pratik bir şekilde yerleştirdiğini düşününce birden neşelendi, uzun yol ona yalnızca uzunca bir gezinti olarak göründü.

O gün, sabahtan başlayıp öğleden sonraya kadar, hep hesap yapıp durdu: Kaç fersah yol gitmişlerdi? İlk mola yerine kadar kaç fersah kalmıştı? Bundan sonraki ilk kente kadar, öğle yemeğine, çay zamanına, Stavropol'a kadar kaç fersah vardı? Geçtiği yol asıl yolun kaçta kaçıydı? Bunları hesap edip durdu. Üzerinde kaç para olduğunu, yol masraflarından sonra elinde kaç para kalacağını, bütün borçlarını ödemek için kaç para kazanması gerektiğini, ayda maaşının kaçta kaçını harcayacağını da bir bir hesapladı.

Akşama doğru, çay içtikten sonra yapmış olduğu hesaba göre Stavropol'a kadar bütün yolun on birde yedisi kadar bir uzaklık kaldığını, bütün borçlarını yedi ay boyunca maaşının bir kısmını biriktirmek koşuluyla ödeyebileceğini, tüm borçların gelirinin sekizde biri kadar olduğunu ortaya çıkardı, sükûnet bularak yeniden kaputuna sarındı, kızağın dibine kayıp yeniden uykuya daldı.

Şimdi artık zihni hep ilerisiyle, Kafkasya'da karşılaşacağı sahnelerle meşguldü. İleriyi düşündüğü zaman hayalinde Amalat Bek'ler, Çerkez kızları, dağlar, derin uçurumlar, korkunç çağlayanlar, türlü tehlikeler canlanıyordu.

Bütün bu hayaller bulanıktı, belirsizdi ama, kazanacağı ün, karşı karşıya kalacağı ölüm tehlikeleri bu düşündüğü günlerin çekici, hoş tarafıydı. Bazen hayalinde, sayısız dağlıyı yönetimi altına alıyor, herkesi hayran bırakan bir yüreklilikle düşmanlarını öldürüyordu; bazen de kendisini bir dağlı olarak görüyor, öteki dağlılarla birlikte özgürlüklerine kavuşmak için Ruslara karşı isyan ettiğini düşünüyordu.

Hayalinde canlanan bu sahnelerde şu ya da bu rolde sürekli Moskova'da bıraktığı eski arkadaşlarını görüyordu.

Şaşka B... ya Ruslarla birlikte, ya da dağlılarla işbirliği yaparak ona karşı savaşıyordu. Hatta her nasılsa terzi Mösyö Kappel de bu hayallere karışıyor, galip gelenin onuruna yapılan şenliklere katılıyordu.

Bu arada eskiden kendisini küçük düşürmüş olaylar, zaafılar, yanlış davranışlar da aklına geliyordu. Yalnız, bunları hatırlamak artık ona sadece tat veriyordu. O yalçın tepelerin, çağlayanların, Çerkez kızlarının, tehlikelerin arasında artık bu gibi yanlış davranışların bir daha olmayacağı belli bir şeydi. Mademki kendi kendine suçlarını itiraf etmişti, artık bu iş bitmiş sayılırdı.

* * *

Genç adamın ileriye ait düşüncelerine daima katılan kutsal bir hayal daha vardı: Bir kadın hayali...

O da orada, dağların arasındaydı. Köle bir Çerkez kızı... İnce belli, fidan boylu, uzun saçları örgülü, uslu, yumuşak bir ifade taşıyan derin bakışlı bir genç kadındı bu. Onu dağların arasında ıssız bir yerde, bir köy evinin eşliğinde kendisini beklerken görür gibi oluyordu. Kendisi ise yorgun argın, üstü başı toz, kan içinde, şan şeref kazanmış olarak genç kadının yanına döndüğünü düşünüyor, o zaman hayalinde onun öpücükleri, onun omuzları, onun tatlı sesi, her şeyi ile kendisine olan bağlılığı canlanıyordu. Harikulade güzel bir kadındı ama, tahsilsizdi, kabaydı, vahşi bir varlıktı...

Uzun kış gecelerinde onu tekrar terbiye etmeye başladığını düşünüyordu. Hayalindeki kadın zekiydi, anlayışlıydı, yetenekliydi; bundan dolayı da en gerekli bilgileri hemen elde ediyordu. Neden olmasındı? Pekâlâ yabancı dilleri pek rahatça öğrenebilir, Fransız edebiyatı eserlerini okuyabilir, onları anlayabilirdi. Örneğin *Notre-Dame De Paris* kesin hoşuna gidecekti. Fransızca da konuşabilirdi, bir misafir odasında yüksek tabakadan bir hanımdan çok daha fazla,

doğuştan sahip olduğu bir soyluluk gösterebilirdi. Gayet yalın bir tavırla gür, tutkulu bir sesle şarkı bile söyleyebilirdi.

Olenin, bunları düşününce, kendi kendine “Amma da saçmalıyorum!” diye söylendi.

O sırada başka bir mola yerine gelmişlerdi. Şimdi o kızaktan çıkıp bir başka kızağa binmek, arabacılar a votka parası vermek gerekiyordu.

Yeniden yola koyulunca o saçma bulduğu hayalleri yeniden zihninde canlandırdı. Gene Çerkez kızlarını, Rusya’ya dönüşünü, kendisine yaverlik önerildiğini, çok sevimli bir kadınla evlendiğini görür gibi oluyordu.

Kendi kendine “Ne olursa olsun, aşk denilen şey dünyada yok ki. Hem şan şeref de neymiş?.. Saçma...” diye söyleniyordu. “Ya o 678 rublelik borç ne olacak? Diyelim bir bölgeyi fethettim. Bu bölge de bana bütün ömrümce harcaya harcaya bitiremeyeceğim kadar büyük bir servet kazandırmış olsun. O zaman ne yaparım?.. Böyle bir servetten tek başıma faydalanmam herhalde doğru olmaz. Başkalarıyla paylaşmalı onu... Yalnız, kime, ne vermeli? Bir kez 678 rubleyi kesin Kapel’e vermeli, sonradan geri kalanın bir çaresine bakarım!”

Bütün bu hayaller yavaş yavaş gittikçe sisleniyor, bulutlanıyor, düşüncelerini örtüyor, genç adamın sağlıklı, derin uykusunu ancak arada bir duyulan Vanyuşa’nın sesiyle kızığın birden durması bozuyordu. O zaman, kendisi de farkında olmadan, anlamadan, uykulu uykulu, ilk mola yerinde başka bir kızağa tırmanıyor, daha uzaklara doğru tekrar yola koyuluyordu...

Ertesi gün yine aynı şeyler başlıyordu, yine mola yerleri, yine çay içmeler, yine durmadan koşan atların kışları yine Vanyuşa’yla kısa kısa konuşmalar, yine aynı belirsiz hayaller; geceleri hafif şekerlemeler, sonra da gece iyice bastırınca yorgunluktan meydana gelen derin, zinde, sağlıklı bir uyku...

Rusya'nın ortasından uzaklaştıkça Olenin anılarının da kendisinden uzaklaştığını hissediyor, Kafkasya'ya yaklaştıkça daha büyük bir ferahlık duyuyordu.

Ara sıra "Gitsem de bir daha hiç geri dönmesem... Tekrar kalabalığa karışmasam..." diye düşünüyordu. "Ama burada gördüğüm insanlar insan değil ki! Bunlardan hiçbiri beni tanımıyor, hiçbiri hiçbir zaman Moskova'ya gidip de benim mensup olduğum çevreye giremez, benim geçmişimi öğrenemez... O çevrede bulunanlar da benim buralarda, bu insanların arasında yaşarken neler yaptığımı öğrenemezler."

Yolda rastladığı bu kaba varlıkların arasından geçerken Moskova'daki ahbablarıyla hiçbir zaman aynı seviyede tutmadığı, hatta insan bile saymadığı bu varlıkların yanındayken o zamana kadar hiç duymadığı bir özgürlük duyuyordu. Halk ne kadar kabalaşıyorsa, içinde uygarlık belirtileri ne kadar azalıyorsa, Olenin kendisini o kadar daha serbest, daha bağısız hissediyordu.

İçinden geçmek zorunda olduğu Stavropol, genç adamı hayal kırıklığına uğrattı. Binalarda ilanlar; hatta Fransızca yazılmış tabelalar, paytonlarda hanımlar, kentin meydanında duran kupa arabaları, sırtında pelerinli bir palto, başında şapka bulunan bir beyefendinin bulvardan geçerken başını çevirip kızaktakilere bakması içinde acı bir duygu uyanırdı.

"Belki de bunların arasında benim tanıdıklarımın birkaçını tanıyanlar vardır!" diye düşündü.

O zaman tekrar kulübü, terziyi, iskambil oyunlarını, ışıklı salonları hatırladı...

Stavropol'dan sonra her şey yolunda gitmeye başladı: Her tarafta vahşi, kaba, aynı zamanda savaşları düşündüren sert, yine de eşsiz bir güzellik vardı.

Olenin gittikçe daha çok neşeleniyordu; rastladığı arabaların sürücüleri hep Kazak'tı, hepsi de ona gayet basit insanlar olarak görünüyordular. Bunlarla, kimin hangi rütbe-ye, hangi sınıfa ait olduğunu düşünmek zorunluluğu duymadan serbestçe şaka edebilir, sohbeta dalabilirdi. Onların hepsi insan soyundandı, o sırada bütün insanlık Olenin'in içinde bilinçaltından gelen bir sevgi uyandırıyor; herkes de ona karşı pek iyi davranıyordu.

Daha Don Birliklerinin bulunduğu bölgeye geldikleri zaman, kızaktan inip basit bir arabaya binmişlerdi. Stavropol'u geçtikten sonra ise hava o kadar ısınmıştı ki, Olenin sırtındaki kürklü paltoyu bile çıkarmıştı.

Birden bahar gelmişti, beklenmeyen, Olenin'e çok neşeli görünen bir bahar... Artık geceleri Kazak köylerinden kim- senin dışarı çıkmasına izin verilmiyor, gece yolculuk etme- nin tehlikeli olduğu söyleniyordu.

Vanyuşa korkmaya başlamıştı, her zaman dolu duran tü- fek elinde arabanın önünde her an ateşe hazır bekliyordu. Olenin daha da neşelenmişti. Mola verdikleri yerlerden bi- rinde, bakıcı ana yolda işlenmiş korkunç bir cinayeti anlat- mıştı. Yol boyunca sık sık silahlı adamlara rastlamaya baş- lamışlardı.

Olenin kendi kendine: "Demek her şey burada başlıyor!" diye söyleniyor, hep kendisine bu kadar çok söz ettikleri o karlı tepeleri görmek için sabırsızlanıyordu.

Bir seferinde Nogaylı arabacı akşama doğru kırbacıyla, bu- lutların altında görünen dağları işaret etti. Olenin heyecan- la oraya baktı. Hava kapalıydı, bulutlar dağları yarıya kadar örtmüştü. Olenin kurşuni, beyaz kıvrım kıvrım bir şeyler fark etmişti ama, kendini ne kadar zorlasa, bu gördüğü be- yazlıklarda kendisine bu kadar çok anlatılmış bulunan, bir- çok kitaplardan bildiği dağlarda hiçbir güzellik bulamadı.

O zaman, bulutlarla dağların tepeleri arasında görünüş

bakımından hiçbir fark olmadığını, öve öve bitiremedikleri o karlı tepelerin güzelliğinin de tıpkı Bach'ın müziği gibi bir kadına karşı duyulan büyük aşk gibi uydurulmuş bir yalan olduğunu düşündü; kendisi ise Bach'ın müziğine de, aşka da inanmıyordu. Bu yüzden “Dağları göreceğim...” diye sabırsızlanmaktan vazgeçti.

Ertesi sabah, erkenden, kuşetinın üzerinde bir serinlik duygusuyla uyandı, ilgisiz bir tavırla başını sağa doğru çevirip bakınca, şaşırdı.

Hava son derece aydınlıktı, Olenin birden hemen hemen yirmi adım kadar ötede –daha doğrusu ilk anda öyle sanmıştı– bembeyaz, hatları gayet yumuşak kocaman kitleler gördü, ta yukarılarda incecik bir çizgi belirgin bir şekilde dağları çok yükseklerdeki gökten ayırıyordu. Olenin kendisiyle dağların, göklerin arasında ne kadar uzun bir ara olduğunu ayırt eder etmez, dağların ne kadar yüksek olduğunu kavradı. Bu alabildiğine yükselen güzelliğın sonsuz derinliğini duyunca birden “hayaldir, rüyadır” diye korktu. Uyanmak için irkildi, dağların yeri gene değişmedi, hep o dağlardı...

“Ne bu, nedir bu?..” diye arabacıya sordu.

Nogaylı arabacı ilgisiz bir tavırla: “Dağlar!” dedi. “Ne olacak başka!..”

Vanyuşa “Ben de onlara çoktandır bakıyorum,” dedi. “Bu ne güzellik! Evdekilere anlatacak olsam, inanmazlar.”

Troyka dümdüz yolun üzerinde hızla kayarken dağlar da yeni doğan güneşin ışıkları altında pembeleşmiş tepeleriyle ufukta büyük bir süratle kayıyormuş gibi görünüyorlardı.

Dağlar Olenin'i önce şaşırtmış, sonra içinde bir sevinç uyandırmıştı. Daha sonra da başka siyah dağlara hiç benzemeyen, doğrudan doğruya, steplerden yukarı doğru fıskırmış görünen, uzaklara koşan, bu birbirlerine zincirleme bağlı karlı tepelere baktıkça yavaş yavaş bu güzelliği içine sindirmeye, dağ nedir, bunu tam anlamıyla hissetmeye baş-

ladı. O andan sonra, gördüğü, aklından geçirdiği, hissettiği her şey yepyeni, tıpkı o dağlar gibi derin, yüce bir anlam kazandı. Moskova'ya ilişkin bütün anılar, duyduğu utanç, pişmanlık, Kafkasya'ya ait bütün hayaller, hepsi yok oldu, bir daha da zihninde yeniden canlanmadı.

Sanki bir ses, bir zafer edasıyla ona: "İşte, her şey şimdi başlıyor," demişti.

Yol boyu, uzaklarda görünen Terek Irmağı'nın çizgisi, Kazak köyleri, halk, artık ona şakadan değil, gerçekten var olan şeyler gibi görünüyordular. Göğe bakınca, dağlar aklına geliyordu... Kendisine, Vanyuşa'ya bakıyor, yine dağları hatırlıyordu.

İşte yan yana iki atlı Kazak gidiyordu. Tüfekleri sırtlarında kılıfların içinde sallanıp duruyor, atların kurşunu, doru ayakları birbirine karışıyordu; onların gerisinde de yine dağlar görünüyordu...

Terek Irmağı'nın öbür kıyısında bir avul'da* bacalardan tüten dumanlar görünüyordu; onların da gerisinde dağlar devam ediyordu... Güneş yükseliyor, kamışların arasında titreyen Terek'in sularında parlak yankılar bırakıyordu; geride yine dağlar vardı...

Bir Kazak kasabasından gelen bir araba göründü... Yolda kadınlar, güzel, genç kadınlar yürüyordu; onların da gerisinde dağlar uzanıp gidiyordu...

Olenin "Bozkırda Abrekler etrafı haraca kesiyorlardır," diye düşündü. "Öyle olduğu halde, yine yola devam ediyor, onlardan korkmuyorum. Tüfeğim, gücüm, gençliğim var... Yine de o dağlar yok mu..."

(*) Avul: Kafkasya'da Müslüman köyelerine verilen ad – ç.n.

IV

Terskaya bölgesinin askerî yolu, köylerin dizildiği hemen hemen seksen fersah uzunluğunda bir yoldur. Bu bölgede hem halk hem de çevredeki doğa birbirine benzer. Kazaklarla Dağlıların oturduğu yerleri birbirinden ayıran Terek'in her zaman bulanık, hızlı akan suları burada genişler, durgunlaşır, sağ tarafta kamışlarla örtülü sığ kıyılara boyuna kurşuniye çalan bir kumu yığar durur. Yüz yıllık meşeleriyle, kökleri çürüyen çınarlarıyla, yeni filiz veren fidanlarıyla pek yüksek olmayan sol yakayı da oya oya daha sarp bir duruma getirir. Sağ yakada Ruslarla barış içinde yaşayan, yine de zaman zaman huzursuzluk içinde kaynayan Müslüman köyleri vardı. Sol kıyıda ise ırmaktan yarım fersah ötede, birbirinden yedi sekiz fersah ara ile Kazak köyleri sıralanmıştı.

Eskiden bu Kazak köylerinin büyük kısmı Terek Irmağı'nın ta kıyısındaydı. Irmak her yıl dağlardan biraz daha kuzeye doğru çekile çekile onlardan uzaklaşmıştı. Bu yüzden şimdi kıyıdan bakılınca yalnızca gür bir yeşillik altında kaybolmuş eski kent kalıntıları, bahçeler, armut ağaçlarıyla dolu meyve bahçeleri, böğürtlen, yaban üzümü dallarının sarıldığı korular göze çarpıyordu.

Artık oralarda kimse oturmuyordu. Kumun üzerinde yalnızca oraları sevmiş, benimsemiş olan geyiklerin, kurtların, tavşanların, sülünlerin izleri görünürdü.

Kazak köylülerinin arasında doğrudan doğruya ormanın içinden dolanan, her bir köyden bir top atışı uzaklıkta bulunan bir yol geçiyordu. Yol boyunca da Kazakların bulunduğu mevziler sıralanmıştı. Bunların arasında da kulelerde nöbetçiler vardı.

Kazaklara ait toprak sadece yüz metre genişliğinde daracık, ormanlık, verimli bir araziden ibaretti. Bu toprakların kuzeyinde Nogay ya da Mozdok bozkırlarının kumluk arazi-

si uzanıp gidiyor, daha kuzeyde, kim bilir nerede Türkmen, Astrahan, Kırgız-Kasay bozkırlarıyla birleşiyordu. Terek'in güneyinde Büyük Çeçen, Koçkalıkov tepeleri, Kara Dağlar, adı bilinmeyen bir dağ daha vardı. Onların da gerisinde karlı tepeler görünüyordu en sonunda.

Bunlar yalnız uzaktan seyrediliyordu, daha hiç kimse o tepelere ayak basmamıştı. Bu verimli ormanlık, bitki bakımından zengin daracık topraklarda Starover denilen çok eski çağlardan beri savaştı, yakışıklı, zengin bir Rus halkı yaşıyordu. Bunlara Dağlı Kazaklar da denilirdi.

Çok, çok eskiden bunların ataları, Staroverler Rusya'dan kaçmış, Terek'in beri yanında Büyük Çeçen denilen ormanlık dağların ilkinde, Çeçenlerin arasında yerleşmişlerdi. Çeçenlerle yan yana yaşaya yaşaya onlarla akraba olmuş, onların geleneklerini almış, Dağlıların yaşayışını benimsemişlerdi. Yalnız, yine de eski Rusça'yı bütün saflığıyla, onu hiç bozmadan kullanmaya devam etmiş, eski dinlerini de bırakmamışlardı. Kazakların arasında hâlâ yaşayan bir söylentiye göre bir zamanlar Çar Korkunç Ivan, Terek'e gelmiş, dağdan huzuruna ihtiyar Kazakları çağırtmış, ırmağın beri yanında topraklar bağışlamış, barış içinde, dostluk içinde yaşamalarını önermiş, onları kendi uyrukluğuna geçmeye, dinlerini değiştirmeye zorlamayacağına da söz vermişti. Fakat bugüne kadar Kazak soyları Çeçen soylarıyla akraba olmaya, Kazaklar özgürlüğe, keyfe, soygunlara, savaşa âşık bir halk olarak yaşamaya devam etmişlerdi. Bunlar onların yaradılışlarındaki en köklü özelliklerdi.

Rusya'nın etkileri ancak kötü yönden kendini gösteriyordu: Seçimlerde baskı, kiliselerden çanların indirilmesi, oralara uğrayan, ya da gelip yerleşen askerî birlikler gibi... Kazak, içindeki duygulara uyarak, belki de kardeşini vurmuş olan bir Dağlı cigit'ten* köyünü korumak için evine yerleş-

(*) Cigit: Yiğit – ç.n.

miş olan, ama evini tütün dumanıyla dolduran askerden daha az nefret eder. Düşmanı olan dağlıya karşı saygı duyar, ama kendisine yabancı olan, onu sömüren askeri, adi bir varlık olarak görür. Bir Kazak için Rus köylüsü yabancı, kaba, adi bir varlıktır. Onu da yalnızca köylere uğrayan seyyar satıcıların, küçük Rusya'dan gelen, Kazakların "yersiz yurtsuz" dedikleri göçmenlerin kişiliğinde tanıyıp görmüştür.

Kazağın giyimi son derece gösterişlidir, bu bakımdan Çerkezlerle benzer. En iyi silahlar Dağlılardan alınır, en iyi atlar da yine onlardan ya satın alınır, ya da çalınır. Genç bir Kazak Tatarca bilmeyi bir marifet sayar, keyifli zamanlarında kardeşiyle bile Tatarca konuşur. Buna rağmen, dünyanın bu ücra köşesine fırlatılıp atılmış duygusunu veren, çevresi yarı vahşi Müslüman kabileleriyle, Rus askerleriyle çevrilmiş olan bu bir avuç Hıristiyan halk kendini uygarlığın en yüksek düzeyine ulaşmış sayar. Onun gözünde Kazak'tan başkası insan değildir. Ondaki gayrisına daima yüksekte bakar...

Kazak, zamanının büyük kısmını mevizelerde, seferde, avcılıkta, balık avında geçirir. Evinde hemen hemen hiç çalışmaz, kasabaya uğraması olağanüstü bir olaydır. Bir kez kasabaya geldi mi de eğlencesine bakar...

Kazaklar şaraplarını kendileri yaparlar. İçki içmek onlar için yalnızca hepsine özgü bir eğilim değil, bir bakıma gelenek olmuştur. Bundan kaçınmak ihanet gibi bir şey sayılır.

Kazak, kadına kendi rahatını sağlayan bir varlık olarak bakar. Kızların eğlenmesine göz yumar ama, evli kadını genç yaşından ta ihtiyarlığına kadar kendi keyfi için çalıştırır, tıpkı Doğu ülkelerinin erkekleri gibi kadının her zaman söz dinlemesini ister, ondan sürekli bir çalışma bekler.

Böyle bir anlayış yüzünden kadın hem ruh bakımından hem de vücutça gayet iyi gelişir, görünüşte erkeğe boyun eğmekle birlikte, Doğu'da olduğu gibi, ev yönetiminde Batılı kadından çok daha büyük rol oynar. Toplum hayatından uzak-

laşmış olması, daima erkeklere özgü ağır bir işte çalışması ona ev hayatında çok daha büyük bir önem, çok daha büyük bir güç vermiştir. Yabancıların yanında karısına tatlı bir iki lakırdı etmeyi, şakalaşmayı bile ayıp sayan Kazak, onunla evinde baş başa kalınca, daima kadının üstünlüğünü elinde olmayaarak hisseder. Bütün ev, üstelik evde ne varsa, ayırimsız her şey kadının çalışması, özeni sayesinde elde edilmiştir.

Kazak çalışmanın kendisi için ayıp bir şey olduğuna, ancak bir Nogay işçisine ya da kadına yakışır bir şey olduğu kanısındadır ama, evde kullandığı, kendisinin saydığı her şeyin aslında kadının çalışması sayesinde meydana geldiğini, kendisine hizmet etme zorunda saydığı kadının, ana, ya da eş olsun, isterse kullandığı her şeyden onu yoksun edebileceğini belirsiz bir şekilde hisseder.

Bütün bunlardan başka sürekli olarak erkeklere has ağır bir işte çalışan, her zaman her şeyi düşünmek zorunda olan kadın omuzlarına yüklenen bu sorumluluk sayesinde, erkekçe bir kişilik kazanmıştır; bunlar onda şaşılacak bir güç sağduyu, kesin karar verebilme yeteneği, karakter sağlamlığı yaratmıştır. Kazak kadınları bu yüzden çoğu zaman erkeklerinden daha güçlü, daha akıllı, daha gelişmiş, daha güzeldirler.

Dağlı kadının güzelliği, en saf Çerkez tipi ile kuzeyli kadınlara özgü güçlü, sağlam bir karakter yapısını birleştirdiği için insanda bambaşka bir hayret uyandırır. Kazak kadınları Çerkez elbisesi giyerler: Tatar entarisi, cepken, çarık. Yalnız, başlarını Rus kadınları gibi bağlarlar. Giyimde titizlik, temizlik, incelik, evlerde düzen hayatlarının bir zorunluluğu, vazgeçilmez bir alışkanlığı olmuştur. Erkeklerle olan ilişkilerinde kadınlar, hele genç kızlar bütün bütün serbest davranırlar.

* * *

Dağlı Kazakların en çok buldukları yer Novomilinskaya kasabasıydı. Burada öteki kasabalardan daha çok eski

dağlılardan kalma gelenekler sürüyordu. Bu kasabanın kadınları bütün Kafkasya'ya güzellikleriyle ün salmışlardı. Kazakların bütün gelirlerini bağlar, meyve bahçeleri, bostanlar, mısır, karpuz, kabak, pırasa tarlaları, balık avı, daha başka avlar, bir de seferlerde elde edilen ganimet teşkil ediyordu.

Kasaba, Terek'ten üç fersah ötedeydi, ondan gür bir ormanla ayrılıyordu. İçinden geçen yolun bir yanında ırmak vardı, öbür yanında yeşeren bağlar, meyve bahçeleri; daha ileride de savrulup getirilmiş kum yığınlarıyla dolu Nogay bozkırları görünüyordu. Şehrin her yanını dalga dalga böğürtlenler, dikenli otlar bürümüştü.

Kasabaya girişte, çıkışta yüksek sütunların üzerine kamyşla kaplanmış bir damı olan büyük kapıdan geçiliyordu; kapının yanında ahşap bir sehpa üzerinde belki yüz yıldır kullanılmamış, zamanında Kazakların bir savaşta karşı taraftan aldıkları berbat bir toy duruyordu. Kapının yanında bazen üniformalı, kılıçlı, tüfekli bir Kazak nöbet bekler, bazen de nöbet bekleyen kimse görünmezdi. Nöbetçi yanından geçen subaya bazen selam verir bazen vermez... Kapının damı altındaki beyaz bir levhanın üzerinde kırmızı boya ile şunlar yazılıdır: Ev sayısı: 266. Erkek sayısı: 897. Kadın sayısı: 1012.

Kazakların evleri dört bir yanda bulunan ayaklar üzerindedir, hemen hemen yerden bir arşından biraz daha fazla yukarıdadır. Damları gayet düzgün bir şekilde sazla kaplıdır, saçakları yüksekçedir.

Bütün evler belki yeni değildir ama, hiç eğilmemiş, tertemiz, kapıları çeşit çeşit süslenmiş evlerdir. Yan yana yapışmış duygusunu vermezler: Geniş caddelerin, yan sokakların iki yanına gözü okşayacak şekilde, hiç sıkışmadan serbestçe sıralanmışlardır.

Birçok evin aydınlık geniş pencerelerinin önünde, küçük bostanların beri yanında evlerden de yüksek olan koyu yeşil selvi ağaçları, açık renk yapraklarıyla beyaz çiçekli, kokulu

akasyalar, hemen yanlarında alaycı alaycı parlayan sarı ayçiçekleri, sarmaşıklar, asmalar göze çarpar.

Geniş alanda Kazakların en çok sevdiği şeyleri satan üç dükkân görülür: İçki, kabak çekirdeği, talaş ve çörek satan dükkânlar. Daha ileride de yüksek bir duvarla çevrilmiş, sıra sıra yaşlı selvilerin arkasında bütün evlerden daha uzun, daha yüksek olan bir ev görünür. Bu pencereleri kepenkli ev birlik komutanının evidir. Sokaklarda, hele yazın, hafta aralarında pek kalabalık olmaz. Kazaklar iş başındadır: Ya mevizelerde, ya seferdedirler... İhtiyarlar ise ormanda avda, balık avındadır, ya da kadınlarla birlikte bahçelerde, bostanlarda iş başındadırlar. Evlerde yalnız pek yaşlılarla çok küçük yaştaki çocuklar, hastalar kalırlar.

V

O akşam yalnız Kafkasya'da görülebilen akşamlardandı. Güneş dağların arkasına geçmişti ama, ortalık henüz aydınlıktı. Batan gün, göğün üçte birini aydınlatmış, bu ışıklar altında dağların beyaz, donuk gövdeleri kesin çizgilerle ayrılmıştı.

Hava bulutsuzdu, durgundu; sesler ta uzaklara kadar duyuluyordu. Dağlardan bozkırın üzerine birkaç fersah boyunda uzun bir gölge düşmüştü. Bozkırda, ırmağın öbür yanında, yollarda her yerde bir ıssızlık vardı. Nadiren nerede olursa olsun atlılar görünecek olsa mevizelerdeki Kazaklar da, yükseklerdeki Müslüman köylerindeki Çeçenler de hayretle, merakla, bu gelen hayırsızların kim olabileceklerini düşünüyorlardı. Zaten akşam oldu mu, insanlar korkularından birbirlerine sokuluyor, evlerine kapanıyorlardı; yalnız, insandan korkmayan vahşi hayvanlar, kuşlar bu uçsuz bucaksız bozkırlarda serbestçe oradan oraya dolaşıp dururlardı.

Bahçelerden, çitleri ören, işlerini güneş batıncaya kadar bi-

tirmek için acele eden Kazak kadınlarının neşeli sesleri duyulurdu. Ortalık kararınca bahçeler tenhalaşır, her yer gibi onlar da ıssızlaşırdı; ancak, buna karşılık kasaba daha çok hareketli bir hal alır. Her yandan yayalar, atlılar, gıcırdayarak ilerleyen arabalara binmiş insanlar kasabaya akın ederler.

Eteklerini bellerine dolamış, bol gömlekli genç kızlar ellerinde değneklerle neşeli neşeli gülüşerek kasabanın kapısına doğru koşuyor, bozkırlardan dönerken peşlerinden sürükledikleri sivrisinek, toz bulutları içinde gelen sürüleri karşıyorlardı. Karnı doymuş inekler, mandalar sokaklara dağılıyor, rengârenk cepkenli Kazak kadınları aralarında oradan oraya koşuyorlardı... Her yandan tiz sesler, neşeli kahkahalar, çığlıklar yükseliyor, hayvanların böğürmelerine karışıyordu.

Bir ara birliğinden izin almış tepeden tırnağa silahlı bir Kazak, at sırtında bir eve yaklaşıyor, pencereye eğilerek cama vuruyordu. Hemen arkasından pencerede genç bir Kazak kadınının güzel yüzü görünüyor, gülümseyerek genç adama tatlı sözler söylediği duyuluyordu. Bir başka yerde üstü başı yırtık, kemikleri çıkmış bir Nogay işçisi bozkırdan getirdiği kamışlarla tepeleme dolu gıcırdayan arabayı onbaşının geniş, temiz avlusunda durdurup başlarını sağa, sola sallayan öküzleri boyunduruktan çıkarıyor, efendisiyle Tatarca birşeyler konuşuyordu.

Bütün sokağı kaplayan, yıllardır insanların yanından geçtiği kocaman bir su birikintisinin beri yanında güçlkle çitlere yapışarak yalın ayak yürüyen genç bir Kazak kadını sırtında odun taşıyordu. Entarisinin eteğini bembeyaz ayaklarının üzerinde hafifçe yukarı kaldırmıştı.

Yoldan dönen avcı bir Kazak şakacı bir tavırla: “Daha yuvarı kaldırsana, utanmaz!” diye bağırdı, tüfeğiyle ona nişan alıyormuş gibi yaptı. Bunun üzerine Kazak kızı eteklerini indirdi, odunları da yere düşürdü.

Poturunun paçalarını sıvamış, göğsü bağı açık, göğsünün kolları ağarmış ihtiyar bir Kazak balık avından dönüyordu. Omzuna astığı ağın içinde hâlâ çırpınan gümüşrengi balıklar göze çarpıyordu. Evine daha çabuk varmak için komşunun yarı yıkılmış çitinin öbür yanına tırmandı, dikenlere takılan kaftanını çekerek kurtardı. Biraz ileride orta yaşlı bir kadın kuru bir ağaç kökünü sürüklüyor, köşeden balta sesleri geliyordu.

Sokaklarda bulabildikleri her düzlükte küçük Kazak çocukları zıp zıp oynuyorlardı. Kadınlar, yolu uzatmamak için çitleri aşarak bahçeden bahçeye atlıyorlardı. Bütün bacalardan yanan tezeğin kokulu dumanı yükseliyordu, her avluda gecenin sessizliği bastırmadan daima görülen canlı çalışmanın uğultusu duyuluyordu.

* * *

Kazakların reisi olan okul öğretmeninın karısı Ulitka Teyze daha başka kadınlar gibi, kapıya çıkmış, sokaktan davarları güden kızı Maryana'yı bekliyordu.

Avlunun sazla örülmüş kapısını henüz açmıştı ki, çevresinde sürü sürü sivrisinek bulunan kocaman bir manda "Mo... mo..." diye bağıarak kendini içeri attı, peşinden de iri gözlerinin bakışından ev sahibesini pek iyi tanıdığı belli olan, karınları doymuş inekler kuyruklarını bir sağa, bir sola sallayarak geçtiler.

Boylu poslu güzel Maryana, kapıdan içeri girdi, elindeki değneği bir yana fırlatıp, çitten yapılmış kapıyı kapadı, sonra o güçlü ayaklarını sağlam bir şekilde yere basarak koşa koşa hayvanları ayırmaya, her birini yerine sokmaya çalıştı.

Annesi "Çarıklarını çıkarsana, gâvurun kızı! Mahvettin çarıkları!" diye bağırdı.

Maryana annesinin kendisine "Gâvurun kızı" demesine hiç aldırmamıştı. Bu sözcüklerde bir sevecenlik gizli oldu-

ğunu kabul ediyordu: Neşeli neşeli işine devam etti. Yüzünü mendille bağlamıştı, sırtında pembe bir entari, yeşil bir cepken vardı.

Genç kız avludaki saçaklı kapının arkasında kayboldu, besili iri hayvanların peşinden gitmişti. Biraz sonra ağıldan sesi duyuldu. Sevecenlikle mandaya adeta yalvarıyordu:

“Hiç yerinde durmazsın! Hay Allahım... Hadi yürü... yavrum...”

Biraz sonra kız da, annesi de izbuşkaya* girdiler, ikisinin de elinde iki büyük güğüm süt vardı. O gün sağdıkları süt bu kadardı işte... İzbuşkanın toprak bacasından tezek dumanı yükseldi. İçeride süt kaymak haline getiriliyordu. Evin kızı ocağı yakıyordu, ihtiyar kadın ise kapıya çıkmıştı.

Kasabayı alacakaranlık basmıştı; havada sebze, sığır, yanan tezeğin dumanlı kokuları dalgalanıyordu. Ellerinde bir değneğe sarıp tutuşturdıkları bezler bulunan Kazak kadınları kapıdan kapıya koşuyor ya da aceleyle sokaklardan geçiyorlardı. Avluda yalnız yerli yerine sokulmuş hayvanların sakın ağız şapırdatmaları, homurtuları duyuluyor, kadınların, çocukların avludan avluya, sokaklarda birbirlerine seslendikleri işitiliyordu. Hafta arasında bazen bütün bu sesler arasında bir de sarhoş erkek sesi duyuluyordu.

Karşı avludan çıkan uzun boylu, yaşlı bir Kazak kadını Ulitka Teyze'ye yaklaştı, ondan ateş istedi. Kendi elinde de tutuşturulmuş bezden yaptığı bir meşale vardı:

“Nasıl, işiniz bitti mi, teyze?” diye sordu.

Ulitka Teyze bir hizmette bulunabilecek durumda olduğu için mağrur bir tavırla: “Çok şükür! Kız ocağı yakıyor, sana ateş mi lazım?” dedi.

İki Kazak kadını eve girdiler. Narin, ince eşyalara alışık olmayan kaba eller titreyerek Kafkasya'da çok değerli sayı-

(*) İzbuşka: Kazak köylerinde alçak damlı, daima serin olan, sütlü maddelerin konulduğu yer – ç.n.

lan kibrit kutusunun kapağını açmıştı. Ateş istemeye gelen iri yapılı Kazak kadını sohbet etmek istediğini belli eden bir tavırla eşige oturdu.

“Seninki hâlâ okulda mı, teyze?” diye sordu.

“Öyle, anacığım, hep çocuklara ders verip durur. Bana yazdığına göre bayramda gelecekmiş!”

“Akıllı adam! Ne yaparsın! Hepimizin faydası için çalışıyor.”

“Orası öyle... Faydalı bir iş yaptığı kesin.”

“Benim Lukaşka ise birlikte. İzin istemiş ama, vermemişler.”

Reisin karısı bunları gayet iyi bildiği halde gelen kadın özellikle yinelemişti. Kazak birliğine yeni katılan, geçenlerde yolcu ettiği oğlu Lukaşka’dan söz etmek isteğini duyuyordu. Çünkü onu reisin kızı Maryana ile evlendirmek istiyordu.

“Demek senin oğlan görevde ha?..”

“Görevde, anacığım. Bayramdan beri görüşmedik, geçenlerde Fomuşkin’le ona gömlek gönderdim. Söylediğine göre durumu iyiymiş. Komutanlar kendisinden memnunmuş. Galiba yine orada burada Abrek arıyorlarmış... Ama Fomuşkin’e göre Lukaşka pek sıkılmıyormuş... Neşeliymiş... Pekâlâ idare ediyormuş işte!”

Reisin karısı: “Maşallah! Senin oğlan da tam anlamıyla Urvan doğrusu...” dedi.

Lukaşka’ya “Urvan” adı cesaretinden dolayı verilmişti.* Küçük bir Kazak çocuğunu ırmaktan boğulmak üzereyken kurtarmıştı. Reisin karısı bunu özellikle Lukaşka’nın annesine hoş bir şey söylemiş olmak için hatırlatmıştı.

Lukaşka’nın annesi “Allaha şükür! Oğlum iyi çocuktur, yiğittir, herkesçe sevilir,” dedi. “Yalnız, onu bir evlendirsem... O zaman ölsem de gözüm arkada kalmaz.”

(*) Urvan: Yanlış olarak kullanılmış bir sözdür: “Urvat” (bir şeyden kurtarmak) kelimesinden türemiştir – ç.n.

Reisin kurnaz karısı nasırlı elleriyle kibrit kutusunun kağıdını dikkatle kapadı.

“Eh, evlendirdi, n’olacak? Bizim köyde kız mı yok!”

Lukaşka’nın annesi başını salladı:

“Kız olmasına kız çok ama, senin kız gibisini, Maryanuşka gibisini mumla arasan yine bulamazsın...”

Reisin karısı Lukaşka’nın annesinin niyetini çok iyi biliyordu. Lukaşka’yı da gerçekten tam bir Kazak genci olarak beğendiği halde bu konuşmayı sürdürmek istemedi. Çünkü bir kez kendisi reisin karısıydı, zengin kadındı, Lukaşka ise sıradan bir Kazak’ın oğluydu, üstelik babasını da kaybetmişti; öksüzün biriydi... Bundan başka, kızından bu kadar çabuk ayrılmak da istemiyordu. Üçüncü nedene gelince, o da şuydu: Âdet yerini bulsun diye bu gibi hallerde hep kız tarafının nazlı davranması gerekirdi. Onun için ağır başlı, karşısındakinin kusuruna bakmıyormuş gibi bir tavır takındı.

“Eh, ne diyeyim, Maryanuşka da elbet bir gün büyür, o da genç kız olur,” dedi.

Lukaşka’nın annesi “Hele bir bostanları toplayalım. Size görücü göndereceğim. Emin ol göndereceğim... Gelip rıza göstermeni rica edeceğim. İlya Vasilyeviç’ten de Allahın emriyle kızımı isteyeceğiz,” dedi.

Reisin karısı ölçülü bir tavırla “İlya kim oluyor!” dedi. “Konuşulacak bir şey varsa benimle konuşulur. Yalnız, her şeyin bir zamanı var.”

Lukaşka’nın annesi reisin karısının yüzündeki ciddi ifadeyi görünce artık bu konuda konuşmanın ayıp olacağını anlayarak kibritle elindeki bezi tutuşturdu, yerinden kalktı.

“Bizi zor durumda koma, anacığım! Sözlerimi unutma, olmaz mı. Hadi gidiyorum, bizim ocağı yakmalı.”

Sokakta, elinde ucu tutuşturulmuş bezi sallaya sallaya giderken, Maryana’ya rastladı. Genç kız onu görünce eğilerek

selam verdi. Lukaşka'nın annesi genç kızın güzelliğine hayran hayran baktı.

“Sülün gibi kız! Hem de ne çalışkan!.. Daha ne kadar büyüyecek? Evlenecek yaşa gelmiş bile. İyi bir aileye gelin olmalı. Benim Lukaşka ile evlenmeli...” diye düşündü.

Ulitka Teyze'ye gelince, onun da kendi derdi vardı. Oturduğu yerde kımıldamadan duruyor, çözümlenmesi zor bir şeyler düşünüyordu. Kızı onu çağırınca kadar oturduğu yerde öyle kaldı.

VI

Kazak köyünün erkekleri hep yürüyüşlerde, seferlerde ya da karakollarda, konak yerlerinde bulunuyorlardı. İhtiyar kadınların akşam vakti köyde söz ettikleri “Korkusuz” Lukaşka da akşama doğru Aşağı Prototzkiy Karakolu'nun kulesindeydi.

Aşağı Prototzkiy Karakolu Terek Irmağı'nın tam kıyısındaydı. Lukaşka arada bir kulenin parmaklıklarına dayanarak gözlerini kısıyor, Terek'in ilerisine doğru bakıyor, sonra da gözlerini aşağıda bulunan Kazak arkadaşlarına doğru çeviriyor, ara sıra onlarla konuşuyordu.

Güneş artık kıvrım kıvrım bulutların altında bembeyaz görünen karlı tepeye yaklaşıyordu. Eteklerindeki dalgalı bulutlar gittikçe daha koyu gölgelere bürünüyordu. Havaya bir akşam duruluğu yayılıyordu. Balta girmemiş yaban ormanından bir serinlik geliyorsa da kulenin çevresi henüz sıcaktı.

Birbirleriyle sohbet eden Kazakların sesleri daha güçlü duyuluyor, havada uzun bir süre yankılar bırakıyordu. Kahverengi hızlı hızlı akan Terek, hiç durmadan kayıp giden koca kitlesiyle hareketsiz kıyılardan daha belirli bir şekilde ay-

rılıyordu. Yavaş yavaş suları azalmaya başlamıştı, kıyılarda sığlıklarda, yer yer ıslak kum yığınları görölüyordu.

Gözetleme kulesinin tam karşısında, öbür yakada her yan ıssızdı, ta tepelere kadar uzanıp giden bomboş, kamışlarla kaplı topraklardan başka hiçbir şey görünmüyordu. Biraz daha yanda kıyının alçak kesimlerinde bir Çeçen köyünün düz damlı, bacaları huni biçiminde toprak evleri görünüyordu.

Kulede duran Kazak delikanlısının keskin gözleri Ruslarla barış içinde yaşayan avulda akşam sisleri içinde dolaşan lacivert-kırmızı entarili Çeçen kadınlarının karaltılarını seçebiliyordu.

Kazaklar her an Tatar bölgesinden gelebilecek bir Abrek* baskını bekliyordu; çünkü, özellikle mayıs ayında Terek'in kıyısındaki orman bir insanın yaya olarak geçmesine olanak tanımayacak kadar gürleştığı, ırmak da yer yer enine arabayla geçilebilecek kadar sığlaştığı zaman böyle baskınlar sık sık olurdu. İki gün kadar önce alay komutanından gelen atlı bir haberci, keşif kolunun sekiz kişilik bir müfrezenin Terek üzerinden karşı yakaya geçtiğini haber vermiş olduğunu bildirerek dikkatli davranılması gerektiğine ilişkin yazılı bir emir getirmişti. Öyleyken, yine de gözetleme kulesinde pek de ihtiyatlı davranılmıyordu.

Kazaklar sanki kendi köylerindeymiş gibi eyersiz atlarla, silahsız dolaşüyor, kimi balık avlıyor, kimi sarhoşluk ediyor, kimi ava çıkıyordu. Yalnız nöbetçinin atı eyerli olarak ormanın yanındaki keçiyolunda dolaşıyor, sadece nöbet bekleyen Kazak, sırtında üniforma, elinde silah, yanında da kılıç, hazır bekliyordu.

Kulenin komutanı uzun boylu, gayet zayıf bir Kazaktı, çok uzun bir sırtı, kısacık bacakları, kısacık kolları vardı. Sırtında yalnız önü açık bir yelekle karakol olarak kullanı-

(*) Abrek: Ruslarla barış halinde olmayan Çeçenler – ç.n.

lan izbenin yan tarafında oturuyor, yüzünde yöneticilere özgü tembel, sıkıntılı bir ifadeyle gözlerini kapamış, başını bir sağ eline, bir sol eline dayıyordu.

Geniş, kırılmış siyah bir sakalı olan yaşlı bir Kazak da, sırtında belinden kara bir kuşakla bağlanmış bir gömlek, suyun ta kıyısına uzanmış yatıyor, için için kaynayan, yer yer dirsek yapan Terek'in tekdüze akışına tembel tembel bakıyordu. Ötekiler de, sıcaktan bezmiş yarı çıplak, dolaşiyor, kimi Terek'te çamaşır yıkıyor, kimi olta yapıyor, kimi toprağa uzanmış yatıyor, kimi de kıyıda sıcak kumların üzerine yatmış türkü mırıldanıyordu.

Zayıf yüzü güneşten adeta kapkara olmuş bir Kazak, herhalde içkiden, ölüm derecesinde kendinden geçmiş, izbenin duvarlarından birinin dibine yüzükoyun uzanmıştı, şimdi ise güneşin yakıcı ışıkları yan olarak tam üzerine geliyordu.

Kulede bekleyen Lukaşka uzun boylu, yakışıklı bir delikanlıydı. Yirmi yaşlarındaydı, annesine çok benzerdi. Yüzü de, bütün yapısı da, gençliğinden ileri gelen keskin çizgilerine rağmen, vücutça da, ruhça da büyük bir güce sahip olduğunu belli ediyordu. Birliğe katılalı pek bir zaman geçmemişti ama, geniş yüzündeki ifadeden, sakın, kendinden emin olduğunu belirten tavırlarından kısa bir süre içinde Kazaklara, daha doğrusu daima silah taşıyan insanlara özgü savaşçı, gururlu bir karakter kazanmıştı. Belliydi ki, Kazak olmakla gururlanıyordu, kendi değerini de çok iyi biliyordu.

Geniş Çerkez üniformasının bir iki yeri yırtılmıştı, kalpağı Çeçenlerin yaptığı gibi arkaya doğru kaydırılmıştı. Meşin çizmeleri de dizden aşağı kıvrılmıştı. Kıyafeti pek zengin değildi ama, Kazaklara özgü bir inceliği vardı, bu da Çeçen cigitlerini taklit etmekten ileri geliyordu. Gerçek bir cigitin üzerindeki kıyafet daima rastgele giyilmiş gibi bol, yer yer de yırtık olurdu. Yalnız, silahın çok güzel olması şarttı. Bununla birlikte o yarı yırtık kıyafet öyle özel bir şekilde ke-

merle bağlanmış, vücuda öylesine güzel oturtulmuş olur, silah da öyle güzel bir şekilde tutulurdu ki, bunu herkes beceremez, öyle bir kıyafette olan bir kimsenin ne olduğunu, bir Kazak, ya da bir Dağlı daha ilk bakışta anlardı.

İşte Lukaşka'nın böyle cigitlere benzer bir hali vardı. Ellerini kılıcın arkasına sokmuş, gözlerini kısarak hep o uzaklardaki avula bakıyordu. Yüzünün çizgileri ayrı ayrı incelenecek olsa, güzel değildi ama, sağlam yapılı vücuduna, zeki bir ifade taşıyan kara kaşlı yüzüne bakan herkes, elinde olmayarak, hemen "yakışıklı delikanlı!" diye düşünürdü.

Dudaklarını tembel tembel aralayıp beyaz dişlerini göstererek tiz bir sesle "Köye bakın!" dedi. "Ne kadar karı varsa hepsi sokaklara dökülmüş!"

Bunu özellikle hiç kimseye hitap etmeden ortaya söylemişti.

Aşağıda yatan Nazarka hemen acele başını kaldırdı.

Lukaşka güldü:

"Bir tüfek patlatsam kim bilir ne korkarlar!"

"Kurşun oraya kadar gitmez ki!"

"Yok canım!.. Benim attığım kurşun gider! Bak biraz zaman geçsin, onların bayramları gelsin, Girey Han'ı gidip ziyaret edeceğim, onunla boza içeceğim..."

Lukaşka bunları söylerken üzerine yapışan sivrisineklerden kurtulmak için elini, kolunu sallayıp duruyordu. Birden, korulukta bir hışırtı Kazakların dikkatini çekti, tüyle ri renk renk zayıf bir av köpeği, yerleri koklaya koklaya kolları dökülmüş kuyruğunu hızla sallayarak gözetleme kulesine doğru koşuyordu.

Lukaşka köpeği hemen tanıdı. Komşu avcı Yeroşka Amca'nın köpeğiydi bu. Peşinden de korulukta yürüyen avcının karaltısı görünmüştü.

Yeroşka Amca çok uzun boylu bir Kazak'tı. Pamuk gibi bembeyaz geniş bir sakalı vardı. Omuzları, göğsü o ka-

dar genişti ki! Yalnız, ormanda onunla boy ölçüşecek kimse bulunmadığı için pek boylu görünmüyordu... Sağlam yapılı vücudunun bütün hatları o kadar ölçülüydü. Üzerinde kuşağının içine soktuğu yırtık bir gömlek, ayaklarında geyik derisinden yapılmış, sicimle bağlanmış çarıklar, başında da beyaz küçük bir kalpak vardı. Bir omzuna sülünlere sessizce yaklaşabilmek için kullanılan bir “kısarak”, içinde bir tavuk bulunan bir çuval, atmacayı kışkırtmak için yapılmış özel bir alet asmıştı. Öbür omzuna da öldürdüğü bir yaban kedisini atıvermişti. Arkasında kuşağının altında, içi fişek, barut, ekmek dolu bir torba, sivrisinekleri kovmak için kullandığı bir at kuyruğu, üzerinde eski kan lekeleri bulunan ucu ikiye ayrılmış bir hançer, iki de ölü sülün sallanıyordu.

Kuleye bakarak durakladı. Sonra köpeğine seslendi.

“Hey buraya baksana Lyam!..”

Sesi o kadar kalın, o kadar gürdü ki ormanda derin yankılar bıraktı. İhtiyar, Kazakların filinta dedikleri kocaman çakmaklı tüfeğini de omzuna alıp kalpağını kaldırdı. Sanki ırmağın öbür yakasında bulunan birine bağırıyormuş gibi gür bir sesle haykırdı:

“Merhaba arkadaşlar! İyi günler... Hey, buraya baksanıza!”

Her yandan genç Kazakların zinde, neşeli sesleri duyuldu:

“Merhaba Amca! Merhaba!”

Yeroşka Amca Çerkez usulü dikilmiş ceketinin koluyla, geniş kırmızı yüzünün terini sildi.

“Ne var ne yok? Anlatın bakalım!” diye bağırdı.

Nazarka göz kırparak omzunu, ayağını titretti:

“Sana bir şey söyleyeyim mi, Amca, şu çınar var ya, üstünde öyle bir atmaca tünüyor ki... Her akşam gelip tepede uğraşır durur!”

İhtiyar adam inanmadığını belli eden bir tavırla “Haydi be!” dedi.

Nazarka alaylı alaylı güldü.

“Sahi söylüyorum, Amca! İstersen gel hayvanı bekle!”

Kazaklar gülüştüler. Şakacı Nazarka hiç atmaca görme-mişti ama, karakolda yaşayan genç Kazaklar, Yeroşka Amca onlara geldiği zaman her seferinde onunla şaka etmeyi, onu aldatmayı âdet edinmişlerdi.

Lukaşka kulenin tepesinden Nazarka'ya çıkıştı:

“Budala sen de! Gevezelik eder durursun!”

Nazarka hemen sustu, ihtiyar avcı bütün Kazakları mem-nun eden bir karşılık verdi:

“Gerekirse beklerim, n'olacaktı! Peki, hiç yaban domu-zu gördünüz mü?”

Bir eğlence buldukları için memnun olan karakol komuta-nı yana doğru dönerek iki eliyle uzun sırtını kaşdı:

“O da iş mi! Yaban domuzu gözetlemek... Biz burada Ab-rek gözetliyoruz, yaban domuzlarını değil... Sen hiç Abrek-ler hakkında bir şeyler duydun mu Amca, ha?..”

Karakol komutanı bunu bembeyaz, düzgün dişlerini gös-tere göstere sırtarak, hiç gereği yokken gözlerini kısarak sormuştu.

İhtiyar adam “Abrek mi dediniz?” diye sordu. “Hayır... Bir şey işitmedim. Haberim yok. Sende azıcık çihir* var mı? Bir yudumcuk içeyim kardeşim. Vallahi öyle yoruldu ki! Dur bak, azıcık bekle! Sana da taze av eti getireceğim! İnan olsun getireceğim. Getirsene şunu...”

Karakol komutanı sanki berikinin ne söylediğini duyma-mış gibi “Yoksa şimdi oturup avını mı bekliyeceksin?” di-ye sordu.

Yeroşka Amca buna “Gece bekleyeyim, dedim,” diye karşı-lık verdi. “Allah yardım ederse, bayrama kadar belki epey bir şeyler vururum. O zaman sana da veririm! Vallahi veririm!”

Lukaşka yukarıdan herkesin dikkatini kendi üzerine çe-kecek bir şekilde gür bir sesle haykırdı:

(*) Çihir: Buğdaydan yapılan bir içki – ç.n.

“Amca! Hey Amca!”

Bütün Kazaklar ona baktılar.

“Sen ırmağın yukarisına gitsene! Orada sürü sürü domuz dolaşiyor. Yalan söylemiyorum. Vallahi öyle! Geçenlerde bizim Kazaklardan biri vurdu da oradan biliyorum...” Sırtındaki tüfeği eliyle düzelterek, güldüğünü belli eden bir sesle “Doğru söylüyorum!” diye yineledi.

İhtiyar adam yukarı doğru baktı.

“Ha... demek Korkusuz Lukaşka da buradaymış,” dedi. “Nerede vurmuş arkadaşın onu?”

Lukaşka “Sen sürünün bulunduğu yeri görmedin mi? Belki boyun kısa da ondan görmemişsindir,” dedi. Sonra birden ciddileşerek başını salladı: “Şurada tam kanalın orada, Amca. Kanal boyunca yürüyorduk. Birden baktık takır takır bir ses geliyor. Benim tüfek kılıfındaydı. İlyaska davrandı, bir kurşun attı... Tamam! Gel bak, sana yerini göstereyim. Pek uzak değil. Azıcık bekle, olmaz mı? Ben buraları avucumun içi gibi bilirim! Yeroşka Amca!”

Lukaşka kararlı bir tavırla karakol komutanına adeta emir verir gibi seslenmişti.

“Nöbeti değiştir! Vakit geldi!”

Sonra, karşılık bile beklemeden, tüfeğini toplayıp kuleden inmeye başladı. Karakol komutanı neden sonra “Eh, in bakalım!” dedi, sonra çevresine bakındı “Sıra sende mi, Gurka? Yürü!”

Sonra ihtiyara doğru döndü.

“Senin Lukaşka öyle becerikli oldu ki!” dedi. “Tıpkı senin gibi yürüyor. Bir yerde durduğu yok. Geçenlerde bir tanesini vurdu...”

VII

Güneş artık kaybolmuştu; ormanın bulunduğu bölgeden ortalığa hızla gölgeler yayılıyordu. Kazaklar talimlerini bitirmiş, akşam yemeği için kulenin yanındaki yemekhanede toplanmışlardı. Yalnız ihtiyar, hâlâ atmaca gelecek diye bekliyordu; ayağından bağlı olan tavuğu çekip duruyor, çınarın dibinde oturmaya devam ediyordu.

Atmaca ağacın üzerinde tünüyor, bir türlü yerdeki tavuğa doğru inmiyordu. Lukaşka sabırsızlıkla, dikenli fundalıkların arasında sülünlerin bol bulunduğu bir keçiyolunun üzerinde, sülün yakalamak için ağ geriyor, bir türküyü bitirip bir başkasına başlıyordu.

Delikanlı orta boyluydu, elleri de pek iri değildi ama beliydi ki, kaba olsun, ince olsun elinden her iş gelirdi.

Sık korunun içinde, biraz ileriden Nazarka'nın tiz, berrak sesi duyuldu:

“Hey, Luka! Kazaklar yemeğe gittiler!”

Koltuğunun altında canlı bir sülünle dikenli fundaların arasından güç bela ilerleyerek keçiyoluna çıktı.

Lukaşka türküsünü keserek “O! O! O!” dedi. “Nereden aldın o horozu, ha? Kesinlikle benim kapana girmiştir!”

Nazarka, Lukaşka ile yaşıtı, o da baharda birliğe katılmıştı. Kısa boylu, çirkin, zayıf bir delikanlıydı, pek de kurnazdı. İnsanın kulağında çın çın öten tiz bir sesi vardı. Lukaşka ile hem komşu hem de arkadaşılar.

Lukaşka Tatarlar gibi otların üzerinde bağdaş kurmuş ağları germekle meşguldü:

“Bilmem ki kimin kapanydı o! Herhalde seninki.”

“Çınarın yanındaki çukurun beri tarafındaki kapandan mı aldın? Tamam! Benim kapamım işte! Dün gece kurmuştum.”

Lukaşka yerinden kalktı, yakalanmış olan sülüne dikkatle baktı. Kuşun koyu lacivert başını hafifçe okşadı. Hay-

van korkudan gözlerini devire devire boynunu uzatıp duruyordu.

Lukaşka onu kucağına aldı.

“Bundan güzel bir etli pilav yaparız!” dedi. “Sen şunu al git, bir yerde kes, tüylerini de yol, olmaz mı?”

“Pilavı kendimiz mi yiyeceğiz, komutana mı vereceğiz?”

“Verdik ya ona o kadar! Yeter işte.”

Nazarka “Ben sülün kesemem, korkarım!” dedi.

“Pekâlâ, ver şunu!”

Lukaşka kılıcının altından küçük bir bıçak çıkardı, onu hayvanın boynuna şöyle bir çaldı. Kuş irkildi. Daha kanatlarını açmamıştı ki, kan içinde kalan başı bükülürdü, çırpınmaya başladı.

Lukaşka kuşu fırlatıp attı.

“İşte böyle yapacaksın, anlaşıldı mı?” dedi. “Bundan öyle güzel yağlı bir pilav olur ki!”

Nazarka kuşa bakarak irkildi:

“Bana baksana, Luka! Bizimki bizi gene keşfe gönderecekmiş, namussuz herif.”

“Herif” dediği karakol komutanıydı.

“Fomuşkin’i çihir almaya göndermiş. Sıra ondaymış. Kaçınıcı gecedir keşfe hep biz çıkıyoruz. Hep bize yüklenip duruyor.”

Lukaşka ıslık çala çala, keçiyolundan yürümeye başladı.

“Sicimi de aliver!” diye seslendi.

Nazarka onun dediğini yaptı. Sonra devam etti:

“Vallahi şimdi ona söyleyeceğim. Bak, göreceksin, söyleyeceğim işte!” dedi. “Gel seninle birlikte ona diyelim ki: Bu işlerde yorulduk. İşte o kadar! Sen söylersen dinler. İş mi bu yani?”

Lukaşka bambaşka bir şeyler düşündüğünü belli eden ilgisiz bir tavırla “Bu da söz edilecek iş mi yani?” dedi. “Ne pırsırık insanlarsınız be! Hani şehirde olup da, gece nöbetine

çıkarsalar anlarım. Şehirde eğlenecek yerler vardır. Burada ne var? Sorarım sana? Ha karakoldaymışsın, ha keşifte. Aynı şey... Aman, sen de!”

“Sen kasabaya gidecek misin?”

“Bayramda gideceğim elbet.”

Nazarka birden atıldı.

“Gurka söyledi, senin Dunayka yok mu, Fomuşkin’le dalga geçiyormuş...”

Lukaşka bembeyaz dişlerini göstererek sırttı:

“Allah belasını versin,” dedi, ama gülmedi. “Başka bir sevgili bulamaz mıyım yani?”

“Gurka’nın anlattığına göre bir seferinde evine uğramış, bakmış ki kocası yok... Evde Fomuşkin oturuyor, sofraya da etli börek konmuş. Gurka oturmuş, sonra çekip gitmiş. Giderken de pencerenin önünden geçmiş, senin Dunayka’nın Fomuşkin’e “Herif gitti, çok şükür! Sen niye çörek yemiyorsun sevgilim? Bu gece yatmak için evine gitmesen, daha iyi olur!” dediğini işitmiş. Fomuşkin de pencerenin dibinden kendi kendine “Mükemmel” diye söylenmiş...”

“Yalan söylüyorsun!”

“Vallahi doğru söylüyorum.”

Lukaşka bir an sustu.

Sonra “Başkasını bulduysa canı cehenneme,” dedi. “Dünyada kadın mı yok! Zaten ondan bıkmaya başlamıştım bile!”

Nazarka “Yaşa be! Erkek adamsın, vallahi!” dedi. “Yalnız madem kendine bu kadar güveniyorsun, gidip reisin kızına, Maryana’ya yanaşsana? Benim işittiğime göre, o kız kimseye yüz vermiyormuş.”

Lukaşka kaşlarını çatı.

“Maryana da neymiş,” dedi. “O da aynı malın gözüdür.”

“Sen hele bir dene bakalım.”

“Yani bana yüz vermez mi dersin? Kentte onun gibi az kız mı var yani?”

Lukaşka bunu söyledikten sonra yine ıslık çala çala, yol boyunca köklerden yaprak kopara kopara, yürümeye başladı.

Funda kümelerinin önünden geçerken birden durdu. Gözü dümdüz bir dala ilişmişti. Kılıcının altından bıçağını çekti, dalı kesiverdi.

“Tüfek temizlemek için ne güzel bir çubuk olur!” dedi.

Sonra dalı havada sallaya sallaya ışığa benzer sesler çıkarak yürümeye devam etti.

Kazaklar karakolun toprakla sıvanmış binasında, toprak zeminin üzerinde, Tatar usulü alçak bir masaya oturmuş, akşam yemeği yiyorlardı.

Bir ara söz o gece keşfe çıkacak olanlardan açıldı. Kazaklardan biri açık olan kapıdan içeriki odaya, karakol komutanına seslendi:

“Bu gece kim keşfe çıkacak?”

Karakol komutanı bulunduğu yerden karşılık verdi:

“Kim çıkacak? Ne bileyim ben? Burlak. Ama çıktı, Fomuşkin çıktı...”

Bunu kimin ne zaman keşfe gittiğini gayet iyi biliyormuş gibi bir tavırla söylemişti. En sonunda Luka’ya doğru dönerek “Bari siz gidin olmaz mı? Sen de gidersin Nazar...” dedi. “Sonra Yerguşov da gidebilir... Belki uykusunu almıştır...”

Nazarka alçak sesle “Sanki sen sızdın mı kendine gelebiliyor musun yani?” diye söylendi. “Sen ayılmazsan, o hiç ayılmaz!”

Kazaklar gülüştüler.

Yerguşov dedikleri izbenin yanında sarhoşluktan kendinden geçmiş yatan Kazaktı. Biraz önce, gözlerini oğuştura oğuştura kendini içeri atmıştı. Lukaşka bu arada ayağa kalkmış, tüfeğini gözden geçirmeye başlamıştı.

Karakol komutanı: “Evet, evet, bir an önce yola çıkın. Yemeğinizi bitirir bitirmez gidin,” dedi.

Bunu söyledikten sonra “olur” gibilerinden bir karşılık beklemeden aradaki kapıyı kapadı. Belliydi ki, Kazakların kendisini dinleyeceklerinden kuşku duyuyordu.

Kapıyı kaparken “Emir verilmeseydi sizi göndermezdim,” dedi. “Ama bir de bakarsınız yüzbaşı çıka gelir. Zaten sekiz kişilik bir Abrek topluluğu ırmağın bu yakasına geçmiş diyorlar.”

Yerguşov “Eh, ne yapalım, madem gitmek gerek, gidelim!” dedi. “Emir emirdir... Başka türlü olmaz, zaman öyle! Dedim ya size, kalkıp gidelim!”

Lukaşka iki eliyle sülün etinden büyük bir parçayı ağzına götürmeye hazırlanıyordu. Bir karakol komutanına, bir Nazarka’ya bakıyordu. Olup bitenlere tümüyle ilgisiz kalmış gibi bir tavır takınmıştı, her ikisiyle de için için alay ediyordu.

Kazaklar keşfe çıkacakları sırada, geceye kadar çınarın altında boşuna beklemiş olan Yeroşka Amca karanlık binaya girdi. Tavanı alçak koğuştaki bütün öteki sesleri bastıran kalın sesi duyuldu:

“Durun çocuklar! Ben de sizinle geliyorum! Siz Çeçenleri avlarsınız, ben de yaban domuzlarını!”

VIII

Yeroşka Amca ile sırtlarında kaput, ellerinde tüfek, üç Kazak, Terek kıyıları boyunca, gözetleme için önceden belirlenmiş yere geldikleri zaman hava iyice kararmıştı.

Nazarka hiç gitmek istememiş ama, Luka ona bağırınca gitmek zorunda kalmış, ikisi de aceleyle hazırlanıp yola çıkmışlardı.

Birkaç adım sessiz yürüyen Kazaklar, kanaldan sapıp belirsiz, incecik bir keçi yolundan, kamışların arasından

Terek'e yaklaştılar. Kıyıda yere devrilmiş kocaman kapkara bir ağaç gövdesi duruyordu. Anlaşılan, sular onu kıyıya fırlatıp atmıştı, altındaki kamışlar yeni basılmıştı.

Nazarka: "Burada mı bekleyeceğiz?" diye sordu.

Lukaşka: "Elbette ya... Başka nerede olacak?" dedi. "Sen burada otur ben gidip geleyim. Uzun kalmam! Yalnız, Amca'ya hayvanların yerini göstereyim."

Yerguşov "Gözetlemek için bundan daha iyi yer mi olur!" dedi. "Bizi gören olmaz. Biz ise herkesi görürüz. Kusursuz bir yer doğrusu! Bundan iyisi can sağlığı."

Nazarka ile Yerguşov ağacın gövdesinin yanında kaputlarını sererek oturdular. Lukaşka ise Yeroşka Amca ile daha ileriye doğru yürüdü.

Ihtiyarın önünde sessiz yürürken: "şuracıkta, biraz daha ileridedir, Amca!" diyordu. "Sana gösteririm, geçtiğimiz yolu işaret ederim, oraları benden başka kimse bilmez!"

Ihtiyar da aynı şekilde fısıldayarak "Göster oğlum! Sen ne yiğit ocuksundur, korkusuz..." dedi.

Lukaşka birkaç adım ilerledi, bir su birikintisinin önünde durdu, eğildi, hafifçe ışlık çaldı. Sonra toprağınzerinde taze izleri gösterdi.

"Bak, görüyor musun, buraya gelip su içmişler, öyle değil mi?"

Ihtiyar adam "Allah senden razı olsun oğlum!" dedi. "şuraya bak, yaban domuzu gelmiş çukurda sırtını çamura srtmş. Haydi sen git! Ben burada oturur beklerim, haydi güle güle."

Lukaşka kaputunu daha yukarı doğru çekti. Sonra tek başına kıyıda yürümeye başladı. Bir sola, duvar gibi yükselen kamışlara, bir sağa kıyının hemen önünde köpüre köpüre akan Terek'e bakıyordu.

Birden aklına bir düşünce geldi:

"Kim bilir şimdi o da beni gözetliyor ya da herhangi bir

yerde toprakta sürüne sürüne ilerliyordur!” diye söylendi. Sözünü ettiği kişi herhangi bir Çeçen’di.

Birden güçlü bir hışırtı, suya bir ağırlığın düşmesinden meydana gelen bir şapırtı duydu. İrkildi, tüfeğini kavradı.

Kıyının alçak bir yerinden bir yaban domuzu fırladı. Aynı anda ırmağın cam gibi parlak yüzeyine bir karaltı yansıdı, kamışların arasında yok oldu. Luka hemen tüfeğini doğrulttu, nişan aldı. Ateş etmeye zaman bulamadı, yaban domuzu sık ormanda kaybolmuştu.

Lukaşka canı sıkılarak yürümeye devam etti. Keşif kolunun saklandığı yere gelmeden yeniden durakladı, hafifçe ısıklık çaldı. Işığın karşılık verdiler. O zaman arkadaşlarına yaklaştı.

Nazarka uykuya dalmıştı bile. Yerguşov, ayaklarını altına alıp oturmuştu, Lukaşka gelince ona da bir yer vermek için biraz yana çekildi:

“Burası eğlenceli!” dedi. “Vallahi, pek güzel yermiş! Sen Amca’yı yerine kadar götürdün mü?”

Lukaşka kaputunu yere serdi:

“Yeri gösterdim. Biraz önce de kocaman bir yaban domuzunu ürküttüm. Suyun ta yakınındaydı. Herhalde önce gördüğüm domuzdu. Nasıl homurdandığını sen de işitmişsindir.”

Yerguşov kaputuna sarındı.

“Duydum ya hayvanın homurtusunu,” dedi. “Sesini duyar duymaz da yaban domuzu olduğunu anladım. Kendi kendime ‘Lukaşka hayvanı ürküttü!’ diye düşündüm. Şimdi ben azıcık yatıp uyuyayım. Sen beni horozlar ötünce uyandırırsın. Anlarsın ya her işte bir usul gerek. Önce ben uyuyayım sen bekle, sonra sen uyursun, ben beklerim... Doğrusu bu.”

Lukaşka “Ben uyku falan uyuyamam, sağol,” dedi.

* * *

Gece zifiri karanlık, ılık, rüzgârsızdı. Göğün yalnız bir yanında yıldızlar parlıyordu; dağların bulunduğu yanı ise kocaman bir bulut altında kaybolmuştu. Kara bulut dağlarla birleşerek, hiç rüzgâr olmadığı halde, yavaş yavaş daha ileriye doğru kayıyor, kıvrık kenarları yıldızlı, derin göklerden belirli bir şekilde ayrılıyordu.

Genç Kazak karşısında yalnız Terek'i, uzakları görüyordu. Arkasında her iki yanında duvar gibi kamışlar yükseliyordu. Bazen kamışlar durup dururken sallanmaya, birbirlerine sürtünerek hışırdamaya başlıyorlardı. Aşağıdan bakılınca sallanan sazlar aydınlık göğe doğru uzanmış, hafif hafif sallanan tomurcuklu ağaç dallarını andırıyordu.

Önde, Kazakların hemen hemen ayaklarının dibinde kıyı başlıyor, hemen orada köpüre köpüre sular akıyordu. Cam gibi parlak, kahverengi su durmadan oynaşüyor, sığılık yerlerde, kumluklarda hafif kızıl bir renkte görünüyordu. Daha da ileride su da, kıyı da, bulut da hep birden göz gözü görmeyecek zifiri bir karanlık içinde kayboluyorlardı.

Suyun üzerinden zaman zaman siyah gölgeler kayıyordu. Kazak gencinin keskin gözleri, her birinin suya kapılıp giden ağaç dalları olduğunu seçiyordu. Ancak, zaman zaman çakan bir şimşek, kapkara bir aynada yansır gibi, bir an için karşıdaki düz kıyıyı aydınlatıyordu. Hep tekdüze gece sesleri, kamışların hışırtısı, Kazakların horultusu, sivrisineklerin vızıltısı, akıp giden suyun şırıltısı, ya zaman zaman uzaktan uzağa duyulan bir silah sesi, ya kıyından kopan toprağın aşağı yuvarlanmasıyla oluşan boğuk gürültü, ya kocaman bir balığın birden fırlayıp yeniden suya düşmesi ya da balta girmemiş sık yaban ormanında yürüyen bir hayvanın dalları kırarken çıkardığı çatırtı ile bozuluyordu.

Bir ara Terek'in üstünden bir baykuş geçti, her vuruşta kanatlar bir kez birbirine çarpıyordu. Baykuş Kazakların tam

başının üzerinden geçip ormana doğru döndü, ağaçlardan birine yaklaşarak bu kez kanatlarını sık sık çırparak dolandı durdu, uzun zaman bir şeyler arandı, en sonunda ihtiyar bir çınarın üzerinde tünedi.

Böyle beklenmedik bir ses olduğu zaman, uyumayan Kazak kulak kabartıyor, gözlerini kısıyor, sabırsızlıkla tüfeğini kapıyordu.

Gecenin büyük bir kısmı geçmişti. Kara bulut batıya doğru uzanarak yırtık kenarlarının arasından bulutlu gökleri gösterdi. Dağların üzerinde ters dönmüş, altın bir yay biçimindeki ay ortalığı aydınlattı.

Birden serinlik çıktı. Nazarka uyandı, bir şeyler söyledi, sonra yeniden uyudu.

Lukaşka'nın canı sıkıldı, ayağa kalktı, kılıcının altındaki bıçağı çekti, bir dalı yontarak değnek yapmaya başladı. Hep şuradaki dağlarda oturan Çeçenleri, oradan bu yana geçen yürekli delikanlıları, o delikanlıların Kazaklardan nasıl korkmadıklarını, belki de ırmağın bu kesiminde değil de herhangi başka bir yerinde, bu yana doğru geçebileceklerini düşünüyordu. Arada bir ileri doğru uzanıyor, ırmağın ta ilerisine bakıyordu, ama hiçbir şey göremiyordu.

Arada bir sulara, ayın solgun ışığında sudan pek belirsiz şekilde ayrılan karşı kıyıya baka baka, en sonunda Çeçenleri düşünmekten vazgeçti. Şimdi artık arkadaşlarını uyandıracığı zamanı, kasabaya döneceği anı bekliyordu.

Kasaba aklına gelince de hayalinde Dunka canlanıyordu. Dunka'ya "Canım," derdi. Kazaklar sevgililerine öyle derler. Onu düşündükçe, içinde bir can sıkıntısı da duyuyordu.

Sabah yaklaşıyordu: Suyun üzerinde gümüş rengi bir sis belirmişti. Lukaşka'nın bulunduğu yerden biraz ileride yeni palazlanmış kartallar tiz bir ıslık çalarak kanatlarını çırp-maya başlamışlardı.

Derken, uzaklardan, kasabadan ilk horozun sesi duyuldu,

arkasından bir ikincisi uzun uzun öttü, sonra daha başka horozlar da bu seslere karşılık vermeye başladılar.

Lukaşka değneğini yonttuktan sonra, gözlerinde bir ağırlık hissederek “Şunları uyandırmalı!” diye düşündü.

Onlara doğru dönerek ayaklardan hangisi kime aittir diye kestirmeye çalıştı. O anda Terek’in öbür yanında, suya bir şey düşmüş gibi bir şapırtı oldu. O zaman tekrar tersine dönmüş yayın altında yavaş yavaş aydınlanan dağlardan ibaret ufka, karşı kıyının kara çizgisine, Terek’e, sonra da suların üzerinde kayan, şimdi artık belirli bir şekilde görünen kütüklere baktı. Bir an için sanki kendisi hareket ediyormuş da, üzerindeki kütüklerle birlikte Terek hareketsiz duruyormuş gibi bir his duydu. Bu çok kısa bir an sürdü, gözlerini yeniden dikkatle sulara dikti.

Köklü, siyah kocaman bir kütük dikkatini çekmişti. Kütük tuhaf bir şekilde köpüren suların arasında hiç alabora olmadan, sallanmadan tam ortadan kayıyordu. Bundan başka, sanki akıntıya uyararak değil de, yanlamasına Terek’i aşırıyordu. Lukaşka boynunu uzatarak onu gözleriyle izlemeye başladı. Kütük sığlık bir yere gelince durdu, tuhaf bir şekilde kımıldamaya başladı.

Lukaşka ağacın altından bir elin uzandığını görür gibi oldu.

“İşte şimdi bir Abrek’i öldüreceğim,” diye düşündü.

Tüfeğini kaldırdı, acele etmeden, çevik hareketlerle tüfeğini destekledi, yavaşça emniyet kanadını açtı, soluğunu tutarak, gözlerini hedeften ayırmadan nişan aldı.

“Çocukları uyandırmayayım,” diye düşündü.

Yüreği o kadar hızlı çarpıyordu ki, bir an duraladı, kulak kabarttı: O kara kütük birden şapırtıyla yeniden suya çarptı, yine akıntının tersine kayarak bu yandaki kıyıya doğru gelmeye başladı.

Lukaşka “Allah vere de kaçırmasam!” diye düşündü. Bir-

den ayın solgun ışığı altında ağaç gövdesinin ön kısmında bir Tatar kafası gördü. Tüfeği o yana doğru çevirerek tam başına nişan aldı. Tatarın kafası sanki ta yakında, kütüğün hemen ucuna yapışık gibiydi.

Lukaşka birden diz üstü doğrularak sevinçle “Tamam, Abrekmiş!” diye düşündü.

Tüfeği yeniden ayarladı, hedefe dikkatle baktı, uzun namlunun ucunda hedef belirsiz görünüyordu. Lukaşka çocukluktan kalma bir alışkanlıkla, bütün Kazakların nişan alırken yaptıkları gibi “Allah yardımcım olsun!” diye mırıldandı, tetiği çekti.

Ani bir parıltı çok kısa bir süre için, kamışları, suyu aydınlattı. Tüfeğin patlamasından meydana gelen yırtıcı ses ırmağın üzerinde ta uzaklara kadar yankılar uyandırdı, sonra ileride, çok uzaklarda bir uğultu halini aldı. Kütük artık sular da enine değil, akıntıya uyararak döne döne, sarsıla sarsıla aşağı doğru kayıyordu.

Yerguşov, yattığı çukurdan doğrularak el yordamıyla tüfeğini bulup kaptı:

“Tut onu diyorum sana!” diye bağırdı.

Lukaşka dişlerini sıktı, sonra fısıldadı...

“Sus be! Abrekler bastı!” dedi.

Nazarka “Kime ateş ettin? Kim, kimi vurdun, Lukaşka?” diye sordu.

Lukaşka hiç karşılık vermedi. Tüfeğini dolduruyor, uzaklaşan kütüğe bakıyordu. Kütük biraz ileride sığılğa oturdu. Arkasından kocaman, suyun üzerinde sallanan bir cisim belirmişti.

Kazaklar “Kimi vurdun? Niye söylemiyorsun?” deyip duruyorlardı.

Luka “Abrekler geliyor, dedik ya...” diye yineledi.

“Dalga mı geçiyorsun ne!.. Yoksa tüfeği elinden düşürdün de öyle mi patladı?”

Lukaşka ayağa fırladı, heyecandan tıkanacak gibiydi.

“Bir Abrek öldürdüm! Onu vurdum işte!” diyerek parmağı ile ilerideki sığlığı gösterdi. “Adam yüzüyordu. Ben de onu öldürüverdim. Baksana oraya!”

Yerguşov gözlerini oğuşturuyordu.

“Yalan atma, yeter...”

Lukaşka adamı omuzlarından tutup kendisine doğru öyle bir güçle çekti ki, Yerguşov, elinde olmayarak “Ah!” diye bağırdı.

Lukaşka “Yalan mı söylüyorum ben? Bak karşıya... şuraya, şuraya bak...” dedi.

Yerguşov, Lukaşka'nın gösterdiği yöne baktı, insan ölüsünü görünce birden sesi değişti:

“Hay Allah! Bak sana ne diyeceğim! Sen bunu öldürdün ya, şimdi başkaları gelecek... Doğru söylüyorum, göreceksin...”

Bunu alçak sesle söylemişti. Kendi tüfeğini gözden geçirmeye başladı:

“Bu adam öncüydü, artık buraya mı çıkarlar, yoksa biraz ileriye mi çıkarlar, orasını bilmem. Ama kesinlikle gelirler. Sana söylediğim doğrudur.”

Lukaşka kemerini çözdü, sırtındaki Çerkez elbisesini çıkarmaya başladı.

Yerguşov “Deli misin be! Nereye gidiyorsun?” diye bağırdı. “Hele bir sokul oraya! Bir anda seni delik deşik ederler! Doğru söylüyorum sana! Öldürdün ya! Herif kaçmaz artık, merak etme... şu ölçeği ver, azıcık barut doldurayım. Sende var değil mi? Nazar! Sen de çabuk, karakola git. Yalnız, kıyıda yürüme! Öldürürler vallahi, sözümü yabana atma!”

Nazarka “Ben tek başıma oraya gider miyim, sen gitsene!” diye öfkeyle karşılık verdi.

Lukaşka sırtındaki Çerkez elbisesini çıkardıktan sonra kıyıya yaklaştı. Yerguşov tüfeğine barut dolduruyordu.

“Gitme diyoruz işte sana!” dedi. “Baksana herif kımıldamıyor bile! Artık ben gördükten sonra... Sabahı bekleyiver, n’olacak! Karakoldan koşup gelsinler. Hadi, Nazar, sen git bakalım... Amma da korkakmışsın be! Korkma diyorum sana...”

Nazarka “Luka! Buraya baksana, Luka...” dedi. “Adamı nasıl vurduğunu bile anlatmadın. Söylesene..”

Lukaşka hemen suya atlamaktan vazgeçti:

“Haydi, ikiniz birlikte karakola gidin! Ben burada oturup beklerim. Kazaklara söyleyin, devriye çıkarsınlar. Adamlar buralara çıkmışlarsa yakalamalı!”

Yerguşov yerinden kalktı.

“Bence de öyle, yoksa giderler! Hepsini yakalamalı,” diyordu. “Doğrusu bu...”

Yerguşov’la Nazarka yola koyuldular. Önce bir haç çıkarılmış, sonra karakola doğru yürümeye başlamışlardı. Kıyı boyundan değil, fundaların arasından dalları kıra kıra güçlkle kendilerine yol bulmaya çalışarak ilerliyorlardı, sonunda ormanın ortasından geçen keçi yoluna çıktılar.

Yerguşov “Dikkat et, Luka! Kımıldayayım deme!.. Adamlar burada da kesebilirler seni! Gözünü aç ha... Dalga geçme, anlıyor musun?..” demişti.

Luka arkalarından “Sen işine bak! Ben ne yapacağımı biliyorum,” dedi.

Sonra, tüfeğini gözden geçirerek yeniden tümseğin beri yanına oturdu.

Tek başına kalmıştı, sığılık yerlere bakıyor, arada bir acaba Kazaklar geliyor mu, diye kulak kabartıyordu. Yalnız, karakol uzaktaydı, Lukaşka ise sabırsızlık içindeydi. O öldürdüğü Abrek’le beraber gelenlerin kaçıp kurtulacaklarını düşünüyordu. O akşam nişan alıp da vuramadığı yaban domuzuna nasıl kızmışsa, şimdi de kaçacaklarını düşündüğü Abreklere öyle kızılıyordu.

Durup durup çevresine bakınıyor, sonra karşı kıyıları gözetliyor, biri görünür diye heyecanla bekliyor, tüfeğini desteklerin üzerine iyice oturtarak yeniden ateş etmeye hazırlanıyordu. Kendisini de öldürebileceklerini aklından bile geçiriyordu.

IX

Artık ortalık ağarıyordu. Sıhıkta duran, suların dalgalanmasıyla hafif hafif yalpa vuran Çeçen'in ölüsü artık iyice görünüyordu.

Birden, Kazak'ın ta yakınında kamışlar çatırdadı, ayak sesleri duyuldu. Sonra, sazlar aralandı. Kazak tüfeğini ikinci defa kurdu, "Allah yardımcım olsun," diye fısıldadı. Emniyet kanadının çıkardığı tok sestem sonra, ayak sesleri birden dinmişti. Sonra, gayet sakın kalın bir ses duyuldu:

"Hey, Kazaklar!.. Amca'yı vurayım demeyin!.."

Yeroşka Amca kamışları aralayarak Lukaşka'nın yanına kadar sokuldu.

Lukaşka "Vallahi, az kalsın seni vuracaktım!" dedi.

İhtiyar adam "Birine ateş mi ettin yoksa?" diye sordu.

İhtiyarın ormanla ırmak üzerinde yankılar bırakan gür sesi sabahın derin sessizliğini, Lukaşka'nın çevresindeki gizemli havayı birden dağıtıvermişti. Sanki şimdi ortalık daha aydınlık olmuş, her şey daha belirli görünmeye başlamıştı.

Lukaşka emniyet kanadını indirerek, zoraki bir sükûnetle ayağa kalktı.

"Bak görüyor musun Amca, sen hiçbir şey vuramadın ama, ben senden usta çıktım! Canavar öldürdüm..."

İhtiyar şimdi gözlerini indirmeden ölünün artık iyice görünen beyaz sırtına, hemen altında kırmızımtırak sularıyla akıp giden Terek'e bakıyordu.

Lukaşka “Sırtına bir kütük almış öyle yüzüyordu,” diye anlattı. “Gene de gözümde kaçmadı. Hem de öyle bir vurmuşum ki... Şurada bak, işte... Ayağında lacivert potur var, tüfeği de yanında galiba, görüyor musun?”

Ihtiyar adam öfkeyle “Ne göreceğim!” diye söylendi. Yüzünde ciddi, sert bir ifade vardı. Sonra, üzgün bir tavırla “Bir cigiti öldürmüşsün!” dedi.

“Şurada oturuyordum, bir baktım, öbür yandan kapkara bir şey görünüyor. Onu daha kıyıdayken fark etmişim. Sanki biri kıyıya yaklaşmış kendini yere atmıştı. Şaşırp kaldım. Suların üzerinde de koca bir kütük yüzüyordu. Aşağı doğru değil, enine doğru geliyordu. Baktım kütüğün altından bir baş göründü. Allah! Allah! Başımı uzatıp yeniden baktım. Kamışların arasından ortalığı iyi seçemiyordum. Biraz doğruldum, sanırım o da bir ses işitmişti, namussuz!.. Çünkü o da sağlığa bakıyordu. Kütüğün altından uzanmış, bakıyordu. Kendi kendime ‘Heyt... Bir yere kaçamazsın!’ dedim. Tam adam kütüğün altından çıkıp çevresine bakınırken... Ay! Anlatırken bile boğazımda bir şeyler düğümleniyor.

Tüfeğimi hazırladım. Kimildamadan bekliyordum. Adam durdu, durdu, sonra yine yüzmeğe başladı. Tam ay ışığının altına gelmişti. Sırtı olduğu gibi görünüyordu. ‘Allah yardımcım olsun!’ dedim. Bir de baktım ki barutun dumanı içinde debeleniyor. İnledi mi, yoksa bana mı öyle geldi, bilmiyorum. ‘Çok şükür öldürdüm!’ diye düşündüm. Adam sağlığa çıkınca her şey apaçık göründü. Doğrulamak istedi, gücü yetmedi, debelendi, debelendi; sonra, kendini yere attı. Her şeyi olduğu gibi gördüm. Bak görüyor musun kimildamıyor bile. Herhalde ölmüştür... Kazaklar karakola gittiler. Bari öteki Abrekler elimizden kaçmasa.”

Ihtiyar “Onları hemen yakalayabilirler mi sanıyorsun?” dedi. “Artık iş işten geçti kardeşim.”

Sonra, yine üzgün üzgün başını salladı.

Bu sırada, kıyıdan, kimi yaya, kimi atlı, Kazakların geldiği duyuldu. Yüksek sesler, ağaç köklerinin çatırtıları birbirine karışıyordu.

Luka “Kayık mı getiriyorlar ne!..” diye bağırdı.

Kazaklardan biri “Aferin sana Luka! Hadi bakalım, getir onu buraya...” diye seslendi.

Lukaşka kayığı beklemeden soyunmaya başladı. Gözlerini avından ayırmıyordu.

Karakol komutanı “Acele etme! Kayığı bekle, Nazarka getiriyor!” diye bağırdı.

Bir başka Kazak “Budala! Belki herif daha canlıdır, belki de özellikle ölü taklidi yapıyor. Yanına bari kılıcını al!” diye seslendi.

Luka poturunu çıkarıyordu.

“Gevezelik etme be!” diye bağırdı.

Bir çırpıda soyundu, haç çıkardı, olduğu yerde zıpladı, kendisini şap diye suya attı, bir kez daldı, sonra bembeyaz kollarını geniş geniş açarak, sırtını suyun üzerinden yüksekte aşırarak akıntıyı yanlamasına geçip Terek’in sığlık yerine doğru yüzdü.

Kalabalık Kazakların çeşit çeşit, gür sesleri kıyıları doldurmuştu. Üç atlı, Lukaşka’nın yüzdüğü yerin tam karşısına gelen noktaya kadar gitti. Irmağın dönemeç yaptığı yerde bir kayık göründü.

Lukaşka sığılğa varınca sudan çıktı, ayağa kalktı, gidip ölüye doğru eğildi, onu bir iki kez çevirdi. Sonra bulunduğu yerden tiz bir sesle bağırdı:

“Ölmüş!”

Çeçen kurşunu başından yemişti. Ayağında lacivert potur vardı, gömleği, Çerkez elbisesi, tüfeği, kılıcı sırtına bağlıydı. Bütün bunların üzerine, ayrıca iri bir kütük bağlanmıştı. İşte ilk anda Lukaşka’yı aldatmış olan da buydu.

Çeçen'in ölüsü kayıktan çıkarılıp kıyıda otlanı bastırarak boylu boyunca yatırıldığı zaman, çevresinde çember şeklinde toplanmış Kazaklardan biri "Ammada kocaman bir sazan balığı yakalamışız ha!" dedi.

Bir başkası "Teni ne kadar da sarıymış..." diye söylendi.

Üçüncü bir Kazak "Bizimkiler nereye gittiler acaba?" dedi. "Hâlâ öbür taraftadırlar herhalde. Bu adam öncü olacak. Öyle olmasaydı bu şekilde yüzmezdi. Hem, bir adam tek başına ne diye ırmağı yüzerek geçmeye kalksın?"

Lukaşka kıyıda ıslak çamaşırını sıkarak titreye titreye, alaylı bir tavırla konuşuyordu:

"Açıkgözün biriydi besbelli! Belki de herkesten önce öncü olmayı kendisi istemiştir. Köyündeki en cigit gençti anlaşılan. Baksanıza sakalı kınalı, aynı zamanda kısa kesilmiş..."

Kalabalıktan biri "Gömleğini bile bir torbaya koyup sırtına bağlamış," dedi. "Elbette bu şekilde yüzmesi de daha rahat olmuştur."

Karakol komutanı vurulan adamın sırtındaki denkten çıkarılmış olan kılıcı, tüfeği alarak "Bana bak, Lukaşka!" dedi. "Kılıcımı, gömleğini kendine al, tüfeğine gelince... Sonradan bana gel, sana onun için üç moneta veririm. Baksana bu, üstelik hava tüfeği."

Karakol komutanı bunu söylerken, tüfeğin namlusuna üflüyordu.

"Hatıra olarak böyle bir tüfek almak, benim için övünülecek bir şey olur yani!"

Lukaşka cevap vermedi, belliydi ki bu dilencilik canını sıkmişti. Fakat biliyordu ki, bundan kaçınmanın olanağı yoktu. Çeçen'in gömleğini yere fırlatıp, kaşlarını çattı:

"Hay Allah kahretsin!" dedi. "Bari gömleği bir şeye benzeseydi! Bayguş* bir şey!"

(*) Bayguş: Türkçeden alınmış, "partial, yırtık-pırtık" anlamına gelen bir söz - ç.n.

Bir başka Kazak “Oğun toplamaya giderken sırtına giyer-
sin,” dedi.

Lukaşka biraz önceki öfkesini unutmış gibiydi. Hemen komutanına vermiş olduğu armağandan kendisine bir yarar sağlama isteğine kapıldı.

“Mosev! Ben eve gidiyorum!” dedi.

“Eh, git bakalım!”

Komutan bunu söylediikten sonra tüfeği gözden geçirme-
ye devam ederek öteki Kazaklara seslendi:

“Ölüyü karakolun öbür yanına götürün çocuklar! Sonra güneşten korumak için, üzerine de bir çadır yapsanız fena olmaz. Belki de Dağlılardan ölüyü almak için pazarlığa ge-
len olur!”

Biri “Hava o kadar sıcak değil ki!” dedi.

Bir başka Kazak “Olsun! Ya çakallar gelip onu parçalarsa,
iyi mi olur yani?” diye söze karıştı.

“Başında nöbet tutmalı. Gelip ölülerini almak isterler de
çakallara yem olduğunu görürlerse kötü olur.”

Karakol komutanı neşeli bir tavırla “Eh, Lukaşka! Artık kurtulamazsın! Çocuklara bir kova içki borçlusun!” dedi.

Kazaklar “Elbette ya... Âdet yerini bulsun!” dediler. “Bir kez şans yüzüne güldü! Göz görmeden Abrek öldürdü! Da-
ha ne olacak?”

Lukaşka “Madem tüfeği aldın, kılıcı da, gömleği de al. Da-
ha fazla para verirsin. Arzu edersen poturu da veririm. Var-
sın senin olsun!” diyordu. “Zaten potur bana gelmez, herif kavruk adamın biriymiş.”

Kazaklardan biri gömleği bir monetaya aldı. Bir başkası kılıca iki kova içki önerdi.

Lukaşka “Merak etmeyin içeceksiniz, çocuklar!” dedi. “Bir kova içki getireceğim. Hem de kendim kasabadan ge-
tireceğim!”

Nazarka “Potura gelince, onu parça parça kesip kızlara

mendil diye hediye edersin,” dedi.

Kazaklar kahkahalarla gülmeye başladılar.

Karakol komutanı “Yeter artık, gülmeyin!” diye çıkıştı. “Adamı götürün! Nedir o koğuşun önünde bir yığın pislik?”

Lukaşka isteksiz bir tavırla ölüyü yerden kaldıran Kazaklara “Ne duruyorsunuz be?” diye bağırdı. “Buraya getirsenize onu!”

Kazaklar da sanki komutan oymuş gibi emrini yerine getirdiler. Ölüyü birkaç adım ileri sürükledikten sonra ayaklarını yere bıraktılar. Cansız ayaklar yaylanmış gibi sallandı, sonra tok bir sesle yere çarptı. Kazaklar iki yana çekilerek bir süre ölünün çevresinde sessiz durdular. Ona bakıp duruyorlardı. Nazarka ölüye yaklaştı, şakağındaki yuvarlak kanlı kurşun izini görmek için yana çevrilmiş başını düzeltti:

“Baksana nasıl tam hedefine isabet etmiş! Tam beynine... Merak etmeyin, elimizde kalmaz, sahipleri varsa er geç işi öğrenirler!”

Hiç kimse cevap vermedi. Sanki kız doğmuş gibi derin bir sessizlik olmuştu.

* * *

Güneş artık yükselmişti, yaygın ışıklarıyla dal budak salmış, yeşilliği aydınlatıyordu. Terek uyanmış olan ormanın içinde fokur fokur kaynayarak biraz ileriden akıp gidiyordu. Her taraftan sabahı karşılayan sülünlerin birbirlerine seslenişleri duyuluyordu.

Kazaklar hiç konuşmadan vurulan adamın çevresinde hareketsiz duruyor, ona bakıyorlardı. Ayağında rengi koyulaşmış lacivert potur bulunan, çukur karnı kuşakla sarılmış, kahverengi çıplak vücudun hatları düz olarak güzel, düzgündü. Kaslı elleri vücudunun iki yanına düz olarak uzanmıştı. Yanda kanı pıhtılaşmış yarasıyla, saçları kazınmış yuvarlak esmer başı arkaya doğru yatmıştı. Dümdüz, güneşte

yanmış alnı saçları dipten kesilmiş olan kısımdan belirli olarak ayrılıyordu.

Açık kalmış olan cam gibi donuk gözlerinin biraz daha aşağıda olan gözbebekleri yukarı doğru çevrilmişti. Sanki karşısındakilerin gerisine ta uzaklara, yukarıya doğru bakıyordu. Kısa kesilmiş bıyıkların altından görünen ince dudaklarının uçları gerilmişti; sanki canıgönülden, manalı manalı gülümsüyor gibiydi. Üzeri kızıl tüylerle kaplı, ince bilekli ellerinin parmakları içeriye doğru bükülmüştü, tırnakları kına boyalıydı.

Lukaşka hâlâ giyinmiyordu. Boynu kıpkırmızıydı, gözleri de her zamankinden daha çok parlıyordu. Geniş kasları ikide bir titreyip duruyorlardı. Beyaz sağlam vücudundan sabahın serin havasında belirsiz bir buğu yükseliyordu. Ölüyü beğendiğini belli ederek “O da insandı işte!” dedi.

Kazaklardan biri “Orası öyle ama, sen karşısına çıkmış olsaydın acaba sana fırsat verir miydi?” dedi.

Derin bir sessizlik oldu. Sonra Kazaklar kımıldamaya, konuşmaya başladılar. İki kişi çadır kurmak için dal kesmeye gitti, ötekiler ağır ağır karakola doğru yürüdüler. Nazarka ile Lukaşka da, kasabaya gitmek için hazırlanmak üzere, koşarak koğuşa gittiler.

Aradan yarım saat geçtikten sonra Terek’le kasabanın arasındaki sık ormanın içinden Lukaşka ile Nazarka hemen hemen koşarak evlerine gidiyor, bir yandan boyuna konuşuyorlardı.

Lukaşka sert bir sesle “Ona, seni benim gönderdiğimi söyleme. Yalnız, bak bakalım, kocası evde mi? O kadar. Anladın mı?” diyordu.

Söz dinleyen Nazarka “Peki, sonra ben Yamka’ya giderim, orada eğleniriz, olmaz mı?” dedi.

Lukaşka “Şimdi eğlenmeyeceğiz ne de ne zaman eğleneceğiz?” diye cevap verdi.

İki Kazak kasabaya gelir gelmez içki içtiler, hemen evlerine gidip akşama kadar bir uyku çektiler.

X

Bu olaylardan üç gün sonra Kafkas Piyade Alayı'na ait iki birlik Novomilinskaya kasabasına gelip yerleştiler. Birliğe ait, koşumları çözülmüş arabalar meydanda duruyordu.

Aşçılar rastgele bir çukur kazıp çevredeki avlulardan izin almadan ellerine geçirebildikleri odunları toplayıp lapa pişirmeye başlamışlardı. Onbaşılar askerleri sayıyorlardı. Seyisler atları bağlamak için yerlere kazık çakıyorlardı. Tellallar oranın yerlileri gibi sokak sokak dolaşiyor, yandaki çıkmazlara sapıyor, subaylara, askerlere yerleşebilecekleri evleri gösteriyorlardı.

Bir yerde yan yana dizilmiş yeşil sandıklar vardı. Bir başka yerde arabalarla atlar bir araya toplanmıştı. Yine bir başka yerde içinde lapa pişen kazanlar tütüyordu. Yüzbaşı ile teğmen, Başçavuş Onisim Mihayıloviç de bu karışıklığın ortasında duruyorlardı.

Bütün bunlar, birliklerin yerleşmeleri emredilen kasabada toplanmıştı. Onun için, birliktekiler kendilerini sanki evlerindeymiş gibi hissediyorlardı.

Buraya niçin yerleşmişlerdi? Kazaklar nasıl insanlardı? Böyle evlerinde askerlerin kalması hoşlarına gidecek miydi? Raskolniklerden miydiler, yoksa değil miydiler? Askerlerin umurunda bile değildi. Yoklamadan sonra serbest bırakılan yorgun, üstü başı toz içindeki askerler, karmakarışık bir şekilde, bir arı oğulu gibi uğuldayarak meydanlara sokaklara dağılmışlardı. Kazakların bu işten hoşlanmadıklarını sezemeyerek, ikişer ikişer, neşeli neşeli konuşa konuşa, tüfeklerini şakırdatarak evlere giriyor, silahlarını duvara asıyor,

torbalarını açıyor, kadınlarla, kızlarla şaka ediyorlardı.

Askerlerin en çok sevdikleri yere lapanın piştiği kazanların başına büyük bir grup toplanmıştı. Ağzlarında çubuklar tüttüren askercikler arada bir, sıcak göklere doğru yükselerek yukarıda beyaz bir bulut oluşturan dumana, arada bir de tertemiz duru havada erimiş cam gibi parlayan çoban ateşine bakıyor, fıkralar anlatıyor, Ruslar gibi bir hayat yaşamadıkları için Kazaklarla, Kazak kadınlarıyla eğleniyorlardı.

Bütün avlularda askerler görünüyor, kahkahalar, evlerini gelenlerden korumaya çalışarak askerlere su, kap kacak vermeyen Kazak kadınlarının öfkeli, tiz çığlıkları duyuluyordu.

Kız, erkek bütün çocuklar, annelerine ya da birbirlerine sokularak derin bir şaşkınlıkla o güne kadar hiç görmedikleri askerlere bakıyor, korkularından da onları uzaktan uzağa izliyorlardı. İhtiyar Kazaklar evlerinin önüne çıkıp tümseklerin üzerine oturmuş, sanki hiçbir şeye önem vermiyorlarmış, bütün bunların sonunda ne olacağını hiç anlamıyorlarmış gibi askerlerin uğraşmalarına, didinmelerine canları sıkılarak hiç konuşmadan bakıyorlardı.

Üç ay kadar bir zamandan beri Kafkasya'da hizmet gören birliğe teğmen olarak girmiş olan Olenin'e kasabanın en iyi evi, Kazak Reisi İlya Vasilyeviç'in, yani Ulitka Teyze'nin evi ayrılmıştı.

Vanyuşa, sırtında bir Çerkez elbisesi ile, Grozno'da satın aldığı kabardin cinsi bir atın sırtındaydı. Beş saatlik bir yol aldıktan sonra onlara ayrılan evin avlusuna geldi, ardına kadar açık olan kapıdan içeri aceleyle, yorgunluktan bitkin bir halde girdi. Olenin'e "Allahım! Buralarda bakalım başımıza ne işler gelecek, Dmitriy Andreyeviç..." dedi.

Olenin atı okşayarak, eşya yüklü arabayı getirdikten sonra hemen eşyaları ayırıp yerleştirmeye koyulan, terli saçları karmakarışık, yüzünde üzüntülü bir ifade bulunan Vanyuşa'ya neşe ile baktı.

“Ne var Ivan Vasilyiç?”*

Olenin görünüşte bambaşka bir adam olmuştu. Eskiden yüzü hep sinekkaydı tıraşlıydı, şimdi ise yeni bitmiş bıyığı, küçük bir sakalı vardı. Sabaha kadar keyfedip, uykusuz kalmaktan ötürü hep sapsarı olan yüzü, yanakları, alnı, kulaklarının arkası şimdi güneşten yanmış, tunç rengine bakan sağlıklı, kırmızımtırak bir renk almıştı. Sirtında yepyeni siyah bir frak yerine, beyaz, kirli, geniş kırmalı bir Çerkez elbisesi, elinde de tüfek vardı.

Sirtında, kolalanmış tertemiz bir gömlek yerine yanık boynunu sımsıkı kavrayan kırmızı dik yakalı bezden bir Kazak gömleği vardı. Çerkez usulü giyinmişti ama, yine de aksayan tarafları vardı. Buna rağmen, bütün vücudundan sağlık fışkırıyor gibiydi, her haliyle kendine güvendiğini, çok da neşeli olduğunu belli ediyordu.

Vanyuşa “Bakın siz gülüyorsunuz!” dedi. “Bu adamlarla gidip konuşsanız, görürsünüz, insanın her davranışına set çekiyorlar, olmaz da olmaz diyorlar... O kadar işte! Doğru dürüst bir iki lakırdı bile alamazsınız ağızlarından!”

Vanyuşa bunu söyledikten sonra demir kovayı eşiğe doğru fırlattı.

“Sanki herifler Rus değil de bilmem ne...”

“Sen de gidip reisle görüşseydin...”

Vanyuşa’nın canı sıkılmıştı.

“Ben reisin yerini ne bileyim?” diye söylendi. Olenin çevresine bakınarak “Seni kim böyle gücendirdi, Allahaşkına?” diye sordu.

“Ne bileyim ben? Tuh... Allah kahretsin... Burada doğru dürüst bir ev sahibi bile yok. Gidip sordum, meğer kriga**

(*) Olenin’in uşağına Vasilyeviç yerine “Vasilyiç” demesi ona senli benli seslendiğini gösteriyor – ç.n.

(**) Kriga: Kazakların balık avlamak için ırmakta atlarla çevirdikleri yere verdikleri ad – ç.n.

diye bir yer varmış, oraya gitmiş. Karısı ise öyle bir cadı ki! Evlere şenlik!”

Vanyuşa bunu söylerken kadının ne bela şey olduğunu anlatmak için başını ellerinin arasına almıştı.

“Burada nasıl yaşayacağız bilmem! Bu herifler Tatarlardan beter, vallahi... Sözde Hıristiyanmışlar! Bence Tatarlar bile onlardan bin kat asildir!”

Vanyuşa bunu söyledikten sonra kadının cevabını taklit eder gibi yaptı:

“Krigaya gitmiş... Ne biçim bir krigaya gittiğini, bunu ne diye uydurduklarını pekâlâ biliyorum!”

Sonra tükürdü, arkasına döndü.

Olenin atından inmeden şakacı bir tavırla sordu:

“Demek bunlar bizim köylüler gibi davranmıyorlar öyle mi?”

Vanyuşa yeni yaşama koşullarına fena halde canı sıkıldığı halde kaderine boyun eğmiş gibi üzüntülü bir tavırla “Hiç olmazsa ata acıyın, efendim...” dedi.

Olenin attan inip eyere hafif hafif vurduktan sonra “Demek sence Tatarlar bile bunlardan asil, öyle mi, Vanyuşa?..” diye sordu.

Vanyuşa öfkeli bir tavırla “İşte bakın, siz gülüyorsunuz... Sizce bunlar gülünç şeyler ama...” dedi.

Olenin gülümsemeyi sürdürüyordu.

“Dur! Darılma, İvan Vasilyeviç... İzin ver. Ev sahiplerine ben gideyim, onlarla görüşeyim, her şey hallolur, göreceksin. Burada öyle güzel yaşayacağız ki, sen heyecana kapılma yalnız!”

Vanyuşa karşılık vermedi; yalnız, gözlerini kısarak, beyinin arkasından, onu küçümsüyormuş gibi bir tavırla baktı, başını salladı.

Vanyuşa, Olenin’e ancak bir beyefendi gözüyle bakıyordu. Olenin de, Vanyuşa’yı yalnızca bir uşak sayıyordu. Fakat bi-

ri gelip de onlara arkadaş olduklarını söylemiş olsaydı, herhalde ikisi de hayretler içinde kalacaklardı. Oysa kendileri de farkında olmadıkları halde gerçekten iki arkadaşılar...

Vanyuşa, Oleninlere henüz on bir yaşındayken gelmişti. O zaman Olenin de aynı yaşıydı, on beş yaşına bastığı zaman, bir süre laf olsun diye Vanyuşa'ya Fransızca okumayı öğretmişti. Vanyuşa bununla epey gururlanıyordu. Şimdi de neşeli olduğu zamanlar durup durup Fransızca birkaç kelime savuruyor, arkasından da her zaman aptal aptal gülüyordu.

Olenin koşarak evin önündeki basamaklardan yukarı çıktı, taşlığa açılan kapıyı itti.

Kazak kadınlarının her zaman yaptıkları gibi sırtında yalnızca pembe bir entari ile dolaşan Maryana korku ile kendisini, kapının ta öbür ucuna attı, duvara yapışarak, Tatar usulü biçilmiş elbisenin geniş koluyla yüzünün alt kısmını sakladı.

Olenin kapıyı biraz daha açtı, yarı karanlıkta karşısında uzun boylu, endamlı, genç bir Kazak kadının durduğunu fark etti.

Gençliğe özgü bir merakla, aç gözlü biriymiş gibi onu tepeden tırnağa süzdü, incecik basma entarisinin altından görünen el değmemiş, sağlam hatları, hem çocukça bir ürkeklikle hem de vahşetle karışık bir merakla kendisine bakan o olağanüstü, siyah gözleri fark edince, Olenin "İşte, hayalimdeki kadın bu!.." diye düşündü, ama hemen sonra aklına başka bir düşünce geldi "Bunlardan kim bilir burada kaç tane vardır!" Bunun üzerine öbür odaya açılan kapıyı açtı.

İhtiyar Ulitka Teyze, aynı şekilde sırtında yalnızca bir entari ile arkası ona dönük, iki büklüm olmuş, yerleri süpürüyordu.

Olenin "Merhaba, anne... Kiraladığım oda için geldim.." diye söze başladı.

Kazak kadını doğrulmadan ona doğru hâlâ güzel, fakat sert bir ifade taşıyan yüzünü çevirdi:

“Ne geldin buraya? Bizimle alay mı etmek istiyorsun? Ha?.. Söyle bakayım? Hele bir daha gül! Allah belanı versin!” diye bağırdı.

Çatık kaşlarının altından gelene yan gözle bakıyordu.

Olenin başlangıçta, katıldığı yorgun fakat korkusuz Kafkas birliğinin her yerde, hele savaş arkadaşı olan Kazaklar tarafından sevinçle karşılanacağını düşündüğü için, böyle bir davranış onda hem şaşkınlık hem can sıkıntısı uyandırmıştı. Bununla birlikte, hiç çekinmeden, tutacağı odanın parasını vereceğini ihtiyar kadına anlatmak istiyordu.

Kadın onun konuşmasına fırsat vermedi ki. Sözünü keserek “Ne geldin buraya?..” diye tiz bir sesle bağırdı. “Başına bela mı arıyorsun? Şu tıraşlı suratına bak! Bekle bakalım... Evin efendisi gelir, sana kalacağın yeri gösterir. O pis paralarına ihtiyacımız yok. Senin gibileri görmedik mi sanıyorsun? Evin her yanını sigara dumanı ile pisleyeceksin bilmiyor muyum sanki? Bir de para öneriyorsun! Sanki ömrümüzde para görmedik... Karnına kurşun yiyesice!”

Olenin “Öyle anlaşılıyor ki, Vanyuşa haklıymış. Tatarlar bunlardan çok daha asildir!” diye düşündü. Dışarı çıktı, arkasından Ulitka Teyze'nin hâlâ söylendiğini işitiyordu.

Dışarı çıkacağı zaman, Maryana, olduğu gibi, sırtında yine o pembe entariyle, fakat bu sefer yüzünü gözlerine kadar beyaz bir mendille bağlamış olarak, hiç beklenmedik bir anda, ok gibi önünden taşlığa fırladı. Çıplak ayaklarının tabanlarıyla yerde tok sesler çıkararak kapının önündeki basamaklardan koşup aşağı indi. Bir an durakladı. Çevik bir hareketle geriye doğru dönüp gözlerinde alaylı bir ifadeyle genç adama baktı, sonra evin köşesini dönüp kayboldu.

Genç kızın sert, çevik adımları beyaz mendilinin altından

bakan, vahşi bakışlı parlak gözleri, vücudunun sağlam, aynı zamanda güzel hatları şimdi Olenin'i daha çok şaşırtmıştı.

“Hayalimdeki kadın bu olacak...” diye düşündü.

Sonra artık kira sorununu pek o kadar düşünmeden Maryana'nın arkasından defalarca bakarak Vanyuşa'ya yaklaştı.

Vanyuşa arabanın yanında hâlâ eşyalarla uğraşıyordu ama, şimdi biraz neşelenmişti.

“Kız da amma yabancı ha...” dedi. “Azgın kısrak gibi... Lafam işte... Ne diyeceksin...”

Bunu gür bir sesle, ukala bir tavırla söylemişti. Arkasından da kahkahalarla gülmeye başladı.

XI

Akşama doğru ev sahibi balık avından döndü. Gelenlerin oda için kira vereceklerini öğrenince, karısının itirazlarını dinlemedi. Vanyuşa'nın da isteklerini yerine getirdi.

Her şey yeni koşullara göre düzenlendi. Ev sahipleri sıcak olan odaya geçtiler, teğmene ise ayda üç monetaya karşılık soğuk olan odayı verdiler.

Olenin yemek yedi, sonra yatıp uyudu. Karanlık basacağı sırada uyandı. Ayağa kalkıp yüzünü yıkadı, elbisesini temizledi, yine yemek yedi, bir sigara yakıp sokağa bakan pence-
renin önüne oturdu.

Sıcak azalmıştı, üzerinde saçak bulunan evin gölgesi tozlu yolun üzerine, ta karşı eve kadar eğri olarak uzanıyor, üstelik onun ötesine de geçiyordu. Karşıdaki evin kamışlarla kaplı düz damı batan güneşin ışıkları içinde pırıl pırıl parlıyordu.

Hava serinlemişti. Kasabada derin bir sessizlik vardı. Askerler yerleşmiş, gürültüleri de dinmişti. Çayırıklardan he-

nüz sığır sürülerini getiren yoktu. Köylüler de daha işten dönmemişti.

Olenin'in kiraladığı ev, kasabanın hemen hemen kıyısında idi. Ara sıra Olenin'in gelmiş olduğu yönden, Terek'in öbür kıyısından boğuk tüfek sesleri geliyordu. Çeçen köylerinden ya da Kumus ovalarından ateş ediliyordu. Olenin üç aylık bir göçebe hayatından sonra kendisini çok iyi hissediyordu. Yıkanmış yüzünde bir tazelik, güçlü vücudunda da uzun bir yol aldıktan sonra alışılmamış bir temizlik, dinlenmiş olan organlarında bir dinginlik, büyük bir canlılık hissediyordu.

Ruhu da aynı şekilde huzur ve dinginlik içindeydi. Geçirdiği yolculuğu, karşılaştığı tehlikeleri hatırlıyordu. Bu tehlikeler karşısında da ötekilerden aşağı kalmadığını, iyi davrandığını, bu yüzden yürekli Kafkaslar tarafından arkadaşlığa kabul edildiğini anımsıyordu.

Moskova'da bıraktığı anılar artık kim bilir ruhunun hangi noktasında gömülmüşlerdi. Bundan önceki hayatı tümüyle silinmişti. Yeni, yepyeni bir hayat başlıyordu. Bu hayatta henüz hiç hata işlenmemişti. Bu yeni hayatta, yeni insanlara katılmış, yepyeni bir insan olarak, başkalarında kendisi hakkında iyi düşünceler uyandırabilirdi.

İçinde, gençliğinden ötürü hayatı kucaklayan nedensiz bir neşe duyuyor, bazen pencerenin dışına evin gölgesinde zıp zıp oynayan çocuklara, bazen de yeni düzeltilmiş, tertiplenmiş odasına bakıyor, kendisi için bambaşka olan bu kasaba hayatına ne kadar zevkle ayak uyduracağını düşünüyordu.

Arada bir dağlara, göklere bakıyor, o zaman bütün anılarına, hayallerine, bu mağrur, bu göz kamaştırıcı doğanın sert, kaba güzelliğine karşı duyduğu hayranlık da katılıyordu.

Buradaki hayatı hiç de Moskova'dan ayrılırken düşündüğü gibi başlamamıştı. Ama, yine de hiç beklemediği halde güzel bir başlangıç olmuştu. Her düşündüğü, her hisset-

tiği Şeye dağların, yalçın dağların, ulu dağların etkisi karışıyordu.

Pencerenin öbür yanında zıp zıp oynayan Kazak çocukları birden yan sokaklardan birine doğru dönerek bağırma-ya başladılar:

“Dişi köpeği öptü! Testisini yaladı! Yeroşka Amca dişi köpeği öptü!..”*

Birbirlerini ite kaka bir araya toplanmış, geçit vermiyorlardı.

“Dişi köpeği öptü! Kılıcını içki parasına sattı!..” diye bağırıyorlardı.

Bu bağırmaların hedefi, omzunda tüfek, belindeki kemere de sülünler bağlı olarak avdan dönen Yeroşka Amca’ydı. İhtiyar adam çocukları g cl  elleriyle kovmaya çalışarak, sokağın iki yanına bakına bakına gidiyordu.

“ pt ysem günah bana,  ocuklar!.. Günah benim!..”

Bile bile sanki buna hiç kızmıyormuŐ gibi davranıyor ama, aslında kızyordu.

“Köpeği içki parasına yitirdiysem, günah benim, size ne oluyor?” diye yineledi.

Olenin,  ocukların ihtiyar avcıya karşı olan bu davranışlarına Şaşmıştı. Fakat, Yeroşka Amca’nın, zeki bir ifadesi olan yüzü, g cl  yapısı onu daha da çok Şaşırtmıştı. İhtiyara doğru döndü:

“Amca, Kazak Amca! Biraz buraya gelir misin?” dedi.

İhtiyar adam pencereye baktı, durdu, kısa kesilmiş saçlarının üzerinden kalpağını kaldırdı.

“Merhaba aziz arkadaşım!” dedi.

Olenin de “Merhaba aziz arkadaşım” diye yanıtladı. Sonra “Bu  ocuklar sana ne diye bağırıyorlar böyle?” diye sordu.

Yeroşka Amca pencereye yaklaştı. İhtiyar sayđı görme-

(*) Bu tekerleme tıpkı Türkçe’de “Ahmet pabucu yarın...” tekerlemesi gibidir –  .n.

ye alışmış insanlara özgü bir şekilde sözcükleri uzata uzata, harflerin üzerinde dura dura konuştu:

“N’olacak işte! Benim gibi bir ihtiyarla alay ediyorlar. Önemi yok! Ben çocukları severim. Varsın amcalarıyla eğleninler! Sen askerlerin komutanı mısın?”

Olenin “Hayır ben teğmenim,” dedi. “Sen bu sülünleri nerede vurdun?”

Ihtiyar adam sırtını pencereye doğru çevirerek, kemerlerine sokulmuş olan üç dişi sülünün Çerkez elbisesinin üzerinde bıraktıkları kanlı lekeleri gösterdi:

“Ormanda... Üç tane dişi sülün vurdum!” dedi. “Sen hiç sülün görmedin mi yoksa? İstersen sana ikisini vereyim. Al...”

Pencereye doğru sülünlerden ikisini uzatmıştı:

“Sen de avcı mısın?” diye sordu.

“Ben de avcıyım ya... Buraya gelirken ben de dört tane sülün vurdum!”

Ihtiyar alaylı bir tavırla yine sordu:

“Dört tane mi vurdun? Ne çok vurmuşsun! İçki de içer misin sen, çihir içer misin?”

“Neden içmeyeyim? Ben erkek değil miyim? İçkiyi de severim!”

Yeroşka Amca “Görüyorum ki, aslan gibi delikanlısın!” dedi. “Gel seninle kunak* olalım.”

Olenin “İçeri gelsene!” dedi. “Oturur, birlikte çihir içeriz, olmaz mı?”

Ihtiyar “Gelirim istersen!” dedi. “Ama, sen de sülünleri al!”

Ihtiyarın yüzünden belliydi ki, teğmen hoşuna gitmişti. Teğmenin evinde bedava içki içebileceğini, bu yüzden iki sülün hediye etmekle bir şey yitirmiş olmayacağını hemen anlamıştı.

(*) Kunak: Kazakların Türkçe’den aldıkları bir kelimedir. “Çok sevilen, saygı duyulan arkadaş” anlamına gelir – ç.n.

Birkaç dakika sonra evin kapısında Yeroşka Amca'nın karaltısı görüldü. İşte o zaman Olenin, ihtiyarın ne kadar iri yapılı olduğunu gördü. Bembeyaz bir sakalla çevrili tunç yüzü ihtiyarlığını, bütün hayatının ne çetin işlerle geçmiş olduğunu gösteren derin derin çizgilerle dolmuştu. Kol, bacak, omuz kasları yalnız genç adamlarda olduğu gibi dolgundu, kabarıktı. Çok kısa kesilmiş saçlarının altından bir zamanlar dikilmiş yara izleri görülüyordu. Kalın damarlı boynu tıpkı bir öküz boynu gibi kat kat olmuştu. Nasırlı elleriyse dolgundu, yer yer de çizik içindeydi.

Ihtiyar adam eşikten hafif, rahat adımlarla geçti. Tüfeğini sırtından çıkardı, bir köşeye koydu. Sonra bir bakışta odayı gözden geçirerek, rafların üzerine konulmuş, çevreye yerleştirilmiş eşyalara şöyle içinden bir değer biçerek karşısındaki durumunu hemen kavradı. Ucu yukarı doğru kalkmış çarıklarıyla yavaşça yere basarak odanın ortasına doğru geldi. Onunla birlikte de içeriye çihir, votka, barut, kurumuş kan kokusundan meydana gelme, keskin, fakat pek de kötü olmayan bir koku yayıldı.

Yeroşka Amca tasvirlerin önünde yerlere kadar eğilip haç çıkardıktan sonra, sakalını düzeltti, Olenin'e yaklaşarak kocaman kapkara elini ona uzattı:

“Koş keldin,”* dedi. “Bu Tatarca ‘merhaba’ anlamına gelir, onlar birini karşılarken öyle derler. Yani sağlıklı olun, barış içinde olun demektir!”

Olenin de ona elini uzattı:

“Koş keldin,” dedi. “Bu sözü biliyorum.”

Yeroşka Amca azarlar gibi başını salladı:

“Yok canım! Anlaşılan, bizim âdetleri bilmiyorsun!” Aptal çocuk! Biri sana: Koş keldin dedi mi sen de Allah razı olsun! diyeceksin. Yani ‘Tanrı senden hoşnut olsun’ demektir. İşte böyle, oğlum... ‘Koş keldin’ demeysin. Ben sana hepsini

(*) Bu kelime Türkçe “Hoş geldin” sözünün Kazaklar arasındaki şeklidir – ç.n.

öğreteceğim. Bizde bir İlya Moseyiç vardı, bizim Ruslardan, onunla kunak olmuştuk, aslan gibi adamdı. İçki içer, hırsızlık eder, ava çıkardı. Hem de öyle bir avcıydı ki!.. Bütün bunları ben öğrettim...”

Olenin ihtiyar adamla gittikçe daha çok ilgilenmişti:

“Peki, bana ne öğreteceksin?” diye sordu.

“Seni ava götüreceğim, balık nasıl avlanır onu göstereceğim. Çeçenleri göstereceğim. Bir sevgili istersen onu bile bulurum. İşte ben böyle bir insanım... Ben şakacının biriyim.”

Ihtiyar adam bunu söyledikten sonra güldü:

“Ben oturayım, oğlum, yoruldu... Karga mı?”

Olenin “Karga ne demek?” diye sordu.

“Bu söz Gürcüce’dir, ‘Olur’ anlamına gelir. Sen bana bakma, ben bu sözü dilime dolamışım. Sevdiğim bir kelimedir. Karga dedim mi şaka ediyorum demektir. İşte böyle, arkadaşım... Haydi çihir getirmelerini emret. Senin emir erin yok mu? Var mı? İva-a-a-a-an!”

Ihtiyar adam Vanyuşa’nın adını bilmediği halde ona böyle seslenmişti.

“Sizde zaten bütün askerlerin adı İvan değil midir? Senin-kisinin de adı kesinlikle İvan’dır, öyle değil mi?”

Olenin “Haklısın, gerçekten adı İvan,” dedi. Sonra uşağına döndü “Vanyuşa!.. Rica ederim, ev sahiplerinden biraz çihir iste, al getir!”

Ihtiyar adam “Ha Vanyuşa’ymış, ha İvan’mış!” dedi. “İkisi aynı şey değil mi? Siz neden bütün askerlere İvan adını veriyorsunuz? İva-a-a-an... Sen, oğlum, onlara söyle, açılmış olan fıçıdan versinler. Bunların çihirlerinin üzerine bizim kasabada çihir yoktur. Sonra, bir sekizliğe otuz kopekten fazla verme, kocakarı seni soyup soğana çevirmesin.”

Vanyuşa odadan çıktı. Yeroşka Amca sonra saf bir tavırla sürdürdü:

“Bizim millet çok cahildir, aptaldır. Bizimkiler sizleri

adam yerine komazlar. Onların gözünde sen Tatar'dan be-tersin. Ruslar için: 'Asker adamlar n'olacak!' derler. Bence ister asker ol, ister sivil, yine insansın... Senin de bir ruhun var. Öyle değil mi? İlya Moseviç askerdi, ama, ne altın kalpli bir insandı! Doğru konuşmuyor muyum, kardeşim? Bizimkiler beni bunun için sevmezler işte. Vız gelir! Ben neşeli adamım, herkesi severim. Adım Yeroşka. İşte böyle oğlum.”

İhtiyar bunu söyledikten sonra hafif hafif genç adamın omzuna vurdu.

XII

Bu arada Vanyuşa bütün eşyaları yerleştirmiş, hem de bölük berberinde tıraş bile olmuştu. Askerlerin kira evlerine serbestçe yerleşmiş olduklarını belirtmek için poturunun paçalarını çizmenin içinden çıkarıp aşağı sarkıtmıştı. Pek neşeli bir ruh hali içindeydi.

Yeroşka'ya dikkatle, hafif bir hoşnutsuzlukla uzun uzun, sanki o zamana kadar hiç görmediği acayip bir hayvana bakıyormuş gibi baktıktan sonra, gözlerini onun ayak izleriyle kirlettiği döşemeye indirdi, başını salladı, sedirin altından iki boş şişe aldı, onlarla ev sahiplerinin oturduğu bölüme geçti.

Onlara karşı çok nazik davranmaya karar vermişti.

“Merhaba, hemşehrilerim!” dedi. “Teğmenim sizden çihir istedi, birazcık doldurur musunuz?”

İhtiyar kadın hiç karşılık vermedi. Tatarların kullandıkları cinsten küçük bir aynanın önünde başına mendil bağlayan kız ise, hiç konuşmadan başını çevirip Vanyuşa'ya baktı.

Vanyuşa cebindeki bozuk paraları şakırdatarak “Merak etmeyin para vereceğim, efendim,” dedi. “Siz bize karşı iyi davranırsanız biz de size karşı öyle davranırız... Böylesi daha iyidir.”

Kadın birden “Çok mu istiyorsun?” diye sordu.

“Bir sekizlik kadar...”

Ulitka Teyze kızına doğru döndü.

“Git evladım, onlara çihir süz... Açılmış olan fıçıdan al, evladım...”

Genç kız anahtarla birlikte bir de testi aldı, sonra Vanyuşa ile birlikte odadan çıktı.

* * *

Olenin o sırada pencerenin öbür yanında, avludan geçen Maryana’yı işaret ederek “Söylesene, Allahaşkına, kimdir bu kadın?” diye sordu.

İhtiyar gözünü kırptı, genç adamı dirseği ile dürttü. Sonra “Bir bakayım kimmiş...” diyerek percereden dışarı sarktı.

Kim olduğunu görünce; “Öhō... Öhō...” diye öksürdü, bir şeyler mırıldandı:

“Maryanuşka...” dedi. “Cici kızım! Maryanacığım! N’olur gönül ver bana!”

Sonra Olenin’e doğru döndü:

“Ben onunla hep öyle şaka ederim!” dedi.

Genç kız başını bile çevirmeden elini, kolunu kuvvetle düzgün bir şekilde sallayarak bütün genç Kazak kızları gibi zarif, aynı zamanda çevik bir yürüyüşle avludan geçiyordu. Yalnız bir ara, çevresi gölgeliymiş duygusunu veren kara gözlerini yavaşça ihtiyara doğru çevirmişti.

Yeroşka göz kırparak “Beni seversen mutlu olursun...” diye bağırdı. Sonra, subay acaba bu şakasından hoşlandı mı, diye ona sormak ister gibi baktı. “Ben yürekliyim, şakacı adamım...” diye devam etti. “Kız kraliçe gibi, değil mi? Ah... ne kız o!”

Olenin “Gerçekten güzel kız!” dedi. “Çağırсан onu buraya.”

İhtiyar adam “Olur mu hiç!” dedi. “Ona Lukaşka istekliyi-

miş. Luka dediğim aslan gibi delikanlı, cigit! Dün bir Abrek öldürdü. Ben sana bundan iyisini bulurum. Hep ipekler, gümüşler içinde dolaşanını bulurum. Bulurum dedim ya... Göreceksin ne kadar güzel bir kız bulacağım sana!”

Olenin “Bak, sen ihtiyarsın ama, neler söylüyorsun! Günah değil mi bu?” diye sordu.

Ihtiyar kesin bir tavırla konuştu:

“Günah mı? Ne günahı?.. Güzel bir kıza bakmak günah mı? Onunla gezmek günah mı? Onu sevmek günah mı? Demek sizlerde öyle ha? Hayır oğlum, bunlar günah değil, sevaptır. Seni Tanrı yaratmış, kızı da Tanrı yaratmış. Dünyada olan her şey Tanrı’dan oluyor! Onun için, güzel bir kıza bakmak günah değil, Tanrı onu zaten sevmek, kendisine bakanlara sevinç vermek için yaratmış. Benim kafama göre böyle, oğlum!”

* * *

Maryana avludan geçip her yanı fiçılarla dolu karanlık bodruma girdi, her zamanki gibi dua ederek ölçeği fiçinin içine daldırdı.

Vanyuşa kapıda duruyor ona bakarak gülümsüyordu. Genç kızın üzerinde tek entarinin bulunması, arkadan vücuduna sımsıkı oturuşu, önden de hafifçe kalkık oluşu ona tuhaf görünüyordu. Ama, en çok boynundaki yarım rublelik altınlar ona pek gülünç göründü. Böyle boyna altın asmanın bir Rus âdeti olmadığını düşündü; kendi köyünde bir kızın böyle boynuna altın dizgisini görselerdi kim bilir ne alay ederlerdi!

Laf olsun diye Lafil komsa e trebien...* diye içinden söyledi. “Benim beyefendiye anlatırım bunları!”

(*) Vanyuşa daima Fransızca kelimeleri yanlış söylediği için yazar onun söylediklerini bile bile öyle yazmış. Fransızca “la fille comme ça est très bien” olması gereken bu bozuk cümle “kız böyle çok iyidir” gibi çapraşık bir anlama gelir – ç.n.

Genç kız birden “Ne bakıyorsun öyle?” diye bağırdı. “Allahın belasası! Surahiye uzatsana!”

Maryana surahiye soğuk, kırmızı şarapla doldurduktan sonra Vanyuşa’ya uzattı. Sonra onun uzattığı parayı almadan elini hızla itti.

“Parayı anama ver!” dedi.

Vanyuşa alaylı alaylı güldü. Kızın fiçinin kapağını kapatmasını beklerken sabırsızlıkla bir sağ, bir sol ayağını kımıldatıyordu:

“Siz niye hep böyle öfkelisiniz, şekerim?” diye sordu.

Kız güldü:

“Siz de sert insanlar değil misiniz sanki!..”

Vanyuşa gayet ciddi bir tavırla “Beyefendiyle ben çok iyi insanlarız,” dedi. “Şimdiye kadar nerede oturduysak, her yerde ev sahiplerimiz bizden çok memnun kalmışlardır. Çünkü bir kez bizim beyefendi asil bir soydandır.”

Genç kız birden durakladı. Vanyuşa’nın sözleri içinde ilgi uyandırmıştı:

“Senin efendin evli mi?” diye sordu.

“Hayır... Bizim bey daha gençtir, onun için evli de değil...”

Vanyuşa bunu söyledikten sonra önemli bir şeyi öğretir gibi bir tavır takındı:

“Asil insanlar hiçbir zaman genç evlenmezler...”

“Allah Allah! Ayol senin bey yiye yiye boğa gibi gelişmiş. Evlenmeye gelince demek daha genç sayılıyor... Buradaki askerlerin komutanı o mu?”

“Bizim bey daha asteğmen; senin anlayacağın, daha tam subay sayılmaz. Ama unvanına bakarsan generalden üstün unvanı var. Büyük adam, senin anlayacağın... Çünkü onu yalnız bizim albay değil, Çar bile tanıyor!”

Vanyuşa bunları gayet mağrur bir tavırla söylemişti. Devam etti:

“Bizler öteki askerler gibi yalınayak, başı kabak, beş para-

sız adamlardan değiliz! Bizim babamız senatördür. Bin nüfuslu bir köyü var, bize de her ay biner ruble gönderir. İşte onun için herkes bizi sever. Bakarsın biri yüzbaşısıdır amma, cebinde parası yok. Rütbesi varmış, neye yarar!”

Genç kız onun sözünü kesti:

“Hadi, yürü, yürü! Burasını kapatacağım,” dedi.

Vanyuşa şarabı alıp götürdü.

Olenin’e “Lafil se trejoli”* dedikten sonra aptal aptal kahkahalarla güldü ve dışarı çıktı.

XIII

Meydanda akşam borusu duyuldu. Herkes işten dönüyordu. Kasabanın önünde altın rengi bir toza bürünmüş sığır sürüleri itişip kakışarak “Mooo... Moooo...” diye bağırıyorlardı.

Genç kızlar, kadınlar hayvanları ağıllara sokmak için sokaklarda koşuyorlardı. Güneş ta uzaklardaki karlı tepele- rin arkasında kaybolmuştu. Toprağın, göklerin üzerine ko- yu mavi bir gölge yayılmıştı. Karanlıklara gömülmüş bahçe- lerin üstünde tek tük belirsiz yıldızlar parıldamaya, kasaba- nın sesleri yavaş yavaş dinmeye başlamıştı.

Kazak kadınları hayvanları ağıllara soktuktan sonra köşe- lerde toplanıyor, kabak çekirdeği yiyerek tümseklerin üye- rine çıkıp oturuyorlardı. İki inekle bir de manda sağdıktan sonra Maryana da bunlardan birine katıldı.

Orada birkaç kadın, birkaç genç kız, bir de ihtiyar Kazak vardı. Öldürülmüş olan Abrek’i konuşuyorlardı. Kazak an- latıyor, kadınlar da ona boyuna soruyorlardı. Kazak kadınla- rından biri “Oğlana kim bilir ne büyük ödül verecekler! Öy- le değil mi?” diye sordu.

(*) Uşağın bozuk Fransızca’sıyla sözde “La fille, c’est très jolie” “Kız çok güzel” demek – ç.n.

“Elbette ya, ne sandın!.. Herhalde haç nişanı gönderirler. Öyle diyorlar.”

“Mosev oğlana biraz baskı yapmak istermiş, elindeki tüfeği almış ama, Kızılyar’daki komutanlık haber almış...”

“O Mosev de ne alçak herifin biridir!”

Genç kızlardan biri “Lukaşka buraya gelmiş diyorlar...” dedi.

“Nazarka ile beraber Yamka’da eğleniyorlarmış. Diyorlar ki ikisi yarım kova içki içmişler.”

Yamka dedikleri yoldan çıkmış bekâr bir Kazak kadınıydı. Kasabada bir meyhane işletiyordu.

Kadınlardan biri “Şu Korkusuz da ne talihli oğlandır!..” dedi. “Gerçekten korkusuz oğlan. Doğrusu bu! Hem de Allah için çok iyi çocuktur. Beceriklidir de. Sonra, kimsenin hakkını yemez, babası, Kiryak Baba da öyleydi! Oğlan her bakımdan babasına çekti. Babasını vurdukları zaman bütün kasaba gözyaşı dökmüştü.”

Bunu anlatan Kazak kadını birden sokakta onlara doğru gelen Kazakları işaret etti.

“İşte, geliyorlar! Yerguşov da peşlerine takılmış. Sarhoş herif, n’olacak!”

Lukaşka, Nazarka, Yerguşov, yarım kova içki içtikten sonra, genç kızlara doğru yürüyorlardı. Üçünün de yüzü, hele ihtiyar Kazak’ınki her zamankinden daha çok kızarmıştı. Yerguşov ayakta sallanıyor, gür bir sesle kahkahalar atarak kalçasıyla Nazarka’ya çarpıyordu.

Kızlara doğru “Hey... Saksığanlar... Neden türkü söylemiyorsunuz? Söyleyin de bizi eğlendirin,” diye bağırdı.

Her taraftan sesler duyuldu:

“Merhaba! Merhabalar!”

Bir Kazak kadını atıldı:

“Niye türkü söyleyecekmişiz? Bugün bayram mı? Madem kafanı tütsüledin, kendin türkü söyle...”

Yerguşov bir kahkaha attı, sonra Nazarka'yı itti:

“Sen söyle bari...” dedi. “Sen söylersen ben de söylerim. Bu işlerde çok becerikliyimdir! Emin ol...”

Nazarka “Cici kızlar, niye susuyorsunuz, uykuya mı daldınız yoksa?” dedi. “Biz karakoldan bir şey kutlamaya geldik, Lukaşka'nın şerefine kadeh kaldırdık...”

Lukaşka yaklaştı, ağır ağır kalpağını kaldırıp yeniden giydi, genç kızların karşısında durdu. Geniş elmacık kemikleri, boynu kıpkırmızıydı. Durduğu yerden hiç bağırmadan ağır ağır konuşuyordu ama, bu yavaşlıkta, bu ağır başlı davranışta Nazarka'nın gevezeliğinden, aşırı hareketlerinden çok daha büyük bir güç, zindelik seziliyordu. Tıpkı tam kendini oyuna kaptırdığı bir sırada kuyruğunu yukarı dikip, homurdanarak birden dört ayağını da gererek yere çakılmış gibi duraklayan bir taya benziyordu.

Kızların karşısında sessiz duruyordu. Gözlerinin içi gülüyordu. Çok az konuşuyor, bir sarhoş arkadaşlarına, bir kızlara bakıyordu.

Maryana onlara yaklaştığı zaman, genç adam acele etmeden, ağır bir hareketle kalpağını tekrar kaldırdı, biraz yana çekildi, sonra tam kızın karşısında durdu. Bir ayağını hafifçe yana atmış, parmaklarını kemerinden içeri geçirmiş, hafifçe kılıcıyla oynuyordu. Maryana onun selamına ağır ağır başını eğerek karşılık verdi, tümseğin üzerine oturdu, cebinden kabak çekirdeği çıkardı.

Lukaşka gözlerini Maryana'dan ayırmadan kabak çekirdeklerini dişlerinin arasında çatırdatıyor, kabuklarını yere tükürüyordu.

Maryana onlara yaklaştığı zaman, biraz önceki konuşmalar birden kesilmiş, herkes susmuştu. En sonunda, bir Kazak kadını sessizliği bozarak: “Niyetiniz ne? Burada çok mu kalacaksınız?” diye sordu. Lukaşka ciddi bir tavırla “Yarın sabaha kadar!” dedi.

Ihtiyar Kazak “Eh, n’aparsın!” dedi. “İnşallah güzel güzel eğlenirsin. Gelmene sevindim, biraz önce seni konuşuyorduk da.”

Sarhoş Yerguşov gülerek onun sözünü kesti:

“Ben de aynı şeyi söylüyordum. Eğlenelim. Baksana nereye gözünü çevirsen, her yer konuk dolu.”

Bunu söylerken yoldan geçen bir askeri gösteriyordu.

Sonra “Ama asker votkasına da bayılıyorum ha,” dedi. “Ne güzel votkadır!”

Kazak kadınlarından biri “Bizim eve de üç tane zebani getirdiler,” dedi. “Dedem merkeze gitmiş, itiraz etmiş ama, yapılacak bir şey yok demişler...”

Yerguşov “Öyle mi?..” dedi. “Onların sana ne ziyarı var? Bir kötülüklerini mi gördün ki?..”

Bir başka Kazak kadını:

“Evinin tütün dumanıyla doldurdular elbette, değil mi?” diye sordu. “Avluda istedikleri kadar sigara içsinler ama, evlerimizde içmesinler. Buna izin veremeyiz. İsterse kaymakam gelsin, bırakmam işte! Bir de içeri alırsın, bakarsın hırsızlık ederler. Bizim kaymakam işini bilen heriftir, bak, kendi evine hiç asker aldı mı? Almaz...”

Yerguşov yine:

“Bakıyorum askerleri hiç sevmiyorsun!..” dedi.

Nazarka tıpkı Lukaşka gibi bir ayağını yana doğru attı, kalpağını biraz geriye itti.

“Diyorlar ki bizim kızlara emir verilmiş, askerlere yatak hazırlayacaklarmış, çihir, bal ikram edeceklermiş.”

Yerguşov kahkahalarla gülerek kendisine en yakın olan kıza sarıldı:

“Doğrusu da bu, bence!..” dedi.

Kız tiz bir sesle “Sakız gibi yapışma bana! Nineme söyleyim sonra...” diye bağırdı.

Yerguşov da bağırarak “Söylersen söyle,” diye karşılık ver-

di. “Nazarka doğru söylüyor yazılı emir gelmiş, okuma yazma bilir o. Doğru söylüyor...”

Bunu söyledikten sonra başka bir kıza daha sıkı bir şekilde sarılmaya kalktı. Yanakları al al olmuş, yuvarlak yüzlü bir kız, Ustenka, yumruğunu ona vuracaktı gibi kaldırmaya güldü, tiz bir sesle “Ne sırnaşıyorsun be! Domuz!” diye bağırmaya başladı.

Yerguşov geri çekildi. Az kalsın düşüyordu.

“Bak hele... Bir de bizim kızların gücü yok derler. Az kalsın beni öldürecektin be!”

Ustenka ona sırtını çevirerek fıkır fıkır güldü.

“Hadi, çam sakızı, sen de!.. Karakoldan ne diye seni buraya gönderdiler bilmem ki... Abrek'i görmeyip de uykuya dalsaydın, görürdün gününü... Seni kıtır kıtır keserdi. Daha iyi olurdu.”

Nazarka güldü. “Öyle bir şey olsa kim bilir ne zırlardın!..”

“Ağlayacaktım! Bekle!..”

Yerguşov “Bak, acı bile bunu etkilemiyor!” dedi. “Ne dersin, Nazarka? Öyle bir şey olsaydı, ağlar mıydı, ha ne dersin?”

Lukaşka bütün bunlar konuşulurken hep susarak Maryana'ya bakıyordu. Bakışı da belliydi ki, kızı heyecanlandırıyordu.

Delikanlı yavaşça ona sokularak; “İşittiğime göre komutanlardan birini sizin eve yerleştirmişler, öyle mi?” diye sordu.

Maryana her zaman olduğu gibi hemen karşılık vermedi, ağır ağır gözlerini kaldırarak, Kazaklara baktı.

Lukaşka'nın gözlerinin içi gülüyordu; sanki o sırada genç kızla kendisi arasında bu konuşmalarla hiç ilgisi olmayan bambaşka özel bir olay cereyan ediyordu.

Maryana'nın yerine ihtiyar bir kadın cevap verdi:

“Onların durumu yine iyi, iki tane odaları var. Fomuşkinlere de bunların komutanlarını yerleştirmişler, hem de diyorlar ki, adamın eşyaları köşeyi olduğu gibi kaplamış. Ai-

leye yer kalmamış. İşitilmiş şey midir yani?.. Kasabaya koskoca bir ordu yığıldılar. N'aparsın!.. Burada ne menem iş görecekler sanki?..”

Kızlardan biri “Diyorlar ki, Terek’in üstünde köprü yapacaklarmış.”

Nazarka, Ustenka’ya yaklaştı.

“Ben başka şey işittim,” dedi. “Benim işittiğime göre, her yere çukur kazıp kızları içine gömeceklermiş... Delikanlıları sevmiyorlar diye.”

Sonra her zaman yaptığı gibi diz kırarak herkesi güldürdü. Yerguşov ise, sırada Maryana olduğu halde, onu atlayıp, ondan sonraki ihtiyar Kazak kadınına sarıldı.

Nazarka “Maryana’ya neden sarılmadın? Herkes sıra ile değil mi ya?” diye sordu.

Yerguşov kollarının arasında çırpınan ihtiyar kadını öpeerek “İstemem! Benim ihtiyar arkadaşım daha tatlı!” dedi.

İhtiyar kadın gülerek “Boğacaksın beni be!” diye bağırıyordu.

Sokakta duyulan tok adımlar gülüşmeleri kesti. Sırtlarında kaput, omuzlarında tüfek, üç asker birliğin deposuna doğru nöbeti devralmak üzere düzgün adımlarla yürüyorlardı. Eski bir süvari olan çavuş, Kazaklara öyle sert bir tavırla bakıyor, askerleri sokağın ortasından öyle bir yürütüyordu ki, topluluğun en ucunda duran Lukaşka ile Nazarka geriye doğru çekilmek zorunda kalacaklardı. Nazarka bir adım geri çekildi. Lukaşka sadece gözlerini kısarak başını, geniş sırtını hafifçe geriye doğru eğdi ama, yerinden hiç kıımılamadı. Yan yan, küçümser bir tavırla askerlere baktı.

“Görüyorsun ki, sokakta insan var, bari yandan geç!..” dedi.

Askerler tozlu yoldan sert, uygun adımlarla yürüyerek hiç konuşmadan geçip gittiler. Maryana güldü. Arkasından, bütün kızlar gülüştüler.

Nazarka “Şunlara bakın! Amma da süslü oğlanlar!” dedi.
“Memur gibi sırtlarına bir cüppe geçirmişler.”

Sonra onları taklit ederek yolun üzerinde birkaç adım attı.
Herkes yine kahkahalarla gülmeye başladı.

Lukaşka ağır ağır Maryana’ya yaklaştı:

“Komutan sizin evin neresinde oturuyor?” diye sordu.

Maryana bir an vereceği karşılığı düşündü, sonra “Bizim yeni odaya aldık,” dedi.

Lukaşka kızın yanına oturdu.

“Genç mi, ihtiyar mı?” diye sordu.

“Yaşını sordum mu ki? Bizden çihir istemiş, adamı çihir almak için bodruma giderken gördüm. Yeroşka Amca ile pencerede oturuyordu. Kızıl saçlı bir herif. Bir araba dolu su eşya ile geldi.”

Genç kız bunu söyledikten sonra gözlerini yere indirdi.
Lukaşka tümseğin üzerinde ona biraz daha yaklaşp, gözlerini onun gözlerine dikti.

“Fırsat bulup da karakoldan izin alabildiğime o kadar sevindim ki...” dedi.

Maryana hafifçe gülümsedi.

“Çok mu kalacaksın?” diye sordu.

“Yarın sabaha kadar. Bana azıcık kabak çekirdeği versene.”

Lukaşka bunu söylerken elini uzatmıştı. Maryana daha belirli bir şekilde gülümsedi, gömleğinin yakasını hafifçe açtı.

“Hepsini alma!” dedi.

Lukaşka kızın koynunda sakladığı torbadan kabak çekirdeği alarak sakın bir tavırla “Vallahi, seni öyle özledim ki, bir bilsen...” diye fısıldadı.

Ona daha çok sokuldu. Sonra gözlerinin içi gülerek ona bir şeyler fısıldamaya devam etti. Maryana birden geri çekilerek yüksek sesle “Gelmem! Dedim ya!...” dedi.

Lukaşka “Doğru söylüyorum... Sana bir şey söyleyecek-

tim,” diye fısıldadı. “Vallahi, doğru söylüyorum! N’olursun, Maşenka!”

Maryana “Hayır...” der gibi başını salladı ama, gene de gülümsüyordu.

Bu sırada Maryana’nın küçük kardeşi koşarak Kazak kadınlarına yaklaştı:

“Maryana Abla! Huu... Abla! Annem seni sofraya çağırıyor...” diye bağırdı.

Genç kız “Şimdi gelirim!” dedi. “Sen git, yavrum. Git, git, arkandan şimdi gelirim.”

Lukaşka ayağa kalktı, kalpağını kaldırdı.

“Öyle anlaşılıyor ki, benim de eve gitmem gerek. O zaman belki işler daha doğru dürüst olur,” dedi.

Bunu söylerken ilgisiz bir tavır takınmak istiyordu ama, dudaklarında bir türlü gizleyemediği bir gülümseyiş vardı. Sonra yandaki evin öbür tarafına geçti, gözden kayboldu.

* * *

Bu arada gece iyice bastırmış, kasabayı karanlıklara gömmüştü. Kapkara gökyüzünde parlak yıldızlar vardı. Sokaklar karanlık, ıssızdı. Nazarka, Kazaklarla birlikte tümseğin üzerinde kalmıştı. Oradan arada bir gülüşmeler, kahkahalar işitiliyordu.

Lukaşka ise genç kızların yanından ağır ağır yürüyerek uzaklaştıktan sonra birden kedi gibi sinerek, şıkırdamasın diye de sallanan kılıcını eliyle tutarak, sessizce kendi evine değil de reisin evine doğru koşmaya başladı. İki sokak geçtikten sonra bir ara sokağa saptı. Çerkez elbisesinin eteklerini kaldırarak duvarın dibindeki gölgeye, doğrudan doğruya toprağın üzerine oturdu.

“Reis kızı, n’olacak! Şakaya bile gelmiyor, cadı! Hele biraz zaman geçsin gösteririm ona ben...” diye Maryana’yı düşünüyordu.

Yaklaşan bir kadının ayak sesleri onu bu düşüncelerden ayırdı. Lukaşka kulak kabarttı, kendi kendine güldü. Maryana başını önüne eğmiş, elindeki değnekle çitlerin direklerine vura vura birbirine uygun, hızlı adımlarla tam üstüne geliyordu.

Lukaşka oturduğu yerden kalktı. Maryana irkilerek durdu: “Şuna bak! Allah kahretsin seni, zebani!.. Korkuttun beni! Evine gitmedin demek...” diye bağırdı.

Sonra, korktuğu için kahkahalarla kendine güldü.

Lukaşka bir elini kızın beline doladı, öteki eliyle de onu çenesinden tuttu.

“Bak sana ne söyleyecektim... Vallahi...”

Sesi titriyordu. Kesik kesik konuşuyordu.

Maryana “Gece ne konuşması olurmuş?” dedi. “Beni an-nem bekliyor, sen de sevgiline git!”

Birden delikanlının kollarından kurtuldu, koşarak birkaç adım uzaklaştı. Kendi avlusunun çitine yaklaştı, durdu. Yanında koşan, bir saat kadar daha olsun yanında kalması için Kazak delikanlısına doğru döndü:

“Haydi bakalım, ne söylemek istiyorsun? Gece kuşu...” dedi, yeniden güldü.

“Benimle alay etme, Maryana! Vallahi doğru söylüyorum! Sevgilim varsa n’olacaktı yani! Umurumda mı benim. Ama bak, sen bir tek kelime söylersen, seni öyle severim ki... Artık ne istersen derhal yaparım. Şuraya bak...”

Bunu söylerken elini cebine vurmuş, içindeki paraları şıngırdatmıştı:

“Bundan böyle artık bize sıkıntı yok! Herkes seviniyor, eğleniyor. Ben ne oluyorum? Neden senden bir gün olsun tatlı bir söz duymuyorum Maryanuşka?..”

Genç kız delikanlının önünde duruyor, karşılık vermeden parmaklarının süratli hareketleriyle elindeki çubuğu parça parça ediyordu.

Lukaşka birden yumruklarını, dişlerini sıktı.

“Ömrümüzün sonuna kadar bekleyecek miyiz yani?.. Seni sevmiyor muyum sanki, canım benim!.. Söyle nasıl istiyorsan, öyle davranayım,” dedi.

Sonra kaşlarını çatarak kızın iki elini birden tuttu...

Maryana'nın yüzündeki dingin anlatım kaybolmadı, sesi de dingindi. Ellerini çekmeden, Kazak delikanlısından uzaklaşmaya gerek görmeden “Beni zorlama, Lukaşka! Sözlerimi dinle!” dedi. “Ben eksik eteğin biriyim elbette ama, yine de sözümü dinlersen iyi olur. Ben kendi hayatım konusunda söz sahibi değilim! Beni seviyorsan, sana şunu söyleyeyim. Önce bırak ellerimi, söyleyeceğimi serbestçe söyleyeyim. Seninle evlenirim ama, başka türlü budalalık edeceğimi umuyorsan, boşuna bekleme!”

Bunu son derece sakın bir tavırla, başını da çevirmeden söylemişti. Lukaşka biraz önce pek öfkeli, pek hırslıyken yine yumuşak, tatlı dilli sevecen bir delikanlı oluverdi. Gülümseyerek kızın ta gözlerinin içine baktı.

“Demek benimle evlenmeye razısın?.. Evlilik bizim isteğimize bağılı değil ki! Önce beni sevdiğini anlamalıyım Maryanuşka.”

Maryana ona sokuldu, genç adam kuvvetle dudaklarından öptü. Sonra birden onu kendisine doğru çekti.

“Canım benim!” dedi.

Kız çevik bir hareketle adamın kollarından kurtuldu, arkasına hiç bakmadan kendi evinin kapısından içeri girdi.

Kazak delikanlısının “Bir dakikacık daha bekle! Bak sana ne diyeceğim!” diye yalvarmalarına rağmen, bir an olsun duraklamadı. Yalnız: “Git buradan! Görürler bizi.” dedi. “Bak, bak, bizim kiracı var ya, şeytan herif, avluda dolaşıp duruyor!”

Lukaşka “Reis kızı n'olacak!.. Hah!.. Benimle evlenmeye razıymış. Evlenmesine evleniriz elbette ama, önce beni sev-

meli değil mi ya? ..” diye düşünüyordu.

Sonra Yamka’ya gidip Nazarka’yı buldu. Onunla birlikte içki içti, eğlendi, üstelikte Dunyaşka’nın kendisine ihanet etmiş olmasına karşın, gene de onun evine gitti, geceyi orada geçirdi.

XIV

Olenin, gerçekten de, Maryana kapıdan içeri girdiği sırada, avluda dolaşıyordu. Onun “Bizim kiracı, şeytan herif, avluda dolaşiyor,” dediğini işitmişti.

O akşam Yeroşka Amca ile birlikte yeni kiralamış olduğu evin kapısının önündeki sahanlıkta oldukça uzun zaman oturmuştu. Masayı dışarı çıkarmalarını emretmiş, semaver yaktırmış, şarap getirtmişti. Masanın üzerine koyup yaktığı mumun ışığında bir yandan çay içiyor, bir yandan da pu-ro tütürerek, ayaklarının dibine çömelmiş olan ihtiyarın öykülerini dinliyordu.

Havanın duru, durgun olmasına karşın, mumun alevi uzuyor, sağa sola sallanıyor, arada bir kapının önündeki di-reği, masayı, sofranın üzerindikileri ihtiyarın kısa kesilmiş bembeyaz saçlarını aydınlatıyordu.

Pervaneler kanatlarından yaldızlı bir toz yağdırarak masanın üzerinde çırpınıyor, bardaklara çarpıyor, mumun alevine dalıyor, ya da aydınlık çevrenin dışına çıkıp karanlıkta kayboluyorlardı.

Olenin, Yeroşka ile birlikte beş şişe çihir içmişti. Yeroşka bardakları her dolduruşunda birini Olenin’e sunuyor “Merhabalar...” diyor, hiç durmadan, yorulmadan konuşuyordu. Eski Kazakların yaşayışlarından, sırtında tek başına on pudluk* bir yaban domuzu ölüsü taşıyabilen bir oturuşta iki ko-

(*) Pud: Bir Rus ağırlık ölçüsü, karşılığı 16 kilodur.

va çihir içebilen babası Şirokiy'i anlatıyordu. Mutlu bir zaman olan kendi gençlik yıllarını, biricik arkadaşı Girçik'le veba salgını sırasında, Terek'ten nasıl birlikte salları karşıya geçirdiklerini de anlattı. Bir sabah, avda iki karacayı birden nasıl vurduğunu, geceleri karakola koşup gelen sevgilisini de anlattı durdu. Bütün bunları o kadar güzel, öyle gösterişli bir şekilde anlatıyordu ki, Olenin zamanın nasıl geçtiğini bile anlamadı.

Yeroşka "İşte böyle, babacığım... Beni o güzelim yıllarda görecektin," dedi. "Sana hepsini gösterirdim. Şimdi Yeroşka'dan yalnızca "şişeyi diken" diye söz ediyorlar. Eskiden ise Yeroşka'nın ünü, şanı bütün birliğe yayılmıştı. En güzel at kimde? En iyi Gurda* kılıç kimde?.. Kimin evine gidip içki içmeli? Kiminle eğlenmeli? Ahmet Han'ı öldürmek için dağlara kimi göndermeli? Hep Yeroşka'yı! Kızlar kimi severler? Bütün bu soruların karşılığı Yeroşka idi. Her şey benden sorulurdu. Çünkü gerçek bir cigittim ben... İçki de içerdim, hırsızlık da ederdim, dağlardan sürüleri de kaçırdım... Şarkı da söyledim. Her iş elimden gelirdi! Şimdi öyle Kazaklar nerede!..

"Bakıyorum da, midem bulanıyor. Boyları yerden bir karış!" Yeroşka bunu söylerken eliyle yerden bir arşın kadar yüksekliği göstermişti. "Ayaklarına saçma saçma çizmeler giyer çocuk gibi onlara bakar durur, başka bir şey bilmez ki! Ya da içki içip sarhoş olur, oturup somurtur. Zaten doğru dürüst içki içmesini de beceremez. Bilmem ne gibi içer içkiyi! Ben öyle miydim ya?.. Ben hırsız Yeroşka idim... Beni bütün Kazak köylerinde de, dağlarda da tanırlardı."

"Prenslerle bile kunak olmuştum. Bazen beni görmeye gelirlerdi, zaten ben herkesle kunak olurdum. Tatarla, Tatar gibi... Ermeniyle Ermeni gibi... Askerle asker gibi... Subay-

(*) Gurda: Kafkasya'da en iyi kılıç yapan Gurda adında biri olduğu için, kılıcın iyisine bu ad verilir – ç.n.

la subay gibi konuşurdum. Karşımdaki kim olursa olsun yeter ki içmesini bilsin... Oysa, ne derler? Bu dünyanın nimetlerinden kendini koru, askerle oturup içki içme, Tatarla yemek yeme...”

Olenin “Kim diyor bunu?” diye sordu.

“Kim olacak, bizim akıl hocalarımız. Ya Tatarların molları başka türlü mü konuşuyorlar sanki? Onlar da bize “Siz gâvursunuz, dinsiz imansızsiniz! Neden domuz eti yiyorsunuz?” diyorlar. Demek, herkesin kendi yasası var! Benim için hepsi bir. Tanrı her canlıyı insana zevk olsun diye yaratmış. Hiçbir şeyde de günah yok. Bir kez, hayvanları ele alalım. Hayvan dediğin, Tatarların kamışlarla kaplı topraklarında da, bizim kamışlıklarda da yaşar. Nereye giderse orasını yuva bilir. Tanrı ne veriyse onu yer! Ama, bizim akıl hocalarımızı dinlersen, dünya nimetlerini tattın mı, öbür dünyada kızgın tavaları yalamaya mahkûm olursun!” Bir an sustu, sonra “Biliyor musun, bana öyle geliyor ki, bunların hepsi sahtekârlık...” dedi.

Olenin “Nedir sahtekârlık olan?” diye sordu.

“Bizim akıl hocalarımızın söyledikleri... Bak kardeşim, sana bir şey söyleyeyim mi? Bizim Çervlenoy’da birlikte bir reis vardı. Onunla kunak olmuştum, aslan gibi adamdı! Ben de onun gibiydim ya... Çeçenler öldürdüler sonra onu. Onun söylediğine göre, bütün bunlar bizim akıl hocalarının uydurmasıymış. ‘Öldün mü toprağa gömerler, sonra da mezarında ot biter, o kadar işte. Başka hiçbir şey yok,’ derdi.” İhtiyar bunu söyledikten sonra bir kahkaha attı:

“Müthiş adamdı!..”

Olenin “Peki sen kaç yaşındasın?” diye sordu.

“Ben ne bileyim, 70 yaşında vardır besbelli. Sizde Çariçe vardı ya... O zaman ben küçük bir çocuktum. Oradan say işte... Bakalım, kaç yıl eder, yetmiş eder mi?”

“Eder. Gene de çok zindesin!”

“Tanrı’ya şükür sağlıklıyım, vücudum sapasağlam. Yalnız, bizim kaşık düşmanı var ya, beni mahvetti...”

“Nasıl mahvetti?”

“Basbayağı mahvetti işte! İhtiyarlattı beni!”

Olenin “Demek sence insan öldü mü, mezarında ot biter, hepsi bundan ibaret, öyle mi?” diye sordu.

Yeroşka bu konuda düşüncesini açıkça belirtmek istemiyordu. Bir an sustuktan sonra “Ne sanıyorsun ya?..” dedi, şarap kadehini Olenin’e uzattı. “Hadi iç bakalım!”

XV

Yeroşka birşeyler hatırlamaya çalışarak gene anlatıyordu:

“Ha... ne diyordum? Hatırladım... işte, öyle bir insandım... Bir kere avcıyım. Bizim birlikte bana karşı çıkacak bir tek avcı yoktur. Ben sana istediğin canavarı, istediğin yaban kuşunu bulur gösteririm, ne nerededir bilirim! Av köpeklerim de var. İki tüfeğim, bir ağını, bir kısrağım, bir de şahinim var. Tanrı’ya şükür, hepsi var. Sen de sahici bir avcıysan, şu anda karşımda övünmüyorsan, sana hepsini gösteririm.”

“Ben nasıl bir insanım biliyor musun? Bir iz buldum mu, bitti! Hangi hayvana aittir? O hayvan nerede yaşar, nereye gelip su içer, nerelere gelip çumurlarda yuvarlanmaktan hoşlanır, hepsini bilirim. Hemen kapan kurar, oturup da ne olacak? İnsan evde oturdu mu kesinlikle günaha girer. İçki içer, öfkelenir, sonra eve kadınlar dadanır, dedikodu olur... Gürültü patırdı... Çocuklar bağırır, bu da yetmiyormuş gibi bir de kömür çarparsa, tamam! Oysa, şafağa doğru çıkıp şöyle rahat bir yer buldun mu senden rahatı yok! Sazları azıcık bastırırsın, yumuşacık bir yer yapıp oturursun. Aslan gibi beklersin. Ormanda ne olup bitiyor, hepsini görürsün! Zaman zaman göklere bakarsın, yıldızlar kıpırdar durur...”

İstediyiğin kadar bak! Zaman mı yok? Sonra çevrene bakırır-
sın, ormanda hışırtılar olur, hep dallar çıtırdar diye bekler-
sin. ‘Şimdi yaban domuzu gelip çamurlara yatar,’ diye düşün-
ürsün. Zaman zaman uzaklarda bir yerde yavru kartalların
tiz sesini duyarsın. Köyden horozlar mı, yoksa kazlar mı, bu
sese karşılık verirler, diye dikkat edersin. Kazlar bağırır-
sa, demek daha geceyarısı olmadı.”

“İşte butün bunları bilirim ben. Bazen de bir tüfek patlar,
o zaman aklına başka şeyler gelir. ‘Kim ateş etti acaba?’ diye
düşünürsün. Benim gibi ormanda vahşi hayvan bekleyen bir
Kazak mı? Acaba hayvanı vurdu mu, yoksa yalnızca yaraladı
mı? Yaraladıysa, zavallı hayvan kamışların arasında kan dö-
ke döke geçip gider, boşuna harap olur! Bundan nefret ede-
rim! Öyle kızarım ki... “Ne diye hayvanı yaraladı ki? Buda-
la!” diye söylenir dururum... Bazen de, belki bir Abrek dal-
ga geçen sersem bir Kazak çocuğunu öldürdü diye düşünür-
sün. İşte bir sürü düşünce gelir aklına. Bir gece suyun kıyı-
sında oturuyordum, bir de baktım suyun üzerinde bir beşik
yüzüyor, sapasağlam bir beşik. Yalnız, bir kenarı kırılmış. O
zaman, neler aklıma gelmedi! Acaba kimin beşiğiydi? Her-
halde sizin o serseri askerler bir avula gidip Çeçenlere bas-
kın yaptılar, adamların varını yoğunu çaldılar. Canavarın bi-
ri bir çocuğu öldürmüştür. Ayaklarından tutup duvara vur-
muştur! Böyle yapanlar yok mu yani? Ah... İnsanlarda vic-
dan yok ki...”

“İşte böyle düşünceler aklıma geldi, içimi bir üzüntüdür
aldı. Kendi kendime: Beşiği suya attılar, kadını götürdüler,
evi yaktılar, o evin sahibi cigit de tüfeğini kaptığı gibi bizim
tarafa geçip soyguna başlamıştır, diye söylendim.”

“İşte böyle, oturduğun yerde neler, neler aklına gelir! Bir-
den ormandan bir yaban domuzu sürüsünün çatır çatır geç-
tiğini işitirsin. Birden içinde bir çırpınmadır başlar. ‘Alla-
hım... bana yardım et...’ dersin. ‘Domuzlar gelip beni koklar-

sa ne yaparım...?’ diye düşünürsün. Hiç kıvıldamadan oturursun, yüreğin tıp tıp eder. Sanki biri seni havaya atıp duruyor. Baharda gece bir yaban domuzu gayet ciddi bir tavırla kapkara bir hayalet gibi yanıma yaklaştı. ‘Allahım! canımı kurtar!’ diye dua ettim. Neredeyse ateş edecektim. Meğer domuz dişiymiş. Homur homur yavrularına ‘Felaket! Yavrularım, burada bir insan oturuyor!’ dedi, hepsi de fundaların arasında dalları çatırdata çatırdata hemen kayboldular. O kadar yanıma yaklaşmıştı ki elimle bile vurabilirdim onu!..”

Olenin “Peki, yaban domuzunun yavrularına orada bir insan oturduğunu söylediğini nereden biliyorsun?” diye sordu.

“Söyledi elbette, ne sanıyorsun ya?.. Hayvan aptal mı? Hayır, kardeşim! O insandan daha akıllıdır! Domuz diyoruz ya, bizim bu adı bile vermeye hakkımız yok! Hayvan her şeyi bilir. Bir kez şunu düşün: İnsan ormanda yürürken bir ize rastladı mı, hemen yoldan sapar, bir yerlere kaçar gizlenir. Demek ki hayvan senden daha akıllı! Sen kendi kokunu bile duymuyorsun. O ise pekâlâ, bu kokuyu duyuyor. Zaten fazla söze ne gerek. Sen onu öldürmek istersin, o ise ormanda canlı dolaşmak ister. Senin yasan başka, onun yarası başka! O domuzdur ama, yine de senden daha aşağı değildir. O da senin gibi Tanrı’nın yaratmış olduğu bir varlıktır. Hey yarabbi! İnsan dediğin budaladır budala! Hem de öyle budala ki!”

İhtiyar adam bu son sözü birkaç kez yineledikten sonra başını eğdi, derin düşünceye daldı. Olenin de düşünceler içindeydi. Genç adam evin önündeki taş basamaklardan in-di, ellerini arkasında kenetleyerek, avluda hiç konuşmadan, bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Yeroşka daldığı düşüncelerden kurtulunca başını kaldırdı, mumun dalgalanan alevi etrafında dönüp duran sonra da ateşe kapılan pervanelere baktı:

“Ah sersem! Sersem!” dedi. “Nereye uçuyorsun, söyle!.. Ah seni sersem, seni gidi sersem!..”

Yerinden kalktı, kalın parmaklarıyla pervaneleri kovmaya başladı. Yumuşak, tatlı bir sesle “Yanacaksın be sersem... Şu-
raya git! Bak orada o kadar çok yer var ki...” diye söylenerek
iri parmaklarıyla bir pervaneyi kanatlarından tutmuş, biraz
daha ileriye bırakmaya hazırlanıyordu. “Kendi kendini mah-
vediyorsun! Oysa, ben sana acıyorum.”

Böyle uzun bir süre gevezelik ede ede, şişedeki içkiyi bitir-
meye çalışarak oturdu.

Olenin ise, hep avluda bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu.
Birden, bahçe kapısının öbür yanından bir fısıltı duyunca şa-
şırdı. Elinde olmayarak, soluğunu tuttu. Bir kadın kahkaha-
sı duydu. Arkasından bir erkek sesi, bir de öpüş sesi işitildi.

Bunun üzerine özellikle otların üzerinde ayaklarını sürü-
ye sürüye avlunun öbür ucuna gitti.

Birkaç dakika sonra parmaklık kapı çatırtıyla açıldı. Öbür
yandan üzerinde Çerkez elbisesi, başında da beyaz bir kal-
pak bulunan bir Kazak duvarın yanından ileriye doğru yü-
rüdü. Sonra, başına beyaz mendil bağlamış uzun boylu bir
genç kız Olenin’in tam yanından geçti. Maryana’nın mağ-
rur yürüyüşü sanki “Ne sen bana karışabilirsin ne de ben sa-
na!..” der gibiydi.

Maryana evin kapısından içeri girinceye kadar Olenin ar-
kasından baktı. Hatta, pencereden kızın başındaki mendi-
li çıkarıp içerideki sedire oturduğunu bile gördü. O zaman
içinde tuhaf bir özlem, bir yalnızlık, belirsiz birtakım istek-
ler, umutlar, bilinmeyen birine karşı bir kıskançlık duygu-
su uyandı.

Kasabadaki evlerde son ışıklar sönmüş, son sesler de ya-
vaş yavaş dinmişti. Sanki her şey, çitlerde, avlularda beyaz
beyaz görünen sığırlar da, evlerin damları da, dümdüz yük-
selen kavaklar da, kısaca, her şey yorucu bir iş gününden
sonra sağlıklı derin bir uykuya dalmıştı. Yalnız, ta uzaklar-
dan nemli toprakların bulunduğu yerden çevreyi dinleyen

Olenin'e kadar hiç durmadan süren çın çın kurbağa sesleri geliyordu.

Doğuda yıldızlar gittikçe seyrekleşiyor, yavaş yavaş artan aydınlıkta sanki eriyip kayboluyorlardı. Olenin'in başının üzerinde bulunan kısımlarda ise yıldız kümeleri daha sık, daha yükseklerdeymiş duygusunu veriyordu.

İhtiyar adam başını ellerinin üzerine bırakmış, uykuya dalmıştı. Karşı avlulardan birinde bir horoz öttü. Olenin ise birşeyler düşünerek hep bir oraya, bir buraya dolaşıp duruyordu.

Bir ara kulağına bir şarkı sesi geldi, birkaç kişinin konuştuğunu duydu. Çite yaklaşarak çevreyi dikkatle dinlemeye başladı, türkü söyleyen Kazakların genç, zinde sesleri neşeli neşeli çevreye yayılıyordu. Aralarında hepsinden çok, bir genç adam sesi belirli bir şekilde, kuvvetle duyuluyordu.

İhtiyar uyandı.

“Bu şarkıyı kim söylüyor, biliyor musun?” diye sordu. “Bunu söyleyen yiğit Lukaşka'dır. Bir Çeçeni vurmuş, bak-sana ne kadar sevinçli. Ne diye seviniyor sanki? Sersem... Sersem...”

Olenin “Sen hiç adam öldürdün mü?” diye sordu.

İhtiyar iki dirseğini birden masanın üzerine koyarak doğruldu, yüzünü Olenin'in yüzüne yaklaştırdı.

“Şeytan! Ne soruyorsun!” diye bağırdı. “Bunlardan söz edilir mi? Adam öldürmek kolay mı? Bir can almak korkunç bir şey... Korkunç... Hadi, eyvallah, babacığım... Ben çok şükür doydum, sarhoş da oldum. Hadi, eyvallah...”

Bunu söylerken ayağa kalkmıştı.

“Yarın ava çıkarken gelip seni alayım mı?” diye sordu.

“Gel.”

“Bak ama, erken kalk, uyanamazsan sana ceza veririm!”

Olenin “Merak etme! Senden çok daha önce kalkarım!” dedi.

Ihtiyar gitmişti. Türkü de artık duyulmuyordu. Şimdi ayak sesleri, neşeli konuşmalar duyuluyordu. Bir süre sonra yeniden bir türkü başladı, Yeroşka'nın gür sesi de öbür seslere katıldı.

Olenin "Ne biçim insanlar? Ne biçim hayat!" diye içini çekti, odasına döndü.

XVI

Yeroşka Amca yalnız yaşayan emektar bir Kazaktı. Karısı yirmi yıl kadar önce vaftiz olup Hıristiyan olduktan sonra onu bırakıp bir Rus çavuşu ile evlenmişti.

Yeroşka Amca'nın çocuğu da yoktu. Yalnız Olenin'e kendisinin bir zamanlar kasabada her şeyde birinci olan bir delikanlı olduğunu söylerken yalan söylememiştir. Birlikte onu herkes tanıyor, eskiden ne kadar atılgan, yürekli olduğunu biliyordu. Hayatında kaç Çeçen, kaç Rus öldürmüştü! Dağlara da çıkmış, Rusları da soymuş, iki kez de zındanda yatmıştı.

Hayatının büyük bir kısmı ormanda, avda geçiyordu. Orada bazen günlerce bir parça ekmekle karnını doyurduğu, sudan başka bir şey içmediği oluyordu. Ama, kasabaya da bir geldi mi sabahtan akşama kadar eğleniyordu.

Olenin'in yanından evine döndükten sonra bir iki saat kadar uyudu, daha şafak sökmeden çok önce uyandı. Yatağında, yattığı yerde hep o akşam tanıdığı adamı düşünüyordu.

Olenin'in kendini yüksek görmeyen bir adam oluşu hoşuna gitmişti. Onun gözünde bu sadelik Olenin'in kendisine cömertçe şarap ikram etmesinden belliydi. Zaten Olenin'in kendisinden de hoşlanmıştı. Yalnız, Rusların nasıl olup da hem zengin hem de sade, hem hiçbir şey bilmeyen hem de hepsinin okumuş insanlar olduklarını hayretle düşünüyordu.

Bütün bunları aklından geçirirken aynı zamanda Olenin'den daha neler isteyebileceğini de düşünüyordu. Yeroşka Amca'nın evi büyüktü, oldukça yeniydi ama, içinde bir kadının bulunmadığı her şeyinden belli oluyordu. Kazaklar genellikle temizlik konusunda çok titiz insanlardır. Öyle olduğu halde Yeroşka Amca'nın evi pislik, dağınıklık içindeydi.

Masanın üzerinde yer yer kan lekeleriyle kirlenmiş bir gömlek, yarıya kadar yenilmiş bir çörek, onun yanında da Yeroşka'nın şahinini beslemek için vurduğu tüyleri yolunmuş, parçalanmış bir alacakarga vardı. Dar sedirlerin üzerine karma karışık bir halde yiyecekler, tüfek, kılıç, küçük bir çuval, ıslak elbiseler, çeşit çeşit bezler atılmıştı. Köşede kirli, pis kokan suyla dolu bir leğenin içinde vurulmuş başka kuşlar tüyleri kolay yolunsun diye suya bırakılmıştı. Yerde de bir ağ, birkaç da ölü sülün vardı.

Yanlarında da ayağından bağlanmış, kirli döşemenin üzerinde tıklar tıklar sesler çıkararak yürüyen bir tavuk dolaşıyordu. Yanmayan ocakta toprak bir çanakta süttten yapılmış garip, sulu bir bulamaç vardı. Ocağın üst tarafında ise bir ip üstünde bir kuş cıyaklayıp duruyor, sanki her an oradan fırlayıp gitmek istiyormuş gibi sallanıp duruyordu. Köşede tüyleri solmuş bir şahin uslu uslu oturuyor, arada bir yan yan odada dolaşan tavuğa bakıyor, sonra da başını bir sağa bir sola çevirmek için boynunu büküyordu.

Yeroşka Amca ise duvarla ocak arasında duran kısa karyolasının üzerinde yüzükoyun yatıyordu. Sirtında yalnızca bir gömlek vardı. Güçlü ayaklarını peç'in* üzerine kaldırılmıştı, kalın parmaklarıyla daima eldivensiz taşıdığı şahinin, elinin üzerinde bıraktığı yara izlerinin üzerindeki kabukları sıyırmaya çalışıyordu. Bütün odaya, özellikle ihtiyarın çevre-

(*) Peç: Hem fırın, hem soba, hem de oturulacak, yatılacak yer olarak kullanılan ısıtma düzeni – ç.n.

sine kendisine özgü o keskin, fakat hiç de kötü olmayan, karışık koku sinmişti.

Pencerenin öbür yanından gür bir ses “Uide ma, amca”* diye bağırdı.

Yeroşka Amca sesi hemen tanıdı. Bu komşusu Lukaşka'nın sesiydi.

“Uide! Uide! Uide! Gel içeri!” diye bağırdı. “Komşucüğüm, Markacığım... Marka Lukacığım... demek amcana geldin ha?.. Yoksa karargâha mı gideceksin?”

Şahin, sahibinin sesini duyunca, irkildi, kanatlarını çırp-maya başladı, bağlı olduğu ipin ucunda ileri doğru atılmak istedi.

İhtiyar adam Lukaşka'yı severdi, yeni kuşak Kazakları her zaman hor gördüğü halde yalnız onu ayrı tutuyordu. Bundan başka, Lukaşka ile annesi, ona komşu oldukları için zaman zaman şarap, kaymak, buna benzer evde yapılan, Yeroşka'da bulunmayan yiyecekler de verirlerdi ona. Bütün hayatı boyunca hep insanlara bağlanmış olan Yeroşka Amca, bağlılıklarını her zaman pratik bir zihniyetle açıklardı.

Kendi kendine “Eh, n'apalım, onlar varlıklı insanlar. Ben onlara av eti, ya da tavuk veririm, onlar da, eksik olmasınlar, amcalarını unutmazlar... Arada bir etli börek, ya da çörek getirirler,” derdi.

İhtiyar adam çevik bir hareketle çıplak ayaklarını karyoladan aşağı sarkıtarak ayağa fırladı, neşeyle “Merhaba, Marka...” diye bağırdı. “Geldiğine sevindim.”

Yer yer çatırdayan, döşemenin üzerinde bir iki adım attı. Dışarıya doğru dönük, eğri ayaklarına baktı, birden güleceği geldi. Çıplak ayaklarını tuhaf bulmuştu, gülerek ayağının topuğunu yere vurdu, hora tepecekmiş gibi ortada şöyle bir döndü. Sonra küçük gözleri pırıl pırıl parladı.

(*) Uide ma: Bu sözcük Türkçe “evde mi” sözünün Kazakların diline girmiş şeklidir – ç.n.

“Hâlâ çeviğim, değil mi?” diye sordu.

Lukaşka gülümsedi.

İhtiyar gene “Yoksa karakola mı gideceksin?” diye sordu.

“Sana çihir getirdim, Amca! Karakoldayken söz vermiş-tim!”

İhtiyar “Tanrı senden razı olsun,” dedi.

Yere atılmış poturunu giydi, yeleşini sırtına geçirdi, kemerini sıktı, bir çanaktan ellerine su döktü, parmaklarını eski poturuna sildi, kırık bir tarak parçasıyla sakalını düzeltti. Sonra, Lukaşka'nın karşısında durup: “Hazırım!” dedi.

Lukaşka bir maşraba aldı, sildi, içine şarap doldurdu, Yeroşka Amca'ya uzatarak sedirin üzerine oturdu.

İhtiyar gayet resmî bir tavırla şarabı alarak “Sağlığına! Tanrı yardımcımız olsun!” dedi. “İnşallah her istediğin olur. Aslan gibi bir delikanlı olasın... Kahramanlığınla madalya kazanasın...”

Lukaşka da dua ederek birkaç yudum şarap içti. Sonra maşrabayı masanın üzerine koydu. İhtiyar, yerinden kalktı, gidip kurutulmuş balık getirdi, eşiğe koyarak bir sopayla iyice dövüp ezdi. Bunu balık biraz yumuşasın diye yapmıştı. Sonra onu boğum boğum olmuş parmaklarıyla lacivert renkli tek tabağının üzerine koyarak sofraya götürdü.

“Benim evimde her şey vardır, görüyorsun ya... Tanrıya şükür meze bile var?” diye böbürlendi. “Eh, anlat: Mo-sev ne yaptı?”

Lukaşka karakol komutanının tüfeği nasıl elinden aldığını anlattı. Belliydi ki ihtiyarın bu konudaki düşüncesini öğrenmek istiyordu.

Yeroşka Amca “Tüfeğe boş ver!” dedi. “Onu vermezsen ödül falan alamazsın.”

“Sen ne diyorsun Amca? Hangi ödülden söz ediyorsun? ‘Delikanlıya madalya verilir miymiş?’ diyorlar. Oysa tüfek değerliydi, Kırım işiydi. Seksen moneta ederdi.”

“Sen bunları kafandan sil! Ben de bir zamanlar bizim yüz-başı ile inat etmiştim, ille atımı istiyordu. “Atını ver, seni re-
isliğe aday göstereyim,” diyordu. Ben vermedim, reis falan
da olamadım elbette!”

“Orası öyle ya, Amca, bak benim de bir ata ihtiyacım var. Söylediklerine göre, ırmağın öbür yakasında elli monetadan
aşağı at yokmuş. Annem ise bizim şarabı bile satamadı daha.”

İhtiyar “Bunlar da dert mi yani,” dedi. “Ah... biz bunları
dert etmezdik!.. Yeroşka Amcan senin yaşındayken Nogay-
lardan sürüyle atı, Terek’in bu yakasına getirirdi. Öyle za-
man olurdu ki, cins bir atı bir güğüm votkaya ya da bir yam-
çıya değiştirdik.”

Lukaşka “Neden o kadar ucuza verirdiniz peki?” diye
sordu.

İhtiyar adam karşısındaki delikanlıyı çok saf buluyormuş
gibi süzdü.

“Sersem çocuk! Sersem Marka!.. İnsan çaldığı atı pahalı-
ya verebilir mi? Çaldıysan, cömert davranacaksın. Ama, siz-
ler herhalde bir at sürüsü nasıl çalınır, onu bile görememiş-
sinizdir. Öyle değil mi? Ne susuyorsun...”

Lukaşka “Ne söyleyeyim, Amca!” dedi. “Demek bizler si-
zin gibi insanlar değiliz...”

İhtiyar, Kazak delikanlısının taklidini yaptı:

“Bizim gibi insanlar değilmişler... Sersem çocuk! Sersem
Marka seni... Sen yaşta bir delikanlıyken senin gibi değildim
ki ben! Gerçekten Kazaktım!”

Lukaşka “Yani nasıl?” diye sordu.

İhtiyar, karşısındakini küçümseyen bir tavırla, başını sal-
ladı:

“Ne söyleyeyim! Bir kez, Yeroşka Amcan herkesi hoş gö-
ren bir adamdı... Hiçbir şeyi kimseden esirgemezdi, anladın
mı? Böyle davrandığım için de, bütün Çeçenlerle kunak ol-
muştum. Evime bir kunak geldi mi, sarhoş oluncaya kadar

votka içirir, yanımda yatırır, bol bol ikramda bulunurdum. Ona konuk gittim mi de hep yanımda bir armağan, bir peşkeş* götürürdüm. İnsan olan böyle yapar... Bugün yaptıkları nedir yani? Delikanlıların kabak çekirdekleri kemirmekten, kabuğu yere tükürmekten başka eğlenceleri var mı?”

İhtiyar bunu söylerken, Kazak delikanlılarının nasıl çekirdek kemirdiklerini, kabuklarını nasıl yere tükürdüklerini hareketlerle göstermişti.

Lukaşka “Biliyorum, orası öyle...” dedi.

“Sen gerçekten erkek, tam bir erkek olmak istiyorsan, gerçekten cigit olmalısın. Mujik** gibi hareket etmemelisin... Yoksa mujik de at satın alır, parayı verdin mi, ata sahip olursun...”

Bir süre ikisi de sustular.

Sonra Lukaşka “Zaten öyle de, böyle de insanın canı sıkılıyor, Amca,” dedi.

Kasabada da, karakolda da hep aynı şeyler! Gidip eğlenecek yer yok. Bir yere gidemezsin ki... Herkes korkak, Nazar bile öyle, geçenlerde bir avula gittik, Girey Han “At almak için Nogaylara kadar gidelim,” dedi. Kimse gitmedi, ben yalnız nasıl gideyim?

“Peki, amcanı unuttun mu? Sen ne sanıyorsun? Öldüm mü yani!.. Hayır! Ölmedim daha ben... Getir atı, hemen Nogaya gidelim...”

Lukaşka “Boş boş ne konuşuyoruz!” dedi. “Sen bana şunu söyle: Girey Han’a karşı nasıl davranmalı? Ona bakarsan, ‘Atı Terek’e kadar getir, oradan, isterse bir sürü olsun, bir yer bulup onları kesinlikle karşıya geçiririm,’ diyor. Amma o da ne olsa kafa kazıtanlardan*** biri. Güvenilir mi sözüne!..”

(*) Peşkeş: Bu sözü Kazaklar Türkçe’den alarak “hediye” anlamında kullanmışlardır.

(**) Mujik: Rus köylüsü – ç.n.

(***) Kafa kazıtan: Bu terimi Kazaklar Müslümanlar için kullanırlardı – ç.n.

“Girey Han’a güvenilir! Onun soyu soppu iyi insandır. Babası benim sadık kunağımdı. Yalnızca, amcanı dinle, ben sana kötülük öğretmem! Girey Han’ın yemin etmesini iste. Yemin ederse, dediğini yapar. Onunla birklikte gidersen tabanca daima hazırda olmalı, hele atları ayırmaya başladığın zaman. Bir seferinde Çeçenlerden biri az kalsın beni öldürüyordu... Hele bir ata on moneta istedim diye. Güvenmesine güven ama, yattığın zaman bile tüfeği yanından ayırma.”

Lukaşka ihtiyarı dikkatle dinliyordu. Bir an sustuktan sonra: “Sana bir şey soracağım, Amca,” dedi. “Diyorlar ki, sende patlatanotu varmış doğru mu?”

“Hayır, patlatanotu yok ama, mademki soruyorsun sana söyleyeyim. Çünkü sen iyi çocuksun, benim gibi bir ihtiyarı unutmuyorsun. Öğreteyim mi sana yöntemini?”

“Öğret Amca...”

“Kaplumbağayı biliyorsun, öyle kurnazdır ki o kaplumbağa...”

“Bilmez olur muyum!”

“Bir kaplumbağa yuvası bul, çevresini sazlarla iyice ör, kaplumbağa içeri giremesin, geldiği zaman yuvanın çevresinde döner durur. Giremeyince hemen geri döner, otların arasında patlatanotunu bulur, getirir ördüğün sazların altına sokar, engelleri yıkıverir. Ertesi sabah erkenden, kaplumbağanın yuvasının bulunduğu yere git, oraya iyice bak, yıkılan yer neresiyse patlatanotu da oradadır. Al onu istediğin yere götür. Artık sana ne kilit dayanır, ne de sürgü.”

“Senin anlattığın, büyü gibi bir şey, Amca!”

“Büyü müyü değil, bunu bana bilen insanlar anlattı! Ben bir tek büyü bilirim. O da şu: At sırtına bindim mi, ‘Merhabayınlar...’ derim. Bunu dedin mi, kimse seni öldürmez.”

“Olur mu öyle şey ‘Merhabayınlar...’ demek, bir şey ifade eder mi, amca?”

“Demek sen bilmiyorsun ha?.. Ah gençler! Sen gel de am-

cana sor. Şimdi dinle, benim söylediğim her sözü yinele:

‘Siyon’da oturanlar, merhabayınlar size..

İşte bu senin çarındır...

bizler ata bineriz...

Sofon’dakiler bağırır...

Zahariye kelâmı...

Mandriçe babası,

İnsan insanı yüzyıllarca seve.”

İhtiyar bunları söyledikten sonra: “İnsan insanı yüzyıllarca seve... diye yinele. Öğrendin mi, haydi yinele bakalım...”

Lukaşka bir kahkaha attı:

“Sen ne diyorsun be Amca?.. Demek bunları söylediğin için, seni kimse vuramadı ha?.. Kim bilir belki de öyledir.”

“Siz kendinizi çok akıllı sanıyorsunuz. Sen bir kere bunu ezberle, başın sıkışınca da söyle. Bundan kötülük gelmez. Bir kere Mandriçe’yi okudun mu, tamam!.. Her şeyin hallolur.”

İhtiyar bunu söyledikten sonra kendisi de güldü:

“Nogay’a gelince, oraya gitme, Luka! Anladın mı, gitme!”

“Gidersem ne olur?”

“Zaman o zaman değil. Siz eskiler gibi değilsiniz. Kazaklığı da berbat ettiniz. Sonra etrafa Ruslar dolmuş, baksana! Bir şey oldu mu kodese tıkarlar adamı. Doğru söylüyorum oraya gitme, vazgeç! Nasıl gideceksin? Bir gün, benim Girçik’le birlikte...”

İhtiyar neredeyse sonu gelmeyen öykülerinden birini daha anlatmaya koyulacaktı.

Lukaşka pencereden dışarı baktı, onun sözünü keserek “Ortalık adamakıllı ağardı, Amca!” dedi. “Vakit geldi, oraya da uğra, olmaz mı?”

“Haydi Allah yolunu açık etsin! Ben o askerin yanına gideyim. Ava götürüleceğim diye söz verdim, bana öyle geliyor ki iyi adam o...”

Lukaşka, Yeroşka'nın evinden çıktıktan sonra doğru kendi evinin yolunu tuttu. Üzerine çiğ yemiş nemli topraktan yükselen sis bütün kasabayı sarmıştı. Her tarafta nerede oldukları görülmeyen sığırlar, koyunlar kımıldamaya başlamıştı. Horozlar daha sık, daha uzun ötüyorlardı. Hava gittikçe aydınlanıyor, kasabalılar yataklarından kalkmaya başlıyorlardı.

Lukaşka evine yaklaşıncaya sislerin arasında ıslak bir duruma gelmiş olan bahçe duvarını, evin eşliğini, ardına kadar açık olan kapısını seçebildi. Avludan, birinin balta ile odun kırdığı duyuluyordu ama, sisten bir şey görünmüyordu. Lukaşka içeri girdi, annesi kalkmıştı, ocağın önünde ayakta duruyor, habire peçin içine odun atıyordu. Karyolanın üzerinde ise henüz çocuk denecek yaşta olan kız kardeşi uyuyordu.

Lukaşka'nın annesi alçak sesle: "Nasıl, Lukaşka, eğlendin mi bari? Geceyi nerede geçirdin, ha?" diye sordu.

Oğlu isteksiz bir tavırla tüfeğini kılıfından çıkararak gözden geçirmeye başladı:

"Kasabadaydım işte..." dedi.

Annesi başını salladı. Lukaşka rafın üzerine biraz barut serpererek, küçük bir torba çıkardı, içinden birkaç boş kovan aldı, onları barutla doldurmaya başladı. Barutu bastırmak için kovanlara beze sardığı bir tapayı iyice yerleştiriyordu. Sonra kapalı kovanları dişiyle sıkıştırarak hepsini ayrı ayrı bir daha gözden geçirip torbaya doldurdu:

"Anneciğim! Sana torbaları yama demiştim, yamadın mı acaba?" diye sordu.

"Elbette! Yamamaz mıyım hiç! Dilsiz de bu akşam hep bir şeyler yamadı durdu. Yoksa gene karakola mı döneceksin? Bu kez seni göremedim bile..."

Lukaşka barut torbasının ağzını bağlıyordu.

“İşlerimi düzene koyar koymaz gitmem gerek. Dilsiz nerede? Sokağa mı çıktı?”

“Odun kesiyordur besbelli. Hep senin için üzölüyordu. Artık onu bir daha göremem, diye düşünüyordu. Şöyle, bir elini yüzüne götürüyor, parmaklarını şaklatıp kalbine bas-tırıyor, ‘Ona çok acıyorum’ demek istiyor. Gidip çağırayım mı? Abrek’i öldürdüğünü falan hepsini gayet iyi anladı.”

Lukaşka “Çağır ya!” dedi. “Hem, şurada biraz yağım vardı, onu buraya getir de kılıcımı yağlayayım.”

İhtiyar kadın dışarı çıktı.

Birkaç dakika sonra gıcırdayan eşikten içeri Lukaşka’nın dilsiz ablası girdi. Lukaşka’dan altı yaş daha büyüktü. Ona çok benziyordu. Yüzünde bütün dilsizlere sağirlara özgü donuk, kaba, sık sık da değişen anlatım olmasa belki daha da benzeyecekti. Sirtında yamalı kalın bir entariden başka bir şey yoktu. Ayakları çıplak, çamurluydu. Başına eski lacivert bir mendil bağlamıştı. Boynunda, ellerinde, yüzünde damarları tıpkı mujiklerde* olduğu gibi belirli bir şekilde görünüyordu. Her halinden, kıyafetinden de, tavrından da her zaman erkeklere ait ağır işler yaptığı belliydi.

İçeriye bir yığın odun getirip onları ocağın yanına attı. Sonra kardeşine yaklaştı, bütün yüzünü kırıştıran sevinç dolu bir gülümseyişle hafifçe omzuna dokundu. Elleriyle, yüzü ile, hatta bütün vücuduyla acele acele birtakım hareketler yapmaya başladı.

Kardeşi başını sallayarak “İyi olmuş! İyi olmuş! Aferin, Stöpka!” dedi. “Her şeyi korumuşsun, yamamışsın, aferin sana. Al bakalım!”

Cebinden iki çörek çıkardı, ablasına uzattı. Dilsizin yüzü kıpkırmızı oldu. Genç kız sevinçle uğultuya benzeyen vahşi bir ses çıkararak, çörekleri kaptı. Sonra işaretlerini hızlandı-

(*) Rus köylülerinden yalnız erkeklere “mujik” denir – ç.n.

rarak, sık sık hep aynı tarafı gösterdi, kalın parmağını kaşlarının üzerinden geçirdi.

Lukaşka onun ne demek istediğini çok iyi anlıyor, hep başını sallayarak hafifçe gülümsüyordu. Dilsiz kardeşine çörekleri, tatlıları kızlara vermesini, kızların onu çok beğendiğini, aralarında en güzelinin Maryana olduğunu, onun da Lukaşka'yı sevdiğini anlatmak istiyordu. Maryana'yı anlatmak için genç kızın oturduğu evin avlusunu, sonra kaşlarını, yüzünü işaret edip dudaklarını şapırdata şapırdata başını sallıyordu. "Seviyor" demek için elini göğsüne bastırıyor, kendi parmaklarını öpüyor, sanki birini kucaklamak istiyormuş gibi bir hareket yapıyordu.

Anneleri eve girip de dilsizin nelerden söz ettiğini anlayınca gülümseyerek başını salladı. Dilsiz ona çörekleri gösterdi, sonra yine sevinçle uğultu gibi bir ses çıkardı.

Annesi Lukaşka'ya "Geçenlerde Ulitka'ya evine görücü göndereceğimi söyledim," dedi. "Sözlerimi iyi karşıladı..."

Lukaşka hiçbir şey söylemeden annesine baktı.

Sonra "Sana bir şey söyleyeyim mi, anne? Şarapları satmalı. At almalı..." dedi.

Annesi oğlunun ev işlerine karışmasını istemediğini belli etti.

"Zamanı gelince satarız!" dedi. "Hele fiçiler hazırlansın. Gitmeden önce taşlıkta duran torbayı almayı unutma! Konu komşudan bazı şeyler aldım. Karakola giderken götürüsin diye. Yoksa, heybeye mi koyayım?"

Lukaşka "Peki, ben kucağıma alırım..." dedi. "Girey Han gelirse onu karakola gönder. Çünkü artık bana bir daha uzun zaman izin vermezler, onunla konuşacağım bir iş var."

Delikanlı bunu söyledikten sonra hemen yol hazırlığına başladı.

İhtiyar kadın "Gönderirim, gönderirim, Lukaşka" dedi. Demek dün hepiniz Yamka'daydınız? İyi vakit geçirmişi-

nizdir. Gece sığırlara bakayım diye kalkmıştım! Türkü söyleyenlerin arasında senin de sesini işittim.”

Lukaşka yanıt vermedi. Taşlığa çıktı, torbaları omzuna aldı, gömleğinin alt kısmını kemerinin içine soktu. Tüfeğini aldı, eşikte duraladı.

“Haydi Allahısmarladık anneciğim...” dedi. Kapıyı arkasından çekerken de “Nazarka ile beraber bir fıçı gönderiver,” dedi. “Çocuklara söz vermişim. Nazarka gelip alır.”

İhtiyar kadın bahçenin duvarına yaklaştı.

“Tanrı yardımcın olsun Lukaşka,” dedi. “Tanrı korusun seni! Fıçı için merak etme, gönderirim. Hem de yenisini!”

Sonra, duvarın üzerinden öbür yana doğru eğildi.

“Bak sana bir şey söyleyeceğim!” dedi.

Kazak delikanlısı durdu.

Annesi “Burada epey eğlendin değil mi?” dedi. “Tanrı’ya şükür! Gençler eğlenmesin de kim eğlensin? Tanrı sana sağlık, talih vermiş, her şeyi nasip etmiş. Bunlar hep iyi ya! Yalnız şu sözümü unutma, oğlum: Karakol komutanı var ya, sen sakın onu darıltma... Darıltman doğru olmaz... Şaraba gelince, onu satıp bir at alman için gereken parayı bir kenara koyarım, sonra da gidip kızı isteriz.”

Lukaşka kaşlarını çatarak “Peki, peki...” dedi.

Dilsiz kız, kardeşinin dikkatini çekmek için, bir çığlık attı. Sonra, önce başını, kollarını işaret etti. Bu “kafası tıraşlı” demektir; yani Çeçenleri kastediyordu. Sonra kaşlarını çattı, bir tüfekte nişan alıyormuş gibi bir hareket yaptı, bir çığlık attı, başını sallayarak, uzun uzun türkü söylüyormuş gibi bir ses çıkardı. Lukaşka’ya bir Çeçen daha vurmasını söylüyordu.

Lukaşka ablasının sözlerini anladı, güldü. Sonra hızlı hafif adımlarla, yamçının altından sarkan tüfeğini eliyle tutarak, kalın sisin içinde uzaklaşıp gözden kayboldu.

İhtiyar kadın bir süre eşikte durduktan sonra, evine girdi, hemen işe koyuldu.

Lukaşka karakola giderken Yeroşka Amca ılıkla köpeklerini çağırıyor, çitin üzerinden öbür yana tırmandı. Sonra bahçeden bahçeye geçerek ta Olenin'in evine kadar gitti. Ava giderken kadınlarla karşılaşmayı sevmezdi.

Olenin henüz uyuyordu. Vanyuşka bile uyanmıştı ama, yatağında yatıyor, çevresine bakınıyor, kalkma zamanının gelip gelmediğini düşünüyordu. Bu sırada Yeroşka Amca, omzunda tüfeği, tepeden tırnağa bir avcı olarak giyinmiş, kapıyı açtı.

Kalın sesiyle "Sopa lazım size sopa!" diye bağırdı. "Alarm verildi!.. Çeçenler bastı! İvan! Beyefendiye bir semaver hazırla! Sen de kalk, bakalım, çabuk! Ya! İşte biz böyle erken kalkarız, oğlum. Baksana kızlar bile çoktan kalkmış! Pencereden bak! Kız su almaya gidiyor, sen uyku çekiyorsun!"

Olenin uyandı, birden ayağa fırladı: Karşısında ihtiyarı görüp sesini işitince içinde öyle bir zindelik, öyle bir neşe hissetti ki!

"Çabuk ol, çabuk ol, Vanyuşa!" diye bağırdı.

Ihtiyar "Sen ava böyle mi çıkarsın?" dedi. "Herkes çoktan kahvaltıya oturdu, sen hâlâ uyuyorsun... Lyam! Nereye gidiyorsun?"

Bunu köpeğine bakarak bağırmıştı. Sonra sanki izbede kalabalık varmış gibi yüksek sesle "Tüfek hazır mı, değil mi?" diye sordu.

Olenin "E... n'apalım, suç işledik bir kez, Vanyuşa!" dedi. "Barut getirsene buraya! Fişekleri de getir."

Ihtiyar "Sana bir ceza ister!" dedi.

Vanyuşa alaylı alaylı gülümsedi.

"Dü te vule vu?"* diye sordu.

(*) Vanyuşa'nın kötü Fransızca'sıyla "Çay istiyor musunuz?" – ç.n.

İhtiyar adam artık yalnızca birer parçası kalmış bozuk dişlerini göstererek sırttı:

“Sen bizden değilsin! Gâvurca konuşuyorsun, şeytan!”

Olenin ayaklarına uzun çizmelerini geçirerek şakacı bir tavırla:

“İlk kez olan gecikme bağışlanır, canım,” diyordu.

Yeroşka “Peki öyle olsun,” dedi. “İlk kez olduğu için bağışlıyorum ama, ikinci bir kez seni yine uykuda bulursam, bir kova çihir isterim! Ceza olsun diye. Hava ısındı mı karaca falan bulamazsın.”

Olenin ihtiyarın bir akşam önceki sözlerini yineledi:

“Onu bulsak bile, bizden akıllıdır, atlatamayız, değil mi ya?..”

“Sen alay et bakalım! Bir tanesini vur görelim. Ondan sonra görüşürüz. Hadi, çabuk yola... Bak ev sahibi seni görmeye geliyor.”

Yeroşka bunu pencereden bakarak söylemişti:

“Bak, nasıl süslenmiş, yeni gömleğini de giymiş. Sırf sen göresin diye, yani ‘Ben de subayım,’ demek istiyor. Anla, şu bizim halkımız yok mu? Ne halktır!”

Gerçekten de Vanyuşa içeri girerek, ev sahibinin efendisini görmek istediğini haber verdi. Sonra Kazak reisinin neden bu ziyareti yapmak istediğini belirtmek için anlamlı anlamlı “Lârjan,”* dedi.

İçeriye Kazak reisi girdi. Sırtında yepyeni bir Çerkez elbisesi, omuzlarında da subaylarındaki gibi apolet vardı. Ayaklarına tertemiz çizme geçirmişti ki, bu Kazaklarda pek seyrek görülen bir şeydi. Dudaklarında bir gülümseyişle, hafifçe sallana sallana içeriye girdi, kiracısına “Hoş geldiniz!” dedi.

Kazak reisi İlya Vasilyeviç, Rusya’da bulunmuş, öğrenim görmüş bir Kazaktı. Öğretmendi; asıl önemlisi, asil bir soydan geliyordu; daha doğrusu, asil görünmek istiyordu. Fa-

(*) Fransızca “l’arivent” (para) demek istiyor – ç.n.

kat öz benliğini gizleyen, çirkin bir gösterişten ibaret yapmacık hareketleri, kendine çok güveniyormuş gibi bir tavır takınması, yanlışlarla dolu konuşması aslında Yeroşka Amca'dan pek farklı bir adam olmadığını belli ediyordu. Bu, güneşten yanmış tunç yüzünden, ellerinden, kırmızıya çalan burnundan da belliydi.

Olenin oturmasını rica etti.

Yeroşka, ayağa kalkarak eğildi:

“Hoş geldin, Reis İlya Vasilyeviç!” dedi.

Olenin onun yerlere kadar eğilişinde alaycı bir anlatımın gizli olduğunu sezer gibi oldu. Kazak reisi ilgisiz bir tavırla, selamına başını eğerek karşılık verdi:

“Merhaba Amca, sen de mi buradasın?”

Kazak reisi kırk yaşlarında yuvarlak ak sakallı, zayıf, kuru, yakışıklı, yaşına rağmen hâlâ zindeydi. Olenin'e gelirken belliydi ki, oradakilerin kendisini sıradan bir Kazak sanmalarından çekinmişti, kiracısına daha ilk anda ne kadar önemli bir adam olduğunu göstermek istiyordu.

İhtiyarı göstererek dudaklarında kendine güvendiğini belli eden bir gülümseyişle “Bu yok mu!” dedi. “Bizim köyün Mısırlı memurudur. Herkesin nabzına göre şerbet verir. Elinden de gelmeyen şey yoktur. Bunu siz de anlamışsınızdır, öyle değil mi?”

Yeroşka Amca ıslak çarık geçirdiği ayaklarına bakarak düşünceli bir tavırla başını salladı. Sanki Kazak reisinin bilgisi-ne, kültürüne, konuşma yeteneğine hayret ediyordu. Kendi kendine “Mısırlı Nemrud ha?.. Böyle şeyler de nereden aklı-na gelir?” diyordu.

Olenin “Onunla birlikte ava çıkacaktık da...” dedi.

Kazak reisi “Demek öyle ha?..” diye sordu. “Ben de sizinle küçük bir iş görüşmek üzere gelmiştim.”

“Bir emriniz mi vardı?”

Kazak reisi “Efendim,” dedi. “Siz asil bir insan olduğunuzu-

za göre, ben de kendimi sıradan insanlardan saymamak düşüncesinde olduğum için, zira bizim de subaylık unvanımız vardır, bu yüzden her zaman yavaş yavaş birbirimizle bütün asil insanlar gibi anlaşabileceğimize inanıyorum.”

Bir an sustu, gülümseyerek bir ihtiyara, bir Olenin'e baktı. Sonra devam etti:

“Fakat, benimle anlaşmak istegindeyseniz, benim onayına göre hareket etmek istiyorsanız, eşim, bir kadın olarak bizlerce akli kısa sayıldığı için şunu belirtmeliyim ki, dünkü tarihte söylemiş olduğunuz sözleri tam anlamıyla kavrayamadı. Bu yüzden şunu söyleyeyim ki, genç bir alay yaveri için evimi, ahırını kullanmak hakkını vermeden altı moneta ya kiralayabilirim, ama parasız oturmak isteyen bir kimseyi asil bir insan olarak, buradan uzaklaştırabilirim. Sizin isteklerinize gelince, ben de subaylık unvanına sahip olduğuma göre, sizinle eşit şartlarla görüşebilir, bizim buralarda kabul edilen âdetlere, geleneklere uygun olarak anlaştığımız şartlara tam anlamıyla uyabilirim...”

Ihtiyar “Müthiş bir konuşma!..” diye mırıldandı.

Kazak reisi daha uzun bir süre aynı minval üzere konuştu durdu. Bütün söylediklerinden Olenin adamın ondan kira olarak ayda altı gümüş ruble istediğini güç bela anlayabildi. Buna seve seve razı oldu, konuğuna çay ikram etmek istedi. Fakat Kazak reisi reddetti:

“Bizim aptalca bazı geleneklerimiz vardır,” dedi. “Kibarların, yani sizlerin kullandığınız bardaklardan çay içmeyi günah sayarız. Benim okumuşluğum olduğu için böyle bir şeyin saçma olduğunu anlayabilirim, elbette ama, karım zayıf bir varlıktır, onun için geleneklere çok bağlıdır...”

“Öyleyse, size nasıl çay ikram edeyim?”

“İzin verirseniz ben kendi bardağımı getireyim. Özel bir bardağım vardır...” dedi.

Sonra eşiğe çıkıp “Bardak getir!” diye bağırdı.

Birkaç dakika sonra kapı açıldı, aralıktan güneşten yanmış genç bir kadının eli görüldü. Elbisesinin pembe kolu bileğine kadar geliyordu. Parmaklarının arasında tuttuğu bardağı uzatıyordu.

Kazak reisi kalktı, kapıya gidip bardağı aldı, kızıyla birşeyler fısıldaşarak konuştu.

Olenin Kazak reisinin “özel” bardağına, Yeroşka’ya da “ki-bar” insanların kullandığı cinsten bir bardağa çay doldurdu.

Kazak reisi sıcak çayı dilini yakarcasına aceleyle içerken “Size engel olmak, istemem! Benim yüzümden geç kalmayın,” dedi. “Beni bağışlayın, balık avına karşı büyük bir tutkum vardır. Şimdi burada izinliyim, işten sonra dinlenme gibi bir şey. Onun için, gidip ben de talihimi denemek istiyorum. Belki de Terek’in nimetlerinden benim de payıma düşen olur. İnşallah bir gün bizi de gelip onurlandırırınız, bizim Kazak yöntemlerince, babadan kalma geleneklere göre bir şeyler içeriz.”

Kazak reisi bunları söyledikten sonra çok resmî bir tavırla eğilerek selam verdi, Olenin’in elini sıktı, dışarı çıktı.

Olenin hazırlanırken dışarıda Kazak reisinin tok bir sesle bir şeyler anlatarak evdekilere emirler verdiğini işitiyordu. Biraz sonra da reisin ayağında paçaları dizlerine kadar sıvanmış bir potur, sırtında yırtık bir yelek, omuzunda da bir ağ, pencerenin önünden geçip gittiğini gördü.

Yeroşka bardağının içinde kalan çayı da bitirerek “O ne tilkidir o!” dedi. “Ne yani? Gerçekten altı moneta mı vereceksin? Duyulmuş şey değil canım! Kasabada en iyi evi iki monetaya verirler! Aç gözlü herif! İstersen gel benim evi sana üç monetaya kiralayayım...”

Olenin: “Hayır, burada kalayım daha iyi!” dedi.

“Altı moneta! Belli ki parayı kolay kazanıyorsun! Dünya! İvan! Çihir getir...”

Olenin'le ihtiyar yola çıkmadan önce, birer kadeh votka içerek biraz meze yediler, sonra sabahın sekizinde yola çıktılar.

Avlunun kapısında koşumlu bir arabaya rastladılar. Maryana, sırtında entarisinin üzerine geçirdiği bir yelek, ayaklarında çizme, elinde de uzun bir değnek, öküzleri boynuzlarına bağlı olan bir ipten tutmuş çekiyordu; yüzüne yalnız gözlerini açıkta bırakan beyaz bir mendil bağlamıştı. İhtiyar, genç kızı kucaklamak istiyormuş gibi bir hareket yaptı.

“Annem benim,” dedi.

Maryana elindeki değnekle ona vuracakmış gibi davrandı, o olağüstü güzel gözlerinde neşeli bir anlatımla ikisine baktı. Olenin neşesinin biraz daha arttığını hissetti. Kızın kendisine baktığını fark ederek tüfeği omzuna aldı.

“Hadi bakalım, yürü... yürü!” dedi.

Maryana arkalarından “Deh deh...” diye bağırdı.

Sonra da arabanın gıcırtyla yola koyulduğu duyuldu. Yol kasaba evlerinin arka bahçelerinden geçiyordu. Yeroşka hiç durmadan konuşuyordu, Kazak reisinin sözlerini bir türlü unutamıyor, hep ona söyleniyordu.

Olenin “Neden kızılıyorsun, canım?” diye sordu.

İhtiyar “Cimri de ondan!” dedi. “Sevmem ben cimrileri... Geberip gidecek, hepsi kalacak. Kimin için biriktiriyor sanki? İki ev yaptı, haksız olarak kardeşinden bir bahçe aldı. Evrak işlerinden de öyle anlıyor ki kerata! Başka kasabalardan bile kimin yazılacak bir kâğıdı varsa buna yazdırırlar. Nasıl yazarsa, iş öyle yürür. Her şeyi yerinde yapar, yaptırır. Ama paraları kimin için biriktiriyor? Bir kızı bir de oğlu var, onları evlendirdi mi, hiçbiri kalmaz...”

Olenin “İyi ya, çeyiz parası biriktiriyor işte!” dedi.

“Ne çeyizi? O kızı çeyizsiz meyizsiz alırlar! Kız gerçek-

ten herkesin gözünde, yalnız herif öyle Allahın belası bir şey ki, ille de kızını zengine verecek! Kızı için büyük bir kalım* alacak, senin anlayacağın. Bak, Luka diye bir Kazak var, hem komşum hem de yeğenim olur. Aslan gibi delikanlı. Hani Çeçen'i vuran çocuk var ya, o işte! Uzun zamandır bu kıza talip; gelgelelim, reis vermiyor ki kızı. Binbir dereden su getiriyor: Kız gençmiş, filanmış... Ama ben onun ne düşündüğünü bilirim. Oğlan ayaklarına kapansın istiyor... Bu kız için kasabada neler, neler, ne ayıp şeyler olmadı. Ama, herkes onu Lukaşka'ya uygun görüyor. Çünkü bizim kasabanın en iyi delikanlısıdır o. Cigit delikanlı. Abreki de öldürdü. Şimdi kesinlikle nişan alır.”

Olenin “Peki sen öyle diyorsun ama,” dedi. “Ben dün avluda dolaşırken, ev sahibinin kızını bir Kazakla öpüşürken gördüm. Buna ne dersin!”

Ihtiyar birden durakladı

“Uyduruyorsun!” dedi.

“Vallahi doğru söylüyorum...”

Yeroşka düşünceli bir tavırla “Kadınlar şeytandır!” dedi. Sonra “Peki, o Kazak nasıl adamdı?” diye sordu.

“Nasıl olduğunu görmedim ki.”

“Hani başında beyaz bir kalpak olan delikanlı var ya, o değil miydi?”

“Evet!”

“Sırtında da kırmızı bir gömlek vardı herhalde. Sen boyda biri, değil mi?”

“Hayır benden biraz daha uzun boylu biriydi...”

Yeroşka kahkahalarla gülmeye başladı:

“Tamam! İşte benim söz ettiğim de o, ta kendisi... Benim Marka, daha doğrusu Lukaşka. Ben ona bilerek, şaka olsun diye Marka derim. O olacak. Öyle severim ki onu! Zamanın-

(*) Kalım: Kazakların Türkçe'den aldıkları, “başlık” anlamına kullandıkları bir kelime – ç.n.

da ben de onun gibiydim, babacığım... Kızların naz etmesine bakılır mı? Eskiden sevgilim annesiyle, geliniyle aynı odada yatsa bile, ben yine korkmadan yukarı tırmanır yanına giderdim! Kaç kez öyle oldu! Yüksekte bir yerde oturuyorlardı. Anası cadının biriydi, zebani gibiydi. Benden nefret ederdi, bazen lalamla... senin anlayacağın bizde 'lala' diye candan arkadaşına derler. Benim de öyle bir arkadaşım vardı. Adı Girçik'ti... Onunla, kızın evinin önünde, pencerenin tam altında dururduk. Girçik'in omuzuna çıkardım, pencereyi dışarıdan açıp, içerisini el yordamıyla arardım. Kız hemen oracıkta, bir sedirde yatardı.

Bir gece onu uyandırdım, öyle bir bağırıp çağırmaya başladı ki! Beni tanıyamamıştı anlaşılan. 'Kim o?' deyip duruyordu. Ben nasıl karşılık vereyim? Az kalsın anası uyanacaktı. Kalpağımı çıkardığım gibi suratına tuttum, kalpaktaki yamadan, gelenin ben olduğumu anladı. Hemen ayağa fırladı. Bazen benden hiçbir şey beklemezdi. Kaymak da, üzüm de getirirdi, ne istersem hepsini ikram ederdi."

Yeroşka bunları anlatırken gönül macerasında bile yararlı bir taraf aradığını belli ediyordu:

"Hem yalnız o mu vardı sanki? O zamanki yaşantı başkaydı!"

"Peki, şimdi öyle değil mi?"

"Boş ver! Şimdi köpeğin peşinden gidelim, ağaçta bir sü-lün bulalım o zaman nişancılığını göster bakalım."

"Sen olsan Maryana'nın peşinden gider miydin?"

"Sen köpeğe bak! Gerisini akşama anlatırım... Şimdi köpeğe bak..."

İhtiyar bunları söylerken en çok sevdiği köpeği Lyam'ı işaret ediyordu.

Bir süre hiç konuşmadan yürüdüler, sonra yüz adım kadar daha şundan bundan konuşarak yol aldılar. İhtiyar birden durakladı, yolda enine konmuş bir ağaç dalını gösterdi:

“Sen buna ne dersin? Sence bu dal bir şey ifade etmez, değil mi? Hayır bu dalın böyle durması kötüye alamet..”

“Neden kötüye alametmiş?”

Ihtiyar güldü:

“Sen de hiçbir şey bilmiyorsun! Dinle. Yolda giderken böyle bir değnek gördün mü, üzerinden aşma. Ya çevresinden dolaş, ya onu yerden kaldırıp ‘Tanrı yardımcım olsun,’ diye dua et. Ondan sonra, Tanrı’nın yardımıyla yola devam edebilirsin, hiçbir şey olmaz... Yaşlılar bize öyle öğretiler...”

Olenin “Bu ne saçma şey,” dedi. “Sen bunları bırak da Maryana’yı anlat. Söyle bakalım, Maryana Lukaşka ile geziyor mu?”

Ihtiyar birden Olenin’in sözünü kesti:

“Hışışışışt... şimdi sus, yalnız çevreyi dinle.. Bak, ormanın öbür yanından dolaşacağız...”

Bunu söyledikten sonra ayağındaki çarıklarla hiç gürültü etmeden yürüyerek bütün dalları birbirine karışmış sık, vahşi ormanın içerilerine sapan keçiyoluna dalarak önden yürümeye başladı. Yürürken de birkaç kez, kocaman çizmeleriyle tok bir ses çıkararak çevreyi hışırdatan, omuzunda taşıdığı tüfekte beceriksizce, keçiyolunun üzerine sarkmış dallara takılıp onları çatırdatan Olenin’e doğru bakarak yüzünü buruşturdu.

“Patırtı etme be! Yavaş yürü, asker!” diye öfkeyle fısıldadı.

Havadan güneşin çoktandır yükseldiği belliydi. Sis yavaş yavaş dağılıyordu ama ormanın yüksek tepeleri hâlâ sisle kaplıydı. Ağaçlar çok yüksek görünüyorlardı. Her adımda, manzara değişiyordu, ağaç sanılan şeyin yaklaşınca bir fundalık, kamış sanılan şeyin de gerçekte bir ağaç olduğu anlaşılıyordu.

Sisin bir kısmı yukarıya doğru yükseliyor, altından kamlarla kaplı damlar görünüyor, bir kısmı da çiğ şeklinde yollara, duvarların dibindeki otların üzerine iniyor, çevreye nemlilik veriyordu.

Bütün bacalardan duman çıkıyordu. Kasabalılar yollara dökülmüştü. Kimi işe, kimi dere boyuna, kimi karargâhlara gidiyordu.

Avcılar, otlarla kaplı nemli keçiyollarından yan yana yürüyorlardı. Köpekler kuyruklarını sallayarak ikide bir başlarını çevirip sahiplerine bakıyor, sonra koşarak çevreyi araştırıyorlardı.

Havada yüz binlerce sivrisinek inip çıkıyor, avcıların peşinden gidiyor, sırtlarına, gözlerine, ellerine konuyorlardı. Çevrede otlardan, nemli ormandan gelen bir koku duyuluyordu.

Olenin hiç durmadan başını arkaya çevirip Maryana'nın oturduğu arabaya bakıp duruyordu. Genç kız elindeki değnekle habire öküzleri dürtüyordu.

Ortalıkta derin bir sessizlik vardı. Biraz önce kasabadan duyulan sesler şimdi artık avcılara kadar gelmiyordu. Yalnız köpekler koşuşurken dalları, kökleri çatırdatıyor, arada bir de karşılıklı ötüşen kuş sesleri duyuluyordu.

Olenin ormanın tehlikeli olduğunu, Abreklerin sürekli bu gibi ıssız yerlerde saklandıklarını biliyordu. Ormanın içinden yaya olarak geçen bir adam için tüfeğin güvenilir bir koruyucu olduğunu da biliyordu. İçindeki duygu korku değildi. Yalnız, anlıyordu ki onun yerinde bir başkası olsaydı korkardı. Bu yüzden, özel bir dikkatle, sisle kaplı nemli ormana iyice bakıyor, arada bir duyulan zayıf seslere kulak kabartıyordu; durup durup tüfeğine sarılıyor, içinde kendisi için yepyeni, bambaşka, hoş duygular uyanıyordu.

Yeroşka Amca önden yürüyordu. Bir hayvanın oradan geçtiğini belli eden çift çizgili bir ayak izini fark ettiği her su birikintisinin önünde duruyor, ayak izlerini büyük bir dikkatle gözden geçiriyor, sonra onları Olenin'e gösteriyordu. Hemen hemen hiç konuşmuyor, bir şey söylemek istediği zaman sadece fısıldıyordu.

Geçtikleri yol, zamanla arabaların açtığı, sonra da otların kapladığı bir yoldu. Karaağaçlarla, çınarlarla dolu olan orman yolun iki yanında o kadar gürdü, öyle sarmaşıklarla doluydu ki, ileride hiçbir şey görmeye olanak yoktu.

Hemen hemen her ağacı, en üst dallarından ta aşağıya kadar, yabancı asma sarmıştı. Ağaçların diplerini ise altı karanlık görünen pek sık dikenli fundalar bürümüştü. Her küçük düzlük böğürtlenlerle, kamışlarla, gümüş rengi sazlarla örtülüydü. Yeşilliğin içinde keçiyollarından ayrılıp ormanın içine dalan, yaprakların, dalların arasında iri hayvanların bıraktıkları geniş izlerle, sülünlerin mini mini birer tünele benzeyen izleri göze çarpıyordu.

Henüz sığırların bile geçemedikleri bu ormanın altındaki topraktan fışkıran sayısız bitkinin gösterdiği güç, hayatında böyle bir şeyi hiç görmemiş olan Olenin'i derin bir şaşkınlık içinde bırakıyordu. Bu orman, içinde buldukları tehlike, gizemli bir tavırla fısıldayarak konuşan ihtiyar, uzakta olup bitenlere hiç önem vermiyormuş gibi ilgisiz, gözük pek Maryana'nın boylu poslu yapısı, ulu dağlar, hepsi hepsi Olenin'e rüya gibi geliyordu.

Ihtiyar, kalpağını yüzüne doğru çekerek "Buldum sülünü!" diye fısıldadı.

Sonra arkasına bakarak Olenin'i payladı:

"Ört suratını: Sülün var dedik!"

Öfkeli bir tavırla kolunu salladı, hemen çömelerek o durumda ilerlemeye devam etti.

"Sülün insan suratından hoşlanmaz!" diye fısıldadı.

İhtiyar adam bir yerde durup karşısındaki ağaca dikkatle baktığı zaman, Olenin çok daha gerilerdeydi.

Erkek sülün tünediği ağaçtan ona havlayan köpeğe bağırdı. O zaman, Olenin sülünü gördü. Aynı anda top patlar gibi bir tüfek sesi duyuldu.

Yeroşka kocaman tüfeği ile ateş etmişti. Sülün havalandı, gövdesinden bir iki tüy koptu, sonra kuş toprağın üzerine düştü.

Olenin ihtiyar adama yaklaşırken, bir başka sülünü ürkütü. Hemen tüfeğini ona doğru çevirip ateş etti. Sülün dümdüz bir şekilde yükseldi, sonra taş gibi aşağı doğru indi, dallara takıla takıla sık ormanın içine düştü.

İhtiyar uçan kuşu vurmasını bilmezdi. Gülererek “Aferin sana! diye bağırdı.

Sülünleri yanlarına alarak yollarına devam ettiler.

Olenin olup bitenlerden, ihtiyarın onu beğenip övmesinden heyecan içinde kalmıştı. Yeroşka ile konuşup duruyordu.

İhtiyar onun sözünü keserek “Dur!” dedi. “Gel seninle şu yana gidelim. Dün akşam burada bir geyik izi gördümdü.”

* * *

Ormanın içine dalıp üç yüz adım kadar bir yol yürüdüktan sonra, üstü yer yer kamışlarla kaplı, bir kısmı da bataklık olan bir düzlüğe çıktılar.

Olenin hep ihtiyar avcının gerisinde kalıyordu. Onun hemen hemen yirmi adım kadar önünde yürüyen Yeroşka Amca birden eğildi, anlamlı bir tavırla başını salladı, sonra Olenin’e eliyle “Gel!” diye işaret etti.

Olenin onun yanına kadar güçbela gidebildi. O zaman oradan bir insanın geçtiğini belli eden ayak izlerini gördü. İhtiyar ona bu izleri göstermek istemişti.

“Gördün mü?” dedi.

Olenin elinden geldiği kadar sakin konuşmaya çabalayarak “Gördüm, n’olacak?” diye sordu.

Elinde olmayarak, Cooper Pathfinder’i, Abrekleri düşünmüştü. İhtiyarın ne kadar gizemli bir tavırla yola devam ettiğini fark ettiği halde, ona bunun nedenini bir türlü sormaya cesaret edemiyor, onun böyle gizemli bir tavır takınmasının sezdiği tehlikeden mi, yoksa avın heyecanından mı ileri geldiğini kestiremiyordu.

İhtiyar, sakin bir tavırla, bastırılmış otları gösterdi.

“Tamam!” dedi. “Bunlar benim ayak izlerim!”

Otların altında da bir hayvanın bıraktığı belirsiz izler fark ediliyordu. İhtiyar ileri doğru yürümeye devam etti.

Olenin artık geri kalmıyordu.

Yirmi adım kadar yürüyüp, hafif bir yamaçtan aşağı indikten sonra, ormanın içinde dallarını çevreye uzatmış bir ahlat ağacının yanına geldiler. Ağacın altındaki toprak kapkaydı, üzerinde de taze hayvan pisliği vardı. Asma dalları ile adeta örülmüş olan bu kısım, rahat, loş, serin bir çardağı andırıyordu.

İhtiyar adam içini çekerek “Daha bu sabah buraya gelmiş anlaşılın!” dedi. “Baksana, pisliği bile taze... İni buralarda bir yerde olacak.”

Birden onların bulunduğu yerden hemen hemen on metre kadar ileride şiddetli bir çatırtı duyuldu. İkisi de irkilerek tüfeklerine sarıldılar.

Ortalıkta hiçbir şey görünmüyordu. Yalnız, ağaç dallarının nasıl kırıldığı duyuluyordu. Sonra hızla, dörtnala, uzaklaşan bir hayvanın hep birbirinin aynı olan ayak sesleri duyuldu, kısa süren bu sesle birlikte çatırtılar da gittikçe uzaklaşan, sessiz ormanın her yanına dağılan bir uğultu halini almıştı.

Olenin yüreğinde bir şey yırtılıyormuş gibi bir duyguya kapıldı. Yemyeşil ormana gözlerini dikmiş, dikkatle bakıyordu. Sonra, ihtiyara baktı.

Yeroşka Amca tüfeğini sımsıkı göğsüne bastırmış, put gibi duruyordu. Kalpağı arkaya doğru kaymıştı, gözlerinde de garip bir parıltı vardı. Ağzı açık, öyle duruyor, öfkeli bir ifade taşıyan dudaklarının arasından kırık dökük sarı dişleri görünüyordu. Sanki donup kalmıştı:

“Geyik!” dedi.

Sonra, birden öfkeyle tüfeğini yere fırlatarak, ağarmış sakalını çekiştirmeye başladı:

“Şurada duruyordu işte! Keşke keçiyolundan gelseydik! Ah sersem! Sersem!”

Sakalını müthiş bir kızgınlıkla kavramış, canını acıtırcasına çekiyordu.

“Sersem! Domuz!” diye kendi kendine söyleniyordu.

Sisli ormanın üzerinden bir şey uçuyor gibiydi: Ürkütülen geyiğin koşarken çıkardığı uğultu gittikçe daha geniş, daha geniş dalgalar halinde ta uzaklara yayılıyordu.

Olenin yorgun argın, aç, fakat aynı zamanda kendisinde büyük bir zindelik hissederek, ihtiyarla birlikte evine döndüğü zaman, artık hava kararıyordu. Yemek hazırdı. İhtiyarla birlikte yemeğini yedi, bir iki kadeh içki içti, içinde sıcak tatlı, neşeli duygularla kapının önüne çıktı. Gözlerinin önünde yine günbatısının ışıklarına bürünmüş yüksek dağları gördü.

İhtiyar gene avcılığa, Abreklere, sevgililerine, dertsiz, tatasız serbest bir hayat yaşadıkları günlere ait bitmez tükenmez öyküler anlatıyordu. O güzel Maryana da yine evine girip çıkıyor, avludan geçiyor, sonra gene evine dönüyordu. Üzerindeki entarinin altında el değmemiş güzel vücudunun hatları belli oluyordu.

Ertesi gün Olenin, tek başına bir gün önce ihtiyarla birlikte geyiği ürküttükleri yere gitti. Giderken de kapıdan geçecek yerde, kasabada herkesin yaptığı gibi, dikenli çitlerin üzerinden atlaya atlaya gitmişti. Henüz sırtındaki Çerkez elbisesine takılan dikenleri çıkarmaya çalışıyordu ki, önden koşan köpeği iki sülünü kaldırdı. Ormanın sık bölgesine girer girmez de, her adım atışında oradan buradan sülünler havalanmaya başladı. İhtiyar ona bir gün önce mahsus bu yeri göstermemişti. Burasını ağla ava çıktıkları zamana saklıyordu.

Olenin on iki atışta beş sülün vurdu, onları çalılıkların arasından alayım derken, o kadar yoruldu ki, bütün vücudu ter içinde kaldı. Köpeğini geri çağırdı, tüfeğin horozunu indirdi, şarjöre birkaç fişek koydu, sivrisinekleri Çerkez elbisesinin kollarıyla kovmaya çalışarak, ağır ağır bir gün önce gittikleri yere doğru yürümeye başladı.

Yalnız, yol üstünde bile izlere rastlayan köpeğe engel olmaya olanak yoktu. Bu yüzden Olenin iki sülün daha vurdu, onları almak için uğraşırken o kadar zaman geçti ki, bir gün önce gittikleri yere yaklaştığını fark ettiği zaman, neredeyse öğle oluyordu.

Hava pek duru, temiz, sıcaktı. Sabahki nem ormanda bile kalmamış, her yer kurumuştü. Milyonlarca, milyarlarca sivrisinek tam anlamıyla Olenin'in yüzüne, sırtına, ellerine yapışuyordu. Köpeğin rengi karayken kurşuni olmuştu: Bütün sırtı sivrisinek içindeydi. Olenin'in sırtındaki Çerkez elbisesi de iğnelerini batıran sivrisineklerin yüzünden aynı renge almıştı.

Olenin sivrisineklerden kaçacak yer arıyordu: Bu durumda kasabada yazın oturmanın olanaksız bir şey olacağını düşünmeye başlamıştı bile; neredeyse hemen eve dönecekti ama, orada yaşayanların da insan olduklarını düşününce

sabretmeye, sivrisineklerin onu yemelerine aldırış etmemeye karar verdi.

Öğleye doğru sivrisinekleri hissetmek ona hoş bir duygu vermeye başlamıştı. Ona öyle geliyordu ki, vücudunu her yandan saran bu sivrisinekler olmasa, terli yüzüne elini yapıştırdığı zaman parmaklarının altında sivrisineklerin ezilen, dağılıveren yumuşak etlerini hissetmese, bütün vücudunda o huzursuz vızıldayışları duymasa içinden geçtiği o orman bütün özelliğini, bütün güzelliğini kaybedecekti.

Bu milyarlarca böcek kendisini o vahşi, o acayip denilecek kadar zengin çeşitli bitki evrenine ormanı dolduran o hayvan, kuş okyanusuna, bu koyu, karanlık yeşillige, bu kokulu, bu sıcak havaya, bu bulanık sularla dolu hendeklere, her yere sokulan, durup dururken herhangi bir yerde, aşağı doğru sarkmış yaprakların altında şırıldayan Terek Irmağı'na öylesine atılıyorlardı ki, daha önce Olenin'e kötü, dayanılmaz gibi görünen şey, şimdi tersine ona zevk veriyordu.

Bir gün önce geyiği gördükleri yerin çevresinde dolaştıktan sonra, bir şey bulamayınca, dinlenmek istedi. Güneş şimdi tam ormanın üstündeydi, ışınları yukarıdan aşağı dimdik iniyor, Olenin düzlüğe ya da yola çıktığı zaman sırtını, başını yakıyorlardı. Yedi dolgun sülünün ağırlığı belini aşağı doğru çekiyor, belini ağrıtıyordu. Olenin bir gün önce gördükleri geyiğin izlerini buldu. Dalların birbirine karıştığı sık ormanda bir fundalığın altına sokuldu. Bir akşam önce geyik tam orada yatmıştı. Olenin hayvanın kendine yuva yaptığı çukurun yanı başında yere uzandı. Yattığı yerde çevresindeki yeşillige, nemli toprağa, bir gün önce gördükleri hayvan pisliğine, geyiğin dizleriyle otların üzerinde bıraktığı izlere, geyiğin kopardığı bir parça kara toprağa, sonra bir gün önce kendisinin toprağın üzerinde bırakmış olduğu ayak izlerine baktı. Yattığı yer ona serin, rahat geliyordu. Hiçbir şey düşünmüyor, içinde en küçük bir istek duymuyordu.

Birden ruhunda öyle garip, nedensiz bir mutluluk duygusu uyandı ki, her şeye karşı içinde öylesine derin bir sevgi duydu ki, çocuklukta edindiği eski alışkanlığına uyararak haç çıkarmaya, bilinmez bir varlığa şükretmeye başladı. Birden zihninde gayet kesin şekilde şöyle bir düşünce belirirdi:

“İşte ben, öteki varlıklardan apayrı, kendime ait birtakım özelliklere sahip olan Dimitriy Olenin şu anda, kimsenin bilmediği bir yerde, yaşlı görkemli, güzel bir geyiğin belki de ömrü boyunca hiç insan yüzü görmemiş; bir geyiğin yaşadığı bir yerde, başka hiçbir insanın ayak basmadığı, böyle düşünceleri de aklından geçirmediği bir yerde, tek başıma yatıyorum... Oturduğum zaman çevremde kimi körpe, kimi yaşlı bir sürü ağaçlar görüyorum... Birini yaban üzümü yaprakları öylesine sarmış ki! Ta yakınımnda sülünler kıpırdanıp duruyor, birbirlerini kovalıyor, belki de öldürülmüş olan kardeşlerinin burada olduğunu hissediyorlar...”

Avladığı sülünleri yokladı, kaldırıp baktı, sonra kana bulanmış sıcak elini Çerkez elbisesinin eteğine sildi.

“Belki de burada yattığımı çakallar bile fark etmişlerdir,” diyordu. “Belki de şu anda canları sıkılarak kazadan beladan uzak olmak için öbür yana doğru gitmeye çabalıyorlardır. Yanımda ise, kendilerine her biri kocaman birer ada gibi görünen yaprakların arasından sivrisinekler uçuşuyor, havada kımıldamadan duruyor, durmadan vızıldıyorlar. Bir, iki, üç, dört, yüz, bin, bir milyon sivrisinek... Hepsi de yanımda kim bilir niçin, kim bilir neler vızıldıyorlar... Onlardan her biri de tıpkı, ben, Dimitriy Olenin gibi özelliği olan, aynı zamanda başkalarından apayrı bir varlıktır...”

Sivrisineklerin o anda ne düşündüklerini, birbirlerine neler vızıldadıklarını gayet açık olarak anlıyor gibiydi: “Buraya, buraya gelin çocuklar! Bu, yenir cinsten biri,” diye vızıldıyor, üzerine atılıp vücuduna yapışıyorlardı.

O anda bir Rus asilzadesi, Moskova'nın yüksek tabakasına

mensup bir kimse, falancanın, ya da filancanın dostu, ya da akrabası olmayıp yalnızca o sırada çevresinde yaşayan sivrisinekler gibi sıradan bir sivrisinek, bir sülün, ya da bir geyikten farkı olmadığını kesin olarak anlıyordu.

“Ben de onlar gibi, ya da Yeroşka Amca gibi bir süre yaşadıkdan sonra öleceğim. Doğru söyledi Yeroşka Amca! Öldün mü mezarında ot biter... işte bu kadar!” diye düşünüyordu.

“Öldükten sonra mezarında ot bitse de n’olur sanki? Her şeyden önce yaşamasını bilmek gerek! Her şeyi yaşamalı, mutlu olmalı! Çünkü ben yalnız bir tek şey istiyorum: Mutlu olmayı! Ne olursam olayım, ister şu çevremdeki hayvanlar gibi bir hayvan, ister ölünce üzerinde ot biten bütün öteki varlıklar gibi bir varlık ya da ilahi bir varlığın bir parçasığının yerleştiği bir çerçeve olayım, yine de en iyi şekilde yaşamam gerekir. Peki, mutlu olmak için nasıl yaşamalı? Neden şimdiye kadar mutlu olmadım sanki?”

Geçmiş yıllardaki hayatını anımsamaya başladı. Kendisinden tiksiniyordu. Kendisini her zaman her şeyi yalnız kendisi için isteyen çıkarıcı bencil bir insan olarak görüyordu: Oysa, gerçekte hiçbir şeye ihtiyacı yoktu. Hep çevreye aralarından ışık sızan yeşilliklere, yavaş yavaş alçalan güneşe, bulutsuz aydınlık göğe bakıyor, hep içinde aynı mutluluğu duyuyordu.

“Şu anda neden mutluyum?” diye düşünüyordu. “Eskiden kimin için, ne için yaşıyordum sanki? Söz konusu kendi isteğim olunca ne titiz davranıyordum, kendimi memnun etmek için neler uyduruyordum! Öyle olduğu halde bütün o yıllar içinde bana utanç, bana acı veren davranışlardan başka hiçbir şey yapmadım! Meğerse mutlu olmam için, hiç, ama hiçbir şeye ihtiyacım yokmuş işte...”

Birden sanki yepyeni bir ışığa kavuşmuştu. Kendi kendine: “Asıl mutluluk, başkaları için yaşamak! Bu, belli bir şey!” diye söylendi. “İnsanın ruhunda mutlu olmak ihtiya-

cı olduğuna göre, mutlu olmak insanın hakkıdır, doğa yasalarına uygundur. Bir insan bu ihtiyacını karşılarken ben-cil davranırsa, daha doğrusu mutlu olmak ihtiyacını karşılamak için çaba harcarken yalnız kendisi için servet, ün, rahatlık, aşk gibi şeyleri ararsa, bu istekleri karşılamasına olanak vermeyecek koşullar ortaya çıkabilir. Demek ki doğa yasalarına aykırı olan mutlu olma ihtiyacının kendisi değil, işte bu isteklerdir.

“Peki, hangi istekleri hangi koşullar altında olursa olsun karşılamaya olanak vardır? Hangilerini? Başkalarını sevmek isteğini! Başkaları için özveride bulunmak isteğini!”

Kendisinin bulduğu, yeni bir gerçek sandığı bu düşünceyi bulunca, öylesine sevindi, öylesine coşkuya kapıldı ki, birden ayağa kalktı, sabırsızlık içinde, bir an önce uğrunda özveride bulunacağı, iyilik edebileceği, sevebileceğini sandığının kim olabileceğini düşünmeye başladı. Böyle birini hemen bulmalıydı.

“Mademki, bir insanın hiçbir şeye ihtiyacı yok, öyleyse neden başkaları için yaşamasin?” diye düşünüyordu.

Bütün bunları yeniden düşünmek, aynı zamanda herhangi bir insana iyilik etme fırsatını bulmak için bir an önce eve gitmek üzere tüfeğini aldı, ağaçların çok sık olduğu yerden çıktı. Ağaçların arasından sıyrılıp düzlüğe varınca çevresine bakındı:

Güneş artık ağaçların tepesinde değildi, görünmüyordu. Hava serinliyordu. Birden her taraf Olenin’e çok yabancı göründü. Hiç de kasabanın çevresindeki ormanlığa benzemiyordu. Her şey birden değişivermişti. Hava da, ormanın bu kesimindeki bitkiler de bambaşkaydı.

Gökyüzünü bulutlar kaplamaya başlamıştı. Ağaçların tepelerinde rüzgâr uğulduyor, her tarafta yalnız kamışlar, kırılmış, yıpranmış kuru dallar, miadını doldurmuş duygusunu veren bir orman görünüyordu.

Olenin, bir hayvanın peşinden koşarken, ondan uzaklaşmış olan köpeğini çağırmaya başladı. Sesi, ıssız ormanda garip yankılar bırakıyordu.

Birden, içinde müthiş bir korku duydu. Bütün varlığını saran bir korku. Aklına Abrekler, kendisine anlatılmış olan cinayetler geldi. Her an bir fundanın arkasından birdenbire karşısına bir Çeçen çıkacakmış gibi bir his duyuyor, o zaman ya savunmak zorunda kalıp öleceğini, ya da korkarak kaçmak zorunda kalacağını düşünüyordu. Aklına Tanrı geldi, öbür dünyadaki hayatı düşündü. Bu gibi düşünceler çoktandır aklına hiç gelmemişti.

Çevrede ise hep o aynı karanlık, ürkütücü vahşi orman uzayıp gidiyordu.

Olenin “Her an ölmek, üstelik hiçbir iyilik yapmadan, kimsenin haberi olmadan ölmek varken, insanın yalnız kendisi için yaşaması doğru mu?” diye düşündü.

Sonra kasabanın bulunduğunu sandığı yönde yürümeye başladı. Artık avlanmayı düşünmüyordu. Yalnız bütün vücudunu saran bir yorgunluk duyuyor, neredeyse dehşet içinde, her fundaya, her ağaca dikkatle bakıyor, bir ölüm kalm çatışmasına girişmek zorunda kalacağı anı bekliyordu.

Oldukça uzun bir süre hep aynı yerde dönüp dolaştıktan sonra, sonunda Terek’in kumlarla karışık soğuk suyunun aktığı bir hendeğe rastladı. Artık boşu boşuna dönüp durmaktansa hendeğin kıyısından yürümeye karar verdi.

Suyun kendisini nereye götüreceğini bilmeden, yürümeye devam ediyordu. Birden arkasında sazlar çatırdadı, irkilerek hemen tüfeğine el attı. Hemen sonra da bu davranışından utandı: Köpeği, yorgunluktan bitkin düşmüş, güçlülükle soluk alarak, kendisini hendekteki soğuk suya attı, lakır lakır su içmeye başladı.

Olenin de onun gibi yaptı, onunla birlikte su içtikten sonra, köpeğin kendisini sürüklediği yolda yürümeye başladı:

Hayvanın onu kasabaya götüreceğini düşünüyordu. Köpeğin ona yolda arkadaşlık etmesine karşın, her taraf Olenin'e gittikçe daha karanlık görünüyordu. Orman kararıyor, rüzgâr gittikçe şiddetleniyor, dalları kırılmış, yüzyıllık ağaçların tepelerinde oradan oraya esiyordu. Acayip kocaman kuşlar o yüksek ağaçlardaki yuvalarının çevresinde tiz seslerle uçuşup duruyorlardı.

Orman yavaş yavaş seyrekleşiyor, sık sık hışırdayan kamışlıklar üstünde çeşitli hayvanların ayak izleri bulunan, kumlu çıplak düzlükler göze çarpıyordu. Rüzgârın sesine bir de ne olduğu kestirilemeyen garip neşesiz, hep aynı şekilde devam eden bir uğultu katılmıştı.

Olenin'in içinde gittikçe daha sıkıntılı duygular uyanıyordu. Arkasına el atıp sülünleri yokladı; birinin yok olduğunu fark etti. Sülün kopmuş, düşmüş olacaktı. Kemerin ucunda yalnız hayvanın kanlı boynu ile başı sallanıp duruyordu.

Olenin birdenbire içinde bütün ömrünce duymadığı bir korku duydu. Tanrı'ya dua etmeye başladı. Şimdi bir tek tasası kalmıştı: Kimseye hiçbir iyilik yapmadan, herhangi iyi bir davranışta bulunmadan ölmek. Oysa, yaşamak istiyordu... Büyük bir özveride bulunabilmek için yaşamak...

XOXI

Birden sanki ruhunda güneş açtı. Birilerinin Rusça konuştuğunu, Terek'in hep aynı şekilde devam eden, tekdüze hızlı akışını işitti. İki adım daha atınca, önünde, nehrin kayıp giden kahverengi yüzeyini, kıyılardaki sazlıklarda biriken ıslak, kırmızımtırak kumları, uzaklara doğru uzanan bozkırları, suyun üzerinde yükseliyormuş duygusu veren gözetleme kulesini, sinirli sinirli fundalıkların arasında gidip gelen, sırtına eyer vurulmuş bir atlıyı, dağları gördü.

Kıpkızıl güneş bir an için bulutların altından sıyrıldı, neşe veren son ışıklarını ırmağın sularına, sazlara, kuleye, sonra da bir araya toplanmış Kazakların üzerine serpiverdi. Kazakların arasında Lukaşka sağlam yapısı, pervasız duruşu ile Olenin'in dikkatini çekmişti.

Olenin, içinde yine, ortada hiçbir neden yokken büyük bir mutluluk duydu. Terek'in öbür yakasında bulunan, Ruslarla barış içinde yaşayan Müslüman köyünün karşısında Terek'in kıyısında kurulmuş olan Nijne Prototzkij Karakolu'na girdi. Dışarıdaki Kazaklarla merhabalaştı, fakat iyilik edecek herhangi bir kimse bulamadı.

Bunun üzerine, izbeye doğru yürüdü. Izbede de öyle bir fırsat çıkmadı. Kazaklar onu soğuk karşılamışlardı. O zaman koğuşa girdi, bir sigara tellendirdi.

Kazaklar da Olenin'le hiç ilgilenmiyorlardı, çünkü sigara içiyordu, sonra da o akşam Kazaklara bambaşka bir konu çıkmıştı: Dağlardan Ruslarla barış içinde yaşamayan köylerden bir kılavuzla birlikte Çeçenler gelmişti. Bunlar öldürülen Abrek'in akrabalarıydı, haraç verip ölüsünü almaya gelmişlerdi.

Kazaklar kasabadan gelecek olan hükümet adamlarını bekliyorlardı. Öldürülen Abrek'in kardeşi uzun boylu, vücudu gayet biçimli, kısa kesilmiş sakalı kınayla boyanmış bir gençti. Sirtına yırtık pırtık bir Çerkez elbisesi, başına da eski bir kalpak giymişti ama, gayet sakindi. Çar gibi gururlu bir tavırla yüksekte bakıyordu. Yüzü öldürülen Abrek'in yüzüne çok benziyordu, hiç kimseye bakmaya gerek bile duymuyordu. Bir defa olsun ölüye bile bakmıyordu. Gölgede bir yere çömelmiş çubuğunu tütürüyor, arada bir yere tükürüyor, durup durup boğuk bir sesle yanındaki arkadaşının saygı ile dinlediği emirler veriyordu. Cigit olduğu her halinden belliydi, Ruslarla kim bilir kaç defa bambaşka şartlar içinde karşılaşmıştı! Onun için şimdi onların hiçbir ha-

line hayret etmiyor, onlara karşı içinde en küçük bir merak da duymuyordu.

Olenin ölüye yaklaşıp ona bakacak oldu, fakat kardeşi aşağılayıcı bir tavırla hiç istifini bozmadan Olenin'in alnına baktı, birden öfkeyle bir şeyler mırıldandı. O zaman kılavuz, ivedilikle, ölen Abrekin yüzünü bir Çerkez elbisesiyle örttü. Olenin yiğidin yüzündeki sert ifadeye saygı uyandıran gururlu, soylu davranışına şaşırmişti. Ona bir şeyler sormak istedi, hangi avuldan olduğunu sordu.

Çeçen genci ona şöyle bir baktı, aşağılarcasına yere tükürdü. Sonra başını öbür yana çevirdi. Olenin Dağlının kendisiyle hiç ilgilenmemesine o kadar şaşmıştı ki, onun bu ilgisizliğini ya geri zekâlı olduğuna ya da dilinden anlamadığı için karşılık veremediğine yordu.

Bunun üzerine Abrekin arkadaşına döndü. Bu, hem kılavuz hem de tercümandı. Onun da sırtında yırtık pırtık elbise vardı. Yalnız, beriki gibi kızıl saçlı değil, esmerdi. Boyuna kımıldayan bir adamdı. Dişleri bembeyaz, gözleri pırıl pırıldı.

Kılavuz Olenin'le seve seve konuşmaya razı oldu, hemen de bir sigara istedi. Sonra yarım yamalak bir Rusça ile anlatmaya başladı:

“Bunlar beş kardeşti. Ruslar üç kardeşini de vurdular, geriye yalnız iki tanesi kaldı. Bu gördüğün var ya, öyle cigit adamdır ki... Gerçekten cigittir...” Kılavuz bunu söylerken Çeçen gencini gösteriyordu. “Ahmet Han'ı vurdukları vakit (Öldürülen Abrek'in adı buydu) o da ırmağın öbür yakasında kamışların arasında oturuyormuş, olup bitenleri görmüş. Kardeşini kayığa nasıl aldıklarını, kıyıya nasıl çıkardıklarını görmüş. Geceye kadar oradan kımıldamamış. İhtiyarı vurmamak istiyormuş ama, yanındakiler bırakmamışlar.”

Lukaşka konuşanlara yaklaşarak yanlarına çömeldi:

“Siz hangi avuldansınız?” diye sordu.

Kılavuz Terek'in öbür yakasında dağların arasında mavimtırak bir boğazı gösterdi.

“Nah işte oradan! Soğuksu Köyü'nü bilir misin? Ondan doksan fersah daha ileride!”

Lukaşka “Soğuksu'da bir Girey Han vardır, tanır mısınız?” diye sordu.

Bunu öyle bir adamı tanımakla kıvanç duyduğunu belli ederek sormuştu.

“Girey Han benim kumak'ımdır,” dedi.

Kılavuz “Benim de komşum olur!” dedi.

Lukaşka “Ya... öyle mi? Aslansın be!” dedi.

Belliydi ki, kılavuzla çok ilgilenmişti, hemen Tatarca konuşmaya başladı. Biraz sonra Kazak subaylarından bir süvari yüzbaşı geldi, yanında emrine verilmiş iki Kazak vardı.

Yüzbaşı öteki Kazaklara “Merhaba,” dedi. Kazaklardan hiçbiri ordudaki askerlerin yaptıkları gibi “Sağol, komutanım!” diye karşılık vermediler. Yalnız aralarından bir ikisi sıradan bir selamla, hafifçe eğilerek karşılık vermekle yetindi. Bazıları da –ki bunların arasında Lukaşka da vardı– ayağa kalkıp hazırol durumuna geçtiler. Karakol komutanı, kalede her şeyin yolunda olduğuna ilişkin rapor verdi.

Olenin'e bütün bunlar gülünç görünüyordu. Sanki bu Kazaklar askerlik oyunu oynuyorlardı. Zaten yeni gelenlerle orada bulunanlar arasındaki resmiyetin yerini hemen daha içten, daha yalın bir konuşma aldı.

Öteki Kazaklar gibi, kurnaz, becerikli bir Kazak olan yüzbaşı tercümanla rahatça Tatarca konuşmaya başladı. Bir kâğıt yazıp onu kılavuza verdiler, ondan bir para aldılar, sonra ölünün bulunduğu yana doğru yürüdüler.

Yüzbaşı “Aranızda Luka Gavrilov kimdir?” diye sordu.

Lukaşka kalpağını çıkardı, yüzbaşıya yaklaştı.

Yüzbaşı “Senin hakkında albaya bir rapor gönderdim,” dedi. “Ne yanıt gelecek bilmiyorum. Sana haç nişanını verme-

lerini istedim. Henüz karakol komutanı olamazsın. Daha o yaşta değilsin, okuman yazman var mı?”

“Hayır efendim...”

Yüzbaşı gene komutanlık oyunu oynuyormuş gibi “Ne kadar da yürekli delikanlıymışsın!” dedi. “Kalpağını giyebilirsin! Bu çocuk hangi Gavrilovlardan, Şirokiy’le ilgisi var mı?”

Karakol komutanı “Yeğeni olur,” dedi.

Yüzbaşı “Biliyorum, biliyorum...” dedi. “Haydi bakalım çocuklar, adamlara yardım edin...”

Bunu Kazaklara söylemişti. Lukaşka’nın yüzü sevinçle aydınlanmıştı. O sırada her zamankinden daha yakışıklı görünüyordu. Karakol komutanının yanından uzaklaşarak başına kalpağını giydi, sonra gene Olenin’in yanına oturdu.

Çeçen’in ölüsü kayığa taşındıktan sonra kardeşi kıyıya indi. Kazaklar ona yol vermek zorunda kaldılar. Genç adam ayağını kuvvetle kıyıya vurarak kayığa atladı.

İşte o zaman Olenin, onun bütün Kazaklara çabucak söyle bir göz attığını, sonra da yanındaki arkadaşına soluk soluğa bir şeyler sorduğunu fark etti. Arkadaşı, Lukaşka’yı göstererek bir şey söyledi. Çeçen genci Lukaşka’ya baktı, sonra ağır ağır başını öbür yana çevirdi, gözlerini karşı kıyıya dikti. Lukaşka’ya baktığı sırada gözlerinde bir kin değil, karşı-sındakini çok küçük gördüğünü belli eden bir tiksinti ifadesi vardı. Bir şey daha söyledi.

Olenin hiç durmadan kımıldayan tercümana “Ne diyor?” diye sordu.

Kılavuz, Olenin’i aldatmak için olacak “Sizinkiler bizimkileri vuruyor, bizimkiler sizinkileri temizliyor. Hepsi aynı tüfeğin demiri...” dedi, bembeyaz dişlerini göstererek sırtıttıktan sonra kayığa atladı.

Öldürülen Abrek’in kardeşi hiç kımıldamadan oturuyor, hep dikkatle öbür kıyılara bakıyordu. Bu yanda bulunanlardan o kadar nefret ediyor, onlardan o kadar iğreniyor-

du ki, anlaşılan arkasında olup bitenleri merak bile etmiyordu.

Kılavuz kayığın öbür yanında ayakta duruyor, küreği bir bu yana bir o yana savurarak küçük bir hareketle kayığı rahatça sürüyor, hiç durmadan da konuşuyordu.

Kayık akıntıyı enine geçiyor, ilerledikçe küçülüyor, küçülüyor, küçülüyordu. En sonunda, karşı yakaya vardıkları görüldü.

Kıyıda onları atlar bekliyordu. Ölüyü kayıktan çıkardılar; sonra, atlardan birinin irkilmesine aldırmadan, sırtına bağladılar. Kendileri de atlarına bindiler, hayvanları ağır ağır avulun önünden geçirdiler. Kalabalık onlara bakmak için sokaklara dökülmüştü.

Irmağın bu yanında kalan Kazaklar ise, son derece sevinçliydi. Her yandan gülüşmeler, şakalar duyuluyordu. Yüzbaşı ile kasabadan gelmiş olan reis kendilerine sunulan sofraya oturmak üzere içeri girdiler.

Lukaşka sevincini belli etmemek, ağır başlı bir tavır takınmak için boşuna çabalıyordu. Olenin'in yanına oturmuş, dirseklerini dizlerine dayamış, bir çubuk yontuyordu.

Bir ara, merak ediyormuş gibi "Siz ne içiyorsunuz öyle? İçtiğiniz şey size zevk veriyor mu?" diye sordu.

Bunu herhalde sırf Olenin'in Kazaklar arasında pek rahat etmediğini, kendisini yapayalnız hissettiğini anlayarak söylemişti.

Olenin "Alışkanlık işte," dedi. "Neden sordun?"

"Hıng... Bizimkiler de sigara içmeye kalksalar felaket olur. Şu dağlara baksanıza, ne kadar yakın görünüyorlar değil mi?"

Parmağıyla dağların arasındaki dar boğazı gösteriyordu.

"Yakın görünüyorlar ama, sigara içersek oraya kadar gidemeyiz... Siz şimdi eve nasıl döneceksiniz? Ortalık karanlık! İsterseniz sizi geçireyim. Bizim karakol komutanından izin alırsanız."

Olenin, Kazak delikanlısının neşeli yüzüne bakarak “Aslan gibi delikanlı!” diye düşündü. Sonra Maryana’yı, bahçe kapısının öbür yanından işittiği öpücük sesini hatırladı. Lukaşka’ya karşı sevecenlik duydu, öğrenim görmediği için ona acıdı.

“Bu ne saçma şeydir! Ne budalalıktır!” diye düşünüyordu. “Bir adam birini öldürsün, sonra sanki dünyada en iyi şeyi yapmış gibi sevinçli, mutlu olsun.. Bunda sevinilecek hiçbir şey olmadığını anlamıyor mu? Mutluluğun öldürmekte değil, özveride olduğunu hissetmiyor mu?”

Abrek’in bindiği kayığın peşinden kıyıya kadar inmiş olan Kazaklardan biri Lukaşka’ya doğru döndü.

“Eh, şimdi gözünü dört aç, eline düşeyim deme, kardeşim... Herifin seni nasıl sorduğunu gördün mü?”

Lukaşka başını kaldırdı:

“Benim kan kardeşim oldu, be!” dedi.

Bunu söylerken Çeçen’i kastediyordu.

“Senin kan kardeşin, artık tabutundan kalkıp senden hesap soramaz ama, o kızıl saçlı kardeşi yok mu, belalı bir şeye benziyor...”

Lukaşka güldü.

“Buradan sağ çıktığına şükretsın...”

Olenin, Lukaşka’ya “Ne seviniyorsun?” diye sordu. “Senin kardeşini öldürselerdi sevinir miydin?..”

Lukaşka gülen gözlerini Olenin’e doğru çevirdi. Sanki onun kendisine söylemek istediği her şeyi anlamıştı ama, bütün düşüncelerden kendisini çok daha üstün görüyordu.

“Ne olacakmış yani!” dedi. “Bu işte her şey karşılıklıdır! Bizimkileri ikide bir öldürmüyorlar mı sanki?..”

Yüzbaşı ile kaymakam gitmişlerdi. Olenin ise hem Lukaşka'yı memnun etmek hem de karanlık ormandan tek başına geçmemek için Lukaşka'ya izin verilmesini diledi. Karakol komutanı da izin verdi.

Olenin, Lukaşka'nın kasabaya gidip Maryana ile konuşmak istediğini sanıyordu. Zaten böyle cana yakın, konuşkan bir Kazak genciyle arkadaşlık etmek hoşuna gidiyordu. Hayalinde Lukaşka ile Maryana'yı birleştiriyor, onları böyle düşünmekten zevk duyuyordu.

"İşte bu genç Maryana'yı seviyor... Onu ben de sevebilirdim!" diye düşünüyordu.

Lukaşka ile birlikte zifiri karanlık ormandan eve dönerken, içinde o zamana kadar hiç duymadığı büyük bir sevecenlik uyanmıştı.

Lukaşka neşeliydi. Birbirlerinden her bakımdan, bu kadar farklı olan iki genç arasında sevgiye benzer bir duygu doğmuştu. Birbirlerine her baktıklarında sevinçle gülme isteği duyuyorlardı.

Olenin "Sen hangi kapıdan gireceksin?" diye sordu.

"Orta kapıdan... Ama sizi bataklığa kadar götürebilirim. Bataklıktan sonra artık korkulacak bir şey yoktur. Korkmadan gidebilirsiniz..."

Olenin güldü.

"Ben korkuyor muyum sanki? İstersen geri dön... Yardıma çok çok teşekkür ederim. Yalnız da gidebilirim."

"Olmaz! Zaten benim bir işim yok ki... Hem nasıl korkmazsınız?.. Biz bile korkarız buralarda..."

Lukaşka bunları söylerken, Olenin'in benliğini yaralamış olduğunu anlamıştı. Son sözü gönlünü almak için söylemişti.

Olenin "Öyleyse gel benim eve gidelim, çene çalar birkaç

kadeh çakıştırırız... Sabahleyin de karakola dönersin.”

Lukaşka “Ben kasabaya bir gittim mi, geceyi geçirecek yer bulurum” diyerek güldü. “Ama ne yapayım ki, bizim karakol komutanı, kuleye dönmemi söyledi.”

“Dün gece sesini işittim, şarkı söylüyordun. Hatta seni gördüm bile...”

Lukaşka başını salladı:

“Hepimiz insanız, biz de sırasında eğleniriz...”

Olenin “Evleneceğin doğru mu?” diye sordu.

“Annem beni evlendirmek istiyor ama, daha kendime bir at alamadım...”

“Sen nizami* değil misin?”

“Her şeyimi nasıl tamamlayabilirdim ki. Birliğe yeni girdim. Atım yok. Nereden, nasıl alacağımı da bilmiyorum. Bu yüzden de evlendirmiyorlar elbette...”

“Peki, bir at kaç paradır?”

“Geçen gün ırmağın öbür yakasına geçip bir at için pazarlık ettim. Altmış monetaya bile vermiyorlar. At da pek bir şey değildi. Bir Nogay atıydı.”

“Sen benim emir erim olur musun? İstiyorsan senin için üst makamlara başvurur, seni yanıma alırım. Bir de at veririm...”

Olenin bunu birden aklına gelen bir düşünceyle söylemişti.

“Sahi söylüyorum, benim iki atım var! Biri gereksiz,” dedi.

Lukaşka “Nasıl gereksiz?..” diye sordu. Sonra güldü. “Hem bana ne diye armağan verecekmişsiniz?.. Tanrı’nın izniyle bizim de biraz paramız olunca, alırız...”

Olenin, Lukaşka’ya at armağan etmeyi akıl ettiği için sevinç duyuyordu.

“Doğru söylüyorum, benim emir erim olmak istemez misin?” diye bir daha sordu.

(*) Eskiden Rusya’da nizami asker teçhizatını, atını kendi parasıyla almak zorundaydı – ç.n.

Bunları söylerken gene de nedense içinde bir huzursuzluk, utanca benzer bir duygu vardı. Bir şey söylemek istiyordu, ama bir türlü ne söyleyeceğini bilmiyordu.

Sessizliği ilk önce Lukaşka bozdu:

“Sizin Rusya’da eviniz var mı?” diye sordu.

Olenin, yalnız bir tek evi değil, birkaç evi olduğunu söylemeden rahat edemedi.

Lukaşka hiç kıskanmadan, candan bir tavırla “Evleriniz güzel mi, bizimkilerden büyük mü?” diye sordu.

Olenin “Çok daha büyük! Bir evim sizinkinin on katı kadar. Üç dönümlük yer kaplar!” dedi.

“Atlarınız bizimkilere benzer mi?”

“Benim yüz tane atım var, her biri üç yüz, dört yüz ruble eder. Yalnız, sizin atlar gibi değildirler, gümüş olarak üç yüz ruble ödenmiştir her birine... Yarış atları, anlarsın ya? Ama, ben gene de sizin atlarınızı daha çok beğeniyorum.”

Lukaşka sanki için için eğleniyormuş gibi sordu:

“Peki siz buraya kendi isteğinizle mi, yoksa sizi buna zorlayan bir nedenle mi geldiniz?”

Sonra yanından geçtikleri patikayı gösterdi.

“İşte siz, yolunuzu burada şaşırdınız...” dedi. “Buradan sağa sapacaktınız...”

Olenin “Ben buraya kendi isteğimle geldim!” dedi. “Sizin yaşadığınız yerleri görmek, seferlere katılmak istiyordum.”

Lukaşka “Hani şu sıralarda, ben de baskına çıkmak istedim ya!” dedi. “Tam sırası...” Sonra kulak kabarttı: “Bakın çakallar nasıl uluyorlar...”

Olenin “Birini öldürdüğün için korkmuyor musun?” diye sordu.

“Ne korkayım? Şimdi bir baskın olsa hemen giderim... Öyle istiyorum ki bir baskın olsun diye.”

“Belki de sefere birlikte çıkarız. Bizim birlik bayramdan önce çıkıyormuş... Sizin birlik de öyle.”

Lukaşka “Buraya ne diye geldiniz sanki!” dedi. “Eviniz var, atlarınız var, uşaklarınız var... Ben sizin yerinizde olsam, keyfime bakar eğlenirdim... Sizin rütbeniz ne?”

“Asteğmenim. Şimdi teğmen olacağım...”

“Eh... doğrusunu söyleyeyim, bana anlattığınız gibi bir hayat yaşadığınız doğruysa bunları övünmek için söylemedinizse ben sizin yerinizde olsaydım, hiçbir yere gitmezdim! Zaten buradan başka hiçbir yere gitmek istemem. Bizim yaşadığımız hayat hoşunuza gitti mi?”

Olenin “Evet. Hem de çok hoşuma gitti...” dedi.

Böyle konuşa konuşa kasabaya yaklaştıkları zaman artık hava bütün bütün kararmıştı. Henüz ormandan tamamen çıkmamışlardı. Hâlâ çevresini ormanın karanlığı sarıyordu.

Rüzgâr ağaçların tepelerinde, ta yükseklerde, uğuldayıp duruyordu. Çakallar sanki hemen yanlarında uluyor, kahkahalara, ya da ağlamaya benzer birtakım sesler çıkarıyorlardı. İleride ise, kasabadan, kadınların konuşmaları, köpek havlamaları duyuluyordu. Evlerin karaltıları görünüyor, ışıklar göze çarpıyor, havada tezek dumanının çıkardığı özel koku dalgalanıyordu.

Olenin nedense o akşam, evinin, ailesinin işte burada bu kasabada bulunduğunu, bütün mutluluğunun buraya bağlı olduğunu, hiçbir zaman, hiçbir yerde bu kadar mutlu yaşayamayacağını hissediyordu. O akşam herkesi seviyordu, hele Lukaşka'ya karşı derin bir sevgi duyuyordu.

Eve geldikleri zaman Olenin, Lukaşka'yı derin bir hayret içinde bırakan bir davranışta bulundu. Gidip, tavladan Grozno'dayken satın aldığı atı çıkardı, onu Lukaşka'ya verdi. Bu her zaman bindiği at değildi. Öbürünü, pek o kadar genç olmayanını vermişti ama, verdiği at pek de kötü değildi.

Lukaşka derin bir hayretle “Bunu bana neden armağan ediyorsunuz?” diye sordu. “Size herhangi bir hizmette bulunamadım ki ben!”

Olenin “Doğrusunu istersen bu benim için çok büyük bir özveri değil,” dedi. “Al, senin olsun... Bir gün, sen de bana bir şey armağan edersin. Hele bir baskına çıkalım da...”

Lukaşka, mahçup olmuş, ata bakıyordu.

“Öyle şey olur mu hiç? At dediğin az para mı eder?”

“Al canım, al işte... Almazsan vallahi gücenirim. Vanyuşal Kır atı eyerle şuna...”

Lukaşka atı yularından tuttu.

“Vallahi, çok teşekkür ederim, böyle bir şeyi aklımdan hiç geçirmemiştim! Düşünmemiştim bile.”

Olenin, Lukaşka’ya armağan verdiği için on iki yaşlarında bir çocuk gibi mutluydu.

“Şuraya bağlayıver onu! Fena at değildir, Grozno’dan almıştım. Çok iyi koşar... Vanyuşa, bize çihir getir! Hadi, içeri girelim.”

Sofraya şarap gelmişti, Lukaşka oturdu, maşrapayı aldı.

“Tanrı’nın izniyle, günün birinde ödeşiriz...” diyerek şarabı sonuna kadar içti. “Senin küçük adın neydi?”

Olenin “Dimitriy Andreyiç...” dedi.

“Eh... Dimitriy Andreyiç, Tanrı daima yardımcın olsun... Seninle kunak olalım. Bundan böyle, ne zaman istersen bize gelebilirsin. Belki zengin insanlar değiliz ama, kunaklarımızı ağırlamasını biliriz! Ben anneme de söylerim, bir şey gerekli olursa, kaymak ya da üzüm istersen, emret getirsinler... Karakola gelersen sana hizmet ederim. Ava mı çıkmak istiyor-sun, dereye mi gireceksin, nereye istersen, seninle giderim. Bak, bir şey olacağını bilseydim. Geçenlerde bir yaban domuzu vurmuştum etini hep Kazaklara dağıttım. Kunak olacağımızı bilseydim, onu sana getirirdim...”

“Çok teşekkür ederim! Sağ ol! Yalnız, atı arabaya koşma, hayvan hiç arabaya koşulmamıştır...”

Lukaşka “At arabaya koşulur mu? Bak ben sana bir şey söyleyeyim...” dedi. Bunu söylerken başını eğmişti: “Benim

bir kunağım daha var, adı Girey Han... Birlikte yolda pusu kurmak için beni çağırmişti. Hani Dağlıların kullandıkları yol var ya, işte oraya... İstersen seninle gideriz. Ben seni ele vermem, senin müridin* olurum..."

"Peki... Peki bir gün gideriz..."

Lukaşka en sonunda büsbütün sakinleşmiş, Olenin'in kendisine karşı nasıl bir tavır takındığını görüyordu. Bu kadar sakin olması aradaki sınıfsal ayırımı aldırış etmeden bu kadar doğal davranması Olenin'i hem şaşırtmıştı hem de biraz sinirlendirmişti. Uzun bir süre söylediler.

Lukaşka dışarı çıktığı zaman epey geç olmuştu. Genç adam sarhoş değildi. (Zaten hiçbir zaman sarhoş olmazdı.) Yalnız, çok içmişti... Olenin'in elini sıkarak dışarı çıktı.

Olenin delikanlının dışarı çıkınca ne yapacağını görmek için pencereden baktı. Lukaşka başını önüne eğmiş, ağır ağır yürüyordu. Sonra, atı bahçenin kapısından dışarı çıkarır çıkarmaz birden başını salladı, kedi gibi çevik bir hareketle atı atladi, dizgini öbür eline aldı, hayvana "Deh!" diye bağırarak dörtnala sokağın öbür ucuna doğru uzaklaştı.

Olenin genç adamın sevincini Maryana ile paylaşacağını sanıyordu. Lukaşka'nın bunu yapmamasına karşın, yine de içinde büyük bir iyilik yapmış olmanın ferahlığını duyuyordu. Ömründe böyle bir his duymamıştı. Bir çocuk gibi seviyordu. Lukaşka'ya biraz önce atı armağan etmiş olduğunu, hatta bunu niçin yaptığını, mutluluk konusundaki yeni düşüncelerini Vanyuşa'ya açıklamaktan kendini alamadı.

Vanyuşa bu yeni düşünceleri hiç beğenmedi, onaylamadı.

"Lârjan ilnyapa..."** diyerek bütün bunların saçma şeyler olduğunu anlatmak istedi.

* * *

(*) Bu kelime Kazaklar arasında aynen Türkçe'deki anlamıyla kullanılıyor – ç.n.

(**) Uşağın dilinde sözde Fransızca "il n'ya a pas d'argent" (para yok) demek – ç.n.

Lukaşka koşarak evinin avlusuna daldı, atın sırtından atlayıp, annesine hayvanı Kazaklara ait sürülerle birlikte otlağa göndermesini söyledi. Kendisi hemen o gece karakola dönecekti.

Atı götürme işini dilsiz üzerine aldı, işaretlerle onu Lukaşka'ya armağan etmiş olan adamı görürse hemen ayaklarına kapanacağını belirtti.

İhtiyar anne ise yalnızca oğlunun anlattıklarını dinlerken başını sallayıp duruyordu. Kendi kendine Lukaşka'nın herhalde atı birinden çalmış olduğunu düşünmüştü. Bunun için de dilsiz hayvanı daha şafak sökmeden sürünün yanına götürmesini söyledi.

Lukaşka karakola tek başına döndü. Yolda hep Olenin'in neden böyle davrandığını düşünüp duruyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse atın pek de iyi olmadığını anlamıştı ama gene de en az kırk moneta ederdi.

Doğrusu Lukaşka armağana çok sevinmişti. Yalnız bu armağanın niçin yapılmış olduğunu bir türlü anlayamıyor, bu yüzden de içinde en küçük bir borçluluk duymuyordu. Tersine, hep asteğmenin belki de kötü niyetli olduğuna ilişkin içinde belirsiz bir kuşku uyanıyordu. Bu niyet ne olabilirdi? Bunu bir türlü kestiremiyordu ama, hiç tanımadığı bir adamın sırf iyilik olsun diye kendisine kırk moneta edebilecek bir at armağan etmesinin akla uygun bir hareket olabileceğini kabul edemiyordu. Böyle bir şey ona olanaksız görünüyordu.

Asteğmen sarhoş olmuş olsaydı, bu davranışı anlamak belki de daha kolay olacaktı; ama, teğmen, ayıktı. Ayıkken, bu atı armağan ettiğine göre, kesinlikle Lukaşka'yı kötü bir işe bulaştırmak istiyordu.

Lukaşka bütün bunları düşünürken "Yok canım, beni atlatamaz," diye söyleniyordu. "Şimdilik at bende ya, bakalım ilerisi ne olacak?.. Aptal değilim ya! Benim de aklım var. Bakalım kim kimi kandıracak. Sabredelim bakalım."

Olenin'e karşı daha ihtiyatlı davranmak gereksinimini duyuyor, bu yüzden içinde zorla iyi olmayan duygular uyandırmaya çalışıyordu.

Atı nasıl elde ettiğini kimseye söylemedi... Kimine onu satın almış olduğunu söylüyor, kimine de belirsiz karşılıklar veriyordu.

Yalnız, kasabada gerçeği kısa bir süre içinde herkes öğrendi. Lukaşka'nın annesi, Maryana, Ilya Vasilyeviç, daha başka Kazaklar Olenin'in hiçbir nedene dayanmayan bir armağan vermiş olduğunu öğrendikleri zaman, derin bir şaşkınlık içinde kalmış, teğmenden çekinmeye başlamışlardı.

Bu çekingenliğe karşın, Olenin'in yapmış olduğu bu hareket, hepsinde bir saygı da uyandırmıştı. Onun bu kadar zengin olmasına karşın, düzey olarak kendisinden daha aşağıda bulunan kimselere karşı bu kadar alçak gönüllü davranması, onları şaşırtmıştı.

Biri "Ş... ş... bana baksana, Ilya Vasilyeviç'in evinde oturan teğmen var ya... İşte o Lukaşka'ya elli monetalık bir at hediye etmiş. Zengin mi, zengin adam!" diyordu.

Bir başkası "Duydum. Kim bilir Lukaşka ona ne hizmette bulunmuştur," dedi. "Dur bakalım, bekleyelim, altından ne çıkacak! Şu Korkusuz yok mu? Ne talihli oğlandır?"

Bir üçüncü Kazak da "Şimdiki yedek subaylara güven olmaz," dedi. "Öyle kafadan kontak şeyler ki... Bir de bakarsın evi ateşe verir herif..."

XXIII

Olenin'in hayatı hep tekdüze sürüp gidiyordu. Komutanlarıyla, arkadaşlarıyla pek ilişiği yoktu. Kafkasya'ya tayin edilmiş zengin yedek subayların bu açıdan durumları çok üs-

tündür. Olenin'i ne talime, ne angaryaya gönderiyorlardı. Askerlere yaptırdığı uzun bir yürüyüşten sonra onu üsteğmen adaylığına yükseltmişlerdi. Yalnız, o zamana kadar hiç kimse gelip de rahatını bozmadı.

Öteki subaylar onu soylu saydıkları için ona karşı saygılı davranıyorlardı. Daha kıtadayken kumara doymuş, subayların bir araya gelip düzenledikleri içkili, şarkılı âlemlerden bıkmıştı, bunlar artık onu çekmiyordu. Bu yüzden o da subayların çevresinden, onların kasabadaki yaşayışlarından uzak duruyordu. Zaten kasabalara yerleşen subayların hayatı çoktandır süregelen bir düzene girmişti. Kalede bulunan bir asteğmen, ya da teğmen, nasıl daima porto içer, ştos oynar, tatbikattan sonra verilen ödülleri konuşursa, Kazak kasabalarında oturan bir asteğmen ya da üsteğmen de her akşam hep aynı şekilde ev sahipleriyle çihir içer, kızlara çerezle bal ikram eder, Kazak kadınlarının peşine takılır, birine âşık olur, kimi zaman onlardan biriyle evlenir.

Olenin ise her zaman, başkalarının yaşadığı hayata benzemeyen bir hayat yaşamak isterdi. Alışılmış şeylerden nefret ederdi. Onun için, Kazak kasabasında da genel olarak Kafkasya'ya gelen daha başka subayların yaşayışına hiç benzemeyen bir yaşayış tutturmuştu.

Sabahları daha şafak sökerken kendiliğinden uyanıyordu. Evin eşiğine oturarak, çay içip dağları, sabahın güzelliğini, Maryana'yı doya doya seyrettikten sonra, sırtına sığır derisinden yırtık gocuk, ayaklarına suda ıslatılmış çarıklar geçiriyor, belindeki kemere bir kılıç takıyor, yanına bir de tüfek alıp, bir torbaya doldurduğu birkaç parça yiyecekle tütün alıyor, köpeğini çağırıyor, sabahın altısında kasabadan çıkıp ormana gidiyordu.

Akşamları da saat yediye doğru, kemerine beş altı sülün bağlanmış olarak, kimi zaman da iri bir hayvan ölüsünü sürükleyerek, yorgun argın eve dönerdi: Sabahleyin yanına al-

dığı torbadaki yiyeceklerle sigaralar dokunulmamış olarak, öyle dururdu.

Zihnindeki düşünceler, tıpkı o torbadaki sigaralar gibi yan yana dizilmiş dursalardı, belki de o on dört saat içinde zihninde bir tek düşüncenin kıvıldamadığı belli olurdu. Eve hep moral bakımdan güçlenmiş, zindeleşmiş olarak, mutlu bir ruh hali içinde dönerdi. Biri ona bütün bu zaman içinde ne düşündüğünü sorsaydı, söyleyemezdi. Aklından belirsiz birtakım düşünceler mi, anı kırıntıları mı, öyle bir şeyler geçerdi... Kimi zaman, aklı başına gelir, kendi kendine “Ben neler düşünüyorum böyle?” diye sorardı. O zaman kendisini ya bahçelerde karısı ile beraber çalışan bir Kazak genci, ya dağlarda dolaşan bir Abrek ya da gölgesinden kaçan bir yaban domuzu olarak düşündüğünü fark ederdi. Gene de hep çevreye kulak kabartır, dikkatle bakınır, bir sülün, bir yaban domuzu, bir geyik göreceği anı heyecanla beklerdi.

Akşam oldu mu da kesinlikle evine Yeroşka Amca gelip otururdu. Vanyuşa onlara bir sekizlik çihir getirirdi. Onlar da alçak sesle söyleşiye başlar, sonunda da birbirlerinden pek memnun ayrılıp uykuya yatarlardı. Ertesi günü gene ava çıkılıyor, gene o sağlıklı yorgunluk duyuluyor, gene ikisi buluşup bol bol içki içiyor, sonra gene içlerinde derin bir mutluluk duyuyorlardı.

Olenin bazen, bayramlarda, tatil günlerinde evden hiç çıkmazdı. Böyle günlerde onu oyalayan tek konu Maryana olurdu. Farkında olmadan, evinin pencerelerinden, eşığinden her hareketini gözetlediği Maryana... Genç kıza bakıyor, onu da tıpkı dağların, göklerin güzelliğini sevdiği gibi sevdiğini sanıyordu. Ona öyle geliyordu ki, kendisiyle onun arasında, hiçbir zaman Maryana ile o Kazak genci Lukaşka arasındaki gibi bir bağ kurulamazdı. Zengin bir subayla sıradan bir Kazak kıızı arasında kurulması mümkün olan ahablığa benzeyen bir ahablık ise hiç olamazdı.

O sanıyordu ki, arkadaşlarının davranışlarına ayak uydurmaya kalkışırca, genç kızı seyretmekten duyduğu derin zevkin yerini, bir cehennem azabı, bir üzüntü, bir pişmanlık alacaktı. Zaten genç kızı dolayısıyla ilgilendirecek bir özveri göstermişti. Yaptığı o hareket de kendisine o kadar zevk vermişti ki, bu zevki herhangi bir şeyle bozmak istemiyordu; sonra, asıl önemlisi, nedense Maryana'dan çekiniyordu. Ne olursa olsun, ona şakayla karışık tatlı bir söz söyleme yürekliliğini bile gösteremiyordu.

* * *

Olenin, yazın bir gün ava çıkacak yerde evde kalmıştı. Hiç beklemediği bir sırada, vaktiyle Moskova'da, yüksek tabaka çevrelerinde karşılaştığı bir yakın dostu, onu görmeye geldi. Çok genç bir adamdı bu. İçeri girer girmez, hemen Moskova yüksek tabakasında âdet olduğu şekilde Fransızca ile Rusça'yı birbirine karıştırarak konuştu:

"Ah, *mon cher!* Azizim! Sizin burada olduğunuzu öğrendiğim zaman, o kadar memnun oldum ki bilemezsiniz! Bana 'Olenin burada!' dediler. 'Hangi Olenin?' diye sordum. Siz olduğunu anlayınca, o kadar sevindim ki! Şansa bakın! Nerede karşılaşmak nasipmiş! Eh nasılsınız bakalım? Efendim? Buraya nasıl, niçin geldiniz?"

Prens Beletzkiy bunları arka arkaya sorduktan sonra, kendi öyküsünü başından sonuna kadar anlattı: Bu birliğe nasıl geçici bir süre için kaydedildiğini, genel kurmay başkanının nasıl onun kendisine yaver olmasını önerdiğini, tatbikattan sonra gerçekten onun yanına gideceğini, bununla birlikte yaver olmanın kendisine hiç de hoş görünen bir şey olmadığını söyledi.

"Mademki, askerliğimi burada, bu Allahın belasası yerde yapıyorum, hiç olmazsa bir kariyer yapmalıyım, değil mi ya?.. Bir madalya almalı, rütbem yükselmeli... O zaman hassa ala-

yına alırlar. Bunları kesinlikle yapmalıyım. Kendim için olmasa bile ailemin hatırı için, yakın dostlara karşı ayıp olmasın diye. Prens beni o kadar iyi karşıladı ki! Çok, çok iyi adammış...

Beletzkiy hiç durmadan anlatıyordu:

“Tatbikattan sonra Anna Nişanı'nı verdiler. Şimdi yeni sefer başlayıncaya kadar burada kalacağım. Burası güzel yermiş. Ne kadınlar var burada, ne kadınlar! Peki, siz burada nasıl yaşıyorsunuz? Sizin burada olduğunuzu bana kim söyledi, biliyor musunuz? Bizim yüzbaşı... Startzev! Çok iyi kalpli, kafası çalışmayan bir adamcağızdır. Onun bana söylediğine göre, siz korkunç vahşi bir adamla birlikte yaşıyor musunuz. Başka kimseyle görüşmüyormuşsunuz. Buradaki subaylarla görüşmek istememenizi gayet iyi anlıyorum. Bundan böyle sizinle görüşeceğimize çok, çok memnunum. Ben burada karakol komutanının evinde kalıyorum. O evde öyle bir kız var ki... Adı Ustenka imiş. Nasıl anlatayım... Öyle cici, öyle sevimli bir şey ki...”

Sonra Olenin'in artık bir daha dönmemek üzere bırakıp gittiği bir dünyadan söz açtı. Arka arkaya, karmakarışık Fransızca, Rusça sayısız kelimeler dökülüp duruyordu.

Genel olarak herkes Beletzkiy için “sevimli, açikkalpli bir çocuk” derdi. Belki gerçekten de öyleydi ama, o sevimli, güzel yüzüne karşın, Olenin onu son derece soğuk buluyor, ondan hiç hoşlanmıyordu. Gencin her davranışından çevreye, Olenin'in büsbütün bıraktığı çoktandır düşünmek bile istemediği, kirli dünyanın pis kokusu yayılıyordu...

En çok üzüldüğü şey de, o dünyadan gelmiş olan bu adamı kendisinden uzaklaştırmak için elinden hiçbir şeyin gelmeyişiydi, yapmaya gücü bile yoktu. Sanki eskiden bağlı olduğu o dünya, onun üzerinde silinmeyecek bazı haklara sahipti. Hem kendine, hem de Beletzkiy'e kızıyor, öyle olduğu halde elinde olmayarak konuşurken araya Fransızca cümleler serpişti-

riyor, genel kurmay başkanı ile ilgileniyor, Moskova'daki ah-pablarını soruyor, sonra ikisi de o sırada bir Kazak kasabasında oldukları için aynı zamanda Fransızca da konuştuklarından, subay arkadaşlarını küçük gördüğünü dile getiren kelimeler kullanıyor, onları sıkıştırıyor, Beletzkiy'i ziyaret edeceğini söylüyor, onu kendi evine de davet ediyordu...

Öyle olduğu halde Olenin Beletzkiy'i hiç ziyaret etmedi. Oysa, Vanyuşa bile Beletzkiy'den hayranlıkla söz etmiş, onun gerçekten bir "beyefendi" olduğunu söylemişti.

* * *

Beletzkiy çok kısa bir süre içinde, Kazak kasabasında kalan subayların yaşadığı hayata ayak uydurmuştu. Olenin'in gözleri önünde, bir ay içinde kırk yıllık bir kasabalı gibi olmuş: İhtiyarlara içki ikram ediyor, geceleri toplantılar yapıyor, kendisi de genç kızların yaptıkları toplantılara gidiyor, gönüllerini fethettiği genç kızlardan söz ederek övünüyor. En sonunda öyle bir gün geldi ki, genç kızlar, genç kadınlar nedense ona "Dede" lakabını taktılar, Kazaklar ise, kadınları, içkiyi pek seven bu adamı candan benimsediler, ona alıştılar, hatta kendilerine hâlâ bir bilmece gibi görünen Olenin'den daha çok sevmeye başladılar.

XXIV

Saat sabahın beşiydi. Vanyuşa evin önündeki sahanlığa çıkmış, çizmesinin koncu ile semaveri yelpazeliyordu. Olenin atına binip Terek'te yüzmeye gitmişti. Kısa bir süre önce, kendi kendine yeni bir eğlence bulmuştu: Atını Terek'te yıkamak!

Ev sahibesi bacasından ocağın kapkara kalın bir dumanı yükselen izbesindeydi; kızı ise ağılda mandayı sağıyordu.

Zaman zaman, ağıldan kızın “Uslu dursana be! Allahın belası!” diye bağırdığı, sonra da süt sağılırken çıkan, hiç değişmeyen aralıksız bir ses duyuluyordu.

Bir ara sokakta bir atın tok adımlarla eve yaklaştığı işitildi. Olenin görüldü: Ağır ağır gelen, güzel, ıslak tüyleri pırl pırl olmuş, koyu kurşuni güzel bir ata binmişti. Başını Kazak kızlarının soroçka dedikleri kırmızı bir mendille bağlamış olan Maryana'nın güzel yüzü ağılın kapısında görünüp kayboldu.

Olenin'in sırtında kırmızı damalı bir gömlek, beyaz bir Çerkez elbisesi vardı. Beline sımsıkı bir kemer bağlamış, kılıcını da takmıştı, başında yüksek bir kalpak vardı. Besili atının ıslak sırtında oldukça züppe bir tavırla oturuyor, eliyle arkasındaki tüfeği tutmaya çalışarak, kapıyı açmak için hafifçe öne doğru eğildi. Saçları hâlâ ıslaktı, aydınlık yüzünden zindelik, sağlık fişkırıyordu. O anda çok yakışıklı, çok çekvik olduğunu, bir cigite benzediğini sanıyordu ama, bu düşüncelerinde biraz aşırılık vardı. Herhangi bir gün görmüş Kazak'ın gözünde ne de olsa sıradan bir askerdi işte.

Genç kızın başını çıkarıp dışarı baktığını fark edince, daha da gösterişli bir hareketle biraz daha eğildi, bahçe kapısını açtı, dizginleri hafifçe çekerek, kırbacını savurdu, avluya girdi.

Ağılın kapısına hiç bakmadan neşeli bir sesle: “Vanyuşa çay hazır mı?” diye bağırdı.

O güzel atın arkasını kastığını, dizginleri gerdiğini, vücudunun her yerini titrettiğini, bir zıplayışta çitin öbür yanına atlamaya hazır olduğu halde, kuru, çamurlu avluda tok sesler çıkararak attığı adımları hissetmek bile ona zevk veriyordu.

Vanyuşa “Se pre!”* diye bağırdı.

Olenin, Maryana'nın o güzel yüzünün hâlâ ağılın kapısının

(*) “C'est prêt” (hazır) – ç.n.

dan göründüğünü sanıyordu. Öyle olduğu halde, dönüp ona bakmadı. Atından atladı, atlarken de beceriksiz bir hareket yüzünden tüfeği bahçe kapısına takıldı. O zaman ürkek bir tavırla ağıla baktı. Kapıda kimse yoktu. İçeriden de gene hep aynı sağma sesi geliyordu.

Olenin evine girdi, bir süre sonra da evin önündeki sahanlığa çıktı. Elinde bir kitapla bir de pipo vardı. Henüz sabahın eğri ışıkları ile aydınlanmamış bir köşeye oturup çayını yudumlamaya başladı.

O gün öğleye kadar hiçbir yere çıkmaya niyeti yoktu; çoktandır yazmadığı mektupları yazacaktı. Yalnız, nedense, eşikte oturduğu yerden kalkıp yeniden eve girmek ona o anda hapsedilmek gibi bir duygu veriyordu.

Ev sahibesi ocağı iyice yakmıştı, kızı ise sığırları sürüye kattıktan sonra geri dönmüş, topladığı tezeği avlunun duvarına yapıştırmaya başlamıştı.

Olenin kitabını okuyordu ama, önünde açık duran bu kitapta yazılı olanlardan hiçbir şey anlamıyordu. Gözleri hep karşısında gelip giden, sağlam yapılı genç kıza takılıyordu. Genç kız, ister sabahın ilk ışıklarında evin toprağa yayılan serin gölgesine girsin, ister güneşin taptaze, neşeli ışınlarıyla aydınlanmış avlunun ortasına çıkıp yere siyah bir gölge düşüren boylu poslu vücuduyla o pırlıl pırlıl elbisesi içinde göz kamaştırıcı bir güzellikte görünsün, hiçbir hareketini kaçırmak istemiyordu.

Maryana'nın belinin ne kadar zarif, ne kadar rahat bir şekilde kıvrıldığını, doğrudan doğruya çıplak vücudunun üzerine geçirdiği pembe entarisinin göğsü ile biçimli bacaklarını nasıl sardığını, üzerine sıkıca oturmuş entarisinin altında her soluk alışında göğsünün nasıl belirgin bir şekilde göründüğünü, eski, kırmızı çarıkların içinde ince ayaklarının nasıl hiç yer değiştirmeden aynı şekilde toprağa bastığını, kolları sıvanmış entarisinin altından görünen güçlü kollarının kas-

larını gererek tezeği kürekle duvara öfkeyle atıyormuş gibi nasıl şiddetle fırlattığını, derin bakışlı siyah gözlerin arada bir nasıl ona doğru çevrildiğini seyretmek genç adama sevinç veriyordu. Genç kızın incecik kaşları çatılıyordu ama, gözlerinde güzel olduğunu bildiğini belli eden memnun bir ifade vardı.

Beletzkiy Kafkasya'da subayların giydiği kaftanlardan birini giymiş olarak avluya girdi, Olenin'e doğru geldi.

"Ne o, yoksa çoktan mı kalktınız, Olenin?.." diye sordu.

Olenin "A... Beletzkiy... Hoş geldiniz!" dedi. Elini uzattı. "Nasıl oldu da bugün bu kadar erken kalktınız?"

"Ne yapayım? Evden kovdular beni... Bu akşam bizim evde balo var." Beletzkiy bunu söyledikten sonra Maryana'ya doğru döndü. "Maryana, sen de Ustenka'yla geleceksin, değil mi?" diye sordu.

Olenin, Beletzkiy'nin nasıl olup da genç kızla bu kadar rahat konuşabildiğine şaşıtı. Maryana sanki söylenilenleri duymamış gibi başını önüne eğdi, küreğini omuzuna aldı, sonra bir delikanlı gibi canlı yürüşüyle izbeye doğru gitti.

Beletzkiy arkasından "Utandı... Ah... yavrucuğum utanıldı..." dedi. "Sizden utanmış olacak..."

Sonra neşeyle gülümseyerek sahanlığın önündeki basamaklardan yukarı çıktı.

Olenin "Sizde balo mu var? Sizi evden mi kovdular? Kim kovdu?.." diye sordu.

"Benim ev sahibem Ustenka'nın evinde balo var. Siz de davetlisiniz. 'Balo' dediğime bakmayın, etli börekten, genç kızların bir araya toplanmasından ibaret bir şey işte..."

"Bizim orada ne işimiz var?"

Beletzkiy kurnaz bir tavırla gülümseyerek, göz kırparak başıyla biraz önce Maryana'nın girdiği evi gösterdi. Olenin omuzlarını silkti. Birden kıpkırmızı olmuştu.

"Vallahi siz çok acayip insansınız!" dedi.

“Yok canım! Haydi, n’olur, anlatın...”

Olenin kaşlarını çattı. Beletzkiy bunu hemen fark ederek gönül almak ister gibi gülümsedi.

“Canım, bunda ne var, rica ederim... Onunla aynı evde oturuyorsunuz. Öyle cana yakın, cici bir kız ki, sevimli, her bakımdan eşsiz bir kız... Üstelik de kusursuz bir güzel...”

Olenin “Güzelliği gerçekten şaşılacak bir şeydir,” dedi. “Ben ömrümdede bu kadar güzel bir kız görmedim.”

Beletzkiy olup bitenleri hiç anlamıyormuş gibi sordu:

“İyi ya işte!.. Aranızda hiçbir şey yok mu yani?”

Olenin “Belki size garip görünür ama, öyle,” dedi. “O olup bitenleri size olduğu gibi söyleyebilirim. Buraya geleli beri, sanki kadınlar artık benim için önemsiz varlıklarmış gibi bir duyguya kapılıyorum. İnanın böyle daha rahatım. Sonra, bu tip kadınlarla bizim aramızda ne gibi bir ilişki olabilir? Yerleşke için dersiniz, o başka, onunla aramızda paylaştığımız bir konu var: Avcılık...”

“Ne söylüyorsunuz! Demek kadınlarla aranızda hiçbir ilgi yok ha?.. Peki, benimle Amalya İvanovna arasında, paylaştığımız bir şey var mı? Aynı şey! Ama, bu kadınların pek temiz olmadıklarını söylerseniz o başka, ne yapalım yani?.. *A la guerre comme à la guerre.*”*

Olenin “Ben sizin o söz ettiğiniz Amalya İvanovna’larla da hiç ilgilenmedim,” dedi. “Yalnız, o kadınlara insan saygı duyamaz, bunlara karşı ise saygı duyuyorum...”

“Duyabilirsiniz, saygı duymanıza kim engel oluyor?”

Olenin cevap vermedi, belliydi ki, anlatmaya başladığı şeyi sonuna kadar açıklamak istemiyordu. Çünkü bu konu ruhunda derin bir etki bırakıyordu.

“Biliyorum bu açıdan başkalarına benzemiyorum,” dedi.

Belliydi ki içinde bir utangaçlık duyuyordu. Özür diler bir tavırla konuşuyordu:

(*) Fransızca “Savaşta olanın savaştaymış gibi davranması gerek” – ç.n.

“Benim hayatım öyle bir şekilde düzene konmuştur ki, artık bağlandığım kuralları değiştirmeye gerek görmüyorum. Hem, açık söyleyeyim, ben burada, örneğin sizin yaptığınız gibi davranmış olsaydım artık şimdiki kadar rahat, mutlu yaşayamazdım. Sonra ben onlarda sizin aradığınız şeyleri değil, bambaşka özellikleri arıyorum.”

Beletzkiy ona inanmıyormuş gibi kaşlarını kaldırdı:

“Peki, öyle olsun. Gene de akşama bize buyurun, Maryana da gelir, sizi tanıştırayım. Çok rica ederim, gelin! Canınız sıkılırsa gidersiniz. Gelecek misiniz?..”

“Gelmesine gelirdim ama, doğrusunu söyleyeyim, gerçekten bağlanırım diye korkuyorum.”

Beletzkiy “Öyle mi!” diye bağırdı. “Siz gelin hele, ben sizi yatıştırmasını bilirim. Gelecek misiniz? Söz mü?”

“Gelmek isterim ama, gene de onların arasında nasıl bir rol oynayacağımızı bir türlü kavrayamıyorum.”

“Çok rica ederim gelin! Bakın, rica ediyorum! Geleceksiniz, değil mi?”

Olenin “Belki gelirim...” dedi.

“Kuzum, dünyanın en güzel kadınları burada! Bir de siz rahip gibi yaşamak istiyorsunuz. İş mi yani? Neden hayatı kendinize zehir ediyor, nimetlerinden yararlanıp olanla yetinmiyorsunuz? Haberiniz var mı bizim birlik Vozdvijenskaya’ya gidecekmiş.”

Olenin “Yok canım?..” dedi. “Benim işittiğime göre oraya Sekizinci Birlik gidiyormuş!”

“Hayır, yaverden mektup aldım. Onun yazdığına göre, harekâta Prens kendisi de katılacakmış. Buna çok sevindim! Onunla görüşeceğiz. Zaten buradan artık bıkmaya başlamıştım.”

“Yakında bir baskın yapacaktık...”

“Bunu duymadım, yalnız Krinovitzkin’e yaptığı baskın için Anna Nişanı vermişler. Oysa, teğmenliğe terfi etmek istiyor-

muş o...” Beletzkiy bunu söyledikten sonra güldü: “Kim bilir ne hayal kırıklığına uğramıştır!.. Genel kurmaya gitmiş...”

* * *

Hava kararmaya başlamıştı. Olenin akşamki toplantıya gidip gitmemeyi düşünmeye başladı.

Yapılan davet canını sıkıyordu. Hem gitmek istiyordu, hem de –ne gariptir– orada olacakları düşünmek bile onda tuhaf bir çekingenlik, bir korku yaratıyordu. Biliyordu ki bu toplantıda ne Kazaklar, ne ihtiyarlar olacaktı; yalnız genç kızlar bulunacaktı. Neler olacaktı? Nasıl davranmalıydı? Neler söylemeliydi? Kızlar neler söyleyecekti?.. Onlarla bu vahşi Kazak arasında ne gibi bir bağ olabilirdi?..

Beletzkiy garip, açık saçık, aynı zamanda çok ciddi ilişkilerden söz etmişti. Olenin Maryana ile aynı odada olacağını, belki de onunla konuşacağını düşündükçe bir tuhaf oluyordu. Genç kızın o gururlu duruşunu hatırladıkça bunun olanaksız bir şey olacağını düşünüyordu. Beletzkiy ise bütün bunların çok basit, çok doğal şeyler olduğunu söylemişti.

Olenin “Yoksa Beletzkiy Maryana’ya karşı da aynı tavrı mı takınacak?” diye düşünüyordu. “Bu çok garip bir şey olur. Hayır, iyisi mi gitmeyeyim. Bütün bunlar çok adice, alçakça işler. Hem bunlara ne gerek var sanki?”

Bu düşüncelerine rağmen, gene de aklına ikide bir bir soru takılıyordu: “Acaba toplantı nasıl olacak?..” Vermiş olduğu söz onu adeta bağlıyordu.

Bir türlü kararını vermeden sokağa çıktı. Beletzkiy’in evine kadar gelince, içeriye girdi.

Beletzkiy’in oturduğu ev, tıpkı Olenin’in oturduğu eve benziyordu. Topraktan iki arşın yüksekte olan sütunlar üzerinde duruyordu. İki odası vardı. Olenin dar bir merdivenden çıkarak bunlardan birine girdi. İçeride kuştüyü döşekler, halılar, yorganlar, Kazak usulü gayet güzel, zarif bir şe-

kilde yan yana karşı duvara boydan boya dizilmiş yastıklar vardı. Yan duvarlarda da bakır leğenler silahlar asılıydı. Sedirin altında karpuzlar, kabaklar duruyordu. İkinci odada ise ocak işini gören kocaman bir peç, bir masa, masanın çevresinde tahta sıralar, duvarlarda Starover tasvirleri vardı.

Beletzkiy, açılır kapanır karyolası, kayışlı bavulları, küçük halısı ile buraya yerleşmişti. Halının yayıldığı yerin üzerinde silahı asılıydı. Masanın üzerine de tuvalet eşyaları, resimler dizilmişti. Sedirin üstüne ipek bir sabahlık atılmıştı.

Beletzkiy'in kendisi ise sırtında sadece iç çamaşırı ile karyolanın üzerine uzanmış *Üç Silahşörler*'i okuyordu. Her zamanki gibi tertemiz, gayet yakışıklı bir delikanlı olarak görünüyordu. Olenin içeri girer girmez ayağa fırladı:

“Nasıl yerleştiğimi gördünüz, değil mi? Beğendiniz mi? İyi ki geldiniz. Kızların o kadar çok işi var ki! Etli börek neyle yapılır bilir misiniz? Hamur, domuz eti, üzüm. Ama, asıl güç onda değil, şuraya bir bakın orada ne kaynıyor...”

Gerçekten de pencereden baktıkları zaman ev sahibinin izbesinde alışılmamış bir hareket gördüler. Genç kızlar ellerinde çeşit çeşit kaplarla bir içeri, bir dışarı girip çıkıyorlardı.

Beletzkiy “Oldu mu?” diye bağırdı.

“Oluyor... Yoksa acıktın mı, Dede?..”

Öbür evden çın çın öten kahkahalar duyuldu. Tombul, yanakları kıpkırmızı, güzel Ustenka, kollarını sıvamış, tabakları almak üzere Beletzkiy'in odasına koşarak girdi.

“Aman sen de!.. Tabakları kırarsam görürsün!” diye tiz bir sesle genç adama bağırdı. Sonra gülerek Olenin'e döndü: “Sen de burada duracağına gelip yardım etsene! Sonra, bizim kızlara çerez getirmeyi de unutma...”

Beletzkiy “Maryana geldi mi?” diye sordu.

“Elbette ya! Gelmez mi? Hamuru o getirdi.”

Beletzkiy “Size bir şey söyleyeyim mi?” dedi. “Bu Ustenka'yı iyice yıkayıp temizlemek, biraz süslemek, sırtına iyi elbi-

seler giydirmek mümkün olsaydı, bütün bizim oradaki güzellere taş çıkartırdı. Kazak bir aileden olan Borşeva'yı gördünüz mü? Bir albayla evlendi. Görseniz inanamazsınız, o kadar asil bir hali var! Nereden öğreniyorlar bilmem ki..”

“Ben sizin o dediğiniz Borşeva'yı görmedim. Yalnız, bence bu kızlar için bu giyimden daha güzeli bulunamaz.”

Beletzkiy neşeyle içini çekti.

“Ah! bilseniz ben öyle uysalımdır ki! Hayatta her türlü koşula hemen alışırım! Gidip bakalım ne yapıyorlar.”

Üzerine sabahlık giyip koşarak dışarı çıktı. Giderken de: “Siz de çerezleri unutmayın...” diye bağırdı.

Olenin emir erini tatlı çörekle bal almaya gönderdi. Birden bu işi yapmak, para vermek ona. o kadar bayağı, o kadar alçakça bir şey olarak göründü ki! Sanki birini kandırıyormuş gibiydi. Böyle bir duygu içinde olduğu için emir eri “Kaç tanesi naneli, kaç tanesi de ballı olsun?” diye sorunca kesin bir yanıt veremedi:

“Ne kadar olursa olsun!” dedi.

Ihtiyar asker “Bütün parayı harcayayım mı, efendim?” diye sordu. “Naneliler daha pahalıdır, altmışa veriyorlardı...”

Olenin “Bütün parayı harcayabilirsin! Hepsini!” dedi.

Sonra pencerenin önüne oturarak, derin bir hayretle, kalbinin sanki, kendisi için çok önemli, aynı zamanda kötü bir harekete hazırlanıyormuş gibi hızlı hızlı attığını duydu./

Beletzkiy kızların bulunduğu odaya girince içeride çığlıklar, bağırmalar oldu. Biraz sonra da içeriden Beletzkiy'in çığlıklar atarak, çırpına çırpına kahkahalarla gülererek dışarı fırladığını, koşarak merdivenden indiğini gördü.

Beletzkiy “Kovdular beni!” diyordu.

Birkaç dakika sonra içeriye Ustenka girdi, gayet resmî bir tavırla her şeyin hazır olduğunu bildirerek konuklarını davet etti.

Olenin'le Beletzkiy içeriye girdikleri zaman, her şeyin ger-

çekten hazır olduğunu, Ustenka'nın da kendi eliyle duvara dayalı kuştüyü yastıkları düzelttiğini gördüler. Sofraya göre çok küçük olan örtü yayılmıştı. Sofrada da içi çihir dolu bir testiyle kurutulmuş balık vardı. Her taraf hamurla üzüm kokuyordu. Üzerlerine süslü yelekler giymiş, başlarını da her zamankinin tersine mendille bağlamamış beş, altı kız peç'in arkasında birbirlerine sokuluyor, fısıldaşıyor, fıkır fıkır gülüşüyorlardı.

Ustenka konukları sofraya davet ederek "Buyurun. Derin bir saygıyla, sevgilimizi sofraya davet ediyorum," dedi.

Olenin kızların toplandığı köşeye doğru baktı. Kızların hepsi birbirinden güzeldi. Aralarından Maryana'yı seçti, onunla böyle adi, insanı küçük düşüren koşullar içinde karşılaştığından dolayı fena halde canı sıkıldı. Kendisini budala, beceriksiz bir kimse olarak hissediyordu. Ne yapacağını bilemiyordu... Sonunda Beletzkiy ne yaparsa onu taklit etmeye karar verdi.

Beletzkiy pek resmî, pek kendinden emin bir tavırla sofraya yaklaştı, laubali bir hareketle bir bardak şarap doldurup Ustenka'nın şerefine içti. Sonra başkalarına da aynı şeyi yapmalarını söyledi.

Ustenka kızların içki içmediklerini söyledi.

Kızların bulunduğu topluluktan bir ses duyuldu:

"Azıcık balla bir yudumcuk içilebilir..."

Biraz önce dükkândan balla çörek getirmiş olan emir eri çağırıldı. Asker aklınca orada felekten bir gün çalan efendilerine, kızlara kaşlarının altından şöyle bir baktı. Bu bakışta kıskançlık mı, yoksa hakaret mi vardı, belli olmuyordu.

Emir eri büyük bir dikkatle dürüst bir insan olduğunu belli eden bir tavırla kurşuni kâğıda sarılmış olan çöreklerle balı verdi, sonra kendisinden kaç para almış olduklarını, geriye kaç para kaldığını uzun uzun anlatmaya kalkıştı ama, Beletzkiy hemen onu oradan kovdu.

Beletzkiy içine çihir konulmuş bardaklara birer kaşık bal koyup iyice karıştırdı. Sonra masanın üzerine çörekleri pek cömert bir hareketle yayıverdi, köşeye gidip kızları oradan zorla çıkardı, masanın çevresine oturttu, çörekleri dağıtmaya başladı.

Olenin elinde olmayarak Maryana'nın güneşten yanmış küçük eliyle iki yuvarlak naneli çörekle kahverengi bir başka çörek daha aldığını, bunları ne yapacağını bilemiyormuş gibi davrandığını fark etti.

Orada bulunanları neşelendirmek için bile bile çok serbest tavırlar takınan Ustenka ile Beletzkiy'in bütün çabalarına rağmen, konuşmalar huzursuz, tatsız bir hava yaratıyordu. Olenin oturduğu yerde kımıldayıp duruyor, ne söyleyeceğini düşünüyor, herkesin kendisine ilgiyle baktığını seziyor, belki de başkalarının kendisiyle alay ettiklerini, ya da kendi çekingenliğini onlara da bulaştırdığını sanıyordu. Kıpkırmızı olmuştu. En çok da Maryana'nın da kendisi gibi büyük bir huzursuzluk içinde bulunduğunu, utandığını düşünüyordu.

İçinden "Her halde onlara para verelim diye bekliyorlar. Bunu nasıl yapacağız ki? Şunu bir an önce verebilsek de buradan çıkıp gitsek!.." diyordu.

XXV

Beletzkiy Maryana'ya dönerek "Nasıl oluyor da kiracınızı tanımıyorsun, Maryana..." diye sordu.

Maryana, gözlerini Olenin'e çevirdi:

"Nasıl tanıyayım, bize hiç gelmez ki!" dedi.

Olenin bilmediği bir nedenden ötürü içinde tuhaf bir korku duydu. Kıpkırmızı oldu. Sonra elinde olmayarak dudaklarından şu sözler döküldü:

“Ben gelirdim ama, annenden korkuyorum... Size ilk gelişimde beni öyle bir azarladı ki...”

Maryana kahkahalarla gülmeye başladı.

“Sen de korktun, öyle mi?” dedi, Olenin’e şöyle bir baktıktan sonra başını öbür yana çevirdi.

Olenin ilk kez güzel Maryana’nın bütün yüzünü iyice görebilmişti. O zamana kadar, onu hep yüzü gözlerine kadar mendille bağlı olarak görmüştü.

Maryana’nın kasabanın en güzel kızı sayılması boşuna değildi. Ustenka da güzel kızdı: Kısa boylu, dolgun, al yanaklı, koyu ela gözleri hep gülen, biçimli kıpkırmızı dudaklarında hep bir gülümseyiş bulunan, ikide bir kahkahalar atan, konuşkan bir kızdı. Maryana ise tersine, hiç de sevimli değildi ama, tam anlamıyla bir güzeldi... Uzun boyu, gayet biçimli vücudu, geniş göğsü, yuvarlak omuzları, hele kapkara kaşlarının altında çevresine hafif bir gölge düşen badem biçimi, çekik siyah gözlerinin hem sert, hem de tatlı bakışları, gülümseyişinin tatlı, yumuşak ifadesi olmasa, yüzünün hatları belki de biraz erkekçe, hatta kaba görünebilirdi.

Maryana çok az gülümsüyordu. Yalnız, gülümsediği zaman karşısındakini her zaman şaşırtıyordu. Sanki vücudundan çevreye el değmemiş genç bir varlık olduğunu belli eden, taze bir güç, bir zindelik yayılıyordu. Oradaki kızların hepsi güzeldi ama, kızlar da, Beletzkiy de, çörekleri getiren emir eri de, hepsi ellerinde olmayarak Maryana’ya bakıyorlardı. Kim ne söylese, sanki Maryana’ya söylüyormuş gibi ona bakıyordu. Genç kız ötekilerin arasında bir kraliçe gibi gururlu, neşeliydi.

Beletzkiy toplantıya daha rahat bir hava vermek için hiç durmadan konuşuyor, kızları çihir sunmaya zorluyor, onlarla şakalaşıyor, hiç durmadan Olenin’e, Maryana’nın güzelliği hakkında, Fransızca olarak, yakışık almayacak bazı sözler söylüyor, ondan söz ederken hep “Sizinki” anlamı-

na la vtre diyor, Olenin'in de kendisi gibi davranmasını sa-
lık veriyordu.

Olenin gittikçe içinde daha büyük bir ağırlık duyuyordu. Beletzkiy, Ustenka'nın, kendi isim günü olduğu için ihri öpücüklerle sunması gerektiğini baıarak söylediği zaman, Olenin bir bahane uydurup oradan kaçmayı düşündü. Ustenka öneriye bir koşulla razı oldu: Uzattıı tabaa dn-
lerdeki gibi, herkes para bırakacaktı.

Olenin kendi kendine "Hangi ŗeytana uydum da bu i-
ren ziyafete geldim?.." diye söylendi. Sonra yerinden kal-
karak çıkmak istedi.

Beletzkiy "Nereye?.." diye sordu.

Olenin oradan çıkıp gitmeye kesin olarak karar verdiği
halde "Gidip sigara alacağım," dedi.

Beletzkiy kolunu yakalamıştı, Fransızca olarak "Bende bo-
zuk para var, canım..." dedi.

Olenin niyetinin yanlış anlaşıldığını, beceriksizlik etmiş ol-
duunu düşünerek fena halde sıkıldı. "Nasıl giderim, para ver-
mekten katıımı sanacaklar. Neden sanki Beletzkiy gibi do-
al hareket edemiyorum? Bir kez buraya gelmemeliydim ama,
mademki geldim, onların elencelerini bozmamalıyım. Kazak-
lar nasıl içki iiyorlarsa, öyle imeliyim," diye düşündü. Sofra-
dan bir apura (yedi, sekiz bardak alan tahta bir maşrapa) içine
tepeleme ŗarap doldurdu, hemen hemen hepsini içti.

Kızlar derin bir ŗařkınlıkla neredeyse korku içinde onun
ŗarap iişine bakıyorlardı. Bu davranış, genç kızlara hem ga-
rip, hem de ayıp bir ŗey olarak görünüyordu.

Ustenka onlara birer bardak daha ehir ikram etti, ikisi-
ni de öptü, sonra tabaa Olenin'le Beletzkiy'in koymuş ol-
dukları dört monetayı ŗakırdatarak "Eh, kızlar! Bu paralarla
kendimize öyle bir ziyafet çekeriz ki!" diye bağırdı.

Olenin'in ekingenlii artık geçmişti, serbest konuşmaya
başladı. Beletzkiy, Maryana'yı kolundan yakaladı:

“Hadi, Maryana! Şimdi sen de bize öpücükle çihir sun bakalım...” dedi.

Maryana şakacı bir tavırla ona bir tokat indirecekmış gibi kolunu kaldırdı:

“Seni öyle bir öperim ki!” dedi.

Bir başka genç kız “Dede bu, n’olacak! İnsan onu parasız da öpebilir, bir şey çıkmaz ki bundan!” dedi.

Beletzkiy “Aferin sana! Ne akıllı kızmışsın sen!” dedi. Çırpınan genç kızı öptü, sonra Maryana’ya “Hayır, hayır kesinlikle sen de ikram edeceksin! Hem de kiracına sunmalısın!” dedi.

Genç kızı gene kolundan yakalıyarak sedire doğru götürdü, Olenin’in yanına oturttu. Maryana’yı çenesinden tutarak yüzünü yandan gösterdi.

“Şu güzelliğe bakın!”

Maryana çırpınmadı, yalnızca gururla gülümseyerek, badem biçimi uzun gözleriyle, Olenin’e yan yan baktı.

Beletzkiy gene “Şunun güzeliğine bakın,” dedi.

Maryana’nın bakışı da sanki “Ne kadar güzelim, değil mi?” der gibiydi. Olenin, ne yaptığını fark etmedi, birden Maryana’ya sarıldı, onu öpmek istedi. Maryana birden sert bir hareketle onun kollarından kurtuldu. Yerinden, öyle bir şiddetle fırladı ki, ayakta duran Beletzkiy’i de, sofranın üzerine konmuş bir tabağı da yere düşürdü. Kendisi ise peçin arkasına kaçtı. Kahkahalar, bağırışmalar duyuldu. Beletzkiy genç kızlara birşeyler fısıldadı. Bunun üzerine, hepsi birden koşarak izbeden dışarı, avluya çıktılar, kapıyı da üzerlerinden kilitlediler.

Olenin, Maryana’ya “Sen Beletzkiy’i öptün ama, beni öpmek istemiyorsun, niçin?” diye sordu.

Genç kızın öfkeden alt dudağı, kaşları hafifçe titriyordu:

“İstemiyorum! İşte o kadar!” dedi. Sonra kendini toplayarak gülümsedi: “O Dede, öpsem ne çıkar?..” dedi. Sonra ka-

pıya yaklaşarak onu yumruklamaya başladı. “Ne diye kapıyı üstümüzden kilitlediniz, kör olasıcalar!” diye bağırdı.

Olenin, kızın yanına yaklaştı:

“Onlar orada olsunlar, biz burada oturalım n’olur?” diye fısıldadı.

Maryana kaşlarını çatarak sert bir hareketle onu kendisinden uzaklaştırdı. Birden Olenin’e gene o kadar asil, güzel göründü ki, genç adamın aklı başına geldi. Yaptıklarından utandı. Kapıya yaklaştı, tokmağını evirip çevirmeye başladı:

“Beletzkiy! Açsanıza şu kapıyı... Ne budalaca şakalar bunlar!”

Maryana gene duru, neşeli bir kahkaha attı:

“Benden korkuyorsun, değil mi?” diye sordu.

“Evet... Sen de annen gibi öfkelisin.”

Maryana hiç çekinmeden onun ta gözlerinin içine bakarak “Sen Yeroşka ile daha çok ahbaplık et!” dedi. “Belki o zaman kızlar seni daha çok severler!”

Bunu söylerken alaylı alaylı gülümsemişti.

Olenin ne diyeceğini bilemiyordu. Sonunda, kendini tutamadı:

“Peki, ben sizin eve gelseydim, daha başka mı olurdu?” diye sordu.

Genç kız başını salladı.

“O başka,” dedi.

Bu sırada Beletzkiy kapıyı dışarıdan iterek açtı. Maryana da hemen Olenin’in yanından uzağa fırladı. Öyle bir atılmıştı ki, kalçası şiddetle Olenin’in bacağına çarptı.

Olenin içinden “Düşündüklerim hep boş şeyler!” diyordu. “Aşk da, özveri de, Lukaşka için düşündüklerim de hepsi boş! Dünyada bir tek gerçek var, o da şu: Kim mutluysa, o haklıdır!”

Aklından geçen bu düşünce ile birden kendisini de şaşır-tan, hiç beklenmedik bir hareket yaptı, kuvvetle, Maryana’yı

tuttuğu gibi kendine doğru çekti, onu hem şakağından, hem de yanağından öptü.

Maryana kızmadı; yalnız, alaylı alaylı, kahkahalarla güldü, sonra öteki kızların yanına koştu.

Zaten toplantı da bununla bitti. Ustenka'nın ihtiyar annesi işinden dönünce hepsini azarladı, kızları evinden kovdu.

XXVI

Olenin o akşam eve dönerken "Evet... Kendimi tutmasam bu Kazak kızına çılgınca âşık olabilirdim!" diye düşünüyordu.

Bu düşüncelerle yatağına yattı, bütün bunların geçici şeyler olduklarını, günün birinde gene eski hayatına döneceğini sanıyordu.

Hayır, eski hayatına dönemedi, Maryana'ya karşı olan davranışı tümüyle değişmişti. Eskiden aralarında bir duvar varmış gibi bir his duyuyordu, şimdi ise bu duvar yıkılmıştı. Olenin artık genç kıza her rastlayışında onunla merhabalaşuyordu.

Ev sahibi kirayı almak üzere bulunduğu köyden gelip de Olenin'in zenginliğini, cömertliğini öğrenince, onu evine davet etti.

İhtiyar kadın da onu çok yumuşak bir tavırla karşıladı. Böylece, Olenin o toplantı gecesinden sonra, akşamları sık sık ev sahiplerine uğramaya, onlarda geç vakitlere kadar oturmaya başladı. Görünüşte sanki kasabadaki yaşayışı hiç değişmemişti. Yalnız, ruhunda her şey altüst olmuştu. Gündüzlerini hep ormanda geçiriyor, akşamları saat sekiz olup da hava karardı mı tek başına ya da Yeroşka ile ev sahiplerine gidiyordu.

Ev sahipleri de ona o kadar alışmışlardı ki, artık uğramadığı gün şaşırıp kalıyorlardı. Onların gözünde Olenin şara-

bının parasını cömertçe ödeyen, pek uslu akıllı bir adamdı. Vanyuşa ona çayını getiriyor, Olenin de bir köşeye, peçin yanına yerleşip oturuyordu. İhtiyar kadın hiç çekinmeden, onun yanında işini sürdürüyordu.

Böylece, çayla çihir içerek, Kazakların hayatından, komşulardan, Olenin'in anlattığı, onların da sık sık sordukları Rusya'dan söz ediyorlardı. Bazen de Olenin bir kitap alıp oturduğu yerde sessizce okumaya başlıyordu.

Maryana bir yaban keçisi gibi ayaklarını altına alarak peçin üzerinde, yahut odanın karanlık bir köşesinde otururdu. Konuşmalara hiç katılmazdı. Yalnız, Olenin kızın gözlerini, yüzünü görür, her hareketini hisseder, ayçiçeği çekirdeklerini çatır çatır kemirdiğini işitir, onun konuşulanları bütün varlığıyla dinlediğini anlardı. Özellikle kendisi konuştuğu zaman, kızın dikkat kesildiğini anlar, onun yanında hiç konuşmayıp kitap okuduğu zamanlarda bile, Maryana'nın biraz ileride oturduğunu bütün varlığıyla duyardı. Bazen kızın gözlerini ona diktiğini fark eder, o pırl pırl gözlerinin içine baktı mı, elinde olmayarak, sözünü yarıda bırakır, susarak ona bakardı. O zaman Maryana hemen karanlığa saklanır, Olenin de güya ihtiyar kadınla harıl harıl konuşmaya dalmış gibi bir tavır takınırdı ama, bu arada kızın soluk alışını bile işitmeye çalışır, her davranışını izler, yeniden onunla göz göze geleceği anı beklerdi.

Maryana yanlarında başkaları varken Olenin'e karşı pek yumuşak neşeli bir tavır takınırdı; yalnız kaldılar mı, hemen vahşi, kaba bir varlık oluverirdi. Bazen Olenin onlara, henüz Maryana sokaktan eve dönmeden giderdi. Birden dışarıda kızın güçlü adımları duyulur, açık kapıda mavi basma entarisi belirirdi. Odanın ortasına gelince, Olenin'i görür görmez, gözlerinde belirsiz bir gülümseyişe benzeyen tatlı bir ışık yanar, genç adam birden içinde derin bir neşeyle korkuya benzeyen garip bir heyecan duyardı.

Olenin ondan hiçbir şey beklemiyor, hiçbir şey istemiyordu. Öyleyken, kızı yanında hissetmek onun için gün geçtikçe daha büyük bir ihtiyaç oluyordu. Artık kasabadaki hayata o kadar alışmıştı ki, geçmiş yıllar ona bütün bütün yabancı, gelecek yıllar da, özellikle o anda içinde yaşadığı çevrenin dışında olan bir gelecekteki yıllar, onu hiç ilgilendirmiyordu.

Evden, akrabalardan, arkadaşlardan mektup aldıkça onların kendisine mahvolmuş bir insan gözüyle baktıklarını anlayarak fena halde kızılıyordu. Çünkü kasabasında yaşarken asıl mahvolanların kendisi gibi yaşamayan insanlar olduklarını düşünüyordu.

Eski hayatından iyice ayrılıp da kasabasında böyle yapayalnız, başkalarının hayatına hiç benzemeyen bir yaşayış düzeni kurduğu için, hiçbir zaman pişmanlık duymayacağına kesin olarak inanıyordu. Sefere çıktığında karakollara uğradığı zaman da, kendisini pek iyi hissediyordu. Ancak, burada, Yeroşka Amca'nın koltuğu dibinde, benimsediği ormanda, kasabanın bir ucunda bulunan evinde özellikle Maryana ile Lukaşka'yı düşündüğü zamanlar, daha eskiden bile içinde bir isyan uyandıran o yalancı, o sahte yaşantı ona çok daha adi, çok daha gülünç görünüyordu.

Kendisini gün geçtikçe daha özgür, daha insan hissediyordu. Kafkasya ona hiç de hayalindeki gibi görünmemişti. Burada, hayalinde canlandırdığı sahnelerden hiçbirini bulamamıştı. Kafkasya hakkında duyduğu, okuduğu hiçbir şey burada gördüklerine benzemiyordu.

“Buralarda ne cadılar var, ne büyücüler, ne Armalad Bek'ler, ne kahramanlar ne de canavar yürekli insanlar var,” diye düşündü. “Burada insanlar doğaya uyarak yaşıyorlar. Ölüyorlar, doğuyorlar, birleşiyorlar, gene doğuyorlar, savaşıyorlar, içki içiyorlar, yemek yiyorlar, seviniyorlar, sonra gene ölüyorlar! Tabiatın güneş için, bitkiler için, hayvanlar,

otlar, ağaçlar için koyduğu yasalar neyse insanlar da o yasalara hiçbir değişiklik yapmadan, aynı şartlar içinde, uyuyorlar. Onların başka hiçbir yasası yok...”

Böyle düşündüğü içindir ki, burada insanları kendisiyle kıyasladığı zaman onlar, çok daha yakışıklı, çok daha güçlü, özgür görünüyorlardı. Onlara baktıkça kendisinden utanıyor, yaşadığı hayattan ötürü üzüntü duyuyordu. Bazen ciddi olarak her şeyi bir kenara bırakıp Kazaklara katılmayı, bir izbe almayı, sığırlar edinmeyi, bir Kazak kızıyla evlenmeyi aklından geçiriyordu. Yalnız, Maryana ile evlenemezdi elbette. Onu Lukaşka'ya feda etmesi gerekti. Buna da razıydı... Herhangi bir Kazak kızıyla evlenince Yeroşka Amca ile ava gidecek, balık tutacak, Kazaklarla da seferlere katılacaktı. Zaman zaman kendi kendine “Peki bunu niçin yapmıyorum? Daha neyi bekliyorum sanki?..” diye soruyordu.

Bunun üzerine, kendini suçluyor, ayıplıyordu.

“Yoksa akla, adalete uygun bulduğum bir şekilde davranmaktan korkuyor muyum? Sanki basit bir Kazak olmak, doğaya yakın yaşamak, kimseye kötülük etmemek, insanlara iyilik etmek, bütün bunları hayalimden geçirmek, eskiden aklımdan geçirdiğim, örneğin bakan olmak, alay komutanı olmak gibi hayallerden daha mı saçma?” diye söyleniyordu.

Yalnız, içinden bir ses, ona adeta beklemesini, hemen karar vermemesini söylüyordu. Belirsiz bir şekilde, tam anlamıyla Yeroşka gibi, Lukaşka gibi yaşayamayacağını hissetmesi, herkesten başka bir mutluluk anlayışı olduğunu düşünmesi ona engel oluyordu.

Lukaşka'ya bir armağan vermiş olduğunu hatırladıkça zevk duyuyordu. Daima başkaları için özveride bulunma olanağını arıyordu ama, böyle bir fırsat karşısına çıkmıyordu. Bazen de yeni bulduğu bu mutluluk reçetesini unuttuyor, Yeroşka Amca'nın hayatına tamamıyla karışabileceğini düşünüyordu. Sonra, birden akli başına geliyor, hemen,

bilinçli bir şekilde, başkalarına özveride bulunmak gerektiği düşüncesine dört elle sarılıyor, o zaman sükûnet bulup başka insanların mutluluğuna gururla, hep yukarıdan bakıyordu.

XXVII

Lukaşka üzümler toplanmadan önce, ata binmiş olarak, Olenin'e uğramıştı. Her zamankinden daha zinde, daha hayat dolu görünüyordu. Olenin onu neşeyle karşıladı.

“Söyle bakalım, ne zaman evleniyorsun?” diye sordu.

Lukaşka doğrudan doğruya buna karşılık vermedi:

“Sizin bana vermiş olduğunuz atı, ırmağın öbür yakasına gidip bir başka atla değiştirdim. Öyle bir at ki! Ateş! Kabardinlerden aldım. Lova haralarında yetiştirilmiş. Öyle bir av avladım ki!..”

Yeni atı birlikte gözden geçirdiler, avluda at sırtında cigit numaraları yaptılar. At gerçekten çok iyiydi: Sırtı geniş, gövdesi uzun, tüyleri pırıl pırıl, kuyruğu çok gür, yumuşacık, yelesi de ipek gibi incekti, kahkülü bile vardı. Doru bir atı. O kadar da besiliydi ki, Lukaşka'nın dediği gibi, insan sırtında yatıp uyuyabilirdi! Hayvanın gözleri, dişleri, ayak bilekleri, her şeyi çok zarıftı, hemen göze çarpıyordu. Ancak saf kan atlarda öyle olurdu.

Olenin, elinde olmayarak, ata hayran hayran bakıyordu. Kafkasya'da daha böylesine güzel bir hayvan görmemişti.

Lukaşka, atın boynuna hafif hafif vurarak “Öyle bir gidiyor ki!” dedi. “Çevikliğini bir görseniz! Sonra, bir de akıllı ki, sormayın... Sahibinin peşinden koşar durur!”

Olenin “Üste çok para verdin mi?” diye sordu.

Lukaşka gülümseyerek “Saymadım!” dedi. “Kunaktan aldım da...”

Olenin “At değil, harika,” dedi. “Çok çok güzel bir at, doğrusu. Kaça satarsın?”

Lukaşka neşeyle “Yüz elli moneta verdiler vermedim ama, size bedavadan da veririm,” dedi. “Siz de bana karakolda hizmet görinek için herhangi bir at verirsiniz.”

“Öyle şey olur mu hiç?.. Dünyada razı olmam!”

Lukaşka kemerini çıkararak “Eh, n’apalım!” dedi. “O zaman bende kalsın! Bakın ben size bir peşkeş getirdim...” Kemerine bağlı olan iki kılıçtan birini çıkarıp uzattı.

“İrmağın öbür yakasından aldım...”

“Ha, bak buna çok teşekkür ederim!..”

“Üzüme gelince, annem söz verdi, kendisi getirecekmiş.”

“Ne gereği var! Biz zaten seninle ödeştik bile. Herhalde bu kılıç için para alacak değilsin ya...”

“Para alınır mı hiç! Biz sizinle kunak değil miyiz? Karşı yakada Girey Han var ya? İşte o beni kendi kulübesine götürdü, ‘Seç, istediğini al,’ dedi. Ben de bu kılıcı seçtim. Bizde gelenek böyle...”

Birlikte eve girdiler, birer kadeh çihir içtiler.

Olenin “Kasabada biraz kalacak mısınız?” diye sordu.

“Hayır, veda etmeye geldim. Beni şimdi Birlikle Terek’in öbür yanına gönderiyorlar. Arkadaşım Nazar’la gideceğim.”

“Peki, düğün ne zaman?”

Lukaşka bu konuda konuşmak istemiyormuş gibi bir tavırla “Yakında geleceğim, o zaman söz kesilir. Sonra yine göreve gideriz!” dedi.

“Peki, nişanlıyı görmeyecek misin?”

“Görmek olur mu! Söz kesilmedikten sonra görüşmenin ne anlamı var? Siz tatbikata çıkarsanız bizim birliklere Şirokiy’lerin Lukaşka’yı nerede bulacağınızı sorun. Orada öyle bol yaban domuzu var ki. İki tanesini vurdum. Sizi de oraya götürürüm.”

“Hadi güle güle! Tanrı yardımcın olsun!”

Lukaşka ata bindi, Maryana'ya uğramadan, atın sırtında numaralar yapa yapa sokağa ıktı. Orada onu Nazarka bekliyordu.

Nazarka hemen Yamka'nın oturduğu yana doğru bir göz kırparak "Ne dersin uğrayalım mı?" diye sordu.

Lukaşka "şuna bak hele!" dedi. "Al benim atı ona götür, biraz gecikirsem, hayvana saman ver. Nasıl olsa sabahleyin kesinlikle birlikte olurum!"

"Senin teğmen başka bir şey armağan etmedi mi?"

Lukaşka atından inip hayvanı Nazarka'ya teslim etti:

"Hayır, Tanrı'ya şükür, ona bir kılıç hediye edebildim. Yoksa az kalsın atımı isteyecekti!"

Sonra Olenin'in penceresinin altından geçerken yere doğru eğilerek hızla avluya daldı, ev sahiplerinin penceresine doğru koştu.

Hava artık iyice kararmıştı. Maryana, sırtında bir tek gömlekle, sa örgüsünü açmış tarıyor, yatmaya hazırlanıyordu.

Kazak delikanlısı "Benim! Maryana!" diye fısıldadı.

Maryana'nın yüzünde sert, ilgisiz bir anlatım vardı. Yalnız, pencerenin dışından birinin kendisine seslendiğini duyunca birden canlanıverdi. Pencereyi açtı, hem ürkek, hem de sevinçli bir tavırla hafifçe dışarı sarktı:

"Ne var? Ne geldin?.. diye sordu.

"Srgy eksene! Bir dakikacık olsun içeri gireyim! Seni yle özledim ki... ıldıracığım neredeyse!" Genç adam Maryana'nın boynuna sarıldı, onu öptü. "N'olursun sürgüyü ek..."

"Boş boş konuşma! Dedim ya bırakmam diye. Burada çok kalacak mısın?"

Lukaşka karşılık vermiyor, yalnızca onu öpüyordu. Maryana da artık başka bir şey sormuyordu.

Lukaşka "Görüyorsun ya! Pencereden sana doğru dürüst sarılamıyorum bile..." dedi.

İçeriden ihtiyar kadının sesi duyuldu:

“Maryanuşka, kiminle konuşuyorsun?”

Lukaşka fark edilmesin diye başındaki şapkayı çıkardı, hemen pencerenin altına çömeldi.

Maryana “Git buradan, çabuk!” diye fısıldadı.

Sonra annesine döndü.

“Lukaşka gelmiş anne! Babamı soruyordu,” dedi.

“Madem öyle, göndersene onu buraya!”

“Gitti! Zamanı yokmuş. Acelesi varmış!”

Lukaşka gerçekten de çevik adımlarla, pencerelerin altında iki büklüm avludan çıkıp Yamka'nın evine gitti. Oraya gittiğini de Olenin'den başka gören olmadı.

Nazarka ile birlikte Yamka'da ikişer çapura çihir içtikten sonra kasabanın dışına çıktılar. Gece ılık, karanlık, durgundu. Hiç konuşmadan ilerliyorlardı. Atların ayak seslerinden başka bir şey işitilmiyordu. Lukaşka Kazak Mingal'ın destanını okumaya başlayacak oldu, daha ilk sözlerini söyler söylemez birden sustu. Nazarka'ya doğru dönerek: “İçeri bırakmadı ki beni!” dedi.

Nazarka “Öyle mi?..” dedi. “Ben onun seni içeri almaya çağını biliyordum. Yamka bana ne dedi bak: O teğmen yok mu? Evlerine pek sık gidiyormuş. Yeroşka Amca Maryana'ya karşılık bir filinta aldığını söyleyerek övünmüş...”

Lukaşka öfkeyle “Uyduruyor kerata!” dedi. “O kız öyle kızlardan değildir. Böyle bir şey varsa, moruğun belini kırarım!”

Sonra sevdiği türküyü söylemeye başladı:

İsmailov Köyü'nde

Beyin güzel bahçesinde

Pırıl pırıl bir şahin varmış, bahçeden çıkarmış

Peşinden gidermiş gencecik bir avcı...

Şahini sağ koluna konsun diye çağırırmış

Cevap verirmiş altın şahin:
“Tutamadın beni bir altın kafeste.
Konduramadın beni sağ eline...
Şimdi giderim mavi denizlere,
Vururum kendime bir beyaz kuğu.
Beyaz kuğu, onun etini yerim doya doya...”

XXVIII

Ev sahiplerinin evinde söz kesiliyordu. Lukaşka kasabaya geleli Olenin’e uğramamıştı. Olenin de, söz kesileceği gün evlerine gitmesi için reisin kendisini davet etmiş olmasına rağmen, onlara gitmemişti.

İçinde derin bir hüzün duyuyordu. Kasabaya geldiğinden beri böyle bir duyguyu hiç yaşamamıştı. O akşam Lukaşka’nın gayet güzel giyinmiş olarak annesiyle birlikte hava kararmadan ev sahiplerine gittiğini görmüştü. Delikanlının neden kendisine karşı bu kadar soğuk davrandığını bir türlü anlayamıyor, bu düşünce de ona rahat vermiyordu.

Bu yüzden evine kapandı, anı defterini yazmaya koyuldu:

Son zamanlarda birçok şeyleri düşündüm. Aynı zamanda çok değiştim, sonunda öyle basit bir gerçeğe vardım ki! Mutlu olmak için gereken bir tek şey vardı: Sevmek... Özveriyle sevmek... Her şeyi, herkesi sevmek, sevgiyi bir örümcek ağı gibi çevreye yayarak bu ağın içine her geleni almak... Benim sevgi ağıma şimdiye kadar Vanyuşa, Yeroşka Amca, Lukaşka, Maryana takıldı...

Bunları yazarken yanına Yeroşka Amca geldi. Çok neşeli görünüyordu. Birkaç gün önce Olenin onun evine uğradığı zaman ihtiyarı kocaman bir yaban domuzu ölüsünün başında bulmuştu. İhtiyar vurduğu domuzun derisini gururlu, mutlu bir tavırla elindeki küçük bıçağı çok becerikli bir şe-

kilde kullanarak yüzüyordu. Köpekler, bu arada Yeroşka'nın sevgili köpeği Lyam da yanında toplanmış yatıyor, kuyruklarını sallayarak bu işi seyrediyorlardı... Kasabanın çocukları da duvara tırmanmış, Yeroşka Amca'ya bakıyor, her zamankinin tersine hiç alay etmiyorlardı. Komşu kadınlar da eskiden ona karşı pek ilgi göstermezlerken, o akşam onunla merhabalaşıyor, kimi bir testi çihir, kimi kaymak, kimi un getiriyordu.

Ertesi sabah Yeroşka, evinin ağılında, üstü başı kan içinde, oturuyor, vurduğu avın etini tartarak kimine para ile, kimine de yalnızca biraz şaraba karşılık kilo ile dağıtıyordu. Yüzünde "Tanrı bana yardım etti, koca bir hayvanı vurdum, şimdi herkes amcanın yanına koşuyor..." demek istiyormuş gibi bir anlam vardı. Bu duyguyla, hemen içmeye başladı elbette.. Kasabadan çıkmadan tam dört gün durmadan içmiş, içmişti. Söz kesileceği akşam da kendini tutamadı, gene içki içti.

Ev sahiplerinin evinden Olenin'e kör kütük sarhoş gelmişti, yüzü kıpkırmızıydı. Sakalı karmakarışık olmuştu. Yalnız, üzerinde yeni kırmızı bir cepken vardı. Cepkenin her yanı sırma işlemeliydi. Elinde de ırmağın karşı yanından aldığı bir balalayka vardı. Çoktandır Olenin'e balalayka çalacağını söylemişti. Kendisini böyle bir hava içinde hissediyordu. Olenin'in yazı yazdığını görünce fena halde bozuldu. Sanki kâğıtla kendisi arasında bir ruh oturuyordu. En küçük bir hareket yaparsa bu ruhu ürküteceğinden korkuyormuş gibi yavaşça fısıldadı:

"Yaz, babam, yaz..." dedi.

Sonra, hiç gürültü etmeden ağır ağır yere oturdu.

Yeroşka Amca'nın sarhoş olduğu zaman en sevdiği şey yere oturmaktı. Olenin ona şöyle bir baktı, sonra Vanyuşka'ya seslendi, şarap getirmesini söyledi, yazmaya devam etti.

Yeroşka yalnız başına içmekten hoşlanmıyordu, canı konuşmak istiyordu:

“Ev sahiplerine gittim, söz kesiliyormuş. Ne yani, hepsi domuz! İstemiyorum, kalkıp sana geldim işte...”

Olenin yazmaya devam ederek “Balalaykayı nereden aldın?” diye sordu.

Yeroşka Amca alçak sesle “İrmağın öbür yanından, babacığım...” dedi. “Bu balalaykayı soruyorsun, değil mi? Ben öyle güzel balalayka çalarım ki... Tatar havası olsun, Kazak havası olsun, bey havası olsun, asker havası olsun, hangisini istersen çalarım.”

Olenin ona bir kez daha baktı, gülümsedi, gene yazmasına devam etti. Bu gülümseyiş ihtiyarı yüreklendirdi, birden kararlı bir tavır takındı:

“Boş ver, babacığım! Aldırma! N’apalım yani seni gücendirdilerse!.. Sen de tükür üstlerine, aldırma! Ne o? Yaz babam yaz... Yazmaktan sana yarar var mı?”

Olenin’i taklit ederek, kalın parmaklarıyla yerlere bir şeyler çiziyormuş gibi hareketler yapıyor, o geniş yüzünü de alaylı alaylı buruşturuyordu:

“Ne çiziktiriyorsun öyle? Gez! Eğlen, aslan gibi delikanlı ol!..”

Onun düşüncesine göre yazı zararlı bir çiziktirmeden başka bir şey değildi. Olenin bir kahkaha attı. Yeroşka da güldü. Birden ayağa fırladı, balalayka çalaraksanatını göstermeye, Tatar türkülerini söylemeye hazırlandı.

“Yazı yazmaktan ne yarar gelir sana, kardeşim? Bak, sen bunu dinle daha iyi. Öldükten sonra artık kulakların şarkı falan işitmez! Onun için, vakit varken eğlenebildiğin kadar eğlen!”

Ölenin kendi uydurduğu bir türküyü bir yandan oynatarak söylemeye başladı.

Ay Lili... Ay Lili... Ay Lili!..

Nerde gördüler onu ki...

Pazardaki dükkânda,
Toplu iğne satarken...

Sonra çavuş olan eski arkadaşının, ona öğrettiği türküyü söylemeye başladı:

Pazartesi günü âşık oldum,
Salıyı acı ile geçirdim.
Çarşambaya aşkımı açıkladım,
Perşembeye cevabını bekledim...
Cumaya geldi cevap.
Acımın sonu olmayacak...
Cumartesi mübarek gün,
Hayata veda edeyim dedim...
Gidersem ruhum ne olur dedim?
Pazara kararımdan caydım...

Sonra buna gene aynı nakaratı ekledi:

Ay Lili... A Lili... Ay Lili...
Nerde gördüler onu ki...

Bu türküden sonra göz kırpa kırpa, omuz kırarak ayakta oynayarak başka bir türkü söylemeye başladı:

Öperim seni, kollarımla sararın
Kızıl kurdele bağlarım göğsüne.
Sana Nadejenka derim,
Benim biricik Nadejenkam...
Söyle bana sever misin beni?..

İhtiyar o kadar coşmuştu ki, balalaykayı elinde adeta çırpındırıyordu. Sonra, çapkınca bir eda ile, tek başına odada oynamaya başladı. “Ay, Lili!..” gibi “beylere mahsus” türküleri Olenin’in onuruna söylemişti. İki üç bardak çihir daha içtikten sonra, eski günleri hatırladı, gerçek Kazak türküle-

riyle Tatar türküleri söylemeye başladı.

Çok sevdiği bir türkünün ortasına gelince birden sesi titredi. Sustu, yalnız balalaykayı çalmaya devam etti.

En sonunda “Ah kardeşçğim benim...” dedi.

Olenin ihtiyarın sesinde garip bir söyleyiş sezerek başını çevirip ona baktı: Adamcağızın gözleri yaşla dolmuştu. Bir damla yaş kirpiklerinin arasından fışkırmış, yanağının üzerinden aşağı doğru süzülüyordu.

Ihtiyar hafifçe hıçkırarak “Uçup gitti artık gençliğim! Bir daha geri dönmez!” dedi, sustu.

Biraz sonra gözyaşlarını silmeye bile lüzum görmeden kulakları sağır edici bir sesle: “İçsene!.. Ne içmiyorsun?” diye bağırdı.

Özellikle Tavlin türküleri ona çok dokunurdu. Bu türküde söz azdı, bütün güzelliği hüznün veren aranağmesindeydi: “Ay! nanay, nanay...”

Yeroşka türküsünün sözlerini Rusça'ya çevirdi:

“Delikanlı avuldan bir sürü çıkarmıştı. Ruslar geldiler, avulu yaktılar, bütün erkekleri öldürdüler, bütün kadınları esir aldılar. Aslan delikanlı dağlardan döndü, baktı avulun olduğu yerde boş bir yer var. Ana yok! Kardeş yok! Ev yok! Yalnız, bir ağaç var... Aslan delikanlı ağacın altına oturdu, ağlamaya başladı: “Ben de senin gibi yapayalnız kaldım. Ay, Nanay... Nanay... Nanay...”

Yeroşka insanın ruhunu altüst eden, acı duygular uyanıran bu aranağmeyi birkaç kez yineledi, son söyleyişinde, kendini tutamadı, birden duvardaki tüfeği kaptı, hızla koşarak avluya çıktı, her iki namludan havaya ateş etti. Aynı aranağmeyi daha da hüznünlü bir tavırla gene söyledi:

“Ay Nanay... Nanay...” Sonra birden sustu.

Onun peşinden eşiğe çıkmış olan Olenin yıldızlarla süslü karanlık göklere, kurşunların atıldığı yöne baktı. Ev sahiplerinin evinde bütün ışıklar yanmıştı. Kapının eşiğinde, av-

luda kızlar göründü; içeride de, dışarıda olup biteni görebilmek için pencereye üşüşenler, taşlığa çıkanlar vardı.

Birkaç Kazak kendilerini tutamayarak avluya fırladılar. Çıglıklar atarak Yeroşka Amca'nın türküsünün son kısmını yineliyor, onun gibi havaya ateş ediyorlardı.

Olenin, Yeroşka'ya "Sen neden onların arasında, söz kesmeye gelenler arasında değilsin?.." diye sordu.

İhtiyar içeridekilerin kendisini gücendirmiş olduklarını belli eden bir tavırla "Tanrı işini bilir! Ne yapacağım aralarında!" dedi. "Zaten sevmiyorum, sevmiyorum insanları! Ah nerede eski insanlar! Hadi, gel de eve girelim. Onlar kendi kendilerine, biz de kendi kendimize eğlenelim..."

Olenin evine girdi.

"Lukaşka ne yapıyor? Neşeli mi? Bana uğramayacak mı?" diye sordu.

"Lukaşka kim oluyor? Kızı sana peşkeş çekiyorum diye ona yalan söylemişler!" İhtiyar bunu fısıldayarak söylemişti. "Kız da neymiş? İstersek bizim olur elbet! Hele biraz fazla para ver, bak nasıl bizim oluyor. Gerçekten söylüyorum, istiyorsan, bunu sağlayabilirim ben..."

"Hayır Amca, bu işte paranın yeri yok. Beni sevmiyorsa, param olsa da sevmez. Onun için, iyisi mi, bundan hiç söz açma."

Yeroşka Amca birden "Kimse bizi sevmiyor! İkimiz de öksüzüz..." dedi, ağlamaya başladı.

Olenin ihtiyarın sözlerini dinlerken her zamankinden de çok içti.

"Demek benim Lukaşka artık mutluluğa kavuştu..." diye düşünüyordu.

Yalnız, içinde derin bir hüznü vardı.

O gece ihtiyar o kadar içti ki, yere düşüp sızdı. Vanyuşa onu dışarı çıkarmak için askerlerden yardım istemek zorunda kaldı. Yerlere tüküre tüküre onu zorla dışarı çıkardı. İhti-

yarın bu yakışık almaz davranışına o kadar kızmıştı ki, artık Fransızca bile konuşmuyordu.

XIX

Ağustos gelip çatmıştı. Birkaç gün göklerde en küçük bir bulut görünmedi. Güneş dayanılmaz derecede yakıyordu. Sabahtan ılık bir rüzgâr esiyor, tepelerde, yollarda, yerden kaldırdığı kum bulutlarını havada dalgalandırarak sazların, ağaçların, kasabanın içinden geçiriyordu.

Otlar, yapraklar tozla kaplıydı. Yollar, tozlu topraklar çırçıplak, sertti. Her adımda sesler ta uzaklara kadar duyuluyordu. Terek'in suları çoktan çekilmiş, hendeklere dolmuş, sonra onlar da kurumuştü. Kasabanın yanındaki gölde sığırların ayakları altında ezilmiş eğri büğrü kıyılar iyice ortaya çıkmıştı.

Bütün gün genç kızlarla çocukların gölde şapırtı ile yüzdükleri, bağırıştıkları duyuluyordu. Bozkırlarda fundalıklar-la sazlıklar da kurumaya başlıyordu. Sığırlar gündüzleri homurdana homurdana, uzaklardaki otlaklara kaçıyordu.

Av hayvanları çok uzaklardaki sazlıklara, Terek'in öbür yanındaki dağlara göç etmişlerdi. Kasabaların, köylerin, alçak ovaların üzerinde bulut gibi sineklerle sivrisinekler dolaşıyordu. Karlı tepeler, kurşuni bir sise bürünüyordu. Her yana ağır kötü kokulu bir hava sinmişti. Abreklerin ikide bir sığılaşmış olan ırmaktan bu yana geçtiği duyuluyordu. Güneş her akşam kıpkızıl, sıcak sıcak, ışıkların içinde batıyordu.

Tam iş zamanıydı. Bütün köylüler karpuz bahçelerine, bağlara dolmuş, uğraşıp duruyorlardı. Bahçeler yeşil sarmaşıkların altında kaybolmuş, gür bitkilerin altında serin gölgeler oluşmuştu. Her yerde güneşin aydınlattığı geniş yaprakların arasında, olgun salkımlar göze çarpıyordu.

Bahçelere, bostanlara giden tozlu yolun üzerinden tepelemesine kadar üzümle doldurulmuş arabalar, gıcırdayarak, ağır ağır ilerliyorlardı. Araba tekerleklerinin ezdiği tozlu yollarda üzüm salkımları sürünüyordu. Üstleri başları üzüm lekesi içinde olan çocuklar, ellerinde salkımlar, ağızları üzümle dolu annelerinin peşinden koşup duruyorlardı.

Yollarda yürüyenler her an üstleri başları yırtık pırtık, omuzlarında kocaman üzüm sepetleri taşıyan işçilerle karşılaşılıyorlardı. Mendillerle yüzlerini ta gözlerine kadar örtmüş olan genç kızlar, tepelemesine dolmuş arabalara koşulu öküzlerini güdüyorlardı. Askerler bir arabaya rastladılar mı, onu güden Kazak kızlarından üzüm istiyorlardı.

Bunun üzerine Kazak kızı, araba yola devam ede dursun, arkaya atlıyor, sepetlerden bir kucak dolusu üzüm alıyor, onu askerin tuttuğu kaputunun eteğine dolduruyordu.

Bazı avlularda üzüm ezme işine başlamışlardı bile. Havada küspe kokusu dalgalanıyordu. Çardakların altında kırmızı tekneler, avlularda da kollarını sıvamış, ayak bilekleri üzüm suyuna bulanmış Nogay işçileri görülüyordu. Domuzlar, fokur fokur sesler çıkararak, suyu çıkarılmış posaları yiyor, ezilmiş küspelerin üzerinde yuvarlanıyorlardı.

Izbelerin düz damları güneşte kuruyan kara kehribar gibi pırıl pırıl salkımlarla doluydu. Taneleri toplayan kargalar, saksaganlar, damların etrafında uçuşuyor, bir yerden ötekine konuyorlardı.

Ezilmeye hazır üzümler neşe içinde toplanıyordu. O yıl ürün beklenmedik bir bolluktaydı, çok da iyiydi. Gölgele-re bürünmüş yeşil bahçelerde deniz gibi alabildiğine uzanmış asmaların arasında kadın sesleri, kahkahalar, türküler, eğlenceler duyuluyor, kadınların, renk renk göz kamaştırıcı entarileri görülüyordu.

* * *

Maryana, öğleyin, kendi bahçesinde bir kayısı ağacının gölgesi altına oturmuş, hayvanları çözülmüş olan arabanın içinden ailesi için getirdiği yiyecekleri çıkarıyordu.

Karşısında yere yayılmış bir hasırın üzerinde, okuldan dönmüş olan Kazak reisi oturuyor, bir testiden su dökerek ellerini yıkıyordu. Maryana'nın biraz önce gölden koşa koşa gelmiş olan küçük erkek kardeşi ise gömleğinin kollarıyla yüzünü silerek, soluk soluğa, sabırsızlık içinde bir ablasına, bir annesine bakıyor, bir an önce yemeğin sofraya konmasını bekliyordu.

İhtiyar anneleri kollarını sıvamış, güneşten yanmış tunç rengi güçlü elleriyle yuvarlak bir Tatar sofrasının üzerine kurutulmuş balık, kaymak, ekmek, üzüm koyuyordu.

Kazak reisi ellerini sildikten sonra kalpağını çıkardı, bir haç işareti yaptı, sonra sofraya oturdu. Maryana'nın erkek kardeşi testiye yapıştı, kana kana su içmeye başladı. Ana kız da, bağdaş kurarak sofraya oturdular.

Gölgede bile dayanılmaz bir sıcak vardı. Havada, bahçenin üzerinde bir buğu örtü gibi duruyordu. Arada bir esen kuvvetli, sıcak rüzgâr dalların arasından geçerken hiçbir serinlik getirmiyor, yalnız armut, şeftali, dut ağaçlarını hep aynı şekilde eğiordu.

Kazak reisi bir kez daha dua ettikten sonra, arkasında, ağız bir asma yaprağıyla kapalı duran çihir dolu testiye aldı, bir yudum içti, sonra testiye ihtiyar kadına uzattı.

Reisin sırtında yakası açık bir gömlek vardı. Açık yakasından tüylü, kash göğsü görünüyordu. Kurnaz, ince yüzünde neşeli bir ifade vardı. Yalnız, oturduğunda, konuşmasında da her zamanki siyasiliği sezilmiyordu. Neşesi hiç de yapma değildi, içinden geliyordu. Islak sakalını silerek "Akşama bağın bir kenarını toplar mıyım dersiniz?" diye sordu.

İhtiyar kadın "Toplarsınız, yeter ki hava bozmasın" dedi. "Demkinler daha üzümünün yarısını bile toplamamışlar.

Bağda yalnız Ustenka tek başına çalışıyor. Canı çıkıyor kızın!”

Ihtiyar adam böbürlenir gibi “Onlar nerede, biz nerede, canım!” dedi.

Ihtiyar kadın testiye Maryana’ya uzatarak “Al iç Maryanuşka, ama, bitirme!” dedi. “İnşallah işimiz yolunda gider de yakında düğününü yaparız.”

Reis hafifçe kaşlarını çattı.

“Dereyi görmeden paçaları sıvamayalım!” dedi.

Genç kız başını eğdi.

Ihtiyar kadın ise “Konuşmayalım mı yani?” diye sordu. “İşimizi neredeyse bitiriyoruz. Artık zaman yaklaştı!”

Reis “Hele dur, zamansız konuşma!” dedi. “Şimdilik bağı toplayalım sonra bakarız.”

Ihtiyar kadın “Sen Lukaşka’nın yeni atını gördün mü?” diye sordu. “Mitriy Andreyiç’in armağan ettiği at yok oldu. Meğer onu başka bir atla değiştirmiş!”

“Hayır, atı görmedim ama, biraz önce bizim kiracının emir eriyle konuştum. Anlattığına göre, adama yine bin ruble gelmiş.”

Ihtiyar kadın “Zengin adam! Ne dersin?” dedi.

Bütün aile rahattı, neşeliydi. İş istedikleri gibi yürüyordu. Üzüm kendilerinin de beklediğinden daha iyi, daha boldu.

Maryana öküzlere ot verdikten, karnını da doyurduktan sonra yeleşini katlayıp başının altına soktu, arabanın altına girip dolgun sapları ezilmiş otların üzerine uzandı. Başında kırmızı ipek bir mendil, sırtında da rengi solmuş mavi basma bir entari vardı. Vücudu sıcaktan yanıyordu, dayanacak gibi değildi! Yüzü al al olmuştu, ayaklarını koyacak yer bulamıyordu. Gözleri yorgunluktan, mahmurluktan hafifçe nemlenmişti. Dudakları, elinde olmayarak, aralanıyor, güçlkle derin derin soluk alıyordu. Her soluk alışında göğsü kabarıp iniyordu.

Bağdaki işler daha iki hafta önce başlamıştı. Aralıksız ağır bir çalışma, kızın bütün günlerini doldurmuştu. Sabahları şafak söker sökmez yatağından fırlıyor, yüzünü soğuk suyla yıkıyor, başına mendil bağlıyor, yalın ayak hemen sığırların başına koşuyordu. Aceleyle ayağına çarıklarını geçiriyor, entarisinin üzerine yelek giyiyor, bohça içine bağlanmış ekmeği sırtına vuruyor, hayvanları arabaya koşuyor, bağa gidip bütün gün orada kalıyordu. Orada da ancak bir saat kadar dinlenebiliyordu: Bütün gün salkımları kesiyor, sepetleri taşıyor, akşamları da neşeli ama, yorgun argın, öküzleri iple çekerek ya da ikide bir sırtlarına uzun bir sopayla vurarak, arabayla köye dönüyordu.

Karanlık basarken sığırları ahıra kapıyor, entarisinin geniş yenine kabak çekirdeği dolduruyor, köy kızlarıyla konuşup gülüşmek üzere köşebaşına çıkıyordu. Batan güneşin ışıkları söner sönmez hemen eve dönüyor, karanlık izbede annesi, babası, erkek kardeşi ile akşam yemeğini yedikten sonra kafasını hiçbir düşünceyle yormadan hâlâ zinde, odaya giriyor, peçin üstüne çıkıp oturuyor, yarı uykulu bir halde, kiracının anlattıklarına kulak veriyordu. Olenin gittikten sonra da hemen kendini yatağa atıyor, sabaha dek hiç uyanmadan rahat, derin bir uykuya dalıyordu. Ertesi günü de aynı şeyler oluyordu.

Maryana söz kesildiği günden beri Lukaşka'yı görmemişti, sakın sakın, düğün gününü bekliyordu. Kiracıya da artık alışmıştı. Onun kendisine uzun uzun bakmasından zevk bile duyuyordu.



Sıcağın bunaltıcı bir hal almasına, arabanın serin gölgesinde bile sivrisineklerin bulut halinde dolaşmasına erkek karde-

şinin de yanında uyurken kımıldayarak ikide bir ona toslamasına rağmen, Maryana mendilini başına çekmiş, neredeyse uykuya dalmak üzereydi.

Birden, komşu kızı Ustenka koşarak gelip arabanın altına, yanına yattı, iyice yerleşti:

“Haydi bakalım, kızlar, uykuya!” dedi. Sonra birden ayağa fırladı: “Dur! öyle olmaz...”

Bir alay yeşil dal kopardı, bunları arabanın tekerleklerine asıp iki yandan aşağı doğru sarkıttı, üzerlerine de kendi cepkenini attı. Sonra Maryana'nın kardeşini hafifçe iterek yenden arabanın altına sokuldu.

Çocuğa “Azıcık gitsene!” dedi. “Kazaksın... Kızlarla ne işin var! Hadi, erkeklerin yanına git sen...”

Çocuk gittikten sonra Ustenka birden iki eliyle arkadaşına sarılarak ona sokuldu, yanaklarını boyuna öpmeye başladı. İnce bir sesle çın çın kahkahalar atarak “Ah kardeşçğim... Yavrucuğum... Yavrucuğum!” diyordu.

Maryana “Bunları Dede'den mi öğrendin? Bırak beni be!” diye haykırdı.

Bunun üzerine ikisi de kahkahalarla gülmeye başladılar. O kadar ki, en sonunda ihtiyar kadın onlara bağırmaya başladı.

Ustenka yavaşça “Yoksa Dede ile arkadaşlığımı kıskanıyor musun?” diye fısıldadı.

“Saçmalama! Hadi, uyuyalım! Ne geldin buraya sanki!”

Ustenka'da uyuyacak göz yoktu ki:

“Ben sana niye geldiğimi söylersem şaşar kalırsın!” dedi.

Maryana, dirseğini yere dayayarak, başından kaymış olan mendilini düzeltti:

“Söyle bakalım ne söyleyeceksin?”

“Ben kiracınız hakkında neler öğrendim, neler!”

Maryana “Bana ne?” dedi. “Umurumda bile değil!”

Ustenka dirseğiyle onu hafifçe dürterek güldü:

“Sen ne kurnaz kızsın!.. Hiç de birşeycik anlatmazsın... Sizde gelmiyor mu sanki?..”

“Geliyor! N’olacaktı?..”

Maryana bunu söylerken birden kıpkırmızı olmuştu. Ustenka devam etti:

“Bak ben basit bir kızım, içimde ne varsa, herkese anlatırım... Saklanacak bir şeyim yok ki...” dedi. Neşeli pembe yüzünde birden düşünceli bir anlam belirmişti: “Kimseye kötülük etmiyorum ki... Seviyorum işte n’apayım, bütün mesele bunda!..”

“Dedeyi mi seviyorsun yoksa?..”

“Elbette ya! Başka kimi olacak?”

Maryana “Günah!” dedi.

“Ah, Maşenkacığım! Kızken azıcık eğlenmezsem ne zaman eğlenirim? Nasıl olsa günün birinde bir Kazak’la evleneceğim, çocuk doğuracağım, fakirliğin ne olduğunu göreceğim. Bak, sen hele Lukaşka ile bir evlen, hanyayı konyayı o zaman öğrenirsin! Neşelenmek bile içinden gelmez. Çocuklar, iş. Bunlardan zaman mı kalır.”

Maryana sakın bir tavırla “Yok canım!” dedi. “Bazı kadınlar evlendikten sonra da rahat yaşıyorlar. Hepsi bir değil mi yani?”

“Lukaşka ile aranızda neler oldu! Söylesene?”

“Ne olacak sanki? Gelip istedi işte. Babam da işi gelecek yıla bırakmıştı. Yalnız, söz kesme gününde söylediler. Sonbaharda vereceklermiş beni.”

“Lukaşka sana ne söyledi, onu anlatsana?”

Maryana gülümsedi:

“Ne söylediği belli! Beni seviyormuş falan. Hep ‘birlikte bahçeye gidelim’ diye yalvardı durdu.”

“Desene sakız gibi yapışıyor. Sen gitmedin elbette, değil mi? Ama, Lukaşka öyle bir delikanlı oldu ki şimdi... Cigitle rin arasında birinci. Hep Birlikteymiş şimdi. Geçenlerde bi-

zim Kirka gelmişti, o anlattı. Lukaşka kendi atını verip yerine öyle bir at almış ki!.. Gene de mutlu değilmiş, hep seni düşünüyormuş! Peki, sana başka neler söyledi anlat!”

Maryana güldü:

“Hep de her şeyi bilmek istersin! Bir gece ata binmiş, geldi, bizim pencereye yaklaştı. Sarhoştı. ‘İçeri al beni!’ diye yalvardı...”

“Sen almadın mı?..”

Maryana ciddi bir tavırla “Alacak mıydım yani?” dedi. “Benim söz ağzımdan bir kez çıkar. Varacağım dedim ya, yeter işte!”

“Ama Lukaşka öyle bir delikanlı ki, kasabadaki kızların hangisini istese alabilir. Hiçbiri ‘Hayır’ demez.”

Maryana gururlu bir tavırla “Canı eğlenmek istiyorsa, başkalarına gitsin!” dedi.

“Ona acımıyor musun, ayol?..”

“Acıyorum ama, sersemlik etmem. O işler kötü!”

Ustenka başını arkadaşının göğsüne dayadı, ona sarılarak kahkahalarla gülmeye başladı:

“Sen ne aptal şeysin! Kendini mutluluğa eriştirmek istemiyorsun!” dedi. Onu gıdıklamaya başladı.

Maryana gülüyor, arada bir çığlıklar atıyordu:

“Ay bırak be! Bak Lazutka’yı ezeceksin!..”

Arabanın öbür yanından ihtiyar kadının uykulu sesi duyuldu:

“Azdılar kör olasıcalar! Bir türlü uslanmıyorsunuz? Yatsanıza be...”

Ustenka doğrularak, “Sen mutlu olmak istemiyorsun...” diye gene Maryana’ya fısıldadı. “Ama gene de mutlusun. Vallahi öyle! Bak millet seni nasıl seviyor! Sen soğuk davranıyorsun ama, herkes gene sana âşık... Ah! ben senin yerinde olsaydım! Sizin o kiracınız yok mu? Avucumun içine alıverirdim! Hem de nasıl alırdım! Bize geldiğiniz gün ona bak-

tım, adam neredeyse gözleriyle yiyecekti seni! Benim Dede bile bana ne armağanlar alıyor! Sizinki Rusların arasında en birinci zenginlerdenmiş. Emir eri anlattı. Bunların evinde kendi uşakları varmış!”

Maryana doğruldu, bir an düşündü, sonra gülümsedi, bir ot kopararak dudaklarının arasına götürüp ısırıldı:

“Bir gün bana ne dedi biliyor musun, bizim kiracı? Dedi ki ‘Keşke ben Lukaşka gibi bir Kazak ya da senin kardeşin Lazutka olsaydım... dedi. Bunu ne diye söyledi sanki?’”

Ustenka “Laf olsun diye! Aklına geleni söylemiş işte!” dedi. “Benimkisi bana neler söyler! Aklın durur. Sanki içi bozuk herifin!”

Maryana başını katladığı cepkeninin üzerine bıraktı, elini Ustenka’nın omuzuna attı, gözlerini kapadı. Biraz sustuktan sonra “Dün bizim bahçelerde çalışmak istediğini söyledi! Babam da çağırdı onu...” dedi.

Gene sustu, sonra uykuya daldı.

XXXI

Güneş arabaya gölge veren armut ağacının öbür yanına geçmişti, eğri ışıklar Ustenka’nın örüp de tekerleklerin üzerinden sarkıtıldığı dalların arasından bile sızıyor, arabanın altında uyuyan kızların yüzlerini yakıyordu.

Maryana uyandı, başındaki mendili düzelterek kendisine çeki düzen vermeye çalıştı. Çevresine bakınınca armut ağacının öbür yanında omuzunda tüfekte duran babasıyla konuşan kiracılarını gördü. Hemen Ustenka’yı dürttü, hiç konuşmadan, gülümseyerek, ona genç adamı işaret etti. Olenin “Dün akşam çevreyi dolaştım, bir tane bile olsun görmedim...” diyordu.

Bunu söylerken sabırsızlık içinde çevresine bakınıyor

ama, dalların arasından Maryana'yı göremiyordu.

Reis hemen konuşmasını değiştirerek "Siz karşıdan bir daire çizerek o sahipsiz bahçenin içinden, hani 'boş arsa' dediğimiz bahçe var ya, işte oradan geçseniz, efendim, daha iyi olur. Oralarda her zaman tavşan bulunur," dedi.

İhtiyar kadın neşeli bir tavırla "Bu sıcakta tavşan aramak kolay mı?" diye lafa karıştı. "İyisi mi gel, bize yardım et! Bizim kızlarla birlikte biraz çalışırdın..." Sonra kızlara doğru döndü: "Haydi bakalım kızlar, iş başına! Kalkın bakalım!" diye bağırdı.

Maryana ile Ustenka arabanın altında fısıldaşıyor, kıkır kıkır gülmekten kendilerini alamıyorlardı.

Olenin'in Lukaşka'ya elli monetalık bir at verdiği öğrenildikten sonra, ev sahipleri ona karşı çok daha nazik davranmaya başlamışlardı. Hele reis onun kızına karşı ilgi gösterdiğini gördükçe pek memnun oluyordu.

Olenin arabanın altındaki yeşil dalların arasından Maryana'nın mavi entarisiyle başındaki kırmızı mendili görmüştü. Onu daha iyi görmeye çalışarak "Ama, ben üzüm toplamasını bilmem ki!" dedi.

Kadın "Gel gel, sana üzüm peltesi vereyim," dedi.

Kazak reisi karısının sözlerini düzeltmek, açıklamak istiyormuş gibi "Karıma bakmayın siz!" dedi. "Bizim Kazak geleneklerine göre aklınca konukseverlik gösteriyor. Kusuruna bakmayın! İhtiyar işte. Öyle sanıyorum ki, siz Rusya'dayken değil üzüm peltesi, kim bilir kaç çeşit ananas reçeli dinlendirilmiş meyve yemişsinizdir!"

Olenin "Demek o sahipsiz bahçede tavşan var, öyle mi? Gidip bir bakayım..." dedi.

Arabanın öbür yanına aceleyle yan yan bakarak kalpağını kaldırdı, düzenli kesilmiş sıra sıra üzüm kütüklerinin arasından uzaklaşıp gözden kayboldu.

Olenin ev sahiplerinin yanına, onların bahçesine döndüğü zaman, güneş bahçelerin duvarları arkasında kaybolmuş, yelpaze gibi yayılan ışıkları, ince yaprakların içinden geçiyor, pırıl pırıl parlıyordu. Rüzgâr dinmişti; bağlara hafif bir serinlik siniyordu.

Olenin daha uzaktan Maryana'nın mavi entarisini fark etmişti. Genç kız üzüm kütüklerinin dizileri arasında duruyordu. Olenin üzüm kopara kopara yanına yaklaştı. Yorgun köpeği tükürük saçan ağzıyla ara sıra aşağı doğru sarkmış olan bir salkımı koparıyor, sonra gene yoluna koyuluyordu.

Maryana yanakları al al olmuş, kollarını sıvamış, başındaki mendili çenesinden de daha aşağı indirmiş, çevik hareketlerle çabuk çabuk ağır salkımları kesiyor, onları sepete dolduruyordu. O sırada tuttuğu sepeti elinden bırakmadan bir an duraladı, içten bir tavırla gülümsedi, sonra gene çalışmaya başladı.

Olenin yaklaşarak tüfeğini omuzuna aldı. Ellerinin serbest kalmasını istiyordu. "Sizinkiler nerede? Tanrı yardımcın olsun! Yalnız mısın?.." demek istedi ama, hiçbir şey söylemedi, yalnız kalpağını kaldırdı.

Maryana ile baş başa kalmak ona tuhaf geliyor, içinde bir huzursuzluk yaratıyordu. Bunu bile bile özellikle, ona biraz daha yaklaştı.

Maryana "Sen tüfeğini böyle tutarsan, bizim kadınları vurursun!" dedi.

"Vurmam. Elim tetikte değil ki!"

Bir zaman ikisi de sustular.

Sonra Maryana "Sen de yardım etsene..." dedi.

Olenin cebinden bir çakı çıkararak hiç konuşmadan salkımları kesmeye başladı. Bir ara, en alttaki taneleri serbest

yer bulamadıkları için adeta birbirine yapışmış hemen hemen üç kiloluk, ağır bir salkımı keserek Maryana'ya gösterdi.

“Bütün bu salkımları keseyim mi? Bu salkım olmuş mu?” diye sordu.

“Ver onu bana!”

Elleri birbirine değmişti. Olenin kızın elini tuttu, Maryana ise gülümseyerek ona baktı.

Olenin “Yakında evleniyor musun?” diye sordu.

Maryana cevap vermeden arkasını döndü, sonra kaşlarını çatarak sert bir tavırla ona yan yan baktı.

Olenin “Sen Lukaşka'yı seviyor musun?” diye sordu.

“Seveyim, sevmeyeyim sana ne?”

“Kıskanıyorum onu!”

“A! Olur mu öyle şey!”

“Sahi söylüyorum, sen o kadar güzel bir kızsın ki!”

Olenin birden bu sözleri söylediğinden ötürü içinde büyük bir utanç duydu. Sözcükleri o kadar bayağı, yakışsız, çirkin buluyordu ki! Kızardı, ne söyleyeceğini şaşırды, sonra Maryana'nın iki elini birden tuttu.

Maryana “Güzel de olsam, çirkin de olsam, dengin değilim! Ne alay ediyorsun?” dedi.

Bunu söylerken gözlerinden Olenin'in kendisiyle hiç de alay etmediğini gayet iyi bildiği belli oluyordu.

Olenin “Seninle alay eder miyim ben hiç!” dedi. “Bilsen ben o kadar...”

Kelimeler Olenin'e daha da bayağı görünüyor, o anda hissettikleriyle hiç ilgisi olmayan, yakışık almaz sözler gibi geliyordu. Öyleyken, elinde olmayarak, gene de konuşmaya devam ediyordu:

“Senin için neleri göze almazdım...”

Maryana “E-e-e... Bırak beni! Sakız gibi yapışyorsun insana!” diye söylendi.

Yalnız, yüzü, parlak gözleri, kabaran göğsü, biçimli bacakları bambaşka şeyler söylüyordu. Olenin sanıyordu ki, Maryana bütün bunların ne kadar bayağı olduğunu anlıyor, sözlerini kendisine hiç yakıştırmıyor, varlığını bunlardan çok üstün tutuyordu. Kızın çoktandır onun söylemek isteyip de bir türlü söyleyemediği şeyleri çok iyi bildiğini sanıyordu. Öyle olduğu halde, Olenin'in bunları kendisine nasıl söyleyeceğini kesinlikle merak ediyordu. Zaten bunları bilmemesine olanak yoktu. Çünkü Olenin o anda ona onun nasıl bir varlık olduğunu anlatmak istiyordu. Kendisi bunu bilmez miydi? Gene de bilerek anlamak istemiyormuş gibi davranıyor, karşılık vermiyordu. Genç kızın hareketleri onu derin derin düşündürüyordu.

Birden biraz ileride bir üzüm kütüğünün arkasında Ustenka'nın incecik sesi duyuldu:

“Hu-u-u! Buraya gel, Mitriy Andreyiç! Gel bana yardım et! Bak yalnızım...”

Ustenka bunu söyledikten sonra bir kahkaha attı, yaprakların arasından yuvarlak, masum bir anlatım taşıyan yüzünü ileriye doğru uzattı.

Olenin cevap vermedi, yerinden de kımıldamadı. Maryana salkımları kesmeye devam etti. Yalnız, şimdi sık sık başını çevirip kiracıya bakıyordu. Olenin gene bir şeyler söylemek istedi, sonra vazgeçti, sustu. Omuzlarını silkti, tüfeğini omuzuna alarak hızlı hızlı bağdan çıkıp gitti.

XXXII

Olenin yürürken bir iki kez durakladı. Bir araya gelen Maryana ile Ustenka'nın kahkahalar atarak ona birşeyler bağırdıklarını duydu.

O akşam geç vakte kadar ormanda bir şey vururum umu-

duyla dolaştı durdu. Hiçbir şey vuramadı. Sonunda, ortalık iyiden iyiye kararırken evine döndü.

Avludan geçerken ev sahibinin izbesinin kapısının açık olduğunu gördü; içeride o mavi entari gözüne ilişti. Bunun üzerine, geldiğini belli etmek için, özellikle yüksek sesle Vanyuşa'ya seslendi, sonra kapının önündeki sahanlıkta her zamanki yerine oturdu.

Ev sahipleri bağdan dönmüş, ağıldan çıkıp kendi odalarına girmiş ama, kiracılarını çağırılmamışlardı. Maryana bir iki kez çıkıp dış kapının öbür yanına geçti, sonra döndü. Olenin yalnız bir kez onun yarı karanlıkta başını çevirip kendisine baktığını görür gibi oldu. Genç kızın her hareketini gözleriyle izliyorsa da yanına yaklaşma yürekliliğini gösteremiyordu.

Maryana evine girdikten sonra Olenin de eşikteki basamaklardan aşağı inip avluda bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı. Maryana artık bir daha dışarı çıkmadı.

Olenin bütün geceyi avluda uykusuz geçirdi, her an ev sahiplerinin evinden gelen seslere kulak kabartıyordu. Daha yatmadan önce, nasıl konuştuklarını, nasıl yemek yediklerini, kuştüyü yataklarını nasıl odanın ortasına çekip yatmaya hazırlandıklarını duymuştu. Bir ara Maryana'nın bir şeye güldüğünü duymuştu. Sonra yavaş yavaş içerideki sesler dindi, yalnız reis fısıl fısıl karısıyla bir şeyler konuşuyor, biri de derin derin soluk alıyordu.

Olenin odasına girdi. Vanyuşa sırtından elbisesini çıkarımadan yatmış, uyumuştur. Olenin ona gıpta etti, yeniden dışarı çıkıp avluda dolaşmaya başladı. İçinde sanki bir şeyler olacakmış gibi bir duygu vardı.

Kazakların evinden hiç kimse çıkmadı, hiç kimse kımıldamadı. Yalnız, içeriden üç kişinin aynı şekilde soluk aldıkları duyuluyordu. Bunların arasında Maryana'nın soluk alışını ayırabiliyordu. Bir onu, bir de kendi kalbinin atışlarını dinliyordu.

Kasabada her şey susmuştu, geç vakit çıkan ay gökte yükselmiş, avlularda homurdana homurdana yatmaya, ya da kalkmaya çalışan sığırların karaltıları daha belirli görünmeye başlamıştı.

Olenin öfkeyle kendi kendine “Daha ne bekliyorum, ne istiyorum?” diye soruyor, bir türlü kendisini gecenin güzelliğinden koparıp sıyramıyordu.

Birden, ev sahiplerinin evinde döşemenin hafifçe çatırdadığını işitti. Hemen o kapıya doğru atıldı. Gene derin bir sessizlik oldu. Gene o düzgün soluk alışlarından başka hiçbir şey duyulmuyordu. Avludaki manda gene derin derin iç çekiyormuş gibi bir ses çıkardı, önce dizlerinin üzerinde doğruldu, sonra ayağa kalktı. Kuyruğunu sallıyor, avlunun çamurla sıvalı zemini üzerinde şap şap sesler çıkarıyor, en sonunda ay ışığının aydınlatamadığı loş bir köşede yere çöküyordu.

Genç adam tekrar tekrar “Ne yapmalı?” diye soruyordu. Artık kesin bir kararla yatmak için evine girmeye hazırlanıyor, tam gideceği sırada gene birtakım sesler duyuyor, hayalinde topraktan yükselen buğulara sarınmış gecede, Maryana'nın dışarıya çıktığını görür gibi oluyor, yeniden pencereye atılıyor, gene ayak sesleri duyar gibi oluyordu.

Artık şafak sökmek üzereyken yeniden ev sahiplerinin penceresine yaklaştı, kepengi itti, sonra sessizce kapıya doğru koştu. O zaman içeriden gerçekten Maryana'nın içini çektiğini işitti. Biraz sonra Maryana'nın kalkıp yürüdüğünü duydu.

Olenin kapının tokmağını hafifçe vurdu. Biri yalınayak, çekinerek, döşemeyi, hafifçe gıcırdata gıcırdata, kapıya yaklaşıyordu. Sürgü çekildi, kapı hafif bir gürültü ile açıldı, içeriden nane kokusu, kabak kokusu geldi. Sonra eşikte Maryana olduğu gibi göründü.

Olenin onu ancak bir an kadar görebildi. Kız hemen kapı-

yı kapadı. Bir şeyler fisıldadı, hafif, çevik adımlarla kapının yanından uzaklaştı.

Olenin kapıya hafif hafif vurmaya başladı. İçeriden hiçbir karşılık gelmedi. O zaman genç adam yeniden ev sahiplerinin penceresine koştu, kulağını kepenge dayadı, içerisini dinledi. Birden tiz, sert bir erkek sesi Olenin'i şaşırttı.

Başında beyaz bir kalpak bulunan orta boylu bir Kazak genci, avludan içeri girerek Olenin'in ta yanına yaklaştı.

“Maşallah!” dedi. “Hepsini gördüm! Diyecek yok doğrusu!”

Olenin Nazarka'yı tanıyınca, ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilemeyerek sustu. Nazarka devam etti:

“Maşallah! Hele ben kasabaya gideyim, bak neler söyleyeceğim! Babasına haber vereceğim. Şu Kazak reisinin kızına bak bir kere! Demek bir sevgiliyle yetinmiyor!”

Olenin güçlükle “Benden ne istiyorsun? Burada ne arıyorsun?” diye sordu.

“Hiçbir şey istemiyorum. Yalnız, Kazakların toplantısında söyleyeceğim bunu!”

Nazarka çok yüksek sesle konuşuyordu. Belliydi ki, bunu özellikle yapıyordu.

“Bizim teğmene bakın hele bir kere! Amma da işini bilen adammış!”

Olenin sapsarı olmuştu, tir tir titriyordu:

“Sen şuraya gelsene biraz!” dedi.

Birden Nazarka'nın elini kuvvetle yakalamıştı. Onu zorla kendi evine doğru götürdü:

“Ne söyleyeceksin? Bir şey olmadı ki! Bir kere... Maryana beni içeri bırakmadı. Ben de zaten aklımdan hiçbir şey... Zaten o namuslu bir kızdır!”

Nazarka “Namuslu olup olmadığını belirtmek bana düşmez!” dedi.

“Nasıl olsa, sana bir şeyler verecektim! Dur biraz.”

Nazarka sustu. Olenin koşarak odasına girdi, oradan on ruble alarak Kazak gencine uzattı.

“İnan bana! Aramızda hiçbir şey olmadı. Zaten ne önemi var! Asıl suçlu benim. İşte cezamı da ödüyorum... Yalnız, Allah rızası için, kimseye bir şey söyleme, kimsenin haberi olmasın! Zaten bir şey olmadı ki!..”

Nazarka gülerek “Hoşça kal!” dedi, dışarı çıktı.

* * *

Nazarka kasabaya o gece, Lukaşka'nın isteği üzerine çalınmış olan atını saklayacak bir yer bulmak için gelmişti. Evine gitmek üzere sokaktan geçerken de ayak sesleri duymuştu...

Ertesi gün birliğe döndüğü zaman da böbürlene böbürlene arkadaşına, o on rubleyi ne kadar kolay elde ettiğini anlattı. O sabah Olenin ev sahipleriyle görüştüğü zaman kimsenin olup bitenlerden haberi olmadığını anladı. Maryana ile hiç konuşmadı. Yalnız, kız ikide bir ona bakarak için için alay ediyormuş gibi gülüyordu.

Ondan sonraki geceyi Olenin yine uyumadan, avluda bir aşağı, bir yukarı dolaşarak geçirdi. Ertesi günü de özellikle ava gitti. Sabahtan akşama kadar ormanda kaldı. Akşam olunca da kendi duygularından kaçmak için, Beletzkiy'in evine gitti. Duygularından korkuyordu. Bu yüzden, artık ev sahiplerine bir daha uğramamaya karar vermişti.

O gece Olenin'i bir çavuş gelip uyandırdı: Birliği sefere çıkıyormuş. Olenin bu habere pek sevindi. Böylece, artık bir daha kasabaya dönmeyeceğini düşünüyordu.

Harekât tam dört gün sürdü. Olenin'in uzak bir akrabası olan komutan, onu görmek istemiş, yanına çağırmış, karar-gâhta kalmasını önermişti. Olenin öneriyi reddetmişti. Kasabadan uzak yaşayamayacağını hissediyordu. Bu yüzden evine dönmek için kendisine izin verilmesini rica etti.

Harekâttaki başarısı sayesinde ona vaktiyle o kadar iste-

diği nişanı, Haç Nişanı'nı verdiler. Eskiden bu kadar istediği nişana artık hiç önem vermediği gibi, üsteğmenliğe terfi edip etmemesi de umurunda değildi. Zaten emri bir türlü çıkmıyordu.

Harekât bitip de evlerine dönecekleri zaman, Olenin durup dururken, Vanyuşa ile birlikte sıradan çıkmış, birliğinden en az birkaç saat önce, kasabaya varmıştı. O akşam gene kapının önündeki yerine geçti, bütün zamanını Maryana'ya bakmakla geçirdi. Gece de yine, amaçsız, anlamsız, avluda dolaştı durdu...

XOXIII

Ertesi sabah Olenin geç vakit uyandı. Ev sahipleri çoktan dışarı çıkmışlardı. Ava gitmedi. Evde arada bir eline bir kitap alıyor, ondan vazgeçip eşiğe çıkıyor, sonra gene odasına dönüp yatağına uzanıyordu. Vanyuşa onun bu halini görünce hasta olduğu kanısına vardı.

Akşama doğru, Olenin kesin bir karar vermiş gibi yatağından kalktı, bir şeyler yazmaya başladı. Geç vakte kadar yazdı durdu. Bir mektup yazmıştı ama, göndermedi, çünkü hiç kimse onun bu mektupta anlatmak istediklerini anlayamazdı. Zaten Olenin'den başkasının da bunları anlamasına gerek yoktu... Yazdıkları şöyleydi:

Bana Rusya'dan başsağlığı mektuplarına benzer mektuplar gönderiyorlar. Bu vahşi yerlerde toprağa gömülür kalırım, mahvolurum diye korkuyorlar. Benim için "Kaba bir adam olacak, her şeyden geri kalacak, kendisini içkiye verecek, ya da, Tanrı bilir ya, bir bakarsınız Kazak kızlarından biriyle evlenir," diyorlarmış. "Yermolov boşuna, Kafkasya'da on yıl görevli kalan insan ya sarhoş olur, ya da sonunda yol-

suz bir kadınla evlenir, dememiş,” diyorlar. Demek bir Kazak kızıyla evlenmek bu kadar korkunç bir şey! Gerçekten de, örneğin Prenses B.’nin kocası saray nazırı, ya da idare müdürü olmama olanak varken kendimi böyle mahvetmemi hiç de doğru bulmuyor.

Ama bence öyle değil. Onun için, şu anda hepiniz bana o kadar bayağı, o kadar zavallı görünüyorsunuz ki! Sizler mutluluğun, gerçek hayatın ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. İnsan hiç olmazsa bir kez yaşamı bütün o yapmacıktan uzak güzelliği içinde duymalıdır. Benim her gün karşımda gördüklerimi görmek, anlamak gerekir: O ulaşılmaz ölümsüz karlı dağları, o Tanrı’nın elinden ilk çıkmış olan kadın gibi ilkel bir güzellik içinde olan o asil, o göz kamaştırıcı şahane kadını görmelisiniz... Onları görünce işte kimin gerçekten yaşadığını, kimin de kendisini yalanlarla oyaladığını anlarsınız. Siz mi doğru yoldasınız, ben mi? Bunu kavrarsınız...

Bilseniz, şimdi o yanılmalar içinde yaşayan sizler, hepiniz bana o kadar acınacak, o kadar düşkün varlıklar olarak görünüyorsunuz ki! Ne zaman hayalimde, buradaki evimin, ormanımın, aşkımin yerine çeşit çeşit losyonlar sürülmüş, başka kadınlara ait takma bukleleri saçlarının arasına ilıştirmiş kadınlarla dolu salonlar, o yapmacıklı sözlerle kımıldayan ince dudaklar, o doğal halinden çıkmış, türlü türlü kumaşlar altında saklanan çelimsiz vücutlar, o sözüm ona sohbet olarak kabul etmek zorunda kaldığınız salon konuşmaları canlansa, içimde dayanılmaz bir tiksinti duyuyorum...

Gözlerimin önünde bütün o donuk, saçma yüzler canlanıyor. İnsana sanki: “Ziyanı yok, yanıma yaklaşabilirsin, zengin bir gelin sayılıyım ama...” der gibi bakan zengin kızlar, salonlarda konukları şu ya da bu yere oturtmalar, çiftleri hiç sıkılmadan, utanmadan bir araya getirip aracılık ya-

panlar, bitmez tükenmez dedikodular, yapmacık tavırlar, “Kimine elini vereceksin, kimine yalnızca başını sallayacaksın, kiminle sohbet edeceksin,” diye ortaya atılan saçma saçma kurallar, o, kuşaktan kuşağa geçen, neredeyse insanın kanına işleyen can sıkıntısı, sonra bütün bunların çok yerinde, çok doğru olduğuna inananlar...

Bir tek şeyi anlamanızı, bir tek şeye inanmanızı istiyorum. Doğru olan nedir? Gerçekten güzel olan nedir? Bunu görmeli, anlamalısınız! İşte o zaman söylediğiniz, düşündüğünüz her şey, kendiniz için, benim için duyduğunuz mutluluk istekleri de yok olacak, toz gibi havada dağılıverecek. Mutluluk doğayla baş başa olmak, onu görmek, onunla konuşabilmektir. Benim için “Tanrı korusun, bir de bakarsınız sıradan bir Kazak kıızıyla evlenir, böylece toplum için bütünüyle kaybolmuş bir varlık olur,” diye pek candan bir duyguyla bana acınıyorlardır besbelli.

Oysa benim istediğim tek şey, sizin anladığınız anlamda bütün bütün mahvolmak, o basit dediğiniz Kazak kıızıyla evlenmektir. Ama, bunu yapmaya cesaret bile edemiyorum, çünkü öyle bir şey bütün mutlulukların üstünde bir mutluluk, benim layık olmadığım bir mutluluk olur.

Kazak kıızı Maryana’yı gördüğüm günden beri üç ay geçti. Onu ilk gördüğüm zaman, içinden çıktığım dünyanın anlayışı, yanlış inanışları, hâlâ içimde henüz taptazeydi. Bu kıızı sevebileceğime o zamanlar inanmıyordum. Ona tıpkı göğe, dağlara bakar gibi hayran hayran bakıyordum; bu elimde olan bir şey de değildi. Çünkü o gerçekten, onlar gibi üstün bir güzellikteydi.

Sonra onu seyretmenin artık benim için bir gereksinme, günlük hayatımın vazgeçilmez bir gereksinimi olduğunu hissettim. Kendi kendime onu sevip sevmediğimi sormaya başladım. İçimdeki bu duyguyla eskiden sevgi olarak ka-

bul ettiğim duygu arasında hiçbir benzerlik yoktu, onlara benzer bir duygu bulamadım içimde. Duygularım ne yalnızlığın verdiği hüzün duygusuna, ne evlenmek isteğine, ne platonik bir sevgiye, ne de cinsel bir tutkuya benziyordu: Bunların hepsini daha önceden duydum. Hiçbiri değildi bunların...

Onu görmek onu işitmek, onun yakın olduğunu bilmek benim için bir gereksinmeydi, ancak, o yanımdayken belki mutlu değil ama, huzur içinde olabiliyordum. Onunla birlikte bulunduğum, ona elimi değdirdiğim o toplantı gecesinde sonra, genç kızla benim aramda kopması olanaksız bir bağ, itiraf edilmemiş, açıklanmamış ama, karşı durulması olanaksız bir bağ kurulmuştu. Ben bu bağa karşı koymaya çalışıyor, kendi kendime “Hayatımın en önemli manevi sorunlarını hiçbir zaman anlayamayacak olan bir kadını sevebilir miyim ben?” diye soruyordum. “Bir kadını sırf güzelliği için sevmek olanaklı mı? Bu, bir heykeli sevmek gibi bir şey olmaz mı?” diyordum ama, kendi duygularıma inanmadığım halde, daha o zaman onu sevmeye başlamıştım bile.

Onunla konuştuğum o ilk toplantıdan sonra aramızdaki ilişkiler değişti. Eskiden o benim için bana yabancı ama, olağanüstü güzel bir doğa olayıydı. O toplantıdan sonra ise ona benim gibi insan gözüyle bakmaya başladım. Onunla sık sık karşılaşmaya, konuşmaya, bazen babasının çalıştığı bahçeye gitmeye başladım; akşamları da evlerine gidiyor, çoğu zaman geç vakitlere kadar oturuyordum. Bu yakınlığa rağmen, o benim gözümde her zaman aynı derecede temiz, ulaşılmaz, yüce bir varlık olarak kaldı.

Ona ne söylesem o daima aynı şekilde sakin, gururlu, neşeli, ilgisiz bir tavırla cevap veriyordu. Sevecen davrandığı da oluyordu ama, çoğu zaman her bakışı, her sözü, her hareketi bana karşı hiçbir bağı olmadığını belli ediyordu, yal-

nız, bu ilgisizlikte bir yüksekten bakış sezilmiyordu, sadece insanı büyüleyen, ezen bir soğukluk vardı. Her gün dudaklarım da sahte bir gülümseyişle, ona bambaşka bir halde görünmeye, içimde yanan isteklerle acı veren tutkumu gizlemeye, onunla şakalaşmaya çalışıyordum.

O da davranışlarımın sahteliğini anlıyordu ama, bana karşı yine gayet doğal, neşeli bir tavır takınıyordu.

Bu durum benim için dayanılmaz bir hal almıştı. Ona yalan söylememek, düşündüğüm, duyduğum her şeyi söylemek istiyordum. Her zamankinden daha heyecanlıydım. Bu anlattıklarım, onunla birlikte bağda bulunduğum sırada olmuştu. Ona aşkımdan söz etmeye başladım. Öyle sözler söylüyordum ki, şimdi anımsadıkça kendimden utanıyorum. Utanıyorum, çünkü ona bunları söylemeye yeltenmem bile doğru değildi! Çünkü o, bütün bu sözlerden, hatta onlarla açıklamak istediğim duygudan çok daha yüksekti.

Bunu anlayınca sustum. İşte o günden beri durumum dayanılmayacak bir hal aldı. Eskisi gibi onunla şakalaşmak kendimi küçük düşürmek olacaktı. Bunu istemiyordum, hissediyordum ki, henüz onunla yalın, doğru dürüst bir ilişki kuracak kadar manen yükselmemiştim.

Umutsuzluk içinde kendi kendime “Ne yapmalıyım?” diye sorup duruyordum. Saçma sapan hayaller kurarak onu, bazen eşim, bazen sevgilim olarak düşünüyor, hemen sonra tiksintiyle, her iki düşünceyi de zihnimden kovuyordum. Onu herkesle düşüp kalkan bir kız haline getirmek feci bir şey, bir cinayet olacaktı. Bizim subaylardan birinin buradaki Kazak kadınlarından birini alarak yapmış olduğu gibi, onu bir hanımefendi, Dimitry Andreyeviç Olenin’in sayın eşi haline getirmek ise daha da kötü bir şey olacaktı...

Yalnız, ben bir Kazak olabilseydim! Lukaşka gibi bir adam olsaydım, onun gibi sürüyle at çalıp, çihir içtikten sonra avazım çıktığı kadar türkü söyleyebilseydim, insan-

ları öldürebilseydim, sonra da kızın evine gidip sarhoş sarhoş, pencereden içeri atlayıp, onunla, felekten bir gece çalabilseydim “Ben kimim, bunu neden yapıyorum?” gibi düşüncelere zihnimi yormasaydım, o zaman belki başka türlü olurdu. O zaman birbirimizi anlayabilirdik. O zaman mutlu olabilirdim! Bu hayata kendimi bütün bütün vermeyi denedim, ne kadar güçsüz, ne kadar sahte duygularla dolu olduğumu daha çok hissettim.

Ne kendimi, ne de o karışık, çirkin, yabansı geçmişimi unutabildim. Gelecek yıllar ise bana daha da umutsuz görünüyor. Her gün karşımda bu uzak dağları, bu göz kamaştıran güzellikteki mutlu genç kıızı görüyorum. Dünyada ondan başka hiçbir şeyin bana mutluluk veremeyeceğini, gene de bu kadının benim için yaratılmamış olduğunu biliyorum.

İçinde bulunduğum bu durumun en korkunç, en acı, aynı zamanda en tatlı tarafı da şudur: Onu hissediyor, onu anlıyorum, o ise beni hiçbir zaman anlayamayacak! Bunu kesin olarak biliyorum. Onun beni anlayamaması benden aşağı bir varlık olmasından ileri gelmiyor! Tersine, onun beni anlamaması daha doğru... O mutlu bir kadındır. Tıpkı doğanın kendisi gibi, yalın, sakın, yaratılışına, özüne sadık bir kadın. Eğrilmiş, büğrölmüş, zayıf bir varlık olan ben ise onun benim nasıl bir yaratık olduğumu, çektiğim acıları anlamasını istiyorum!

Gecelerce uyumadım, gecelerce amaçsız onun pencereleri altında bekledim durdum. İçimde olup bitenleri bir türlü anlayamadım. Ayın on sekizinde bizim birlik sefere çıktık. Üç gün kasabadan uzak durdum. İçimde hüzün duyuyorum, hiçbir şeyle ilgilenmiyordum. Birlikte türküler, iskanbil oyunları, içki âlemleri, dağıtılacak ödüllerin dedikodusu bana her zamankinden daha çok tiksinti veriyordu. Düne eve döndüm. Onu, kendi odamı, Yeroşka Amca'yı, kapımın

eşliğinden görünen o yüksek karlı dağları gördüm. O zaman içimde öyle bir sevinç uyandı ki birden her şeyi anladım.

Bu kızı gerçek bir sevgiyle seviyorum ben: Bu sevgi hayatımda duyabileceğim ilk ve son sevgidir. Şimdi başıma geleni biliyorum. Bu duygudan ötürü küçük düşmekten korkmuyorum, sevgimden utanmıyorum. Onunla gururlanıyorum. Onu sevdiğim için kendimi suçlu görmüyorum. Bu sevgi kendiliğinden içimde uyanmıştı. Ondan kendimi kurtarabilmek için bir özveri duygusu içinde kendimi unutmaya çalışıyor, güya Kazak Lukaşka'nın Maryana'ya karşı olan aşkından ötürü sevinç duyuyormuşum gibi bir tavır takınıyordum. Oysa bununla sadece kendi sevgimi, kıskançlığımı kışkırtıyordum. Bu daha önce duyduğum cinsten, yalnız yüksek birtakım düşünceler uyandıran, platonik bir sevgi değil. İnsanın kendi duygularına hayran olduğu, duygularının bir pınar gibi içinden geldiğini hissettiği, her şeyi kendiliğinden yaptığı çılgın bir kapılışa da benzemiyor. Bunu da daha önce hissetmişimdir. Bu duygu yalnız zevk duymak isteğinden ibaret değil, bu bambaşka bir şey...

Belki de onun kişiliğinde doğayı, doğanın bütün güzelliklerini görüyor, onları seviyorum. Yalnız bu duygu her neyse, irademi bütününü yok ediyor. Sanki müthiş bir güç, onu benim aracılığım ile seviyormuş gibi bir his duyuyorum... Bütün evren, bütün doğa bu sevgiyi benim ruhuma zorla dolduruyormuş, bana "Sev onu!" diyormuş gibi bir duygu içindeyim. Onu yalnızca aklımla, hayalimle değil, bütün varlığımla seviyorum. Onu severken de kendimi Tanrı'nın yarattığı mutlu evrenin bir parçası, bölünmez bir parçası olarak hissediyorum...

Daha önce de o yapayalnız hayatımdan edindiğim yeni düşünceleri yazmışımdır. Onların içimde ne kadar zor doğduğunu, onların bilincine varınca, ne kadar büyük bir sevinç duyduğumu, hayata açılan bu yepyeni yolu nasıl gör-

düğümü kimse bilemez. Benim için o düşüncelerden daha değerli hiçbir şey yoktu... Şimdi ise, sevgiyi duydum. Onu duyunca bütün o düşünceler yok olduğu gibi, yok oluşlarından ötürü içimde en küçük bir pişmanlık da kalmadı. O zamanlar böyle bütünüyle tek taraflı, soğuk, yalnız akla dayanan bir ruh haline nasıl olup da değer verdiğimi anlamak bile benim için şu anda artık çok zor bir şey.

Karşıma güzelliğin kendisi çıkageldi, hayat boyunca ruhumda derinden derine sürüp giden değişiklikleri bir anda dağıtıverdi. Bütün o yok olanlara karşı da içimde en küçük bir acıma kalmadı.

Özveriymiş! Saçma! İlkel bir düşünce. Bu gibi düşünceler hep gururdan, bir insanın hak ettiği bir bahtsızlıktan kurtulmak için sokulmaya çalıştığı bir sığınaktan, başkalarının mutluluğunu kıskanmaktan kurtulmak için uydurulmuş, saçma bir bahaneden başka bir şey değil!

Neden başkaları için yaşamalı? Niçin başkalarına iyilik etmeli? Niçin içimde kendi kendime karşı bir sevgi, bir tek istek varken... Onu sevmek, onunla yaşamak, onun hayatını paylaşmaktan başka hiçbir isteğim yokken bunu nasıl düşünebiliyorum? Hayır! Şu anda artık başkalarını, Lukaşka'ların mutlu olmasını düşünmüyorum, mutluluğu onlar için istemiyorum. Başkalarını sevmiyorum artık!

Eskiden olsaydı, kendi kendime bunun çok kötü bir şey olduğunu söyledim. Hiç durmadan hep "Acaba o ne olacak? Ben ne olacağım? Lukaşka ne olacak?" diye düşününce düşününce kendimi perişan ederdim. Şimdi ise artık umurumda değil! Bugün sanki kendiliğimden yaşamıyorum, sanki içimde benden çok daha güçlü bir şey var: Beni sürükleyen, bana yön veren odur! Şimdi acı çekiyorum, kendimi üzüyorum ama, eskiden bir ölüden farksız olduğumu anlıyorum. Ancak bugün tam anlamıyla yaşıyorum. Biraz sonra gidip ona her şeyi söyleyeceğim.

Olenin, bu mektubu yazdıktan sonra, akşamın geç saatlerinde, ev sahiplerine gitti. İhtiyar kadın peçin arkasına oturmuş, kozaların ipliklerini eğiriyordu. Maryana, saçını, başını açık, mum ışığında dikiş dikiyordu. Olenin'i görür görmez ayağa fırladı, bir mendil aldı, sonra peçin arkasına gitti.

Annesi: "Sen de bizimle otursana, Maryanuşka," dedi.

Maryana: "Olmaz," dedi. "Saçım, başım açık."

Sonra çevik bir hareketle peçin üstüne çıkıverdi. Olenin bulunduğu yerden yalnız dizini, aşağı doğru sarkan biçimli bacağına görebiliyordu.

Olenin ihtiyar kadına çay koydu. Kadın da konuğuna kaymak sundu. Kaymağı getirmek üzere Maryana'yı göndermişti. Maryana kaymakla dolu tabağı masanın üzerine koyduktan sonra, gene peçin üzerine çıkmıştı. Olenin onu göremiyor yalnız kendisine baktığını hissediyordu.

İhtiyar kadınla ev işleri üzerine konuşuyorlardı. Ulita Teyze coşmuş, konukseverliğini nasıl göstereceğini şaşırılmıştı. Olenin'e üzümden yapılmış pestil, üzümlü çörek, iyi cins bir şarap getirmişti. Bütün bunları sıradan insanlarda görüldüğü gibi ekmeğini emeği ile kazanan insanlara özgü bir gururla, kabaca ama, saf bir cömertlikle ikram etmişti. Kasabaya geldiği ilk günlerde kaba tavırlarıyla Olenin'i pek şaşırtmış olan ihtiyar kadın, şimdi kızına karşı gösterdiği candan sevecenlikle, genç adamı pek duygulandırıyor.

"Tanrı'yı gücendirmemeli, oğlum," diyordu. "Çok şükür, her şeyimiz var. Çehir de yaptık, tuzlama da yaptık, üç fiçikadar şarap da satacağız, geriye içecek çihirimiz de kalacak... Sen buradan gitmek için acele etme emi? Dügünde birlikte eğleniriz..."

Olenin birden bütün kanının yüzüne hücum ettiğini, kalbinin de karışık bir şekilde, neredeyse acı verecek şekilde hızlı hızlı çarpmaya başladığını hissediyordu.

“Peki, düşün ne zaman?” diye sordu.

Peçin öbür yanında bir kıvıldanma oldu, orada oturanın çıtır çıtır kabak çekirdeği yediği duyuldu. İhtiyar kadın sanki Olenin dünyada yokmuş, daha doğrusu bu iş onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi, sakin, pek doğal bir tavırla, kendi kendine konuşur gibiydi:

“Daha ne bekleyelim? Öbür hafta pekâlâ olur... Bizler hazırız. Maryanuşka için ne gerekiyorsa hepsini hazırlayıp bir kenara sakladım. Ona epey çeyiz vereceğiz. Yalnız, işte, bir parça üzüntümüz var. Lukaşka nedense biraz çokça eğlenmeye daldı. Büsbütün kendini eğlenmeye verdi. Yaramazlık ediyor. Geçenlerde Birlik’ten bir Kazak gelmişti, o söyledi... Lukaşka Nogay’ların köylerine gitmiş...”

Olenin “Allah vere de başına bir iş gelmeseydi!” dedi.

“Ben de aynı şeyi söylüyorum: ‘Lukaşka, yaramazlık etme,’ diyorum. Genç ne de olsa elbet! Ona buna meydan okuyacak işte. Ama, her şeyin bir zamanı var, değil mi ya? Bir ganimet kaptın, çaldın, bir Abrek öldürdün... Aferin sana! Yeter! Ondan sonra da uslu otur, değil mi? Böyle işler yapması büsbütün kötü.”

Olenin “Ya... ben de onu Birlik’te ancak bir iki kez gördüm,” dedi. “Hep orada burada geziyormuş. Hem atını da satmış...” dedi.

Başını çevirip peçin bulunduğu yana baktı.

O iri kapkara gözler pırıl pırıl parlıyor, ona hiç de dostça olmayan sert bir anlatımla bakıyorlardı. Olenin söylediklerinden ötürü içinde bir utanç duymaya başladı.

Maryana birden “Eğleniyorsa n’olur yani?” dedi. “Kimseye bir zararı olmadıktan sonra. Başkasının parasıyla eğlenmiyor ya; kendi parasıyla eğleniyor!”

Bunu söyledikten sonra bacaklarını indirdi, peçten aşağı atladı, kapıyı hızla çarparak dışarı çıktı.

Olenin, Maryana içerideyken, gözlerini ondan bir an için olsun ayırmamıştı. Şimdi kapıya bakmaya, genç kızın geri gelmesini beklemeye başladı; Ulita Teyze'nin kendisine söylediklerini bile anlayamıyordu.

Biraz sonra, içeriye konuklar girdi: En önde yaşlı bir adamla Yeroşka Amca yürüyordu. Yaşlı adam, Ulita'nın kardeşiydi. Onların arkasından da Maryana ile Ustenka geliyorlardı.

Ustenka incecik bir sesle "Gününüz aydın olsun!" dedi. Sonra Olenin'e doğru döndü: "Maşallah gene keyfediyorsun!" dedi.

Olenin "Keyfediyorum ya!" dedi, sonra nedense içinde bir utanç, bir huzursuzluk duydu.

Oradan bir an önce gitmek istiyordu ama, gidemiyordu da. Herkes konuşurken susmak da ona hiç olmayacak bir şey olarak görünüyordu. İmdadına ihtiyar adam yetişti: İçki istedi. Bunun üzerine hep birlikte içki içmeye başladılar. Olenin önce ihtiyarla, sonra Yeroşka ile, sonra başka bir Kazakla, sonra gene Yeroşka ile içti. İçtikçe de içinde, ruhunda daha büyük bir ağırlık duyuyordu. İhtiyarlar ise coştukça coşuyorlardı. İki kız da peçin üzerine çıkıp bir köşeye oturmuş, bir şeyler fısıldaşarak onlara bakıyorlardı.

Akşama kadar içtiler. Olenin hiçbir şey söylemiyordu ama herkesten çok içiyordu. Kazaklar bağıra bağıra bir şeyler konuşuyorlardı. İhtiyar kadın onları evinden kovmaya çalışıyor, artık çihir vermiyordu. Kızlar ise gülüşerek Yeroşka Amca ile alay ediyorlardı. Sonunda herkes evin kapısına çıktığı zaman, saat onu bulmuştu.

İhtiyarlar o gece Olenin'in evinde eğlenmeye devam edeceklerini söyleyerek, kendi kendilerini davet ettiler. Ustenka koşa koşa evine gitti. Yeroşka ise ihtiyar Kazağı Vanyuşa'nın

yanına götürdü. Ulita Teyze kileri derleyip toplamaya gitmişti. Maryana tek başına evde kalmıştı.

Olenin içinde bir zindelik, taze bir güç hissediyordu. Sanki yeni uyanmıştı da çevresinde olup biten her şeyi, kimin nereye gittiğini fark etmişti. Önce, ihtiyarların önden gitmelerini sağladı. Sonra kendisi geri dönerek gene ev sahiplerinin evine girdi.

Maryana yatmaya hazırlanıyordu. Olenin ona yaklaştı, bir şey söylemek istedi. Boğazından ses çıkmıyordu.

Kız, yatağın üzerine oturdu, ayaklarını altına aldı, geçen adamdan elden geldiği kadar genç uzaklaşarak ta köşeye büzüldü. Sonra hiçbir şey söylemeden, korkak, yabansı bir ifadeyle ona baktı. Belliydi ki ondan korkuyordu.

Olenin de bunu hissediyordu. Ona karşı içinde bir acıma duygusu uyandı. Bu yaptığı hareket için utandı. Bununla birlikte, kızın içinde hiç olmazsa bu duyguyu uyandırdığı için gururla karışık bir sevinç duymaktan kendini almadı.

“Maryana!” dedi. “Bana hiç acımıyacak mısın? Seni ne kadar sevdiğimi bir bilsen!..”

Kız biraz daha geriye çekildi:

“Bak şuna hele, şarap adama neler söyletiyor! Benden hayır yok sana!”

“Hayır, Maryana, bunları bana şarap söyletmiyor... Lukaşka ile evlenme. Seninle ben evleneceğim.”

Olenin bunları söylerken aynı zamanda “Neler söylüyorum ben?” diye düşünüyordu. “Bunları ona yarın da söyleyebilecek miyim?” İçinden gelen bir ses ona sanki “Söylersin, söylersin...” diyordu. “Hatta şimdi bile yineleyebilirsin...”

“Bana varır mısın?”

Kız ona ciddi bir tavırla baktı. Korkusu biraz geçmiş gibiydi.

Olenin “Deli olacağım neredeyse, Maryana!” dedi. “Kendimi kaybettim. Emret, ne istersen, onu yapmaya hazırım!”

Çılgınca, tatlı sözler kendiliğinden dudaklarından dökülüyordu.

Kız birden onun kendisine doğru uzattığı eli kavradı:

“Ne saçmalıyorsun be!” diye sözünü kesti.

Gene de genç adamın elini geriye doğru itmiyor, onu güçlü nasırlı, sert parmaklarıyla sıkıyordu.

“Beyler Kazak kızlarıyla evlenirler mi hiç! Git işine!”

“Söyle, varır mısın bana? Ben her şeyi...”

Maryana gülerek “Peki, Lukaşka ne olacak?” diye sordu.

Olenin elini birden kızın parmaklarından kurtararak, onun genç vücuduna kuvvetle sarıldı.

Kız bir karaca gibi, bir anda kollarının arasından sıyrılıverdi, fırladı, yere atladı, yalın ayak koşarak kapının dışına çıktı.

Olenin’in aklı başına geldi. Yaptığı bu hareket yüzünden içinde müthiş bir korku duydu. Kendisini gene kızdan çok daha bayağı bir varlık olarak görüyordu. Yalnız, gene de ona söyledikleri için bir an olsun pişmanlık duymadı.

Evine doğru yürüdü. İçeriye girince de, orada içki içen ihtiyarlara hiç bakmadan kendini yatağına attı, derin bir uykuya daldı. Çoktandır böylesine derin uyumamıştı...

XXXV

Ertesi gün bayramdı. Akşam üzeri halk, batan güneşin ışıkları altında pırl pırl parlayan giysiler içinde, sokaklara dökülmüştü. O yıl, beklendiğinden çok üzüm sıkılmış, bol bol şarap elde edilmişti. Halk işlerini bitirmişti. Kazaklar bir ay sonra sefere çıkacaklardı, birçok ailede düğün hazırlığı yapılıyordu.

Meydanda, kaymakamlık binasının önünde, birinde çeşitli çerezle kabak çekirdeği, ötekinde basma ile mendil satı-

lan dükkânın önünde, her yerden daha çok kalabalık vardı. Kaymakamlık binasının önünde sırtlarında, insana ağırbaşlı bir hal veren sırmasız, süssüz, siyah, kurşuni kaftanlar giymiş ihtiyarlar toplanmış, kimi oturuyor, kimi ayakta duruyordu. Aralarında sakın sakın ölçülü seslerle hasattan, çoluk çocuktan, kasabanın işlerinden, geçmiş yıllardan söz ediyor, gururlu, ilgisiz tavırlarla yeni kuşağa, gençlere bakıyorlardı. Yanlarından geçen kadınlarla kızlar duraklıyor, başlarını eğerek selam veriyorlardı. Genç Kazaklar ise saygılı bir tavırla adımlarını kısaltıyor, başlarındaki kalpakları çıkarıyor, bir süre onları giymeden ellerinde tutuyorlardı. Önlerinden biri geçti mi yaşlılar susuyorlardı. Kimi sert, kimi sevecen bir tavırla geçene bakıyor, selama karşılık vererek ağır ağır başlarındaki kalpakları çıkarıp yeniden giyiyorlardı.

Henüz hora tepmeye başlamamış olan yetişkin Kazak kızları öbek öbek toplanmış, sırtlarında göz alıcı renklerde cepkenler, başlarında gözlerine kadar inen beyaz mendillerle güneşin eğri ışıklarından uzakta, gölgede, evlerinin önündeki tümseklerde toprağın üzerinde oturuyor, yüksek sesle konuşup gülüşüyorlardı.

Erkek, kız bütün çocuklar lapta oyunu oynuyordu. Topu ta yükseklere, duru göğe doğru fırlatıyor, sonra çığlık çığlığa tiz sesler çıkararak meydana koşuyorlardı. Yeniyetme kızlar meydanın ta öbür ucunda kendi aralarında hora tepmeye, incecik çekingen sesleriyle türküler söylemeye başlamışlardı.

Dilekçeciler, dava vekilleri, bayramı geçirmek için başka yerlerden kasabaya gelmiş olan delikanlılar, sırtlarında yeni beyaz ya da kırmızı sırmalı Çerkez elbiseleriyle, yüzlerinde bayram sevincini belirten neşeli bir anlatımla el ele tutuşarak ikişer, üçer genç kadınların, kızların toplulukları arasında dolaşüyor, arada bir durarak, onlarla şakalaşıyor ya da Kazak kızlarına laf atıyorlardı.

Ermeni dükkâncı sırmalı ince yünden yapılmış lacivert bir Çerkez elbisesi giymiş, dükkânının açık kapısı önünde duruyordu. Arkasında top top, renk renk mendiller görünüyor, adam kendi önemini pek iyi bilen Doğulu bir tüccar gururuyla müşteri bekliyordu.

Bayramı görmek için Terek'in öbür yanından gelmiş olan sakalları kınalı yalın ayak iki Çeçen, ahbaplarından birinin evi önünde çömelmiş, küçük çubuklarla sigara içiyor, yere tükürüyor, halka bakarak boğuk garip seslerle hızlı hızlı konuşarak birbirlerine bir şeyler söylüyorlardı.

Arada bir sırtına bayramlık kaputunu giymemiş, eski püskü üniformalı bir asker acele acele meydanda toplanmış renk renk kalabalığın önünden geçiyordu. Yer yer, uzaktan uzağa, kendini eğlenceye kaptırmış Kazakların içkili seslerle türkü söyledikleri duyuluyordu.

Bütün evler kapalıydı. Kapıları da bir gün önceden iyice yıkanmıştı. İhtiyar kadınlar bile sokaklara dökülmüşlerdi. Kuru sokaklarda her yerde, ayak altında karpuz, kabak çekirdeklerinin kabukları atılmış duruyordu.

Hava ılık, hareketsizdi; gök mavisi dupduruydu... Damla rın arkasından görünen dağların donuk beyaz tepeleri çok yakın görünüyor, batan güneşin ışıkları altında pembeleşiyordu. Arada sırada, karşı yakadan uzaktan uzağa bir top sesi duyuluyordu. Kasabanın üzerinde bayramı belli eden çeşit çeşit neşeli sesler birleşiyor, uzaklara yayılarak dalgalanıyordu.

* * *

Olenin, bütün sabah, Maryana'yı görmek umuduyla, avluda dolaşmış durmuştu. Kız, giyinip süslendikten sonra küçük kiliseye, duaya gitmişti. Sonra da kız arkadaşlarıyla birlikte bir tümseğe oturup, kabak çekirdeği yemişti... Arada bir gene arkadaşlarıyla birlikte, koşarak evine giriyor, her seferinde neşeli sevecen bir tavırla kiracısına bakıyordu.

Olenin başkalarının yanında onunla şaka etme yürekliliğini gösteremiyordu. Kıza bir gün önce söylediklerini tamamlamak, ondan kesin bir yanıt almak istiyordu. Gene bir akşam önceki gibi elverişli bir an bekliyordu ama, o an bir türlü gelmiyordu. Olenin ise, artık böyle kararsız kalmaya devam edemeyeceğini anlıyordu.

Maryana gene sokağa çıkmıştı; Olenin de, biraz bekledikten sonra, nereye gideceğini bilmeyerek, kızın peşinden çıkmıştı. Maryana'nın, sırtında göz kamaştırıcı pırl pırl mavi atlas cepkeniyle oturduğu köşenin önünden geçti, arkasından da kızların kahkahalarla güldüklerini duyarak yüreğinde bir acı duydu.

Beletzkiy'in evi meydandaydı. Olenin evin önünden geçerken Beletzkiy'in "Buyursanıza!" dediğini işitti. İçeri girdi. Biraz sohbet ettikten sonra ikisi de pencerenin önüne oturdular. Yanlarına, sırtına yeni bir yelek giymiş olan Yeroşka da geldi, yere oturdu. Beletzkiy köşede göz alıcı renklerdeki bir topluluğu, elindeki sigarayla göstererek gülümsedi:

"İşte soylu insanlar diye bunlara derler, kasabanın kaymağı!" dedi. "Benimki de orada, görüyor musunuz? Kırmızılar giymiş! Bu elbiseyi yeni yaptırdı..."

Bunu söyledikten sonra, başını pencereden dışarı çıkarak seslendi:

"Horalar niye başlamadı?"

Sonra gene Olenin'e doğru döndü:

"Biraz bekleyin, hava kararsın, biz de onlara katılırız. Sonra onları Ustenka'ya davet ederiz. Kızlara bir güzel ziyafet çekmeli."

Olenin kesin bir tavırla: "Ustenka'ya giderseniz ben de gelirim," dedi. "Maryana da gelir mi acaba?"

Beletzkiy, Olenin'in sorusuna hiç şaşmadan "Gelecek, siz de gelin..." dedi. Sonra pırl pırl elbiseler içindeki halkı gösterdi: "Doğrusu güzel bir manzara değil mi?"

Olenin ilgisiz bir tavır takınmaya çalıştı.

“Gerçekten çok güzel...” dedi. “Böyle bayramlarda, her zaman, örneğin bugün sırf ayın on beşidir diye insanların neden durup dururken böyle birden neşelendiklerine, sevinç duyduklarına hep şaşmışımdır. Neye baksan, her şeyde bayramı sezersin... Gözlerde, yüzlerde, seslerde, hareketlerde, elbiselerde, havada, hatta güneşte bile... Bayram havası var. Oysa, bizde artık bayram diye bir şey kalmadı!”

Beletzkiy böyle fikir yürütmekten hiç hoşlanmazdı.

“Evet!” dedi. Sonra Yeroşka’ya doğru dönerek “Sen niye içmiyorsun, ihtiyar?..” diye sordu.

Yeroşka, Olenin’e göz kırparak Beletzkiy’i gösterdi.

“Senin kunak kendini beğenmişin biri galiba?”

Beletzkiy kadehini kaldırarak “Alla verdi...”* dedi, kadehin içindeki içkiyi içti.

Alla verdi, Kazaklar arasında her zaman birlikte içki içtikleri zaman kullanılan bir sözdü.

Yeroşka gülümseyerek “Sağol!” dedi, kadehindeki içkiyi içti.

Sonra yerinden kalkıp pencereden dışarı baktı.

“Sen de bayramdan söz ediyorsun! Bu bayram mı yani?.. Sen eski bayramları görseydin o zaman anlardın bayramın ne demek olduğunu, nasıl eğlenilirdi! Bakarsın kadınlar sırtlarına sırmalarla işlenmiş sarafanlar** giyip sokaklara çıkarlardı. Göğüslerine iki sıra altın dizerlerdi, başlarına yaldızlı başlıklar takarlardı. Yanından bir kadın geçti mi ş... ş... ş... diye bir hışırtı olurdu. Her kadın bir prenses gibiydi o zaman! Bazen sürüyle sokağa bir çıkarlardı, bir türküye başlarlardı, ortalık uğuldar dururdu! Sabahlara kadar eğlenirlerdi. Kazaklar da, fiçileri avluya çıkarıp bir araya toplanır, sabahlara dek içerlerdi, ya da el ele tutuşur, sel gibi sokaklardan

(*) Bu gibi sözleri Kazaklar Türkçeden alıp, yanlış olarak kullanmışlardır – ç.n.

(**) Sarafan: Rus köylüsünün giydiği beli büzgülü, kemerli elbise – ç.n.

akıp giderlerdi. Kime rastlarsa onları da aralarına alırlardı. Bir evden ötekine geçerlerdi.

“Hatırlıyorum, bazen beybam yüzü kıpkırmızı olmuş, karnı şişmiş, şapkasız, her şeyini yitirmiş olarak eve gelir, kendini hemen yatağa atardı! Anneciğim olanları bilirdi: Hemen beybama taze havyar, çihir getirirdi, gene keyfetsin diye. Sonra kendisi koşup dışarı çıkar, kasabada sokak sokak babamın kalpağını aramaya başlardı. Babamın böyle iki gün uyuduğu olurdu bazen! İşte eskiden öyle insanlar vardı. Şimdikiler bayram mı?”

Beletzkiy: “Peki, sarafanlar giymiş kızlar nasıl eğlenirlerdi? Tek başlarına mı?” diye sordu.

“Yalnız olurlar mı hiç! Bazen Kazaklar geze geze ya da atlara binmiş olarak gelir, ‘Hadi, gidip kızların horasını bozalım,’ derlerdi. Atlarını kızların üzerlerine sürerlerdi. Kızlar da ellerine meşe kütükleri alır, onlara karşı koyarlardı. Bazen Büyük Perhiz’den önceki yortuda delikanlılardan biri öyle bir coşardı ki, rüzgâr gibi, kızların arasına dalardı; onlar da hem onu hem de atını döverlerdi. Delikanlı kızların oluşturdukları duvarı yardı mı, hangisini seviyorsa, onu kaptığı gibi kaçırdı. ‘Anacığim! Yavrucuğum,’ der, nasıl severdi onu!.. Kızlar da ne kızlardı hani! Her biri bir kraliçe...”

XXXVI

Bu sırada, yan sokaklardan birinden meydana iki atlı çıkmıştı. Bunlardan biri Nazarka, öteki de Lukaşka idi.

Lukaşka kabardin cinsi besili, doru atının üzerinde, hafifçe yan dönmüş olarak oturuyordu. Hayvan sert, toprak yolun üzerinden o pırıl pırıl, ince boynu ile güzel başını yukarı doğru kaldırarak çevik adımlarla yürüyordu. Kılıfının içindeki tüfeğin pek sağlam bir şekilde yerleştirilmiş olması, ar-

kadaki tabancanın, eyerin altında ikiye katlanmış bir gocuğun bulunması, Lukaşka'nın barış içinde yaşamayan, uzak bir yerden geldiğini belli ediyordu.

Zarif bir şekilde ata yan olarak oturduğundan, kırbaç tutan eliyle atın sağrısına hafif hafif vuruşundan, elinin rahat serbest hareketinden, hele ara sıra kasılarak dört bir yana gururla bakan parlak siyah gözlerinden kendi gücünü pek iyi bildiği, aynı zamanda gençlikten gelen bir güven duygusu içinde bulunduğu belli oluyordu. Gözleri “Hiç böyle bir yiğit gördünüz mü?” der gibi bakıyorlardı.

Gümüş koşumları ile güzel, besili atı, silahları, yakışıklı Kazak delikanlısının kendisi, meydanda toplanmış olan kalabalığın dikkatini çekmişti. Nazarka zayıf, kısa boyluydu, Lukaşka'dan çok daha kötü giyinmişti.

Lukaşka yaşlıların yanından geçerken durakladı, beyaz kalpağını çıkarıp yukarı doğru kaldırdı, altından kısa kesilmiş siyah saçları görüldü.

Çatık kaşlı, somurtkan zayıf bir ihtiyarcık “Nogaylardan kaç at çalıp getirdin?” diye sordu.

Lukaşka başını öbür yana doğru çevirerek “Saymışsındır besbelli, ne soruyorsun!” dedi.

İhtiyar daha da somurtkan bir tavırla “O delikanlıyı da yanında boşuna oraya buraya taşıyorsun...” dedi.

Lukaşka kendi kendine “Bak hele! Aksi şeytan! Her şeyi de biliyor!” diye söylendi.

Yüzünde birden düşünceli bir anlatım belirmişti. Yalnız, birçok Kazak kadınlarının toplandığı köşeye bakınca neşelendi, atını onlara doğru çevirdi.

Gür bir sesle “Merhaba, kızlar!” diye bağırdı, atını ta onların yanında durdurdu. “Ben görmeyeli ne kadar ihtiyarlamışsınız, cadılar!”

Bunu söyledikten sonra bir kahkaha attı. Çevreden neşeli sesler duyuldu:

“Merhaba, Lukaşka! Merhaba, ağabey! Çok para getirdin mi? Kızlara çerez alsana. Çok kalacak mısın? Epeydir görmedik seni...”

Lukaşka kırbacını havada savurarak, atını kızların üzerine sürdü:

“Nazarka ile felekten bir gece çalmaya geldik!” dedi.

Ustenka incecik bir sesle “İyi ki geldin! Yoksa Maryana seni neredeyse unutacaktı!” dedi.

Bunu söylerken dirseğiyle Maryana’yı hafif hafif dürtüyor, incecik sesle kahkahalarla gülüyordu. Maryana atın yanından biraz geriye çekildi, başını arkaya doğru attı, parlak iri gözleriyle sakın sakın Kazak gencine baktı:

“Gerçekten çoktandır gelmedin!” dedi. “Atınla ne çiğniyorsun bizi?”

Bunu soğuk bir tavırla söylemişti. Sonra arkasını döndü.

Lukaşka o akşam her zamankinden neşeli görünüyordu. Yüzünde coşkun, sevinçli bir anlatım vardı. Belli ki Maryana’nın soğuk karşılığı onu şaşırtmıştı.

Genç adam birden kaşlarını çattı, aklına gelen kötü düşünceleri kovmak istiyormuş gibi, “Bas özengiye seni dağlara götürüyüm, yavrum!” diye bağırdı.

Sonra üzerinde cambazlıklar yaparak hayvanı gene kızların arasına sürdü.

Maryana’ya doğru eğilerek “Seni öpersem görürsün. Hem de öperim işte!” dedi. “Ne kaçıyorsun?”

Maryana onunla göz göze geldi. Birden kızardı, geriye çekildi:

“Çekil be! Allah müstehakını versin, ayaklarımı ezeceksin!” diye haykırdı.

Sonra başını eğerek yanında ok biçimi bir çizgisi olan mavi çorap geçirdiği biçimli bacaklarına, simle işlenmiş yepyeni kırmızı çarıklarına baktı.

Lukaşka Ustenka ile konuşmaya başladı, Maryana da ço-

cuğunu kucağına almış genç bir kadının yanına oturdu. Bebek tombul elini uzatarak kızın boynunda asılı olan, lacivert cepkeninin üzerinde pırıl pırıl görünen altınların geçirildiği ipliği yakaladı. Maryana çocuğa doğru eğildi, yan gözle Lukaşka'ya baktı.

Lukaşka ise o sırada, Çerkez elbisesinin içinden, siyah gömleğinin cebinden, içi çerez, kabak çekirdeği dolu bir mendil çıkardı. Gülümseyerek Maryana'ya baktı, sonra bağlı mendili Ustenka'ya uzattı.

“Bunları hepiniz için getirdim!” dedi.

Maryana'nın yüzünde gene bir heyecan belirdi. O güzel gözleri sanki buğulanmış gibiydi. Başındaki mendili daha da aşağıya dudaklarının üzerine doğru çekerek, birden başını bebeğin bembeyaz yüzüne dayadı, onu tutkuyla öpmeye başladı. Bebecik hâlâ onun boynundaki altın para dizilmiş ipi sımsıkı tutuyor, Maryana'nın kabarık göğsünü küçük elleriyle itmeye çalışarak, dişsiz ağzını açmış, avazı çıktığı kadar bağıırıyordu.

Bebeğin annesi birden çocuğu Maryana'dan çekerek “Ne eziyorsun çocuğu!” dedi. Sonra gömleğinin düğmelerini açarak bebeğe meme vermeye hazırlandı. “Onunla eğleneceğine, delikanlının gönlünü et!”

Lukaşka atını hafifçe kırbaçladı:

“Hayvanı ağıla sokayım! Nazarka ile birlikte yine geleceğim, o zaman sabaha kadar eğleniriz!” diyerek kızların yanından uzaklaştı.

* * *

Nazarka ile birlikte yan sokaklardan birine saparak yan yana duran iki eve yaklaştılar. Lukaşka komşu avlunun önünde atından inerek arkadaşına:

“Geldik işte!” dedi. “Hadi çabuk ol!”

Sonra atını yavaşça avlunun çitten yapılmış kapısından

geçirdi. Atı almak için dilsiz sokaktan gelmişti, herkes gibi o da bayramlık elbisesini giymiş bulunuyordu.

Lukaşka: “Merhaba, Stöpka!” dedi.

Sonra işaretlerle ona, hayvana saman vermesini, eyerini çözmemesini tembih etti. Dilsiz uğultu gibi bir ses çıkardı, atı göstererek dudaklarını şapırdattı, sonra hayvanı burundan öptü. Bu “Hayvanı beğendim, güzel hayvan!” anlamına geliyordu.

Lukaşka eliyle tüfeğini tutarak, evin önündeki basamaklardan yukarı çıktı:

“Merhaba, anneciğim!” diye seslendi.

İhtiyar annesi ona kapıyı açtı:

“Ayol, ben seni hiç beklemiyordum ya!” dedi. “Kirka senin gelmeyeceğini söylemişti.”

“Bana biraz çihir getirir misin, anneciğim? Biraz sonra Nazarka da gelecek, bayramı kutlayacağız.”

Annesi “Şimdi getiririm, Lukaşka, şimdi!” dedi. “Bizim kadınlar eğleniyorlar: Ben de yanlarına gidecektim... Dilsiz de gitti...”

Bunları söyledikten sonra anahtarları aldı, aceleyle kilere doğru gitti.

Nazarka, kendi atını ağıla götürüp, tüfeğini de yerine koyduktan sonra, Lukaşka’ların evine geldi.

XXXVII

Lukaşka annesinin elinden çihir dolu kâseyi aldı, başını eğerek onu yavaşça dudaklarına götürdü. Nazarka’ya “Sağlığına!” dedi.

Nazarka “Gördün mü olanları?” dedi. “Burlak Dede neler soruyordu! ‘Çok at çaldın mı?’ diye sordu. Belli! Olanları biliyor.”

Lukaşka “Büyücünün biridir o!” dedi, başını salladı. “Ee, bilse de n’olur sanki! Atlar çoktan ırmağın bu yanına geçti bile... Ara da bul!..”

“Olsun! Onun bunları bilmesi iyi değil.”

“Neden iyi olmasın? Sen yarın ona biraz çihir götür, anladın mı? Böyle yaparsan, başına hiçbir iş gelmez. Hadi, boş ver bunlara, şimdi keyfimize bakalım, iç!”

Lukaşka “İç” derken tıpkı ihtiyar Yeroşka gibi bağırmişti.

“Sonra sokağa çıkar, kızların yanına gideriz. Sen git, biraz bal al. Hayır, dur, bizim dilsizi göndereyim, o alsın. Sabaha kadar keyfedeceğiz bu gece.”

Nazarka gülümsüyordu:

“Burada çok kalacak mıyız yani?” diye sordu.

“Hele eğlenelim biraz. Hadi koş votka getir. Al sana para vereyim!”

Nazarka hemen Lukaşka’nın sözünü yerine getirdi. Yamka’ya koştu. Yeroşka Amca ile Yerguşov, ikisi de sarhoş bir halde, kimin evinde içki içildiğini sanki hissetmiş gibi peş peşe neredeyse yuvarlana yuvarlana Lukaşka’lara girdiler. Lukaşka, onların “merhaba”larına karşılık vererek yerde annesine “Yarım kova çihir daha getir!” diye seslendi.

Yeroşka Amca “Eh, söyle bakalım nereden çaldın onları, çapkın!” diye bağırdı. “Arslan delikanlı! Severim seni!”

Lukaşka güldü:

“Sevmesine seversin ya, kızlara teğmenlerden çerez götürürsün.”

Ihtiyar kahkahalarla güldü:

“Yalaan! Vallahi de billahi de yalan işte! Marka, sen yok musun! O şeytan herif bana öyle yalvardı ki, bir bilsen! ‘Git azıcık uğraş,’ dedi. Bir filinta bile vereceğini söyledi. Şimdi, Allah var, işini yapardım ama, sana acıdım! Eh, anlat bakalım nerelerdedin?”

Ihtiyar bu son cümleyi Tatarca sormuştu. Lukaşka pek

serbest, korkusuz bir tavırla ona cevap verdi. Yerguşov Tarcayı pek bilmiyordu. Arada bir konuşmaya Rusça bir iki kelime katıyordu:

“Dedim ya sana atları çalmış diye! Ben bilmez miyim?” diyordu.

Lukaşka “Biz Gireyka ile yola çıktık,” diye anlatmaya başladı. Girey Han’ın sözü geçerken yalnızca “Gireyka” demesi bile, Kazakların gözünde bir cesaret sayılırdı. “Irmağın bu yanındayken, o hep bütün bozkırları karış karış bildiğini, beni doğru oraya götüreceğini söylüyor, cesaretle konuşuyordu ama, karşı kıryıya geçip de avuldan çıktığımız zaman bir de baktık ki, çevre koyu karanlık. Yolunu şaşırdı benim Gireyka. Aynı yerde dönüp durmaya başladık. Gidiyoruz, gidiyoruz, hep boş yere. Avul’u bir türlü bulamıyordu. O kadar işte. Asıl yoldan biraz daha sağa sapmıştık besbelli, öyle olacak. Hemen hemen gece yarısına kadar boş boş dolaşarak yolumuzu aradık. Allahtan, köpekler ulumaya başladı!”

Yeroşka Amca “Sersemeler.” dedi. “Biz de bazen öyle bozkırlarda yolumuzu kaybederdik. Görebilersen yolunu, gör bakalım! O zaman bir tümseğe çıkar, tıpkı kurt gibi ulumaya başlardım. İşte böyle...”

Ellerini ağzının iki yanına götürerek sanki etrafta bir kurt sürüsü varmış gibi, hep aynı tonda ulumaya başladı.

“Bu sesi duydular mı, köpekler hemen havlamaya başlarlar. Hadi anlatmaya devam et. Ne oldu sonra? Atları buldunuz mu?”

“Bulduk! Hemen işimizi gördük. Nogay kadınları az kalsın Nazarka’yı yakalayacaklardı! Ay-ay-ay!”

Nazarka o sırada çarşıdan dönmüştü. Gücenmiş gibi bir tavırla “Ya! Yakalayacaklarmış!..” dedi.

“Yeniden yola koyulduk. Gireyka gene yolunu şaşırdı, az kalsın bizi aynı korulara götürecekti. Bize hep sanki Terek’e

yaklaşıyor muyuz gibi geliyordu. Gerçekte ise ondan gittikçe uzaklaşıyorduk.”

Yeroşka Amca “Sen de, yıldızlara baksaydın!” dedi.

Yerguşov da söze katıldı:

“Ben de öyle diyordum ya...”

“Yıldızlara bakmak mı? O koyu karanlıkta istediğin kadar bak, bir şey göremezsin! Uğraştım durdum! Canım çıktı. Bir kısarak yakaladım, boynuna ip geçirdim, kendi atımı da serbest bıraktım. Belki at bizi doğru yola çıkarır diye. Ne yapıtı biliyor musun? Bir soludu, bir soludu, burnunu toprağa sürttü, sonra dörtlünela koşup öne geçti. Bizi doğru kasabaya getirdi! İyi ki öyle yaptı! Yoksa hava neredeyse ağarıyordu. Atları ancak ormanda saklayabildik! Biraz sonra karşı yakadan Nagim geldi atları aldı.”

Yerguşov başını salladı:

“Dedim ya, pek iyi becermişler! Peki, kaç at aldınız, çok mu?”

Lukaşka eliyle cebine vurarak “Paraları burada işte” dedi.

Bu sırada ihtiyar kadın içeri girdi. Lukaşka hemen sözü-nü değıştirdi:

“Hadi iç!” diye bağırdı.

Yeroşka “Biz de bir gün Girçik ile birlikte böyle geç vakit yola çıkmıştık!” diye söze başladı.

Lukaşka “Eh sen bir anlatmaya başladın mı, artık sonu gelmez...” dedi. “Ben gideyim...”

Sonra maşrapanın içindeki şarabı bitirdi, kemerini sıktı, sokağa çıktı.

XXXVIII

Lukaşka sokağa çıktığı zaman, artık hava kararmıştı. Sonbahar gecesi serin, rüzgârsızdı. Meydanın bir yanında kapka-

ra selvilerin üstünde altın rengi yuvarlak bir ay yükselmeye başlamıştı. Evlerin bacalarından çıkan duman sise karışıyor, kasabanın üzerini örtü gibi sarıyordu. Pencereerde yer yer ışıklar yanmıştı: Havada tezek, küspe, sis kokusu vardı. Konuşmalar, gülüşmeler, türküler, kabak çekirdeği yiyenlerin çıkardıkları çıtırtılar gündüzkü gibi birbirine karışmış olarak, yalnız biraz daha belirli bir şekilde duyuluyordu. Karanlıkta, duvarların dibinde, evlerin yanında öbek öbek kalpaklar, beyaz mendiller görünüyordu.

Meydanda dükkânın açık kalmış olan ışıklı kapısının tam karşısında, Kazaklarla kızların kalabalığı siyah beyaz gölgeler halinde görünüyor, yüksek sesle söylenen türküler, kahkahalar, bağrışmalar duyuluyordu. Kızlar el ele tutuşmuş, tozlu meydanda kuğular gibi kayarak dönmeye başlamışlardı. Aralarında en çirkini olan zayıf bir kız türküye başlamıştı:

Ormandan, karanlık ormandan
Ay... da... lu... li...
Bahçeden, yeşil bahçeden
İki yiğit çıkagelmişti...
İki yiğit, ikisi de bekâr!
Yürüdüler geçtiler, durakladılar...
Durakladılar da, söylendiler...
Karşı çıktı onlara bir güzel kız...
Karşı çıktı da dedi ki onlara,
“Hanginize kismet olurum? bilinmez...”
Sarışın delikanlıya kismet oldu!
Sarışın saçları kıvr kıvr delikanlıya...
Aldı delikanlı kızın sağ elini,
Yürüttü onu hora tepenlerin arasından,
Arkadaşlarına övündü, dedi:
“Nasıl, eşim kardeşler, beğendiniz mi?”

Yakında ihtiyar kadınlar duruyor, türkölere kulak kabartıyorlardı. Çocuklar –erkek, kız– karanlıkta birbirlerini kovalıyor, koşuyorlardı. Kazak delikanlıları, bir araya toplanmış, önlerinden geçen kızlara takılıyor, arada bir hora tepenlerin zincirini bozarak aralarına katılıyorlardı.

Kapının yanında, karanlıkta başlarında kalpaklar, sırtlarında Çerkez elbiseleri, Beletzkij ile Olenin duruyor, Kazaklara benzemeyen bir şekilde konuşuyorlardı. Seslerini fazla yükseltmiyorlardı ama, gene de sözleri duyuluyor, her ikisi de başkalarının dikkatini çektiklerini hissediyorlardı.

Hora tepenlerin arasında kırmızı cepkenli tombul Ustenka ile sırtına yeni bir entari, bir de cepken giymiş gösterişli Maryana yan yana yürüyorlardı.

Olenin’le Beletzkij hora tepenlerin arasında Maryana ile Ustenka’yı nasıl ayıracıklarını konuşuyorlardı. Beletzkij Olenin’in yalnız gönül eğlendirmek istediğini sanıyordu. Oysa Olenin kaderini belirleyecek yanıtı bekliyordu. Ne olursa olsun! O anda Maryana’yı tek başına görmek ona her şeyi söylemek, kendisiyle evlenmeye razı olup olmayacağını ona bir daha sormak istiyordu.

Bu sorunun çoktandır kendisi için olumsuz bir şekilde halledilmiş olmasına rağmen, hâlâ içinde bir umut vardı. Kıza karşı duyduğu her şeyi anlatabileceğini, onun da kendisini anlayacağını umuyordu. Beletzkij “Madem kızı görmek istiyorsunuz, neden daha önce söylemediniz?” diye sordu. “Ben bu işi Ustenka ile halledebilirdim. Öyle tuhaf bir insansınız ki!”

“N’apayım! Bir gün, çok yakında, size her şeyi anlatırım. Ama, şimdi Allah aşkına bu işi halledin. Onun Ustenka’nın evine gelmesini sağlayın.”

“Olur. Pek kolay bir şey!”

Beletzkij o sırada önlerinden geçen Maryana’ya, âdet yerini bulsun diye takıldı:

“Demek sen sarışın delikanlıya kısmet olacaksın, öyle mi, Maryana?” dedi. “Lukaşka’ya varmayacaksın, öyle mi?”

Sonra kızın yanıtını beklemeden Ustenka’ya yaklaştı, beraberinde Maryana’yı da getirmesi için kıza yalvarmaya başladı. Daha sözünü bitirmemişti ki, horayı yöneten başka bir hava çalmaya başladı. Kızlar birbirlerini çekerek gene dönmeye başladılar. Hem dönüyor, hem türkü söylüyorlardı.

Bahçenin arkasında, bahçenin arkasında
Geziyordu, geziyordu yiğit delikanlı...
Gidiyordu, ta sokağın öbür başına,
İlk geçişinde hep
Sağ elini sallıyordu...
İkinci geçişinde hep
Tüylü şapkasını sallıyordu...
Üçüncü geçişinde ise,
Birden durakladı...
Durakladı, toplandı,
“Sana gelmek istiyorum” dedi...
“Sarılmak istiyordum sana,
Neden, biricik sevgilim, benimle
Bahçede gezmeye gelmiyorsun?..
Yoksa, sevgilim benim,
Bana naz mı ediyorsun?..
Gelirsen sonradan, sevgilim,
Rahata kavuşursun...
Görücüler göndereceğim,
Seni isteteceğim,
Eşim olmazsan, benim
Gözyaşı dökersin, sonra.”
Verecek cevabı biliyordum
Ama, yoktu cesaretim,
Veremiyordum cevabını...

Bahçeye çıkıp geziyordum,
Yeşil, yemyeşil bahçeye...
Sevgilime selam veriyordum,
Sevgilim cevap verdi,
“Güzelim, sana selam,
Al elimdeki mendili,
Kabul et sevgilim beni...
Beyaz ellerine al mendili...
O beyaz, bembeyaz ellerine...
Sev beni, sevgilim, sev beni,
Ne yapayım, bilmiyorum,
Sevgilime ne sunayım?..
Biricik sevgilime vereceğim,
İpekli büyük bir şal...
O şala da karşılık,
Beş kez öpeceğim...”

Lukaşka ile Nazarka hora tepenlerin zincirini aralayarak kızların arasına katıldılar. Lukaşka yanık gür bir sesle türküye katılmıştı, kollarını açıp kapayarak halkanın ortasında dönüp duruyordu.

“Hadi bakalım, kızlar! Hanginiz çıkacaksınız çıkın!”

Kızlar Maryana’yı itip kakıyordu, ama bir türlü ortaya çıkmak istemiyordu. Türkü söyleyenlerin seslerine gülüşmeler, tokat sesleri, öpüşmeler, fısıltılar karışıyordu.

Lukaşka, Olenin’in önünden geçerken, nazik bir tavırla ona başını salladı:

“Ne o Mitriy Andreyiç?.. Sen de mi eğlenceleri seyretmeye geldin?..”

Olenin soğuk, kesin bir tavırla “Öyle oldu!” dedi.

Beletzkiy, Ustenka’nın kulağına eğilerek ona bir şeyler fısıldadı. Ustenka cevap vermek istedi, fırsat bulamadı. Ancak, hora tepenlerle birlikte ikinci kez önlerinden geçerken

“Peki geliriz!” diyebilirdi.

“Maryana da gelir mi?”

Olenin, Maryana’ya doğru eğildi:

“Geleceksin, değil mi? Çok rica ederim, hiç olmazsa bir dakika için gel! Seninle konuşmam lazım.”

“Kızlar gelirse, ben de gelirim!”

Olenin gene ona doğru eğildi.

“Beklediğim yanıtı verecek misin?” diye sordu. “Ne kadar neşelisin bugün!..”

Maryana hora tepenlerle birlikte uzaklaşıyordu. Olenin peşinden gitti:

“İstediğimi söyleyecek misin?..”

“Ne söyleyeyim?..”

Bunun üzerine Olenin, onun kulağına doğru eğildi:

“Üç gün önce sorduğuma yanıt verecek misin? Benimle evlenir misin?..”

Maryana bir an düşündü.

“Sonra yanıt veririm,” dedi. “Evet, bu akşam yanıt vereceğim sana.”

Karanlıkta genç adama bakan pırl pırl gözlerinde neşeli, sevecen bir ifade vardı.

Olenin hep peşinden gidiyordu, ona doğru eğilmekten, yakınlığını duymaktan zevk duyuyordu. Yalnız, Lukaşka, türkü söylemeye devam ederken, birdenbire kızı elinden hızla çekti, hora tepenlerin ortasına alıverdi.

Olenin ancak “Öyleyse, Ustenka’nın evine muhakkak gel,” diyebilirdi. Sonra gene arakadaşının yanına döndü.

Türkü bitmişti, Lukaşka eliyle dudaklarını sildi, Maryana da öyle yaptı. Sonra ikisi öpüştüler.

Lukaşka “Ama, türküde beş defa diyor!” diye söyleniyordu.

Şimdi biraz önceki hafif bir dalgayı andıran o güzel hareketlerin, birbirine uyan tatlı seslerin yerine koşuşmalar, kahkahalar, konuşmalar duyuluyordu. İyice içmiş görünen

Lukaşka kızlara çerez dağıtmaya başladı. Gülünç, ama ay-
nı zamanda insanı saran bilinçli, memnun bir tavırla bağı-
rıyordu:

“Herkes zıyafet çekiyorum! Buyrun! Askerlerle birlik-
te eğlenmeye gidecek olan varsa, sıradan çıksın defolsun!..”

Buson cümleyi birdenbire Olenin’e öfkeyle bakarak söyle-
mişti. Kızlar Lukaşka’nın elindeki çerezleri kapıyor, gülüşe-
rek, aldıklarını birbirlerinden zorla kapmaya çalışıyorlardı.

Beletzkiy’le Olenin bir kenara çekilmişlerdi. Lukaşka ken-
di cömertliğinden utanmış gibi çekingen bir tavırla kalpağı-
nı çıkardı, kolunun yeniyle alınının terini sildi, sonra Mar-
yana ile Ustenka’ya yaklaştı. Biraz önce söylenen türkünün
sözlerini yineledi:

“Bana naz mı ediyorsun yoksa? Bana mı naz ediyor-
sun?” diye öfkeyle söylendi. Sonra hem Ustenka’yı hem de
Maryana’yı, ikisini birden kucaklayarak: “Eşim olmazsan
benim, gözyaşı dökersin sonra...” diye türkünün sözlerini
yineledi.

Ustenka, Lukaşka’nın kollarından kurtuldu, sırtına öyle
bir hızla vurdu ki eli acıdı.

Lukaşka “Artık hora tepmeyecek misiniz?” diye sordu.

Ustenka “Kızlar isterlerse, devam etsinler. Ben eve gidece-
ğim, Maryana da zaten bize gelmek istiyordu,” dedi.

Kazak genci, Maryana’yı hâlâ bırakmamıştı. Onu kalaba-
lıktan biraz öteye, bir evin köşesine, karanlık bir yere doğ-
ru götürdü.

“Gitme, Maşenka!” dedi. “Son bir kez eğlenelim seninle...
ya da kendi evine git... O zaman ben de sana gelirim...”

“Evde n’apayım! Bayramda evde oturulur mu? Ben
Ustenka’nın evine gideceğim.”

“Ne yaparsan yap! Nasıl olsa seni alacağım!”

Maryana “Anladık! Günü gelsin hele, o zaman düşünü-
rüz!” dedi.

Lukaşka sert bir tavırla “Demek Ustenka’ya gideceksin ha?” dedi.

Sonra kızı kendisine doğru çekerek onu yanağından öptü.

Maryana kollarının arasından sıyrılarak “Eeeee... Bırak beni! Ne üstüme varıyorsun?” diyerek geri geri çekildi.

Lukaşka sitem eder gibi “Ahhh! Kız! Kötü işler olacak, haberin olsun!” dedi. Karşısında durmuş, başını sallıyor, “Benim için gözyaşı dökeceksin!” diyordu. Sonra arkasını dönererek öteki kızlara “Bir şeyler çalsanıza!” diye bağırdı.

Maryana onun bu sözlerinden hem korkmuş hem de biraz öfkelenmiş gibiydi. Ondan uzaklaşırken birden durakladı:

“Neymiş kötü olacak olan?” diye sordu.

“Olacak işte!”

“Ne olacak?”

“Sen bilirsin! Kiracı askerle gönül eğlendirdiğini, onun için artık beni sevmediğini bilmiyor muyum sanki?”

“Sevmezsem sevmem! Sen ne annemsin, ne babam! Ne istiyorsun yani? Kimi istersem onu severim!”

Lukaşka “Orası öyle ama, bu sözlerini unutma!” dedi. Tah-tadan yapılmış sıraya yaklaşarak “Kızlar!” diye bağırdı. “Ne duruyorsunuz! Hora tepsenize! Nazarka, koş, çihir getir!”

Olenin, Beletzkiy’e “Gelecek mi kızlar acaba?” diye soruyordu.

Beletzkiy “Şimdi gelecekler!” dedi. “Hadi gidip eğlenceyi hazırlayalım.”



Olenin o gece geç vakit, Maryana ile Ustenka’nın arkasından Beletzkiy’in evinden çıktı. Biraz ileride Maryana’nın başındaki beyaz mendil, karanlıkta pek belirli bir şekilde görünüyordu.

Ay altın ışıklar içinde bozkırın üzerine inmeye başlamıştı. Kasabanın üzerine gümüş rengi bir sis yayılmıştı. Işıklar bütün bütün sönmüştü, her yanda derin bir sessizlik vardı. Yalnız, arada bir uzaklaşan kadınların ayak sesleri duyuluyordu.

Olenin'in kalbi hızlı hızlı çarpıyordu. Ateş gibi yanan yüzü rutubetli havada biraz serinlemişti. Göklere, sonra biraz öne çıktığı eve baktı. İçeride yanan mum söndü. Olenin gene, dikkatle, uzaklaşan genç kızların karaltısına baktı. Beyaz mendil sislerin arasında kayboldu. Yapayalnız kalmak Olenin'i adeta korkutuyordu. O kadar mutluydu ki! Birden evin önündeki basamaklardan koşarak indi, kızların yanına koştu.

Ustenka "Git be!" dedi. "Biri görür sonra!"

"Görürlerse görsünler!"

Olenin Maryana'ya doğru koştu, ona sarıldı. Maryana kollarının arasından kurtulmaya çalışmadı.

Ustenka "Doyamadınız mı öpüceklere?" dedi. "Evlenirsin, o zaman bol bol öpersin. Şimdilik bekle bakalım!"

"Allahaismarladık, Maryana! Ben yarın babana gelir, kendim söylerim. Sen bir şey söyleme olmaz mı?"

Maryana "Söylenecek ne var ki!" dedi.

Sonra, kızların ikisi de koşmaya başladılar. Olenin ise olup bitenleri anımsamaya çalışarak tek başına yola devam etti.

O akşamı Maryana ile baş başa, peçin arkasında köşede geçirmişti. Ustenka ise bir an için olsun odadan çıkmamış, kızlarla ya da Beletzkiy'le ilgilenmişti. Olenin, Maryana ile fısıldayarak konuşmuştu.

"Benimle evlenir misin?" diye sormuştu.

Kız sakın ama, neşeli bir tavırla:

"Almazsın sen beni! Aldatırsın!" diye cevap vermişti.

"Peki, sen beni seviyor musun? Söyle Allah aşkına!"

Maryana gülerek, sert parmaklarının arasında Olenin'in

ellerini sıkmış, “Neden sevmeyeyim! Sende bir kusur yok ki!” demişti. “Ellerin ne kadar da beyaz! Hem beyaz hem yumuşacık! Kaymak gibi.”

“Maryana! Ben şaka etmiyorum. Söyle, bana varacak mısın?”

“Beybam verirse neden varmayayım”

“Beni aldatırsan deli olurum! Bunu unutma! Yarın annenle babana gelip seni isteyeceğim!”

Maryana birden kahkahalarla gülmeye başlamıştı.

“Neden gülüyorsun?”

“Hiç! Güleceğim geldi!”

“Ben sana doğruyu söylüyorum. Bir bostan, bir ev alacağım, Kazaklara katılmak için başvuracağım. Ben de Kazak olacağım!”

“O zaman gözünü aç, başka kadınları sevme... Öyle şeye çok kızarım ben!”

Olenin, zevkle, hayalinde bütün bu sözleri yineliyordu. Zihninde canlanan bu anılar bazen ona acı veriyor, bazen de duyduğu mutluluktan ötürü adeta soluğu kesiliyordu. Acı duyuyordu, çünkü Maryana onunla konuşurken her zaman ki gibi sakindi. Bu yeni durum onu hiç heyecanlandırmıyormuş gibiydi. Ona inanmıyor, ilerisini de hiç düşünmüyor gibiydi. Olenin’e öyle geliyordu ki, Maryana onu yalnız o yaşadığı an için seviyor, ileride onunla birlikte yaşamayı aklından bile geçirmiyordu.

Olenin’in mutluluk duygusuna gelince, bunu duymasının nedeni, kızın doğru söylemesi, onunla evlenmeye razı olmasıydı. Kendi kendine, “Evet... ancak o benim olduğu gün, birbirimizi iyice anlayabileceğiz...” diyordu. “Böyle bir sevgiyi yaşamak için kelimeler yetmez! Bütün bir hayat! Evet bir ömür gerek... Yarın her şey anlaşılacak. Artık böyle yaşamam... Yarından tezi yok, babasına her şeyi söyleyeceğim! Beletzkiy’e de, bütün kasabaya da!”

Lukaşka uykusuz geçirdiği iki geceden sonra bayramda o kadar çok içki içmişti ki, hayatında ilk kez sızmiş, Yamka'da derin bir uykuya dalmiştı...

XL

Ertesi sabah Olenin her zamankinden daha erken uyandı. Uyanır uyanmaz da o gün yapacağı Şeyler aklına geldi. Derin bir sevinçle kızın pşlerini, sert parmaklarının elini nasıl sıktığını, sonra, şaşkın şaşkın “Senin ellerin ne kadar beyazmiş...” dediğini hatırladı.

Yerinden fırladı. Hemen ev sahiplerine gidip Maryana'yı istemeyi düşündü.

Güneş henüz doğmamıştı; yleyken, Olenin'e sokakta sanki alışılmamış bir coşkulu hava varmiş gibi geliyordu: İnsanlar yürüyor, atlılar geçiyor, konuşmalar duyuluyordu.

Genç adam sırtına Çerkez elbisesini aldı, dışarı fırladı. Ev sahipleri henüz uyanmamıştı.

Beş Kazak, ata binmiş, sokaktan geçiyor, yüksek sesle birbirlerine bir Şeyler söylüyorlardı. En önde kabardin cinsi iri atının üzerinde Lukaşka gidiyordu. Kazaklar konuşuyor, bağırıyorlardı. Ne dediklerini anlamaya olanak yoktu.

Biri “Sen yukarıdaki gözetleme noktasına git!” diye bağırıyor.

Bir başkası “Hayvana eyer vur! Hemen yola ık! Bize yetiş,” diyordu.

“br kapıdan geçersek daha çabuk çıkarız!”

Lukaşka “Sen ne söylüyorsun be!” diye bağırdı. “Orta kapıdan geçmemiz gerek!”

Toz içinde kalmış, terli bir atın sırtında bulunan Kazaklardan biri “Doğru söylüyor! Oradan daha çabuk varırız...” dedi.

Lukaşka'nın yüzü bir gece önceki içki âleminde sonra kıpkırmızı olmuş, biraz da şişmişti. Kalpağı arkaya, ensesine doğru kaymıştı. Bir komutan gibi emredercesine bağırıyordu.

Olenin Kazakların güç bela dikkatini çekmeyi başardı.

“Ne oluyor? Nereye gidiyorsunuz?” diye sordu.

“Abrekleri yakalamaya gidiyoruz. Sazların içine sinip pus kurmuşlar. Hemen yola çıkıyoruz! Yalnız, bizimkiler çok az, kalabalık yok!”

Kazaklar böylece bağırmaya, bir araya toplanmaya devam ederek sokağın öbür yanına doğru ilerliyorlardı.

Olenin onlara katılmazsa pek iyi davranmış olmayacağını düşündü. “Nasıl olsa erken dönerler!” diyordu.

Giyindi, tüfeğini doldurdu, Vanyuşa'nın rastgele eyer vurduğu atına atladı, Kazaklara kasabadan çıkacakları sırada yetişti.

Kazaklar atlarından inmiş, bir araya toplanmış, getirdikleri bir fiçidan tahta bir maşrapaya çehir dolduruyor, geleneklerine uyararak onu elden ele dolaştırıyor, yolculuklarının iyi geçmesi için dualar ediyorlardı. Aralarında bir de genç, züppe bir Kazak reisi vardı. O gün tesadüfen kasabada bulunuyordu, bir araya toplanarak yola çıkmış olan dokuz Kazak'a komutanlık etme görevini kendiliğinden üzerine almıştı.

Toplanan Kazakların hepsi erdi, rütbeleri yoktu ama, reisleri bir komutan edası takındığı halde, onu değil, yalnız Lukaşka'yı dinliyorlardı. Olenin'e ise hiç önem vermiyor, onunla ilgilenmiyorlardı bile.

Herkes yeniden atlara binip yola koyulduğu zaman, Olenin atını reisin yanına sürdü, ona olup bitenleri sormaya başladı. Reis, her zaman ona karşı çok nazik davrandığı halde, bu kez resmî, soğuk, gururlu bir tavır takındı. Olenin güç bela ağzından bir şeyler alabildi. Olup bitenleri en sonunda öğrenmişti.

Ortalıkta Abrek olup olmadığını anlamak için dört bir yanını kolaçan eden bir devriye kolu, kasabadan sekiz fersah kadar ileride, bataklıkta orada, birkaç Dağlının pusuya yatmış olduğunu görmüştü. İki Kazakla beraber devriye gezen kale komutanı Abrekleri gözetlemek üzere orada kalmış, Kazaklardan birini de yardım istemek üzere kasabaya göndermişti.

* * *

Güneş artık yükselmeye başlamıştı. Kasabadan üç fersah kadar ileride, her yanda, uçsuz bucaksız bozkırlar görünüyordu. Dümdüz, hüznü veren, hep aynı şekilde uzayıp giden topraklardan başka hiçbir şey yoktu. Bu dümdüz topraklarda yer yer kumların üzerinde, oradan geçmiş olan hayvanların ayak izleri, şurada burada solmuş otlar, su birikintilerinin bulunduğu yerlerde bodur kamışlar, belli belirsiz tek tek kaybolmaya yüz tutmuş keçiyolları, ta uzaklarda, ufukta Nogay göçebelerinin çadırları fark ediliyordu. Başka hiçbir şey yoktu, hiçbir şey!

En küçük bir gölgenin bile bulunmayışı, bölgenin ıssızlığı, yabancılığı insanı şaşırtıyordu.

Bozkırda güneş, doğarken de, batarken de kıpkırmızıdır. Rüzgâr çıktı mı, kum tepelerini oradan oraya savurur. Ortalık o sabah olduğu gibi durgun olduğu zaman ise, hiçbir hareketin, hiçbir sesin bozmadığı derin sessizlik olur. Öylesine derin bir sessizlik ki insanı hayretler içinde bırakır.

O sabah ortalıkta puslu bir hal vardı; her yerde insanda bir gariplik, bir kimsesizlik duygusu, bir ıssızlık seziliyordu. Hava her zamankinden daha yumuşaktı. En küçük bir rüzgâr yoktu. Atların ayak seslerinden, homurtularından başka hiçbir ses duyulmuyordu. Bu sesler bile neredeyse duyulmayacak kadar zayıftı, hemen sonra da diniveriyordu.

Kazaklar çoğu zaman hiç konuşmadan ilerliyorlardı. Zaten Kazak daima silahını şıkırdamayacak, tıkırdamayacak

bir şekilde omuzuna alır. Yolda giderken şıkırdayan bir silah bir Kazak için en ayıplanacak kusurlardan biridir. Kasabadan gelen iki Kazak daha yolda gidenlere yetişmişlerdi, arkadaşları ile bir iki çift söz ettikten sonra onlar da gidenlere katıldılar.

Lukaşka'nın atı birden tökezledi. Ayağı ya bir dikenli fundaya takılmış ya burkulmuştu. Hayvan birden ileri doğru fırladı. Böyle bir olay Kazakların gözünde uğursuzluk sayılırdı.

Kazaklar birbirlerine baktılar, sonra olaya pek önem vermemeye çalışarak başlarını öbür yana çevirdiler. Oysa böyle bir şeyin tam o anda olması, onlar için önemle üzerinde durulacak bir olaydı.

Lukaşka dizginleri çekti. Sert bir tavırla kaşlarını çattı. Dişlerini sıktı, kırbacını başının üzerinde savurdu. Besili kabbardin küheylanı, birden, sanki hangi ayağına basacağını bilemiyormuş, o anda kanatlanıp oradan uçacakmış gibi şahlandı.

Lukaşka kırbacını hayvanın dolgun sağırsına bir kere, iki kere, üç kere indirdi. O zaman at dişlerini göstere göstere, arka ayaklarının üzerinde birkaç adım atarak, kabile halinde giden Kazaklardan ayrıldı...

Kazak reisi "Ah, ne at o! Ne at!" dedi.

"Beygir" kelimesini kullanmayıp da "at" demesi hayvanı övdüğünü gösteriyordu.

Daha yaşlıca olan Kazaklardan biri de "Aslan gibi!" dedi.

Kazaklar gene hiç konuşmadan yollarına devam ettiler. Bazen ağır gidiyor, bazen hayvanları hafifçe koşturuyorlardı. O derin sessizliği, Kazakların ciddi bir törene katılıyorlarmış gibi büründükleri o ağır başlı, resmî havayı yalnız biraz önceki olay bir an için bozmuştu.

Bir uçtan bir uca uzanıp giden bozkırda, hayat belirtisi olarak yalnız, bir fersah kadar ileride, bir arabanın üzerine konmuş bir Nogay çadırı gördüler. Çadırılı araba ağır

ağır ilerliyordu. Belliydi ki bir Nogay, ailesiyle birlikte, konakladığı bir yerden, bir başka yere göç ediyordu. Bundan başka, kurumuş bir dere yatağında, bozkırda dolaşmış olan hayvanların pisliğini, sonradan tezek yapmak üzere toplayıp sırtlarındaki hasır sepetlerin içine dolduran, üstleri başları yırtık pırtık, kemikleri çıkmış çelimsiz iki Nogay kadınınyı gördüler.

Kumik dilini pek iyi bilmeyen reis, Nogay kadınlarına bir şeyler sormaya başladı. Kadınlar onun ne dediğini anlamıyorlardı. Belli ki ondan korkuyorlardı, bu yüzden hiçbir şey söylemeden birbirlerine bakıp duruyorlardı.

Lukaşka atını onlara doğru sürdü, hayvanını durdurdu, pek serbest, rahat bir tavırla, âdetlere uygun şekilde kadınlarla merhabalaştı. Kadınlar birden sevindiler, sonra onunla kendi öz kardeşleriymiş gibi serbestçe konuşmaya başladılar. Kazakların gittikleri yönü işaret ederek sızlanıyor “Ay! ay! kop Abrek!” diyorlardı.

Olenin kadınların “Orada çok Abrek var,” demek istediklerini anladı. Böyle işleri ömründe hiç görmemiş, bunları yalnız Yeroşka Amca’nın anlattığı öykülerden öğrenmiş olan Olenin her şeyi görmek, Kazaklardan bir adım olsun geride kalmamak istiyordu. Kazaklara hayran hayran bakıyor, her söze kulak kabartıyor, olup biten her şeyi zihnine yerleştirmeye çalışıyordu. Evet, yanına dolu tüfeğiyle kılıcını almıştı ama, Kazakların kendisine hiç yakınlık göstermediklerini fark edince, işlere hiç karışmamaya karar verdi. Kendisini Birlik’te zaten yürekliliğini kanıtlamış bir kimse olarak sayıyordu. Aynı zamanda, içinde böyle olaylara katılmak istediğini duymayacak kadar büyük bir mutluluk duygusu içindeydi...

Birden, ta uzaklarda bir silah sesi duyuldu. Kazak reisi heyecanlanarak, birden Kazakların nasıl topluluklara ayrılacaklarını, Abreklere hangi yönden yaklaşacaklarını belirt-

mek için emirler vermeye başladı. Yalnız, belliydi ki Kazaklar bu emirlere hiç aldırış etmiyor, sadece Lukaşka'nın sözlerini dinliyor, yalnız ona bakıyorlardı.

Lukaşka'nın yüzünde, bütün varlığında sakin, güvenli, ciddi bir ifade vardı. Atına geniş adımlar attırarak ilerliyor, öteki atlar ona bir türlü yetişemiyordu.

Lukaşka gözlerini kısmış, hep ileriye doğru bakıyordu. Bir ara dizginleri çekerek, geriden gelenleri bekledi.

Onlar yanına gelince "Bakın! Bir atlı geliyor!" dedi.

Olenin gözlerini ileriye dikti. Bir şey göremedi. Kazaklar ise biraz sonra, gelenlerin bir değil, iki kişi olduklarını gördüler. Atlarını onların üzerine sürdüler.

Olenin "Bunlar Abrek mi?" diye sordu.

Kazaklar bu soruyu saçma buldukları için, ona karşılık bile vermediler. Abrekler ırmağın bu yanına, at sırtında geçecek kadar budala değillerdi.

Lukaşka artık pek belirli bir şekilde görünen iki atlıyı gösterdi.

"Bakın! İşte biri el sallıyor!" dedi. "Baba Rodka olsa gerek. Bize doğru geliyor."

Gerçekten de birkaç dakika sonra, atlıların devriye gezen Kazaklar olduğu anlaşıldı, kale komutanı atını Lukaşka'nın yanına sürdü.

XLI

Lukaşka yalnız "Uzaktalar mı?" diye sordu.

O sırada otuz adım kadar ileride, tok bir silah sesi duyuldu. Kale komutanı gülümsedi. Başıyla, sesin geldiği yanı gösterdi.

"Bizim Gurka Abreklerle ateş ediyor!" dedi.

Birkaç adım daha ilerleyince kumluk bir tümseğin arka-

sında oturmuş, tüfeğini dolduran Gurka'yı gördüler. Gurka, can sıkıntısından, başka bir kum tepesinin arkasında gizlenen Abreklere ateş edip duruyordu. Kazaklar yaklaşırken, oradan bir kurşun, ıslık çalarak, yanlarından geçti.

Reis bembeyaz olmuştu, ne yapacağını bilemiyordu. Lukaşka atından indi, dizginleri Kazaklardan birine fırlattı, sonra Gurka'ya doğru yürüdü.

Olenin de aynı şekilde atından atladı, yere doğru eğilerek, onun arkasından koştu. Ateş eden Kazak'ın yanına yaklaştıklarında üzerlerinden iki kurşun daha vınlayarak geçti.

Lukaşka gülerek Olenin'e baktı, yere doğru eğildi.

“Bir de bakarsın seni vuruverirler, Andreyiç!” dedi. “İyisi mi, git buradan! Burada sana göre iş yok!”

Olenin, ne pahasına olursa olsun, Abrekleri görmek istiyordu. Başını uzatınca iki yüz adım kadar ileride kalpaklarla silahlar gördü. Birden o yanda bir duman görüldü, hemen arkasından bir kurşun daha ıslık çalarak geçti.

Abrekler dağın eteğinde, bataklığın içinde pusuya yatmışlardı. Olenin oturdukları yeri çok garip bulmuştu. Aslında orası bozkırın başka yerlerine benziyordu ama, Abrekler sanki buraya başka yerlerden farklı bir hava, bambaşka özellik kazandırmıştı. Olenin'e göre burası tam Abreklerin pususu kuracakları bir yerdi. Lukaşka atını bıraktığı yere döndü. Olenin de peşinden gitti.

Lukaşka “Şu saman dolu arabayı almalı!” dedi. “Yoksa, hepimizi vururlar! Şurada saman yüklü bir Nogay arabası var ya, işte onu.”

Reis onu dinliyordu. Kale komutanı da Lukaşka'nın düşüncesini doğru buluyordu. Saman yüklü araba buldukları yere getirildi. Sonra Kazaklar arabanın altına girerek, onu ileri doğru sürmeye başladılar.

Olenin atına binerek, her şeyi olduğu gibi görebileceği bir tepeye çıktı. Saman yüklü araba ilerliyor, arkasından da ara-

baya adeta yapışmış olan Kazaklar yürüyorlardı. Kazaklar ağır ağır hareket ediyorlardı. Dokuz kişi kadar olan Çeçenler ise yan yana, dizleri sanki birbirine yapışmış olarak oturuyorlardı ama, ateş etmiyorlardı.

Her yer derin bir sessizlik içindeydi. Birden, Çeçenlerin bulunduğu yerden, Yeroşka Amca'nın, "Ay-da, lay, lay!" türküsüne benzeyen dokunaklı garip birtakım sesler çıkardıkları duyuldu.

Çeçenler oradan kurtulamayacaklarını biliyorlardı. Şeytana uyup da kaçmaya yeltenmemek için, kemerleriyle birbirlerine bağlanmışlardı. Sımsıkı kemerlerle dizlerini iyice sarmışlardı, kendileri de silahlarını hazırlamış, ölüm türküsünü söylemeye başlamışlardı.

Kazaklar, saman yüklü arabayla birlikte, gittikçe daha çok yaklaşıyorlardı. Olenin her an silahların patlamasını bekliyordu. Derin sessizliği, yalnız Abreklerin kederli türküsü bozuyordu.

Birden türkü kesiliverdi. Hemen arkasından kısa bir silah sesi duyuldu. Bir kurşun arabanın ön tahtasına çarptı. Arkasından da Çeçenlerin küfrettikleri, bağırdıkları duyuldu. Silah sesleri birbirini kovalıyordu, kurşunlar peş peşe arabaya çarpıyorlardı. Kazaklar ateş etmiyorlardı. Yalnız, Çeçenlere hemen hemen beş adım kadar yaklaşmışlardı.

Bir an daha geçti, sonra Kazaklar çığlık çığlığa arabanın iki yanından çıkıverdiler. Lukaşka en öndeydi. Olenin yalnız birkaç silah sesi, bağırmalar, inlemeler işitti. Her yer dumanla kan içinde kaldı. Daha doğrusu Olenin'e öyle geliyordu.

Atını bırakarak, kendini kaybetmiş gibi, Kazakların yanına koştu. Dehşet gözlerine adeta bir perde çekmişti. Hiçbir şey göremedi. Yalnız her şeyin birden bittiğini anladı. Lukaşka, yüzü mendil gibi bembeyaz olmuş, yaralı bir Çeçen'in ellerini yakalamıştı.

“Vurmayın onu! Canlı olarak yakalayacağım!” diye bağıyordu.

Yakaladığı Çeçen, öldürdüğü Abrek’in ağabeyiydi: Kardeşinin ölüsünü almaya gelen o kızıl sakallı Abrek, Lukaşka onun bileklerini büküp duruyordu.

Çeçen delikanlısı birden Lukaşka’nın ellerinden kurtuldu, tabancasıyla ona ateş etti. Lukaşka yere düştü. Karnının üzerinde kan lekesi belirmişti. Ayağa fırladı ama, yeniden devrildi. Hem Rusça hem de Tatarca küfrediyordu.

Kazaklar onun yanına yaklaşıp kemerini çözmeye başladılar. Aralarından biri ona yaklaşmadan önce, kılıcını kınına sokmak istiyordu ama, kılıcı hep yanlış sokuyordu: Nazarka’ydı bu. Kılıcı da kan içindeydi.

Kızıl saçlı, bıyıksız Çeçenler, ya vurulmuş ya da kılıçla delik deşik olmuş, cansız, yerde yatıyorlardı. Yalnız Kazaklara hiç de yabancı gelmeyen, Lukaşka’ya ateş etmiş olan, o yaralı Abrek henüz ölmemişti.

Genç adam, tıpkı kurşun yemiş bir atmaca gibi, heyecanla, kocaman gözleriyle çevresine bakınıyordu. Üstü başı kan içindeydi. Sağ gözünün altından kan akıyordu. Dişlerini sıkışmış, kanı çekilmiş kararmış bir yüzle, yere çömelmiş, duruyor, hâlâ kılıcıyla savunmaya hazırlanıyordu.

Reis gencin yanına yaklaştı, yan yan sanki çevresinden do-laşacakmış gibi yürüdü. Sonra, birden çevik bir hareketle tabancasıyla adamın kulağına ateş etti. Çeçen genci ileri atılmak istedi, davranamadan yere yıkıldı.

Kazaklar, soluk soluğa ölenleri oraya buraya sürüklüyor, üzerlerinden silahları alıyorlardı. Bu kızıl saçlı Çeçenlerden her biri bir insandı. Her birinin yüzünde bambaşka garip bir ifade vardı.

Lukaşka’yı arabaya götürdüler. Genç adam durmadan hep Rusça ya da Tatarca küfredip duruyordu. Bir ara, yerinden fırlamaya çalıştı.

“Atlatamazsın beni! Ellerimle boğacağım! Elimden kurtulamayacaksın. Ananı...”* diye bağıyordu.

Biraz sonra öyle güçsüz düştü ki, sesi kesiliverdi.

* * *

Olenin atına binip eve döndü. Akşama doğru ona Lukaşka'nın ölüm döşeğinde olduğunu, karşı yakadan gelmiş bir Tatar'ın onu otlarla iyi etmeye çalıştığını söylediler. Ölenleri kaymakamlığa taşımışlardı. Kadınlar, çocuklar onları görmek için acele ediyorlardı.

Olenin evine vardığı zaman, ortalık kararmaya başlamıştı. Uzun bir süre, görmüş olduğu sahnelerin etkisinden kendini kurtaramadı. Yalnız, gece olunca içinde gene bir gün önce olup bitenlerin anısı canlandı.

Gidip pencereden dışarı baktı. Maryana evden kilere, kilerden eve gidip geliyor, ortalığı topluyordu. Annesi üzüm toplamaktan dönmemişti besbelli. Babası da, anlaşılan kasabada, kaymakamlıktaydı.

Olenin kızın işini bitirmesini bekleyemedi, yanına gitti.

Kız büyük odadaydı. Arkası kapıya dönük olarak duruyordu. Olenin bunu utancına verdi.

“Maryana!” dedi. “Sana söylüyorum! Maryana, içeri girebilir miyim?”

Maryana birdenbire ona doğru döndü. Gözlerinde biraz önce ağladığını belli eden bir ıslaklık vardı. Yalnız, yüzü keuderliyken de güzeldi. Olenin'e hiçbir şey söylemeden, gururlu, soğuk bir tavırla baktı.

Olenin “Maryana, sana şunu söylemeye geldim ki!” diye tekrar konuşmaya başladı.

Kız “Bırak beni!” dedi.

Yüzü birden değişti. Gözlerinden yaşlar fışkırdı.

“Niçin ağlıyorsun? Ne oldu sana?”

(*) Metinde Türkçe olarak yazılmıştır – ç.n.

Maryana sert, kaba bir tavırla “Ne mi oldu? Kazakları vurdular işte! Daha ne olsun?” diye haykırdı.

Olenin “Sen Lukaşka için mi ağlıyorsun?” diye sordu.

“Git buradan! Ne istiyorsun benden?”

Olenin kıza yaklaşarak “Maryana!” dedi.

Maryana “Benden sana hayır yok artık!” diyordu.

Olenin “Yapma! Maryana!” diye yalvardı.

Kız birden “Çekil buradan, utanmaz! Rezil!” diye bağırarak, ayağını yere vurdu.

Sonra tehdit ediyormuş gibi bir tavırla Olenin’in üzerine yürüdü.

Yüzünde öyle bir tiksinti, öyle bir hakaret, öyle bir kin vardı ki, Olenin birden artık ondan hiçbir şey bekleyemeyeceğini, umutlarının hiçbir zaman gerçekleşemeyeceğini anladı. Kızın gerçekten, daha önce de düşündüğü gibi elde edilmesi, yaklaşılması olanaksız, asil bir varlık olduğunu yeniden hissetmişti.

Hiçbir şey söylemeden koşarak odadan dışarı çıktı...

XLII

Olenin eve döndü. İki saat, yatağında, hiç kımıldamadan yattı. Sonra Birlik komutanına gidip kendisini genel karargâha göndermelerini istedi.

Hiç kimseye veda etmeden, ev sahiplerine olan borcunu da Vanyuşa eliyle ödedikten sonra, Birlik’in mevzilendiği kaleye gitmek üzere hazırlanmaya başladı. Onu geçirmeye yalnız Yeroşka Amca gelmişti. Birlikte birer kadeh, birer kadeh daha, bir daha içtiler.

Tıpkı Moskova’dan ayrıldığı sırada olduğu gibi kapıda yine yüklü bir troyka duruyordu. Yalnız, Olenin bu kez kendi varlığıyla bir hesaplaşmada bulunmuyor, oradayken dü-

şündüklerinin, yaptıklarının saçma şeyler olduğunu, gerçek hayatla hiçbir ilgisi olmadığını düşünmüyordu. Artık yeni bir hayata başlayacağını düşünerek de kendi kendini avutmuyordu. Maryana'yı eskisinden daha çok sevdiğini hissediyordu ama, artık hiçbir zaman onun kendisini sevmeyeceğini biliyordu.

Yeroşka Amca "Hadi güle güle, oğlum!" diyordu. "Yalnız, bir daha sefere daha akıllıca davran! Benim gibi bir ihtiyarın sözünü yabana atma. Bir baskına, ya da herhangi bir başka askerlik ödevine çıktığın zaman, ihtiyar bir kurt olduğuma göre, ömrümde bu gibi birçok şeyler görmüş olduğumu tahmin edersin. İşte böyle bir iş olup da karşı taraftan ateş ediyorlarsa, sakın kalabalığa gireyim deme. Bizimkiler korktular mı, hemen kalabalığa yapışırlar. Nerede kalabalık varsa oranın daha güvenli olduğunu sanırlar. Oysa, asıl, kalabalık neredeyse oraya ateş edilir. Ben, böyle bir baskına çıkıldım mı, daima kalabalıktan uzak dururum. Hep tek başıma dolaşırım. İşte görüyorsun ya bundan dolayı, bir defacık olsun yaralanmadım. Oysa, ömrümde neler neler görmedim ben!"

Vanyuşa odayı toplamaya çalışıyordu:

"Sırtında saplanmış bir kurşun var ya?" dedi.

Yeroşka: "O Kazak şakası!" dedi.

Olenin: "Nasıl Kazak şakası?" diye sordu.

"Hiç, öyle işte. İçki sırasında oldu. Sitkin diye bir Kazak vardı. Coştukça coştı, birden tabancasıyla 'trak!' diye bana bir ateş etsin! Kurşun ta burama isabet etti."

Olenin "Sonra ne oldu? Canın acıdı mı?" diye sordu.

Bu arada da Vanyuşa'ya dönerek "İşin bitiyor mu, Vanyuşa?" diye seslendi.

"Aman, ne acele ediyorsun? Dur anlatayım... İşte bana böyle bir tane çatırdattı. Neyse ki kurşun kemiğimi delmedi, şurada kalıverdi. Ona dedim ki: 'Beni mahvettin, kardeşim!' dedim. 'Değil mi ya? Bak şu halime! Ne yaptın bana? Bunun

karşılığını almadan bırakmam seni! Hadi bakalım bir kova içki getir!’ dedim...”

Olenin dalgın dalgın, ihtiyarın anlattıklarını hemen hiç dinlemeden gene “E, canın acımadı mı hiç?” diye sordu.

“Dur anlatayım işte! Adam kovayı getirdi. İçtik. Bir yandan oluk gibi kan akıyor. Bütün izbeyi kana buladım! Burak Dede ona dedi ki, ‘Bak, çocuk ölecek. Git bir tane daha getir, bakalım, hem de tatlı cinsinden. Yoksa dava ederiz seni!’ dedi. Bir daha içki getirdiler. İçtik, içtik...”

Olenin bir daha “Peki, hiç canın acımadı mı senin?” diye sordu.

“Ne acıması! Sözümü kesme! Sevmem öyle şeyi ben! Dur, sonunu anlatayım. İçtik, içtik, sabaha kadar eğlendik. Sonra, peçin üzerinde sızmış kalmışım. Ertesi gün uyandım ki, bir türlü doğrulamıyorum!”

Olenin sorduğu soruya en sonunda karşılık alacağını umarak “Çok acı çektin mi?” diye sordu.

“Ben sana acıdı dedim mi? Acımasına acımıyordu ama, doğrulabilirsen doğru! Olanaksız! Yürüyemiyordum bile.”

Olenin içinde öyle bir ağırlık hissediyordu ki, gülmedi bile.

“Peki, sonra iyi oldun mu?”

“İyi olmasına oldum ama, kurşun hâlâ burada işte. Tut da bak...”

Bunu söylerken gömleğini yukarı doğru sıyırdı, o geniş sırtını gösterdi. Gerçekten de sırtında kemiğin yanında bir kurşun, derinin altında, oradan oraya kayıyordu.

“Bak görüyor musun nasıl yuvarlanıyor? Bak şimdi aşağıya doğru kaydı... İşte!”

Oyuncakla avutulan bir çocuk gibi, kendini kurşunla eğlendiriyordu.

Olenin “Lukaşka sağ kalır mı dersin?” diye sordu.

“Orasını Tanrı bilir. Burada hekim yok ki! Almaya gittiler.”

Olenin “Nereden getirecekler hekimi? Grozno’dan mı?” diye sordu.

“Hayır, kardeşim... Sana bir şey söyleyeyim mi? Ben çar olsaydım sizinkileri, Rus hekimlerinin hepsini çoktan asardım. Adam kesmekten başka bir şey bilmezler! Bizim Kazak Baklaşev’i insanlıktan çıkardılar. Ayağını kestiler. Demek ki hepsi budala! Şimdi Baklaşev ne işe yarayabilir, ha? Hayır, kardeşim, sahici hekimler dağlarda! Gene bir gün benim arkadaşım Çirçik bir seferde şurasından yaralanmıştı. Tam göğsünden! Sizin hekimler adamı iyi edemeyeceklerini söylediler. Oysa, dağlardan Saib diye biri geldi, onu iyi ediverdi. O dağlılar çeşit çeşit otlar biliyorlar, kardeşim!”

Olenin “Hadi canım! Saçma saçma konuşma!” dedi. “İyi mi, ben genel karargâhtan bir hekim göndereyim ona!”

Yeroşka “Saçmaymış...” dedi. “Budalasın sen be! Budala! Saçmaymış! Hekim gönderecekmişsin! Ayol, sizin hekimler insanları gerçekten iyi etselerdi, Kazaklarla Çeçenler iyi olmak için sizin oralara giderlerdi; oysa, sizin subaylarınız, albaylarınız dağlardan hekim getirtiyorlar. Sizde yalnız gösteriş var, gösteriş! Her şeyiniz sahte sizin!”

Olenin karşılık vermeye kalkışmadı. Eskiden yaşadığı, o sırada da döneceği o dünyada her şeyin gerçekten sahte olduğuna yürekten inanıyor, bunu kabul ediyordu.

“Lukaşka nasıl? Gidip gördün mü?” diye sordu.

“Gördüm. Ölü gibi yatıyor! Ne yemek yiyebiliyor ne de su içebiliyor... İçi yalnız votkayı alabiliyor... Eh, votkayı içti mi bir şey olmuyor. Ama, çok yazık oldu çocuğa! İyi çocuktu... Cigitti, tıpkı benim gibi! Ben de bir seferinde işte böyle ölüm döşeğindeydim. İhtiyar kadınlar baş ucumda ağlamaya başlamışlardı bile, başım ateş gibi yanıyordu! Tasvirlerin altına yatırmışlardı beni. Bakıyorum peçin üzerinde tam üstümde, şu kadicik mini mini davullar ‘Kalk borusu’ çalıyorlar. Bir

bağırıyorum onlara, sesi keseceklerine daha da hızlı çalmaya başlıyorlar...”

Ihtiyar bunu anlatırken güldü:

“Yanıma bir de papaz getirdiler. Beni gömmeye hazırlanıyorlardı, kardeşim... Benim için papaza: ‘İçki içiyordu, kadınlarla eğleniyordu, insanları günaha sokuyordu... Perhizini bozuyordu, balalayka çalıyordu...’ diyorlardı. Bana da ‘Günah çıkart!’ dediler. Ben de günah çıkartmaya başladım. ‘Günahkârım...’ diyordum. Papaz ne sorarsa hep ‘Günahkârım’ diyordum. Papaz balalaykayı sormaya başladı. O işte de günahkârım dedim. Papaz: ‘O Allahın belası alet nerede? Bana onu göster! Onu parçala!’ dedi. Ben de: ‘Yok evimde öyle şey,’ dedim. Oysa balalaykayı daha önce kilerin oraya saklamıştım. Biliyordum ki, neresini arasalar onu bulamazlar. Böylece, beni kendi halime bıraktılar. Ama, ölmedim ki ben! Ayağa kalkınca da öyle balalayka çalmaya başladım ki!..”

Ihtiyar bir an sustu, sonra yeniden anlatmaya başladı.

“Ha... ne diyordum? Sen benim sözümü dinle. Seferde kalabalıktan uzak dur, yoksa seni öyle bir vururlar ki! Sana acıdığım için söylüyorum. Doğrusu bu. Sen içkiden anlayan adamsın, benim gibi. Seni severim. Sizinkiler hep tepeye tırmanma meraklısıdırlar. Bir zamanlar bizde biri oturuyordu, o da Rusya’dan gelmişti. Hep tepelere tırmanmaya meraklıydı... Tümseklere filan acayip bir şekilde Holm diyordu. Bir tepecik gördü mü, hemen atını dörtmala oraya sürerdi. Bir seferinde gene öyle sürdü, tepeye çıktı, memnun memnun bakındı. İşte o sırada bir Çeçen ona ateş etti, adamı öldürüverdi.

“Ah! o Çeçenler yok mu? Ayçiçeği tarlalarından öyle ustaca kurşun atarlar ki! Benden bile çok daha iyi atıcılar vardır! Birini öyle vurdular mı, fena halde sıkılırım. Hiç sevmem öyle şeyi. Bazen sizin askerlere bakarım, şaşar kalırım. Ne budala adamlar be! Hep bir araya gelir, küme küme yürürler; üstelik, yakalarına da kırmızı kumaş dikerler. Böyle olunca,

ateş eden isabet ettirmez mi yani? Birini vurdular mı, adamcağız düşer, zavallıyı sürükleyerek götürürler, yerini hemen bir başkası alır. Ben böyle sersemlik görmedim!”

İhtiyar bunları söylerken başını salladı, sonra devam etti:

“İkiye ayrılıp da dağılsalar, teker teker yürüseler ya! Böyle yürürsen karşıdaki seni tanımaz ki... Sen de hep öyle yap, olmaz mı?..”

Olenin yerinden kalkarak taşlığa doğru yürüdü:

“Eh... neyse, sana çok teşekkür ederim. Allahaismarladık Amca! Tanrı nasip ederse gene görüşürüz...”

İhtiyar adam yerde oturmaya devam ediyordu, ayağa kalkmamıştı.

“İnsan bu şekilde vedalaşır mı? Sersem! Sersem!” diye söylendi. “Hey Tanrım! İnsanlar ne biçim oldular! Arkadaşlık ettik, tam bir yıl birlikte dolaştık, şimdi de bana ‘Allahaismarladık...’ deyip gidiyorsun. Oysa, ben seni seviyorum. Sana acıyorum. Sen öyle dert dolu bir adamsın ki. Hep tek başınasın... Bir tuhafısın, yabansın, insanlardan kaçıyor musun ne?.. Bazı geceler uyumadığım zaman seni düşünüp öyle acırdım ki sana... Hani bir şarkı vardır ya...”

‘Zordur, aziz kardeşim,

Yaşamak, gurbet elde.’

Sen de öylesin işte...”

Olenin gene “Eh... Allahaismarladık...” dedi.

İhtiyar yerinden kalktı, ona elini uzattı.

Olenin Yeroşka’nın elini sıktı. Sonra yürümek istedi.

İhtiyar “Suratını uzat! Suratını!” dedi.

Sonra onun başını kalın parmaklarının arasına aldı, ıslak dudaklarıyla, nemli bıyıklarıyla onu üç kez öptü, ağlamaya başladı.

“Severim seni! Güle güle git!”

Olenin gidip arabaya oturdu, ihtiyar içinden gelen gözyaşlarını tutamadan hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

“Demek öyle, gidiyorsun ha?.. İnsan hatıra olsun diye bir şey bırakır, kardeşim! Hiç olmazsa şu filintayı bana armağan etseydin. İki tane filintayı ne yapacaksın?”

Olenin dengin içinden filintanın birini aldı, ona verdi.

Vanyuşa “Bu ihtiyara neler vermedik, neler!” diye söylendi. “Ne versen az bulur, ihtiyar dilenci, n’olacak! Bunlar hiç yol yordam bilmeyen insanlar..”

Bunu söylerken paltosuna iyice sarındı, arabanın önüne oturdu.

İhtiyar adam gülererek “Sen sus, domuz!” diye bağırdı. “Şuna bak hele... Amma cimri ha!”

Maryana kilerden çıktı, ilgisiz, soğuk bir tavırla troykaya baktı, yere doğru eğilerek selam verdi, sonra evine girdi.

Vanyuşa göz kırparak “La fil...” dedi, aptal aptal kahkaha- larla güldü.

Olenin kızgın bir tavırla “Haydi yola!” diye bağırdı.

Yeroşka arabanın arkasından “Elveda, kardeşim! Elveda! Seni her zaman hatırlayacağım!” diye seslendi.

Biraz sonra Olenin arkasına baktı. Yeroşka Amca, Maryana ile bir şeyler konuşuyordu. İkisi de kendi işlerinden söz ediyorlardı besbelli. İhtiyar da, genç kız da artık ona bakmıyorlardı...